

Biodiversiteit 2020, Actualisering van de Belgische nationale s t r a t e g i e

BRUSSELS
HOOFDSTEDELIJKE REGERING

Vlaamse overheid

museum

federale overheidsdienst
VOLKSGEZONDHEID,
VEILIGHEID VAN DE VOEDSELKETEN
EN LEEFMILIEU

belspo

Wallonie

DG .be

Colofon

Coördinatie: [Marianne Schlessler](#), Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen, VBD-Nationaal knooppunt (KBIN, VBD-NK), secretaris van de Stuurgroep 'Biodiversiteitsverdrag' handelend onder het Coördinatie-Comité Internationaal Milieubeleid.

Wij zijn erkentelijk voor de actieve deelneming van volgende deskundigen: [Mariam Agarad](#) (KBIN - VBD-NK), [Thierry Backeljau](#) (KBIN), [Peter Baert](#) (PNC), [Pascale Balhaut](#) (KBIN - VBD-NK), [Jacques Baveye](#) (FOD Financiën), [Sabrina Bijlsma](#) (VO LNE), [Geoffroy Blondiaux](#) (FOD Economie), [Cindy Boonen](#) (LV), [Charles-Hubert Born](#) (UCL), [Johan Bosman](#) (KWIA), [Léon Bourdouxhe](#) (DGARNE - DNF), [Etienne Branquart](#) (SPW), [Thomas Ceulemans](#) (HVV), [Frédéric Chemay](#) (FOD DG Leefmilieu), [Laurent Christian](#) (DGARNE), [CITES Management Authority](#) (FOD DG Leefmilieu), [Claire Collin](#) (FOD DG Leefmilieu), [Han de Koeijer](#) (KBIN), [Alexandre de Lichtervelde](#) (FOD DG Leefmilieu), [Carl de Schepper](#) (ANB), [Annie De Wiest](#) (MFWB), [Catherine Debruyne](#) (DGARNE - DPEnv), [Lionel Delvaux](#) (IEW), [Philippe Desmeth](#) (Belspo), [Steven Dessein](#) (NBGB - GSPC NFP), [Ingrid D'Hondt](#) (FOD DG Leefmilieu), [Veerle Dossche](#) (Greenpeace Belgium), [Jean-Roger Drèze](#) (FOD DG Leefmilieu), [Georges Evrard](#) (FOD Volksgezondheid), [Lucette Flandroy](#) (FOD DG Leefmilieu- CPB NFP), [Herman Fontier](#) (FOD DG Leefmilieu), [Anne Franklin](#) (KBIN - VBD-NK), [Walter Galle](#) (ANB), [Etienne Gérard](#) (DGARNE), [Boudewijn Goddeeris](#) (KBIN), [Marie-Céline Godin](#) (IBGE-BIM), [Arnaud Goessens](#) (Stagiaire KBIN - VBD-NK), [Patrick Grootaert](#) (KBIN - VBD-NK), [Machteld Gryseels](#) (IBGE-BIM), [Catherine Hallet](#) (DGARNE), [Charlotte Herman](#) (FOD DG Leefmilieu), [Hubert Hernalsteen](#) (LV), [Kelly Hertenweg](#) (FOD DG Leefmilieu), [Ludo Holsbeek](#) (LNE), [Stefanie Hugelier](#) (CFDD-FRDO), [Ingrid Inselberger](#) (German community, Ministerin für Kultur und Medien, Denkmalschutz, Jugend und Sport), [Maud Istasse](#) (FOD DG Leefmilieu), [Arnold Jacques de Dixmude](#) (DGDC), [Luc Janssens de Bisthoven](#) (KBIN), [Francis Kerckhof](#) (KBIN - MUMM), [Michael Kyramarios](#) (FOD DG Leefmilieu), [Marc Lateur](#) (CRA-W), [Christian Laurent](#) (DGARNE - DNF), [Xavier Leblanc](#) (FOD Buitenlandse Zaken), [Vicky Leentjes](#) (FOD DG Leefmilieu), [Eric Liégeois](#) (FOD DG Leefmilieu), [Sandrine Liégeois](#) (DGARNE - DNF), [Michel Louette](#) (RMCA), [Els Martens](#) (ANB), [Serge Massart](#) (DGARNE), [Sybille Mazay](#) (FOD Economie), [Catherine Mertens](#) (CFDD-FRDO), [Sophie Mirgaux](#) (FOD DG Leefmilieu), [Eddy Montignies](#) (DGARNE - DNF), [Hendrik Neven](#) (LNE), [Marc Peeters](#) (KBIN - VBD-NK), [Delphine Perremans](#) (FOD DG Leefmilieu), [Véronique Petit](#) (FOD Buitenlandse Zaken), [Georges Pichot](#) (KBIN - MUMM), [Jan Rammeloo](#) (NBGB), [Geert Raeymaekers](#) (FOD DG Leefmilieu), [Anne-Julie Rochette](#) (KBIN - VBD-NK), [Walter Roggeman](#) (KBIN), [Yves Samyn](#) (KBIN), [Marianne Schlessler](#) (KBIN - VBD-NK), [Hendrik Segers](#) (BBP / KBIN), [Jacques Stein](#) (DGARNE - DNF), [Marie-Lucie Susini](#) (KBIN), [Jurgen Tack](#) (INBO), [Tomy Tchatchou](#) (SPW), [Marc Thirion](#) (DGA), [Vincent Van Bol](#) (FOD - Dienst Pesticiden en Meststoffen), [Mark Van den Meersschaet](#) (ANB), [Aline van der Werf](#) (Belspo), [Jackie Van Goethem](#) (KBIN - VBD-NK), [Hans van Gossum](#) (UA), [Christelle Van Wesembeec](#) (SPW), [Sonia Vanderhoeven](#) (SPW - BBP), [Laurence Vigin](#) (KBIN - MUMM), [Jacqueline Verheyen](#) (KBIN), [Ines Verleye](#) (FOD DG Leefmilieu), [Jo Versteven](#) (CIDD - ICDO), [Michel Villers](#) (DGARNE - DNF), [Sabine Wallens](#) (FOD DG Leefmilieu), [Thierry Walot](#) (UCL), [Karel Wouters](#) (KBIN).

Onze speciale dank gaat uit naar de gewestelijke en federale coördinatoren [Catherine Debruyne](#) (DGARNE - DPEnv), [Marie-Céline Godin](#) (BIM-IBGE), [Els Martens](#) (ANB) en [Sabine Wallens](#) (FOD DG Leefmilieu), evenals naar [Anne-Julie Rochette](#) voor haar bijdrage bij het organiseren van het openbaar onderzoek (vrijwillig) en vervolgens bij de opstelling van de tekst als lid van het VBD-NK team.

Lay-out: [Kristien Vrancken](#) (KBIN - VBD-NK)

Foto's: [Thierry Hubin](#) (KBIN)

ISBN: 9789073242289

Verantwoordelijke Uitgever: [Roland Moreau](#), Voorzitter van het Coördinatie-Comité Internationaal Milieubeleid (CCIM), Directoraat-Generaal Leefmilieu, Federale Overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu, Victor Hortaplein 40 Bus 10, B-1060 Brussel.

Citaten: Belgisch Nationaal knooppunt voor het Verdrag inzake biologische diversiteit (ed.), 2013. Biodiversiteit 2020 - Actualisering van de Belgische Nationale Strategie. Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen, Brussel, 161 pp.

Deze publicatie is enkel in elektronische vorm beschikbaar en kan worden gedownload via de website van het Belgische Uitwisselingsweb van het Verdrag inzake biologische diversiteit: www.biodiv.be. De tekst is beschikbaar in het Engels, Frans, Nederlands en Duits. Bij het VBD-Nationaal knooppunt kunt u een algemene informatiebrochure in het EN / FR / NL / DE bestellen <CBD-NFP@naturalsciences.be>.

Kader en werkwijze

Nationale Biodiversiteitsstrategieën en Actieplannen zijn de voornaamste instrumenten om het Verdrag inzake de biologische diversiteit (VBD, Rio 1992) op nationaal niveau te implementeren, inclusief het ondersteunen van de integratie van biodiversiteit in de planning en activiteiten van alle sectoren die een (positieve en negatieve) impact kunnen hebben op biodiversiteit. [...]

[...] Op 26 oktober 2006 keurde de Interministeriële Conferentie Leefmilieu de Belgische Nationale Biodiversiteitsstrategie 2006-2016 (NBS) goed.

Deze Conferentie is samengesteld uit de bevoegde ministers van de Federale Overheid, van de drie Gewesten (Vlaanderen, Brussel, Wallonië) en van de drie Gemeenschappen van België (Vlaamse, Franse en Duitstalige). Dit is een uniek nationaal document over het biodiversiteitsbeleid dat de verantwoordelijkheden van de verschillende regeringen in België behelst en waarmee België tegemoetkomt aan zijn Europese en internationale verbintenissen. Het vormt een kader voor het te volgen beleid en voor de daarop volgende acties die voor de implementering moeten worden ontwikkeld.

De Stuurgroep 'Biodiversiteitsverdrag' gaf de aanzet tot de actualisering van de NBS in 2011, samen met de Stuurgroep 'Natuur'. In deze stuurgroepen zetelen zowel de bevoegde regionale en federale overheden, als wetenschappers en NGO's actief op het vlak van milieu. De stuurgroepen zijn opgericht binnen het Belgisch Coördinatiecomité Internationaal Milieubeleid onder de auspiciën van de Interministeriële Conferentie Leefmilieu.

In maart 2012 besloot de Interministeriële Conferentie Leefmilieu om de Belgische Nationale Biodiversiteitsstrategie 2006-2016 vóór de einddatum te actualiseren en af te stemmen op het einddoel 2020. Zo kan de inhoud van de strategie worden uitgebreid met de nieuwe internationale verbintenissen die in het kader van verdragen op het gebied van biodiversiteit en op Europees niveau werden aangegaan. Ook kunnen de conclusies van de tussentijdse stand van zaken van de implementatie van de NBS tot en met 31.12.2011 en de aanbevelingen die voor de actualisering van de NBS werden geformuleerd, erin worden verwerkt¹.

¹ Documenten beschikbaar op het Belgische Uitwisselingsweb via <http://www.biodiv.be/implementation/docs/stratactplan>

Het voorontwerp van de geactualiseerde strategie werd tussen 14 mei en 12 juli 2013 aan een openbaar onderzoek onderworpen en vormde het voorwerp van een dialoog met de stakeholders. Die vond plaats in het Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen op 13 juni 2013.

Om tegemoet te komen aan de verbintenissen die mondiaal en op Europees niveau werden aangegaan, zoomt de actualisering van de NBS in op de volgende onderwerpen:

- A. Het aanpakken van nieuwe en opkomende risico's en van de impact van interne handel in levende soorten
- B. De bescherming en het herstel van de biodiversiteit en ecosysteemdiensten via beschermde gebieden - groene infrastructuur - geen nettoverlies. Identificeren van introductiewegen van IAS
- C. Geleidelijke afschaffing van perverse stimulansen en gebruik van richtlijnen voor de integratie van de waarden van biodiversiteit en ecosysteemdiensten, ook in ontwikkelingsstrategieën, planningsprocessen en rapporteringssystemen. Ontwikkelen van een aanpak om deze waarden op te nemen in de nationale boekhouding
- D. Implementeren van het Nagoya Protocol
- E. In kaart brengen van de ecosysteemdiensten in België en evalueren van hun waarden
- F. Toezien op de implementatie en handhaving van de biodiversiteitswetgeving
- G. Betrekken van provincies, steden en andere lokale overheden

H. Meer middelen (onder meer via vernieuwende mechanismen) inzetten en verbeteren van de capaciteiten.

Een strategie goedkeuren is enkel een eerste stap, het bewerkstelligen van de doelstellingen van de NBS vormt de grotere uitdaging. De actieve deelneming van niet alleen de milieugemeenschap, maar van alle relevante belanghebbende partijen (gewestelijke, federale en lokale overheden, de gemeenschappen, provincies en gemeenten, de actoren voor het biodiversiteitsbehoud, de bedrijfssector, de wetenschappelijke instellingen, niet-gouvernementele organisaties en de samenleving als geheel) tijdens het komende decennium zal cruciaal zijn voor de volgende generaties en het veiligstellen van ons welzijn. De geactualiseerde NBS moet in de planning en activiteiten van al die sectoren waarvan de activiteiten afhangen van of die een (positieve of negatieve) stempel kunnen drukken op biodiversiteit worden geïntegreerd alsook in de herziening van de federale en regionale actieplannen².

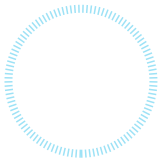
Biodiversiteit 2020 - Actualisering van de Belgische Nationale Strategie werd op 13.11.2013 door de Interministeriële Conferentie Leefmilieu (ICL) goedgekeurd.

In de ICL zetelen:

- [Melchior Wathelet](#), Staatssecretaris voor Leefmilieu, Energie en Mobiliteit
- [Evelyne Huytebroeck](#), Minister van Leefmilieu van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest
- [Joke Schauvliege](#), Minister van Leefmilieu van het Vlaams Gewest
- [Philippe Henry](#), Minister van Leefmilieu van het Waals Gewest
- [Koen Geens](#), Federaal Minister van Financiën en Duurzame Ontwikkeling
- [Johan Vande Lanotte](#), Federaal Minister van Economie, Consumenten en Noordzee
- [Sabine Laruelle](#), Federaal Minister van Middenstand, KMO's, Zelfstandigen en Landbouw
- [Carlo Di Antonio](#), Minister van Openbare Werken, Landbouw, Landelijke Aangelegenheden, Natuur, Bossen en Erfgoed van het Waals Gewest
- [Fadila Laanan](#), Minister van Cultuur, de Audiovisuele Sector, Gezondheid en Gelijke kansen van de Franse Gemeenschap
- [Isabelle Weykmans](#), Minister van Cultuur, Media en Toerisme van de Duitse Gemeenschap

² Deel II - Belgisch politiek kader bevat een overzicht van de strategieën en actieplannen voor Biodiversiteit op federaal en regionaal niveau.

* Termen gevolgd door een asterisk worden in het glosarium toegelicht

Voorwoord

Biologische diversiteit of biodiversiteit ondersteunt de werking van de ecosystemen en het verstrekken van ecosysteemdiensten, die van wezenlijk belang zijn voor het menselijk welzijn. Biodiversiteit zorgt voor voedselveiligheid, volksgezondheid, het zuiveren van lucht en water. Biodiversiteit draagt bij tot plaatselijk levensonderhoud en economische ontwikkeling en is cruciaal om de Millennium Ontwikkelingsdoelstellingen, waaronder armoedebestrijding en achteruitgang, te behalen. [...]

[...] Ongerustheid over wereldwijde problemen die te maken hebben met natuurlijke rijkdommen en het milieu, bijvoorbeeld klimaatveranderingen en de afname van de biodiversiteit, heeft sinds de jaren 70 geleid tot talrijke internationale overeenkomsten met het doel de natuurlijke rijkdommen, hun hernieuwende capaciteiten en de kwaliteit van het milieu te beschermen. Het Biodiversiteitsverdrag omvat heel wat van de internationale overeenkomsten over het milieu. Het heeft drie doelstellingen op wereldwijd niveau: het behoud van biologische diversiteit (biodiversiteit), het duurzaam gebruik van haar componenten, en de eerlijke en billijke verdeling van de voordelen die voortvloeien uit het gebruik van genetische rijkdommen.

Artikel 6 van het Verdrag vermeldt dat elk land, dat het Verdrag ondertekent, nationale strategieën, plannen of programma's moet ontwikkelen voor het behoud en het duurzaam gebruik van biodiversiteit. Verder moeten de landen het behoud en het duurzaam gebruik van biodiversiteit in de mate van het mogelijke integreren in relevante sectorale en sector overschrijdende plannen, programma's en beleidslijnen. Deze Strategie beschrijft hoe België dit artikel implementeert.

België zette een cruciale stap inzake het behoud van de biodiversiteit tijdens de Europese Top van Göteborg in 2001 waar ons land zich samen met de andere EU-landen ertoe verbond de 'achteruitgang van de biodiversiteit tegen 2010' in de EU 'een halt toe te roepen'³. Op globaal niveau werd de 2010 doelstelling bekrachtigd tijdens de Wereldtop over Duurzame Ontwikkeling in Johannesburg 2002 waar wereldleiders toezegden "tegen 2010 de snelheid van het verlies van de biologische diversiteit op significante wijze te verminderen"⁴.

³ Conclusies van het voorzitterschap van de Europese Raad van Göteborg van 15 en 16 juni 2001. SN/200/1/01 REV1, pagina 8. http://ec.europa.eu/smart-regulation/impact/background/docs/goteborg_concl_en.pdf

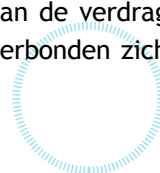
⁴ WSSD Plan of Implementation, Artikel 44.

De biodiversiteitsdoelstellingen van 2010 inspireerden wereldwijd alsook in België tal van acties op uiteenlopende niveaus. Toch volstond de schaal van deze acties niet om de druk op de biodiversiteit weg te nemen. Voorts werd de problematiek van biodiversiteit onvoldoende in de bredere beleidslijnen, strategieën, programma's en acties geïntegreerd, zodat de onderliggende oorzaken van biodiversiteitsverlies niet aanzienlijk werden teruggedrongen. Hoewel vandaag niet langer kan worden ontkend dat biodiversiteit, ecosysteemdiensten en menselijk welzijn met elkaar zijn verstrengeld, komt de waarde van biodiversiteit in de ruimere beleidslijnen en stimulerende structuren nog steeds niet voldoende aan bod (VBD Beslissing X/2).

In oktober 2010 gaven regeringen van over de hele wereld in het Japanse Nagoya toe dat ze er niet in waren geslaagd om de snelheid van het biodiversiteitsverlies aanzienlijk af te remmen. Daarop sloten ze een historisch mondiaal akkoord en kwamen ze dringende maatregelen overeen om een toekomst te bouwen waarin we in harmonie met de natuur leven.

Het **Strategisch Plan voor de biodiversiteit 2011-2020 (SP)** met een visie, een missie, zes strategische doelen en 20 ambitieuze, maar niettemin haalbare doelstellingen (de Aichi Biodiversiteitsdoelstellingen), werd goedgekeurd door de Partijen van het Verdrag inzake biologische diversiteit om het biodiversiteitsverlies van de planeet tegen 2020 een halt toe te roepen en uiteindelijk om te keren (zie bijlage 4).

Het Strategisch Plan voor de biodiversiteit en de Aichi-doelstellingen moeten alle Partijen en belanghebbenden inspireren tot een grootschalige actie. Het reikt een flexibel kader aan om nationale en regionale doelstellingen te formuleren en om te komen tot een betere samenhang in de implementatie van de verdragen inzake biodiversiteit. Alle Partijen verbonden zich ertoe hun nationale instrumenten te

United Nations Decade on Biodiversity

herzien en er de Aichi-doelstellingen tegen 2014 in op te nemen. In 2010 werd een afzonderlijk Strategisch Plan voor het Cartagena Protocol inzake Bioveiligheid goedgekeurd.

Om steun en draagvlak te creëren voor de dringende verwezenlijking van het SP en van de Aichi-doelstellingen (resolutie 65/16 AVUN) riep de Algemene Vergadering van de VN de periode 2011-2020 uit tot “het VN Decennium van de Biodiversiteit”. Doel is om tijdens dit decennium via het UN-systeem een grootschalige actie ten behoeve van de biodiversiteit op te zetten waarbij alle landen en stakeholders zouden ijveren voor een samenhangende en effectieve implementatie van het VBD.

In mei 2011 keurde de Europese Commissie een ambitieuze nieuwe strategie goed om het verlies aan biodiversiteit en ecosysteemdiensten in de EU tegen 2020 een halt toe te roepen. Die strategie bevat zes hoofddoelen en 20 acties (zie bijlage 4) om Europa te helpen haar doel te bereiken.

Het actualiseren van de eerste Nationale Biodiversiteitsstrategie (NBS) is een buitenkans om de ambitieuze globale afspraken die tijdens de 10de Conferentie van de Partijen van het VBD in Nagoya, tijdens het Belgisch Voorzitterschap van de Europese Unie, tweede semester 2010, werden gemaakt en de resultaten van de 11de Conferentie van de Partijen in 2012, om te zetten naar nationaal beleid. Deze actualisering houdt ook rekening met de bijdrage van België in de uitvoering van de EU Biodiversiteitsstrategie 2020, de Conclusies van de Raad van de EU over biodiversiteit en andere engagementen aangaande biodiversiteit. Dit kaderdocument dient als referentie voor de ontwikkeling en actualisering van strategieën en acties door de federale, gewest- en gemeenschapsregeringen, en op het niveau van de provincies en gemeenten.

Biodiversiteit 2020 - Actualisering van de Belgische Nationale Strategie (NBS) definieert een gamma van 15 strategische doelstellingen en 85 operationele doelstellingen om het biodiversiteitsverlies een halt

toe te roepen en op nationaal en internationaal vlak bij te dragen tot het realiseren van de doelstelling voor 2020. In de Strategie zelf worden geen specifieke acties of doelen gedefinieerd; deze zullen wel in een latere fase tijdens de implementatie worden ontwikkeld en goedgekeurd.

De geactualiseerde Strategie in een notendop

Biodiversiteit heeft heel wat facetten waarvan het belang nog steeds niet voldoende in acht wordt genomen. Biodiversiteit verstrekt ons voedsel en tal van geneesmiddelen en andere producten voor levensonderhoud. Biodiversiteit ondersteunt menselijk welzijn; ze verstrekt ecologische diensten die essentieel zijn voor bv. de cycli van de voedingsstoffen, de vruchtbaarheid van de bodem, de bestuiving van fruitbomen, maar ook voor zuiver water en zuivere lucht. Daarnaast staat biodiversiteit ook garant voor een uitgebreid gamma ontspanningsmogelijkheden en is het een onuitputtelijke bron van kennis, opleiding, inspiratie en culturele identiteit. Het behoud van de biodiversiteit is een gemeenschappelijke zorg voor de gehele mensheid.

In België zijn milieuzaken, inclusief natuurbehoud, vooral een regionale bevoegdheid. Het federale niveau is bevoegd voor milieuzaken in de zeevaten die onder Belgische rechtsbevoegdheid vallen, in de militaire domeinen en de spoorwegbermen. Het beschikt over specifieke milieubevoegdheden (CITES, handel in uitheemse soorten, productnormen), over andere bevoegdheden die te maken hebben met het milieu en met biodiversiteit (ontwikkelingssamenwerking, financiering, economie) en over drukkingsmiddelen (overheidsopdrachten, belastingen, ...).

De Strategie is het Belgische antwoord op de formele verplichting onder het VBD en houdt tevens rekening met bestaande strategieën, plannen en documenten op (pan-)Europees niveau. Ze biedt een structuur voor de beleidsvorming en voor de verdere ontwikkeling van acties. Ze omvat de bestaande regionale en federale raamdocumenten en actieplannen en ondersteunt hun integratie en afstemming. Ze streeft ernaar strategische politieke oriëntaties te definiëren teneinde de betrokkenen op het vlak van

biodiversiteit in België toe te laten om samen te werken en zo op nationaal en internationaal vlak een bijdrage te leveren tot de realisatie van de Europese doelstelling om de achteruitgang van de biodiversiteit een halt toe te roepen tegen 2020. Dit zal worden gerealiseerd door een efficiëntere en meer coherente implementatie van de drie doelstellingen van het Verdrag inzake de biologische diversiteit te garanderen en tegelijkertijd rekening te houden met de andere biodiversiteitsovereenkomsten waar dit relevant is. De Strategie besteedt specifiek aandacht aan het creëren van een grotere coherentie, aan het opvullen van de bestaande hiaten wat de Belgische instrumenten betreft en aan een betere integratie van biodiversiteit op nationaal en internationaal niveau.

De Strategie heeft een visie en een algemene doelstelling die in overeenstemming zijn met het VBD Strategisch Plan en met de EU-Biodiversiteitsstrategie 2020:

Visie: "Tegen 2050 worden onze biodiversiteit en de erdoor geleverde ecosysteemdiensten - ons natuurlijk kapitaal - gewaardeerd, behouden en naar behoren hersteld omwille van de intrinsieke waarde van de biodiversiteit en de essentiële bijdrage ervan aan het menselijk welzijn en de economische welvaart, en zodanig dat catastrofale veranderingen ten gevolge van het biodiversiteitsverlies worden voorkomen."

Algemene doelstelling: "Zowel nationaal als internationaal bijdragen tot de verwezenlijking van de 2020-doelstelling inzake de stopzetting van het verlies aan biodiversiteit en de achteruitgang van ecosysteemdiensten (en herstel ervan voor zover mogelijk), evenals versterking van onze bijdrage aan het tegengaan van het mondiale verlies aan biodiversiteit."

De Strategie definieert een gamma van 15 prioritaire doelstellingen (doelstelling 14 is nieuw) en 85 operationele doelstellingen (waarvan acht nieuwe), die de bevoegde regionale en federale overheden moeten helpen bij de ontwikkeling van acties. Ingevolge de aanbeveling tot actualisering van de NBS kreeg de inhoud van het hoofdstuk over de uitvoering en de opvolging van de NBS een volledig nieuwe vorm; andere delen werden verder enigszins aangepast zodat de verbintenissen tot verwezenlijking van de VBD Aichi doelstellingen en de tegen 2020 uit te voeren EU-Biodiversiteitsstrategie volledig worden

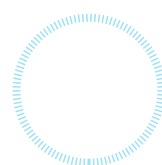
weergegeven (zie bijlage 4 - Samenhang van de Aichi Doelen met de EU-strategie voor biodiversiteit 2020 en de bijgewerkte NBS).

De tekst van de NBS geeft voor iedere doelstelling duidelijk de link naar het VBD, het relevante Aichi Doel, de thematische werkprogramma's, richtlijnen, enz. goedgekeurd onder het Verdrag en de relevante EU-verbintenis. De nadruk blijft hoe dan ook liggen op de sectorale integratie van biodiversiteit.

Waar nodig zullen de federale, regionale en andere relevante actoren gecoördineerd de noodzakelijke aanvullende maatregelen treffen. In het vierde nationaal rapport voor het VBD (2009) en de tussentijdse stand van zaken (2012) verschenen voorbeelden van verwezenlijkingen van de NBS (2012).

De geactualiseerde Strategie wordt gedefinieerd voor een periode van acht jaar (2013-2020). In de Strategie zelf worden geen concrete acties of indicatoren gedefinieerd, deze zullen worden ontwikkeld en goedgekeurd in een latere fase tijdens de implementatieprocedure, in overleg met alle actoren inzake biodiversiteit in België. De rapportering over de geboekte vooruitgang en over de obstakels bij de implementatie van de NBS gebeurt conform de nationale rapportering voor het VBD (2014, 2019). De informatie over de implementatie van de NBS verschijnt ook op de website van het Belgische Uitwisselingsweb (BCHM).

Veel verschillende actoren spelen een actieve rol bij de implementatie van de Strategie: FOD's en besturen, advies- en overlegorganen, onderzoeksinstituten, NGO's, informatiecentra, individuen en buurtgroepen, ... Er zullen gelijktijdig meerdere acties moeten worden uitgevoerd in verschillende sectoren en - na bijkomend overleg en coördinatie - op verschillende administratieve niveaus.

Overzicht van de 2020 Biodiversiteitsstrategie

Visie voor 2050

Tegen 2050 worden onze biodiversiteit en de erdoor geleverde ecosysteemdiensten - ons natuurlijk kapitaal - gewaardeerd, behouden en naar behoren hersteld omwille van de intrinsieke waarde van de biodiversiteit en de essentiële bijdrage ervan aan het menselijk welzijn en de economische welvaart, en zodanig dat catastrofale veranderingen ten gevolge van het biodiversiteitsverlies worden voorkomen.

Algemene doelstelling van de Strategie:

Biodiversiteitsverlies een halt toeroepen
- herstellen en waarden van ecosysteemdiensten - globale bijdrage

15 STRATEGISCHE DOELSTELLINGEN

85 voorgestelde maatregelen en 10 leidende beginselen voor implementatie

1. Inventarisatie, Toezicht	2. Bedreigende processen A	3. Beheer, Herstel B	4. Duurzaam gebruik van rijkdommen	5. Sectorale integratie C
6. ABS Nagoya Protocol D	7. Wetenschap- pelijke kennis E	8. Onderwijs, Opleiding, Bewustmaking	9. Regelgevings- kader F	10. Samenhangende implementatie
11. Internationale samenwerking	12. Globale biodiversiteits- agenda	13. Globale kwestie	14. Lokale overheden G	15. Inzetten van middelen H

NIEUWE OPERATIONELE DOELSTELLINGEN

- A) Het aanpakken van nieuwe en opkomende risico's en van de impact van interne handel in levende soorten;
- B) De bescherming en het herstel van de biodiversiteit en ecosysteemdiensten via beschermde gebieden t- groene infrastructuur - geen nettoverlies. Identificeren van introductiewegen van IAS;
- C) Geleidelijke afschaffing van perverse stimulansen en gebruik van richtlijnen voor de integratie van de waarden van biodiversiteit en ecosysteemdiensten, ook in ontwikkelingsstrategieën, planningsprocessen en rapporteringssystemen. Ontwikkelen van een aanpak om deze waarden op te nemen in de nationale boekhouding;
- D) Implementeren van het Nagoya Protocol;
- E) In kaart brengen van de ecosysteemdiensten in België en evalueren van hun waarden;
- F) Toezien op de implementatie en handhaving van de biodiversiteitswetgeving;
- G) Betrekken van provincies, steden en andere lokale overheden;
- H) Meer middelen (onder meer via vernieuwende mechanismen) inzetten en verbeteren van de capaciteiten

Bestuur

Monitoring en ondersteuningsmechanismen
Duur, rapportage, evaluatie en toetsing

Afbeelding 1. Overzicht van de inhoud van de geactualiseerde strategie (nieuwe elementen zijn weergegeven in het blauw).

Inhoud

Colofon	2
Kader en werkwijze	3
Voorwoord	7
De geactualiseerde Strategie in een notendop	9
Inhoud	12
Deel I: Inleiding	17
I.1. Definitie van biodiversiteit en ecosystemendiensten*	17
I.2. Waarom is biodiversiteit belangrijk?	18
I.3. Huidige status van biodiversiteit in België	19
I.4. Bedreigingen voor de biodiversiteit	22
Deel II: Het Belgische politieke kader	25
II.1. Internationale milieuovereenkomsten geratificeerd door België	26
II.2. Bevoegde overheden in België	26
II.3. Plaats van de Strategie in de politieke context van België	26
Deel III: Leidende beginselen, concepten en benaderingen	33
Deel IV: De geactualiseerde Strategie tot 2020.	37
IV.1. Onze ambitie	38
Visie met horizon 2050	38
Algemene doelstelling van de Strategie tot 2020	38
IV.2. Strategische en operationele doelstellingen	38
Doelstelling 1: De belangrijkste componenten van biodiversiteit in België identificeren en opvolgen	39
1.1 Een gemeenschappelijke Belgische werkwijze definiëren voor de identificatie en opvolging van prioritaire componenten van biodiversiteit conform de EU-richtlijnen	41
1.2 Prioritaire soorten, habitats, genetische en functionele componenten van biodiversiteit identificeren en opvolgen	41
Doelstelling 2: De effecten van bedreigende processen en activiteiten en hun oorzaken onderzoeken en opvolgen	42
2.1 De gevolgen en oorzaken onderzoeken en opvolgen van activiteiten en processen, waaronder nieuwe en opkomende risico's, die componenten van biodiversiteit in België bedreigen	42
2.2 De gevolgen van klimaatveranderingen op de biodiversiteit en ecosystemendiensten onderzoeken en opvolgen	43
2.3 De mogelijke impact op biodiversiteit van de interne handel (legaal en illegaal) van levende dieren en planten op Belgisch niveau onderzoeken en eventueel indien nodig relevante regelgeving, met inbegrip van marktregulering, aanpassen	44
Doelstelling 3: Biodiversiteit en ecosystemendiensten in België op peil houden of herstellen tot een gunstige behoudsstatus	45
3.1 Ten minste 17% van de land- en binnenwatergebieden, vooral die van bijzonder belang voor biodiversiteit en ecosystemendiensten, wordt bewaard door de ontwikkeling van effectieve en op billijke wijze beheerde, ecologisch representatieve en goed verbonden systemen van beschermde gebieden en door andere effectieve gebiedsgerichte instandhoudingsmaatregelen, en wordt geïntegreerd in ruimere landschappen	46
3.2 Ten minste 10% van de kust- en zeegebieden, vooral die van bijzonder belang voor biodiversiteit en ecosystemendiensten, wordt bewaard door de ontwikkeling van effectieve en op billijke wijze beheerde, ecologisch representatieve en goed verbonden systemen van beschermde gebieden en van andere effectieve gebiedsgerichte instandhoudingsmaatregelen, en wordt geïntegreerd in ruimere zeegebieden	47
3.3 Ecosystemen, hun veerkracht en hun diensten worden onderhouden en uitgebreid door het verwezenlijken van, onder meer, een groene infrastructuur en het herstellen van ten minste 15% van de aangetaste ecosystemen.	48
3.4 Actieplannen ontwikkelen en implementeren om het behoud of het herstel van onze meest bedreigde soorten tot een gunstig niveau te waarborgen	49
3.5 Een geïntegreerde strategie goedkeuren voor het <i>ex situ</i> behoud van biodiversiteit samen met maatregelen voor de	

implementatie ervan	50
3.6 Maatregelen nemen om de impact van de geïdentificeerde processen en activiteiten die biodiversiteit en ecosysteemdiensten bedreigen tot een minimum te beperken	50
3.7 Invasieve uitheemse soorten en hun introductiewegen zijn geïdentificeerd en prioritair behandeld, prioritaire soorten worden gecontroleerd of uitgeroeid, en maatregelen zijn voorhanden om introductiewegen te beheren ter voorkoming van introducties en vestiging van zulke soorten	50
3.8 Definiëren van het kader en de voorwaarden om te waarborgen dat er geen netto verlies aan biodiversiteit en ecosysteemdiensten optreedt	52
Doelstelling 4: Het duurzaam gebruik van de componenten van biodiversiteit verzekeren en promoten	53
4a) Algemeen	53
4a.1 Goede praktijken voor het duurzaam gebruik van biodiversiteit identificeren en promoten	53
4b) Duurzame producten, consumptie en productiebeleid	54
4b.1 De risico's voor de biodiversiteit door productie, consumptie, producten en diensten voorkomen of tot een minimum beperken.	54
4b.2 Biodiversiteitscriteria opnemen in het beleid inzake overheidsopdrachten om het verlies van biodiversiteit te voorkomen	54
4c) Landbouw	55
4c.1 Maatregelen die gunstig zijn voor de biodiversiteit, in het kader van de uitvoering van het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB) aanmoedigen	56
4c.2 De rol van landbouwers als actoren van biodiversiteit versterken en aanmoedigen	57
4c.3 Landbouwdiversificatie bevorderen	58
4c.4 De integratie van biodiversiteit in plattelandsontwikkeling promoten	58
4c.5 Duurzaam gebruik van genetische rijkdommen voor voeding en landbouw promoten	59
4c.6 De impact van pesticiden op de biodiversiteit en ecosysteemdiensten verminderen	60
4c.7 Voorkomen dat gekweekte GGO's leiden tot verlies, verdringing of genetische introgressie in lokale landbouwvariëteiten en verwante wilde flora en voorkomen dat ze de omliggende natuurlijke biodiversiteit negatief beïnvloeden	60
4c.8 Garanderen dat de productie van planten, waaronder niet-inheemse planten, voor hernieuwbare energie geen negatieve invloed heeft op de biodiversiteit	61
4d) Visserij in de mariene en de binnenwateren	62
4d.1 De uitvoering van goede vispraktijken in de Noordzee promoten, om vissoorten en hun habitats te beschermen inclusief de implementatie van het Gemeenschappelijk Visserijbeleid	64
4d.2 Garanderen dat recreatie- en sportvisserij in de binnenwateren en op zee afgestemd zijn op ecologische beheersdoelen om nadelige gevolgen voor de biodiversiteit te voorkomen	64
4d.3 Voorkomen dat genetisch gewijzigde vissen de biodiversiteit en populaties in zee- en zoet water bedreigen.	65
4e) Verstandig gebruik van waterrijke gebieden	65
4e.1 De richtlijnen van de Ramsarconventie met betrekking tot het verstandig gebruik van waterrijke gebieden toepassen voor zover ze relevant zijn	66
4f) Bosbouw	66
4f.1 Het behoud van de biodiversiteit in bossen promoten via onafhankelijke geloofwaardige certificatiesystemen voor bossen die garanties leveren voor duurzaam bosbeheer	67
4f.2 Natuurgerichte bosbouw promoten die garanties geeft voor duurzaam bosbeheer, inclusief bosbehoud.	67
4f.3 Bescherming van de genetische diversiteit van bossen	68
4f.4 Voorkomen dat genetisch gewijzigde bomen een negatieve impact hebben op de biodiversiteit in bossen en in het algemeen	68
4g) Jacht	68
4g.1 Geïntegreerd beheer van jachtterreinen promoten in samenwerking met landbouwers, bosbeheerders en milieu-ngo's en met toepassing van goede jachtpraktijken	69
4g.2 De betrokkenheid van jagers als biodiversiteitsactoren promoten	70
4g.3 Stabiliteit binnen de jachtsector bevorderen	70
4h) Toerisme en vrijetijdsbesteding	71

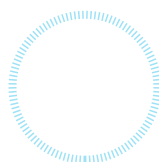
4h.1 VBD-instrumenten toepassen voor het opvolgen en controleren van de impact van het toerisme op biodiversiteit, in het bijzonder in beschermde gebieden	72
Doelstelling 5: De integratie van de zorg voor biodiversiteit in alle relevante sectorale beleidslijnen verbeteren	72
5.1 De betrokkenheid van belanghebbenden promoten en ondersteunen onder meer via partnerschappen op alle niveaus van besluitvorming inzake biodiversiteit	73
5.2 De betrokkenheid van de privésector in de bescherming van biodiversiteit als een integraal onderdeel van bedrijfsplanning en -activiteiten stimuleren	74
5.3 Garanderen dat met deze Strategie rekening wordt gehouden bij besluitvorming en beleidsdiscussies en stimuleren van de ontwikkeling en het gebruik van richtlijnen voor de integratie van biodiversiteit in het beleid van alle relevante sectoren	74
5.4 In de strategische planning de negatieve en positieve effecten identificeren van de diverse sectorale beleidslijnen (ruimtelijke ordening, transport, energie) op de prioritairerelementen van biodiversiteit en maatregelen nemen om deze effecten of te corrigeren of te versterken	75
5.5 Elimineren, afbouwen of hervormen van stimulansen, met inbegrip van subsidies, die schadelijk zijn voor de biodiversiteit om negatieve effecten op de biodiversiteit te minimaliseren en de ontwikkeling en toepassing aanmoedigen van stimulerende maatregelen ten gunste van het behoud en het duurzaam gebruik van biodiversiteit, waaronder economische, fiscale en financiële instrumenten	76
5.6 Rekening houden met biodiversiteitsaspecten bij het nationale beleid inzake exportkredieten	77
5.7 Rekening houden met de potentiële impact op biodiversiteit, en in het bijzonder met invasieve soorten, bij het nemen van beslissingen betreffende import en export	78
5.8 De voordelen voor de gezondheid voortvloeiend uit de biodiversiteit en ecosysteemdiensten maximaliseren en de samenwerking tussen de betrokken organisaties/overheidsdiensten uitbreiden	79
5.9 De implementatie van CITES aanmoedigen met als doel het behoud en het duurzaam gebruik van biodiversiteit te ondersteunen	79
5.10 De sociale functie van biodiversiteit in stand houden en versterken	80
5.11 Integratie van biodiversiteitswaarden in nationaal (federaal en regionaal) beleid, in programma's, planningsprocessen en rapportagesystemen, en indien nodig een aanpak ontwikkelen om deze biodiversiteitswaarden op te nemen in de nationale boekhouding	80
Doelstelling 6: Bevorderen en bijdragen tot een eerlijke toegang tot en een billijke verdeling van de voordelen die voortvloeien uit het gebruik van genetische rijkdommen - ABS	81
6.1 Tegen 2014, bewustmaken van het concept van ABS in het kader van het VBD en het Nagoya Protocol en informatie over ABS op ruime schaal verspreiden	82
6.2 Tegen 2014, ratificeren en implementeren van het Nagoya Protocol inzake toegang tot genetische rijkdommen en de eerlijke en billijke verdeling van de voordelen die eruit voortvloeien	83
6.3 Tegen 2020, beschikken over mechanismen om de nationale en mondiale samenwerking inzake de ABS-problematiek te versterken	84
6.4 Tegen 2020, operationele mechanismen creëren om de kennis, innovaties en praktijken te beschermen van inheemse en lokale gemeenschappen met traditionele levensstijl die relevant zijn voor het behoud en het duurzaam gebruik van biodiversiteit	84
6.5 Tegen 2015, beschikken over een functioneel ABS Uitwisselingsweb (Clearing House)	85
Doelstelling 7: Wetenschappelijke kennis over biodiversiteit en ecosysteemdiensten verbeteren en communiceren	86
7.1 Compileren en synthetiseren van bestaande gegevens en informatie en deze kennis verspreiden naar een breder publiek toe	87
7.2 Promoten en aanmoedigen van onderzoek dat bijdraagt tot de kennis van en het inzicht in de Belgische biodiversiteit, de ecosysteemdiensten en hun waarden	88
7.3 Ontwikkelen van adequate opvolgingsmethoden en biodiversiteitsindicatoren	88
7.4 De toestand van ecosystemen en hun diensten beoordelen en in kaart brengen en de waarde van dergelijke diensten inschatten	89
7.5 Het integratieniveau van de biodiversiteit in sectorale beleidslijnen en hun impact op de biodiversiteit evalueren	89
7.6 Onze kennis van de socio-economische voordelen van de biodiversiteit en ecosysteemdiensten verbeteren	89
7.7 De interface Wetenschap-Beleid inzake biodiversiteit verbeteren en de participatie van actoren promoten	89

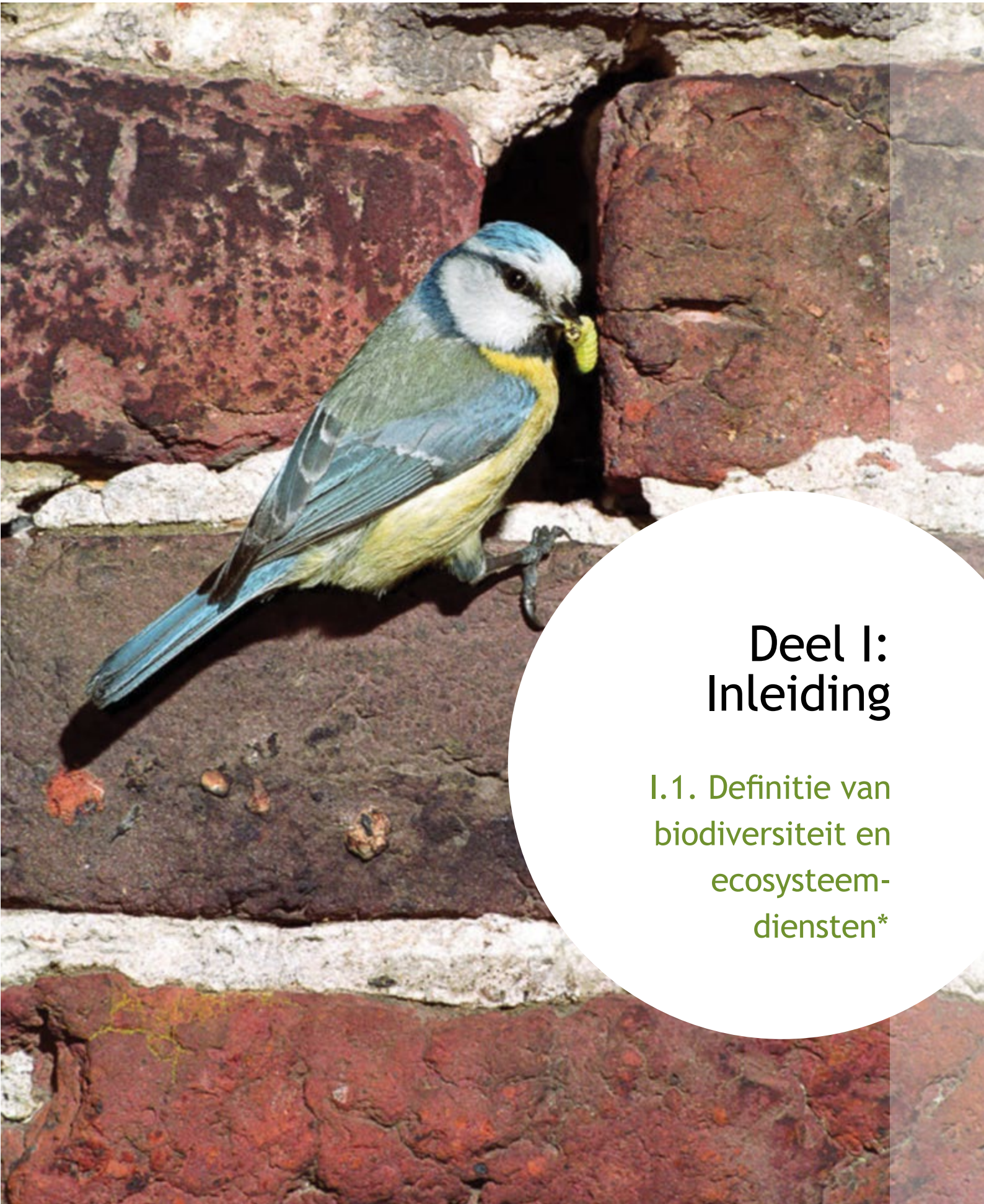

7.8 Bevorderen van onderzoek naar de gevolgen van GGO's en producten van synthetische biologie op de biodiversiteit en op verwante sociaaleconomische aspecten, en van methoden om die te evalueren	91
Doelstelling 8: De gemeenschap erbij betrekken via communicatie, onderwijs, bewustmaking en opleiding	91
8.1 IJveren voor de opname van biodiversiteit, ecosysteemdiensten en de ecosysteembenadering in educatieve programma's	92
8.2 Begrip kweken voor het belang van biodiversiteit en de kennis van de Belgische biodiversiteit en ecosysteemdiensten verbeteren.	93
8.3 Sensibiliseren van en thematische opleidingen verstrekken aan de sectoren die direct of indirect een impact hebben op biodiversiteit, inclusief de privésector, in een taal die is afgestemd op de specifieke aard van de doelgroep	93
Doelstelling 9: Het regelgevingskader rond biodiversiteit versterken en de implementatie, naleving en handhaving van de wetgeving inzake biodiversiteit verzekeren	94
9.1 Ervoor zorgen dat de Nationale Strategie wordt gedragen door doeltreffende wetgeving en de uitvoering ervan verbeteren.	94
9.2 Zorgen voor de volledige uitvoering en verbeteren van de handhaving van biodiversiteit gerelateerde wetgeving, met inbegrip van de Vogel- en Habitatrichtlijnen, onder meer via opleidingsprogramma's voor de bevoegde autoriteiten, in het bijzonder rechters, openbare aanklagers, inspecteurs en douaneambtenaren	95
9.3 Zorgen voor volledige naleving en handhaving van de milieuaansprakelijkheidsregeling (i.e. Richtlijn 2004/35 EG betreffende milieuaansprakelijkheid) met betrekking tot strafbare feiten ten aanzien van biodiversiteit.	95
Doelstelling 10: Zorgen voor een coherente uitvoering van/en tussen biodiversiteit gerelateerde verbintenissen en overeenkomsten.	95
10.1 Zorgen voor een coherente uitvoering van biodiversiteitgerelateerde overeenkomsten waarvan België een Partij is	96
10.2 Overlappingsen, duplicaties of tegenstrijdigheden in de uitvoering van de diverse verdragen inzake biodiversiteit verminderen	96
10.3 Alle samenwerkingsprojecten inzake klimaatverandering, biodiversiteit en woestijnvorming, gefinancierd door België moeten worden geëvalueerd om te garanderen dat ze wederzijds de doelstellingen van de drie Rio-verdragen ondersteunen	97
Doelstelling 11: Een voortgezette en effectieve internationale samenwerking garanderen voor het beschermen van de biodiversiteit.	97
11.1 Een volledig beeld krijgen van alle samenwerkings- en interregionale projecten die België ondersteunt	98
11.2 Alle programma's en projecten gefinancierd in de partnerlanden hebben een voorafgaande milieuevaluatieprocedure, die naargelang het geval varieert van een milieuscreening tot een volledige milieueffectrapportage* of een strategische milieueffectbeoordeling*.	98
11.3 De Belgische expertise optimaal gebruiken om de implementatie van het VBD in ontwikkelingslanden te ondersteunen	99
11.4 De integratie van biodiversiteit en bioveiligheid in de ontwikkelingsplannen van partnerlanden bevorderen	99
11.5 De internationale coördinatie en effectieve uitwisseling van informatie tussen centra voor <i>ex situ</i> behoud (dierentuinen, botanische tuinen) versterken.	100
11.6 Bijdragen tot het creëren van een gunstig klimaat voor de biodiversiteit in de partnerlanden, gebaseerd op nationale prioriteiten, met name ter ondersteuning van de ontwikkeling van nationale programma's inzake beschermde gebieden, nationale bosprogramma's, geïntegreerde kust- en mariene programma's, of andere gelijkwaardige instrumenten, evenals hun integratie in de relevante beleidsinstrumenten	100
Doelstelling 12: De internationale agenda binnen de verdragen met betrekking tot biodiversiteit beïnvloeden.	102
12.1 De bijdrage van België tot de bescherming van de wereldwijde biodiversiteit verhogen	102
12.2 Een toonaangevende rol in diverse internationale en EU-fora blijven spelen om de coherentie te versterken en te garanderen, binnen het kader van het VBD Strategisch Plan 2011-2020 en de Aichi Doelstellingen, tussen de verdragen met betrekking tot biodiversiteit.	102
12.3 De synergieën tussen het VBD en de instanties van het Antarctisch Verdrag (Antarctic Treaty System) en UNCLOS verhogen	102
Doelstelling 13: De Belgische inspanningen opdrijven om biodiversiteitsvraagstukken op te nemen in relevante internationale organisaties en programma's	103
13.1 De bezorgdheid voor biodiversiteit integreren in alle internationale organisaties en programma's die voor biodiversiteit relevant zijn	103

13.2 Ondersteunen van de inspanningen van ontwikkelingslanden ter bestrijding van illegale houtkap en de daarmee samenhangende illegale handel, alsmede van hun inspanningen voor de reductie van emissies ten gevolge van ontbossing en bosdegradatie en van de rol van bosbehoud en duurzaam bosbeheer en van de uitbreiding van de koolstofvoorraden in de bossen in ontwikkelingslanden (REDD +)	103
Doelstelling 14: De betrokkenheid van steden, provincies en andere lokale overheden bij de uitvoering van de NBS 2020 bevorderen	105
14.1 Lokale overheden aanmoedigen om lokale biodiversiteitsstrategieën en aanverwante actieplannen te ontwikkelen en uit te voeren	105
Doelstelling 15: De beschikbaarheid van adequate middelen voor biodiversiteit garanderen	105
15.1 Uiterlijk tegen 2020 moet het inzetten van financiële middelen voor biodiversiteit, van allerlei herkomst (met inbegrip van eventuele innovatieve financiële mechanismen), aanzienlijk verhogen, in vergelijking met de gemiddelde jaarlijkse financiering voor de biodiversiteit in de periode 2006-2010	106
15.2 Bestaande financiële instrumenten van de EU ten volle benutten om biodiversiteit te promoten	107
15.3 Tegen 2015 bijdragen tot de verdubbeling van de totale biodiversiteit gerelateerde financiële middelen voor ontwikkelingslanden en dit niveau tot ten minste 2020 handhaven, onder meer via land-gestuurde prioritering van biodiversiteit binnen ontwikkelingsplannen in de begunstigde landen, met als voorlopige uitgangswaarde de gemiddelde jaarlijkse financiering van biodiversiteit aan ontwikkelingslanden voor de jaren 2006-2010	107
15.4 Tegen 2020, ontwikkelingslanden ondersteunen waar nodig ter verbetering van de institutionele, nationale, administratieve en bestuurlijke capaciteiten, teneinde de doeltreffendheid en duurzaamheid van internationale en nationale financiële stromen voor biodiversiteit te verhogen	108
Deel V: Uitvoering en opvolging van de Strategie	111
V.1 - Bestuur	112
V.2 - Monitoring en ondersteunende mechanismen	112
V.3 - Duur, rapportage, evaluatie en toetsing	114
Lijst van afkortingen	116
Glossarium	121
Referenties	124
Bijlagen	131
Bijlage 1: Biodiversiteitsactoren in België	132
Bijlage 2: Belangrijkste internationale overeenkomsten en instrumenten met rechtstreekse relevantie voor de biodiversiteit	137
Bijlage 3: Belangrijkste internationale organisaties die een impact hebben op de biodiversiteit	144
Bijlage 4: Samenhang tussen de Aichi Doelstellingen, de Biodiversiteitsstrategie 2020 van de EU en de Actualisering van de Belgische Nationale Biodiversiteitsstrategie	145
Contacten	160
VBD-mijlpalen in België	161

Deel I: Inleiding

I.1. Definitie van biodiversiteit en ecosysteem- diensten*

Biodiversiteit*⁵, of biologische diversiteit, is de verscheidenheid van alle levensvormen: planten, dieren, schimmels en micro-organismen, de genen* die ze bevatten en de ecosystemen* waarvan ze deel uitmaken. De mens is een wezenlijk onderdeel van de biodiversiteit. Biodiversiteit is aanwezig in de hele biosfeer, van 10.000 meter diep in de oceanen tot in de stratosfeer. De biodiversiteit verandert voortdurend. Ze is het resultaat van evolutieprocessen die al 3,8 miljard jaar aan de gang zijn. De biodiversiteit wordt bedreigd door processen zoals de vernietiging en de fragmentatie van habitats, vervuiling, overexploitatie, de verspreiding van invasieve uitheemse soorten en klimaatveranderingen die leiden tot een afname van de populatie en tot het uitsterven van soorten. Wetenschappers ramen dat de huidige snelheid van uitsterven van soorten wereldwijd tot duizend keer hoger ligt dan tijdens de geologische tijden en zoals gedocumenteerd door de fossielen (Millenniumevaluatie van het Ecosysteem, 2005).

In het kader van deze Strategie hanteren we de volgende componenten van biodiversiteit:

- **Ecosystemen*** - de veelzijdigheid aan habitats, biotische gemeenschappen en ecologische processen. Een ecosysteem wordt gedefinieerd door de dynamische interactie van de populaties van de soorten en de niet-levende milieucomponenten die kenmerkend zijn voor de habitats. Ecosystemen lopen uiteen van estuaria, rivieren, vijvers, watergebieden en gematigde wouden tot tropische wouden, koraalriffen, bergen, woestijnen en andere gebieden, inclusief landbouwzones, stedelijke parken en tuinen. De interacties gebeuren via koolstofcycli en andere, bv. bestuiving van bloemen, prooi-etende roofdieren, enz.
- **Soorten** - de verscheidenheid aan soorten op de aarde, van minuscule organismen, zoals bacteriën, tot grotere levensvormen, zoals bomen en walvissen. Het geschatte aantal soorten dat op de aarde leeft, varieert tussen 5 en 100 miljoen. Op dit moment zijn ongeveer 2 miljoen soorten benoemd en beschreven. Elk jaar worden wereldwijd ongeveer 20.000 nieuwe soorten beschreven.
- **Genen** - de veelzijdige genetische informatie vervat in alle individuele planten, dieren, schimmels

⁵ Termen gevolgd door een asterisk worden gedefinieerd in het glossarium.

en micro-organismen op aarde. Genetische diversiteit bestaat zowel binnen populaties als tussen populaties en tussen soorten. Genetische variabiliteit is in eerste instantie belangrijk voor het overleven van populaties en uiteindelijk ook voor het overleven van soorten, aangezien het voor populaties de sleutel is om zich aan te passen aan milieuveranderingen en om blootstelling aan nieuwe ziekten en parasieten te overleven.

Ecosysteemdiensten zijn de voordelen die mensen halen uit de ecosystemen (Millenniumevaluatie van het Ecosysteem, 2005). We onderscheiden verschillende categorieën van ecosysteemdiensten (zie tabel 1): bevoorradingsdiensten, regulerende diensten, culturele diensten en de ondersteunende diensten die de levensomstandigheden op Aarde handhaven zoals de cyclus van de voedingsstoffen en fotosynthese. Hoewel ecosystemen het menselijk leven en de activiteiten ondersteunen, is de mens zich niet altijd bewust van de voordelen die hij ontvangt van de natuur, noch van hun waarde (zie deel I.2).

Biodiversiteit heeft heel wat facetten waarvan het belang nog steeds niet voldoende in acht wordt genomen. Het is noodzakelijk om de inventaris van de Belgische biodiversiteit te vervolledigen en het inzicht in de rol van de biodiversiteit en in de werking van de ecosystemen te verbeteren. De kloof tussen de bestaande kennis en de behoefte aan informatie voor betere beleidslijnen voor milieubehoud kan alleen worden opgevuld door een nauwe samenwerking tussen alle partners op het vlak van biodiversiteit in België (zie Bijlage 1, Biodiversiteitsactoren in België).

I.2. Waarom is biodiversiteit belangrijk?

Ondanks enige verbetering sinds 1970 zijn de zorgwekkende trends in de achteruitgang van de biodiversiteit in België nog niet omgekeerd. Daarom moet een nieuwe impuls worden gegeven om te voldoen aan de wereldwijde en Europese doelstelling tegen 2020 om 'de achteruitgang van de biodiversiteit een halt toe te roepen'. Dit houdt een verandering van onze levensstijl in, aangezien de meeste negatieve invloeden op de biodiversiteit het gevolg zijn van menselijke activiteiten.

MAAR WAAROM IS DE ACHTERUITGANG VAN DE BIODIVERSITEIT EEN BELANGRIJK PROBLEEM?

Wij hebben de ethische verantwoordelijkheid om de biodiversiteit te bewaren omwille van haar intrinsieke waarden: elke soort heeft een eigen waarde 'in en voor zichzelf' als gevolg van de evolutie van het leven op aarde.

De huidige snelheid van uitsterven van de biodiversiteit vormt ook een rechtstreekse bedreiging voor het menselijk welzijn, aangezien biodiversiteit een cruciale rol speelt als leverancier van producten en diensten die het leven op aarde mogelijk maken, en ze tegemoet komt aan de behoeften van de menselijke samenleving. De volgende tabel geeft een overzicht van een aantal belangrijke diensten die worden geleverd door de biodiversiteit (gebaseerd op de Millenniumevaluatie van het Ecosysteem, 2005). De argumenten om de biodiversiteit te beschermen mogen echter niet beperkt worden tot wat biodiversiteit kan doen voor de mensheid.

De totale kosten van het verlies en/of de achteruitgang van de biodiversiteit kunnen moeilijk worden geraamd, maar uit de beschikbare gegevens blijkt dat ze enorm zijn en voortdurend toenemen. We kunnen moeilijk een waarde plakken op de biodiversiteit op zich, maar we kunnen wel een waarde toekennen aan de ecosystemen waarvoor de biodiversiteit een wezenlijke en cruciale rol speelt. Aangezien heel wat functies en voordelen van ecosystemen echter gratis beschikbaar zijn, kunnen ze niet worden weergegeven in gebruikelijke economische metingen. Bovendien weten we niet precies hoeveel soorten er op dit ogenblik bestaan of verdwijnen. Veel diensten van ecosystemen zijn ook onvervangbaar, en als ze toch vervangen kunnen worden dan is dat tegen een hoge kost.

De studie 'The Economics of Ecosystems and Biodiversity' (TEEB, 2010⁶) is een grootschalig internationaal initiatief dat de aandacht vestigt op de economische voordelen van biodiversiteit, de toenemende kosten van biodiversiteitsverlies aankaart, de aantasting van de ecosystemen belicht en de expertise van wetenschappers, economen en beleidsmakers wil samenbrengen om praktische acties te bevorderen (zie bijkomende informatie onder doelstelling 7). Volgens dit rapport stamt minstens 40 procent van

⁶ <http://www.teebweb.org>

de wereldeconomie en 80 procent van de behoeften van de armen uit biologische rijkdommen. Daarbij komt nog dat er zich meer kansen aandienen voor medische ontdekkingen, economische ontwikkelingen en adaptieve antwoorden op nieuwe uitdagingen zoals de klimaatverandering naarmate de diversiteit hoger is. Deze ruwe schattingen geven een essentieel beeld van de echte waarde van de biodiversiteit. Bijkomende analyses en debatten over dit onderwerp zullen de landen ongetwijfeld helpen om hun economische en milieugebonden beslissingsprocessen te verbeteren.

1.3. Huidige status van biodiversiteit in België

HABITATS

De oppervlakte van België omvat 30.528 km² land en 3.462 km² in de Noordzee. Voor zo'n klein grondgebied kent België een relatief hoge diversiteit aan habitats en soorten. Vlaanderen, Brussel en het noorden van Wallonië behoren tot de Atlantische biogeografische regio. De streek ten zuiden van de valleien van Samber en Maas maakt deel uit van de Continentale regio, terwijl de mariene wateren tot de Oost-Atlantische Boreale regio horen. De voornaamste habitattypes die we in België aantreffen, zijn loof- en naaldwouden, graslanden, heide, veenmoerassen, waterrijke gebieden, meren en rivieren en mariene ecosystemen in de Noordzee. De verspreiding daarvan varieert van gewest tot gewest. Zo treffen we ongeveer 80% van het beboste gebied aan in het zuiden van het land. Anderzijds is het noorden van België gekend voor de semi-natuurlijke graslanden, de waterrijke gebieden, de heide en de zeeduinen.

De geografische en geologische eigenschappen van België (hoogvlakten in de Ardennen in het zuiden, de valleien van de grote rivieren (Maas en Schelde), de vruchtbare leemachtige gebieden in het centrum en de laaggelegen polders langs de kust), in combinatie met de langdurige invloed van de mens door het gebruik van het land, resulteerde in een grote diversiteit aan natuurlijke tot semi-natuurlijke habitats, waarvan er heel wat van Europees belang zijn. Op dit ogenblik zijn er daarvan maar liefst 58 opgenomen in de EU-Habitatrichtlijn en beschermd in het kader van het Natura 2000-netwerk.

Diensten	Beschrijving	Voorbeelden van verbanden met het menselijk welzijn	
Ondersteunende diensten (biodiversiteit waarborgt ecosysteemfuncties) bv. instaan voor recyclage van water, fotosynthese en de vorming van zuurstof, bodembescherming en -verrijking, voedingsstoffsysteem ...	1. Regulerende diensten	<ul style="list-style-type: none"> Bescherming tegen natuurrampen (mangroven vormen bv. een uitstekende buffer tegen overstromingen en stormen; watergebieden spelen een cruciale rol in het voorkomen van overstromingen en droogte ...) Gezondheid (storings in de werking van het ecosysteem kunnen op verschillende manieren de overdracht van ziekten op mensen beïnvloeden) Drinkwatervoorziening 	
		Biodiversiteit waarborgt de functies van ecosystemen die cruciaal zijn voor het milieu, zoals waterzuivering, bestuiving, verspreiding van zaden ...	
	2. Bevoorradings-diensten	Biodiversiteit is de belangrijkste bron van heel wat producten zoals voedsel (vis, groenten, vee ...), vezels (papier, textiel ...), energiebronnen (brandhout, brandstof ...), water, geneesmiddelen, bouwmaterialen, cosmetica ...	<ul style="list-style-type: none"> Voedselveiligheid (biodiversiteit is de belangrijkste voedselbron: vis, gewassen en eetbare planten, vee, enz.) Gezondheid (de bevoorradings-functie van biodiversiteit ligt aan de basis van onze geneeskunde via de 'traditionele geneesmiddelen' en de 'moderne geneesmiddelen' die zijn afgeleid van natuurlijke bronnen) Bron van inkomsten (biodiversiteit is van cruciaal belang voor het in stand houden van de leefbaarheid van landbouw, bosbouw en visserij op lange termijn en vormt de basis van heel wat industriële processen en van de productie van nieuwe geneesmiddelen) Verschaffen van onderdak voor de mens
		Biomimicry: de modellen in de natuur zijn een bron van inspiratie voor nieuwe ontwerpen en processen om menselijke problemen op te lossen	<ul style="list-style-type: none"> Gebruik van vorming, structuur, functie van biologische organismen/stoffen/mechanismen/ processen om gelijkaardige producten te ontwikkelen door middel van artificiële mechanismen die natuurlijke mechanismen nabootsen
	3. Culturele diensten	De schoonheid van de biodiversiteit is waardevol voor een breed gamma recreatieve toepassingen die veel succes hebben dankzij het verlangen van mensen om de biodiversiteit te observeren en ervan te genieten (wandelaars, duikers, fotografen, vogelwaarnemers, schilders, schrijvers, ...). Heel wat mensen brengen hun vakanties door op plaatsen (bossen, bergen, ongerepte kusten, ...) waar ze kunnen genieten van de natuur.	<ul style="list-style-type: none"> Sociale relaties Bron van inkomsten (recreatief gebruik en ecotoerisme* leveren grote directe en indirecte economische voordelen)
		Biodiversiteit draagt bij tot het spiritueel welzijn van individuen. De schoonheid van de biodiversiteit brengt vreugde, is een belangrijke bron van inspiratie en behoort tot het spirituele erfgoed van heel wat culturen	
		Biodiversiteit levert symbolen die culturele identiteit belichamen.	

Tabel 1. De verschillende categorieën van ecosystemendiensten.

Het Natura 2000-netwerk dekt momenteel 12,77% van het Belgische grondgebied op het land en 35,85% van de mariene oppervlakte. De habitattrends worden in het kader van Artikel 17-rapportering van de EU-Habitatrichtlijn geëvalueerd⁷. De globale evaluatie van de behoudsstatus is de volgende: 9% van de Belgische habitats van Europees belang hebben een gunstige behoudsstatus*; 17% hebben een onaangepaste, 73% een slechte en 1% een onbekende status.

SOORTEN

De Belgische diversiteit aan levensvormen omvat ongeveer 36.300 geregistreerde soorten van micro-organismen, planten, schimmels en dieren. Extrapolaties van experts suggereren echter dat het eigenlijke aantal tussen 52.000 en 55.000 soorten schommelt. Deze cijfers houden geen rekening met bacteriën en cyanobacteriën. Wereldwijd zijn zowat 6.000 soorten bacteriën gekend, maar dit zou wel eens slechts een fractie van het werkelijke aantal kunnen zijn. Vermits heel wat bacteriën kosmopoliet zijn, veronderstellen we dat minstens enkele duizenden ervan in België aanwezig zijn. Daarbij komt nog dat zowat 300 soorten cyanobacteriën in België werden gevonden; verwacht wordt dat er nog veel meer zullen worden ontdekt. Derhalve loopt het totaal aantal in België levende soorten wellicht op tot meer dan 55.000 (Peeters *et al.*, 2003). Dit cijfer overtreft alle eerdere schattingen en geeft aan dat op dit ogenblik minder dan twee derde van de soorten die in ons land leven, is geregistreerd. Bovendien is onze kennis onvolledig en zijn minder dan 4% van de in België levende soorten in detail bestudeerd. De best bekende soorten zijn de vaatplanten (bloemende planten, naaldbomen, varens, paardenstaarten, biesvarens en wolfsklauwen), mossen, macroalgen en macrolichen, gewervelden (vissen, amfibieën, reptielen, vogels en zoogdieren), loopkevers, vlinders, libellen en waterjuffers. Ze worden heel vaak gebruikt om de behoudsmaatregelen te ondersteunen en te rechtvaardigen; een groot aantal soorten is ook een goed gekende bio-indicator. De verdere verruiming van onze kennis over de resterende 96% organismen zou de Belgische behoudsbeleidslijnen en -acties verbeteren, verfijnen en optimaliseren.

Eennauwgezette monitoring en een grondige vergelijking van oude collectie- en waarnemingsgegevens met recentere, tonen aan dat heel wat soorten in België

⁷ Zie ook <http://cdr.eionet.europa.eu/be/eu/art17/envucdy2q>

erop achteruitgaan of zelfs al verdwenen zijn. Afhankelijk van de groep en de regio van het land raamt men dat het aantal bedreigde soorten tussen de 20% en 70% ligt. De trends in de soorten die opgesomd staan in de EU-Habitatrichtlijn worden in het kader van de Artikel 17-rapportering van de EU-Habitatrichtlijn⁸ geëvalueerd. De globale resultaten voor de soorten van Europees belang tonen aan dat 43% een slechte behoudsstatus, 26% een ongepaste en 19% een gunstige status bezitten. Voor 12% van de soorten is er niet voldoende informatie beschikbaar.

Hoewel biodiversiteit garant staat voor een uitgebreid gamma aan goederen en diensten, ligt de oorzaak van deze achteruitgang vaak bij menselijke activiteiten. Een derde van de planten- en diersoorten in België is bedreigd. Op dit ogenblik zijn er in België tientallen dieren- en plantensoorten waarvan minder dan vijf populaties bekend zijn, en die bijgevolg heel sterk met uitsterven zijn bedreigd. Vele honderden, waarschijnlijk zelfs duizenden soorten zijn in gevaar in België (Peeters *et al.*, 2003; Dumortier *et al.*, 2005; CEEW, 2005).

In het volgende hoofdstuk beschrijven we kort de belangrijkste processen die de biodiversiteit in België bedreigen. De factoren die druk uitoefenen op de biodiversiteit zijn doorheen het hele land vergelijkbaar, maar de intensiteit ervan verschilt wel van streek tot streek.

Voor een volledig overzicht van de status en de trends op het vlak van biodiversiteit in België (inclusief prokaryotische, schimmel-, botanische en zoölogische diversiteit) verwijzen wij naar het boek 'Biodiversity in Belgium, a country study' (Peeters *et al.*, 2003⁹). Daarin worden ook de belangrijkste en beschermde ecosystemen in ons land beschreven. Voor ieder Belgisch gewest en voor de Noordzee is er meer gedetailleerde en nauwkeurige informatie beschikbaar. Voor elk daarvan werden natuur- en milieurapporten opgesteld die uitgaan van de Europese biodiversiteitsindicatoren. De 'Environmental Outlook for Wallonia' 2010¹⁰ en de

⁸ Zie ook: <http://cdr.eionet.europa.eu/be/eu/art17/envucdy2q>

⁹ Een samenvatting van dit boek is online beschikbaar in het Frans en het Nederlands: "La biodiversité en Belgique: un aperçu" / "Biodiversiteit in België: een overzicht" (Peeters *et al.*, 2013). http://www.sciencesnaturelles.be/institute/structure/biodiv/biodiversity/treasures/pdf/bibke_fr.pdf (in het Frans); http://www.natuurwetenschappen.be/institute/structure/biodiv/biodiversity/treasures/pdf/bibke_nl.pdf (in het Nederlands)

¹⁰ Zie: <http://etat.environnement.wallonie.be/index.php?page=environmental-outlook-2010>

‘Key environmental indicators for Wallonia in 2012’¹¹, het ‘Rapport Nature 2012’¹² (Nature Report of the Brussels-Capital Region) en het ‘Natuurrapport’¹³ (‘Nature Report’, afgekort NARA 2009, Dumortier *et al.*, 2009) verstrekken actuele informatie voor de drie gewesten.

GENETISCHE DIVERSITEIT EN *EX SITU* BEHOUD*

In België werd tot nu toe geen volledig overzicht opgemaakt van de genetische rijkdommen en beschikt men over steeds meer gegevens door het opstarten van nieuwe onderzoeksprogramma’s in het domein van cryobanken* en *ex situ* collecties. Diverse programma’s in België bestuderen de status van het behoud van de genetische diversiteit aan gewassen, vee en geogste soorten bomen, vissen, micro-organismen en in het wild levende dieren. Onze dierentuinen, botanische tuinen en universiteiten coördineren of werken mee aan diverse internationale programma’s voor *ex situ* behoud, zoals kweekprogramma’s die tot doel hebben bedreigde soorten wereldwijd opnieuw te introduceren. Een overzicht van deze programma’s en de daarbij betrokken soorten vindt u in het Derde

¹¹ Zie: <http://etat.environnement.wallonie.be/index.php?page=key-environmental-indicators-for-wallonia-2012>

¹² Zie: http://documentation.bruxellesenvironnement.be/documents/NARABRU_20120910_FR_150dpi.pdf zie: http://documentation.bruxellesenvironnement.be/documents/NARABRU_20120910_FR_150dpi.pdf (in het Frans) en http://documentatie.leefmilieubrussel.be/documents/NARABRU_20121004_NL_150dpi.PDF (in het Nederlands).

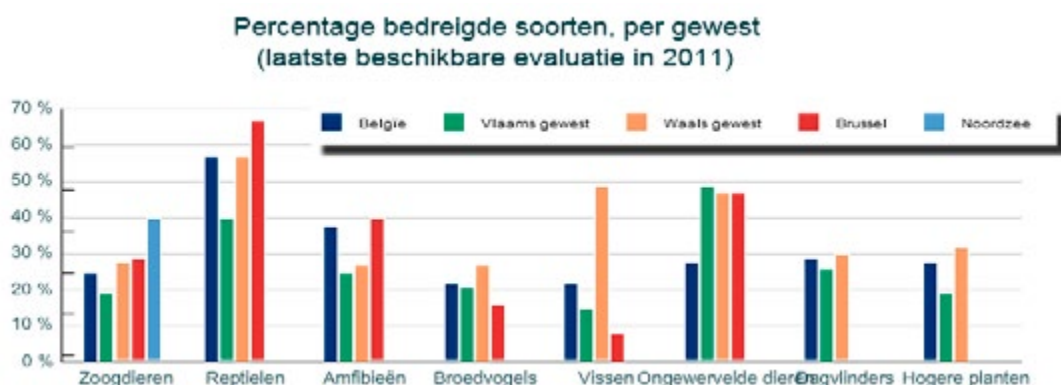
¹³ Zie: <http://www.inbo.be/files/bibliotheek/26/185826.pdf>

Belgisch Nationaal Rapport voor het VBD (Peeters, 2005). Een eerste rapport over dierlijke genetische rijkdommen (Massart, 2004) werd voorgelegd aan het FAO in het kader van de eerste ‘State of the World’s Animal Genetic Resources’.

I.4. Bedreigingen voor de biodiversiteit

Hoewel wij afhankelijk zijn van de biodiversiteit om te overleven en voor ons welzijn, liggen de oorzaken van de achteruitgang van de biodiversiteit meestal bij de mens, als bijkomend gevolg van activiteiten in sectoren als landbouw, bosbouw, visserij, watervoorziening, transport, stadsontwikkeling, toerisme en energie. Combinaties van deze activiteiten veroorzaken processen die de biodiversiteit bedreigen, zoals vernietiging en fragmentatie van habitats, vervuiling, overexploitatie, verspreiding van invasieve uitheemse soorten, materiële vervuiling door chemicaliën of door geluidshinder, langetermijnveranderingen door de klimaatverandering die het gevolg zijn van diverse vormen van atmosferische uitstoot, ... Afbeelding 2 toont, uitgedrukt in percentages, hoeveel soorten bedreigd zijn in acht belangrijke groepen.

Onderstaande bedreigingen worden niet beschreven in volgorde van belang. Al deze processen brengen aanzienlijke schade toe aan de biodiversiteit; hun effecten zijn cumulatief.

Afbeelding 2. Soortenstatus in België, Vlaanderen, Wallonië, Brussel en het Belgische deel van de Noordzee in 2011 (Bron: Statistics Belgium - <http://statbel.fgov.be/fr/statistiques/chiffres/environnement/diversitebiologique/>).

Landherinrichting voor stedelijke of industriële doeleinden of voor landbouw, transport of toerisme, is ongetwijfeld de belangrijkste oorzaak van de achteruitgang van de biodiversiteit in België. Dit resulteert immers in de vernietiging, de achteruitgang en de fragmentatie van alle soorten habitats.

Vervuiling heeft een negatieve invloed op de kwaliteit van het milieu en veroorzaakt fenomenen zoals eutrofiëring, verzuring, bodemdegeneratie en geluidshinder. Vervuiling wordt beschouwd als de op één na grootste bedreiging voor de biodiversiteit in ons land. In Vlaanderen, Brussel en het mariene gebied staan fauna en flora zwaar onder druk door de veranderingen in de milieukwaliteit als gevolg van eutrofiëring. In Wallonië is dit probleem minder acuut, maar niettemin wordt vervuiling (inclusief eutrofiëring) eveneens beschouwd als de tweede grootste bedreiging van de biodiversiteit in dat Gewest.

De directe en indirecte overexploitatie (d.w.z. overmatig gebruik of overoogsten, voornamelijk voor de voedselvoorziening) van natuurlijke bronnen leidt tot de achteruitgang van populaties en tot het uitsterven van soorten. Het oppompen van grondwater leidt tot het opdrogen van watergebieden en tot het verdwijnen van de bijhorende fauna en flora. Overbevissing van commerciële visbestanden (kabeljauw, tong en pladijs) is een trieste realiteit in de Noordzee. De visserij leidt ook tot nevenvangsten die een zware belasting vormen voor andere soorten waarop niet doelbewust wordt gevestigd, zoals de gewone bruinvis. Habitats op de zeebodem en hun biodiversiteit hebben sterk te lijden onder het gebruik van sleepnetten, de meest gebruikte manier van vissen in de Belgische zeevaten. Het geheel van de vispraktijken heeft geleid tot een sterke afname van de langlevende en traag voortplantende soorten zoals roggen en haaien en van heel wat habitatvormende soorten zoals oesters en andere grote ongewervelden.

Het toenemend aantal invasieve uitheemse soorten vormt een aanzienlijke bedreiging in België. In de Belgische kustwateren vormen invasieve uitheemse soorten een dominant onderdeel van de mariene fauna. Ze concurreren er met inheemse soorten, veranderen de oorspronkelijke habitat en de algemene soortensamenstelling en -dichtheid. Heel wat uitheemse soorten komen het land binnen via Brussel door de concentratie van transportactiviteiten en contactmogelijkheden. Invasieve uitheemse soorten

kunnen niet alleen andere soorten verdringen, maar kunnen ook een impact hebben op de landbouw, de economie en de volksgezondheid.

Klimaatverandering ligt niet alleen aan de basis van explosies van sommige invasieve uitheemse soorten, ongedierte en ziektes, maar vormt ook een rechtstreekse bedreiging voor de biodiversiteit door de verstoring van ecologische relaties en het uit balans brengen van de werking van het ecosysteem, wat de levenscyclus van sommige soorten (bv. vogels) en de migratie van soorten verstoort. De voorbije decennia is de aanwezigheid van soorten uit gematigd warme zones toegenomen, ook in de Noordzee (o.a. zoöplankton, insecten, spinnen, vissen, vogels). Een van de eerste meldingen ging over zuidelijke libellensoorten die zich voortplanten in België. De overlevingspercentages van verschillende soorten vogels die overwinteren in Europa zijn toegenomen. De positieve effecten van de temperatuurstijgingen op de plantengroei (het groeiseizoen nam tussen 1962 en 1995 met 10 dagen toe) zullen volgens de voorspellingen teniet worden gedaan door een verhoogd risico op watertekorten (EMA, 2004).

De consumptie- en productiepatronen van de overheid en van de Belgische gezinnen hebben een belangrijke invloed op het milieu en op de biodiversiteit. Onze huidige manier van leven en onze consumptie- en productiepatronen, die vooral zijn gericht op groei en concurrentiekracht, zetten de biodiversiteit zwaar onder druk. Het is van cruciaal belang dat we evolueren naar duurzame vormen van productie, consumptie, producten en diensten, landgebruik en mobiliteitspatronen.

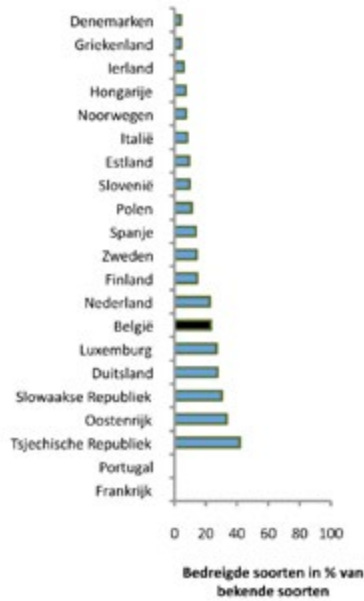
Andere oorzaken van de druk op de biodiversiteit zijn de toenemende druk van de recreatie op de groene gebieden (vooral in Brussel) en de zand- en grindwinning in de zeevaten en in bepaalde rivieren. Sommige bedreigingen zijn methodologisch of institutioneel, zoals het gebrek aan ecologische en taxonomische kennis van diverse aspecten van de biodiversiteit, en de fragmentatie van de bevoegdheden in België die snel ingrijpen en gecoördineerde initiatieven belemmeren.

De biodiversiteit is niet gelijkmatig verdeeld over de aarde. België beïnvloedt vooral de biodiversiteit in het buitenland, hetzij onrechtstreeks door vervuiling die ontstaat in ons land, of rechtstreeks door de invoer van projecten en ontwikkelingen in het buitenland,

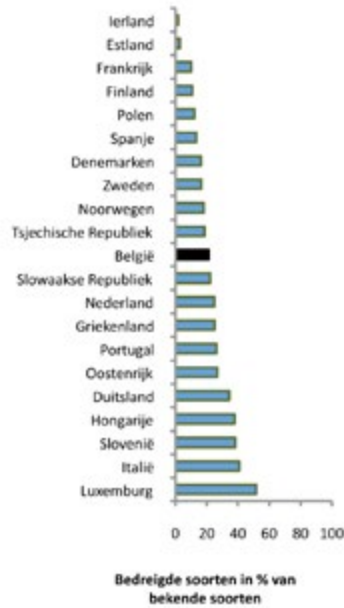

die ondersteund of gegeneerd worden door Belgische privébedrijven of overheidsinstanties, bv. in de industriële en toeristische sectoren.

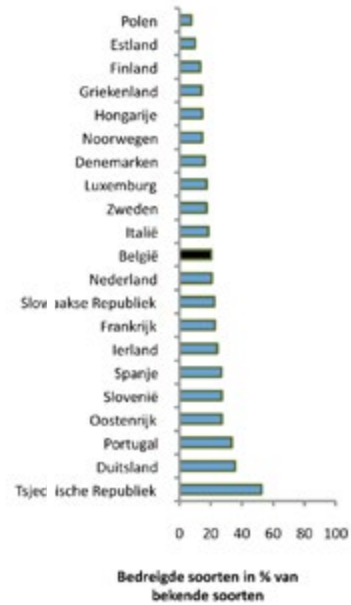
VAATPLANTEN

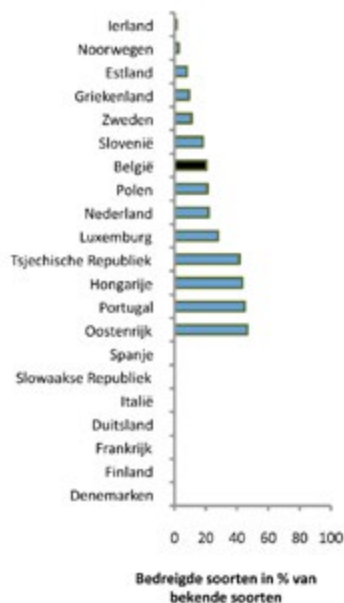
ZOOGDIEREN

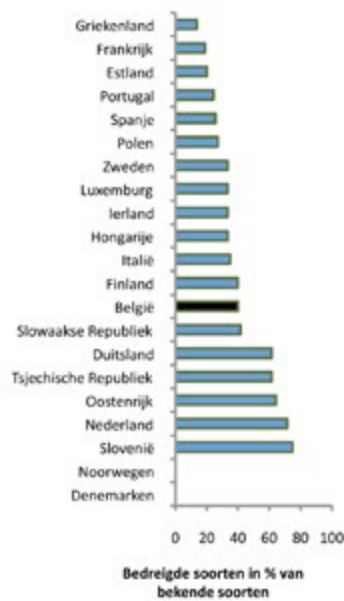
VOGELS

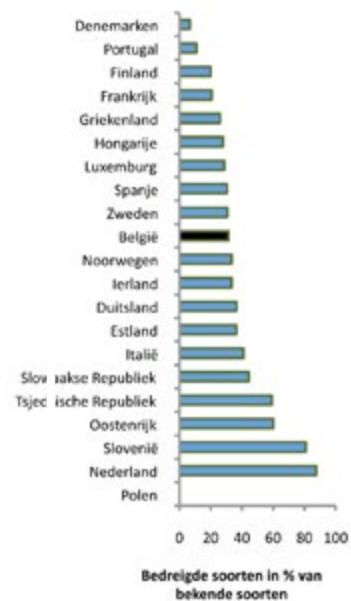
VISSEN

REPTIELEN

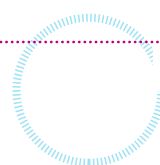

AMFIBIEËN

Afbeelding 3. Percentages van bedreigde soorten in België en andere Europese landen bij vaatplanten, zoogdieren, vogels, vissen, reptielen en amfibieën (gegevens afkomstig uit: OECD (2012), 'Threatened species', OECD Environment Statistics (database). doi: 10.1787/data-00605-en (Geraadpleegd op 23 september 2013))¹⁴.

¹⁴ Zie: <http://stats.oecd.org/>

A child's drawing on a white sheet of paper, featuring a yellow sun with rays, a red-roofed house with blue windows, and various colored flowers. The drawing is on a brown background with colored pencils (yellow, red, black) visible in the upper left. A white circular overlay on the right contains the text.

Deel II: Het Belgische politieke kader

II.1. Internationale milieuovereenkomsten geratificeerd door België

België heeft een aantal wettelijk bindende overeenkomsten bekrachtigd die aantonen dat het land zich engageert om de biodiversiteit te beschermen.

Het Verdrag inzake biologische diversiteit (VBD) is het eerste internationale instrument dat zich richt op de biodiversiteit in een wereldwijde en algemene context¹⁵. De drie doelstellingen van het VBD zijn: (1) *het behoud van de biodiversiteit*, (2) *het duurzaam gebruik van haar componenten* en (3) *de eerlijke en billijke verdeling van de voordelen die voortvloeien uit het gebruik van genetische rijkdommen*. Het VBD wordt beschouwd als een overkoepelend instrument om problemen rond biodiversiteit aan te pakken. Het is een raamovereenkomst die algemene doelen en beleidslijnen definieert. Door zijn grote draagwijdte fungeert het VBD als overkoepelend verdrag voor diverse meer gerichte internationale en Europese verdragen en overeenkomsten. Om deze reden steunt deze strategie in eerste instantie op het VBD en op de ermee samenhangende beslissingen genomen door de Conferentie van de Partijen (COP), terwijl daarnaast ook rekening wordt gehouden met andere relevante internationale overeenkomsten i.v.m. biodiversiteit.

In Bijlage 2 vindt u meer informatie over internationale overeenkomsten die rechtstreeks van toepassing zijn op de biodiversiteit.

II.2. Bevoegde overheden in België

België is geëvolueerd tot een federale staat. Momenteel zijn er drie overheden die elkaar aanvullen: de federale regering, de gewestregeringen (het Vlaams Gewest, het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en het Waals Gewest) en de gemeenschappen (de Franse Gemeenschap, de Vlaamse Gemeenschap en de Duitstalige Gemeenschap), elk met hun eigen

¹⁵ België ondertekende het Verdrag op 5 juni 1992 in Rio de Janeiro en ratificeerde het op 22 november 1996.

parlement en hun eigen regering. Meer informatie hierover vindt u in het overzicht van de belangrijkste Belgische actoren in Bijlage 1.

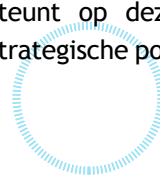
Vanuit wettelijk oogpunt zijn de federale regering van België, de gemeenschappen en de gewesten gelijkwaardig, maar hun machten en bevoegdheden liggen in verschillende domeinen.

Aangezien de gewesten bevoegd zijn voor territoriale aangelegenheden zoals milieu en natuurbehoud, is de implementatie van de maatregelen rond natuurbehoud en de instandhouding van de biodiversiteit in België voornamelijk een regionale bevoegdheid. Het federale niveau is betrokken bij de externe dimensie van de overeenkomsten over biodiversiteit en staat in voor de coördinatie van de voorbereiding van het Belgische standpunt op internationaal vlak. Het federale niveau beschikt over specifieke milieubevoegdheden (CITES, handel in uitheemse soorten, productnormen), andere bevoegdheden die te maken hebben met het milieu en de biodiversiteit (ontwikkelingssamenwerking, financiën, economie, ...) en drukingsmiddelen (overheidsopdrachten, belastingen, ...). De federale regering is bevoegd voor Noordzeeaangelegenheden waaronder het milieu, terwijl de bevoegdheid voor visserij ligt bij het Vlaamse Gewest. De gemeenschappen zijn bevoegd voor cultuur en onderwijs, maar de gewesten en de federale regering kunnen ook een belangrijke rol spelen bij de bewustmaking van de bevolking binnen hun eigen bevoegdheidsdomeinen.

Tabel 2 geeft een samenvatting van de spreiding van de bevoegdheden in België en de gevolgen hiervan voor kwesties die te maken hebben met biodiversiteit.

II.3. Plaats van de Strategie in de politieke context van België

De gewesten en de federale regering hebben strategieën en/of plannen rond biodiversiteit ontwikkeld en er werden al heel wat acties ondernomen. De Nationale Biodiversiteitsstrategie moet bijgevolg worden beschouwd als een raamdocument dat in hoofdzaak steunt op deze bestaande plannen. Ze definieert strategische politieke richtingen om de implementatie

Spreiding van bevoegdheden	Algemene beschrijving	Bevoegdheden ¹⁶	Belangrijkste links met biodiversiteitskwesities
Federale regering	Bevoegdheden die samenhangen met het gemeenschappelijk erfgoed' en het openbaar belang in de ruimste betekenis	Overheidsfinanciën, defensie, federale aspecten van economisch beleid en energie, federale politie, justitie, buitenlandse zaken en ontwikkelingshulp, wetenschapsbeleid, cruciale onderdelen van volksgezondheid en binnenlandse zaken, sociale zaken, sociale zekerheid (werkloosheidsuitkeringen, pensioenen, kinderbijslag, ziekteverzekering), monetair beleid, prijs- en inkomensbeleid, douane, bescherming van spaargelden, kernenergie, overheidsbedrijven, federale aspecten van het milieu, bescherming van de Noordzee inclusief zeegebieden, Belgische verplichtingen tegenover de internationale instellingen waaronder de Europese Unie of de NAVO. De federale staat is ook bevoegd voor de domeinen die niet uitdrukkelijk onder gewest- of gemeenschapsbevoegdheden vallen.	Coördinatie van de Belgische standpunten op internationaal vlak, toegang tot en deling van voordelen, integratie in sectorale beleidslijnen, wetenschappelijke en technische samenwerking in haar bevoegdheidsdomeinen, onderzoek en onderwijs in federale instellingen, import, export en doorvoer van uitheemse soorten (waaronder CITES), biotechnologie (bv. veldproeven, vrijwillige uitzetting, import en export van GGO's), voorwaarden voor het op de markt brengen van producten, behoud en duurzaam gebruik van biodiversiteit in federale bevoegdheidsdomeinen, <i>behoud ex situ</i> onder andere in federale wetenschappelijke instellingen, informatie-uitwisseling en bewustmaking van de burger in haar bevoegdheidsdomeinen, steun aan ontwikkelingslanden onder andere in het kader van de implementatie van het VBD en andere MEA's.
Gewest-regeringen	Bevoegdheden in sectoren die te maken hebben met hun eigen gewest of grondgebied in de ruimste betekenis	Economisch beleid, tewerkstelling, landbouw, waterbeleid, huisvesting, openbare werken, energie, transport (uitgezonderd de Belgische Spoorwegen), milieu, natuurbehoud (inclusief bossen) stads- en plattelandsplanning, ontwikkeling van plattelandsgebieden, regionale aspecten van kredietbeleid en buitenlandse handel, toezicht op de provincies, gemeenten en intercommunale nutsbedrijven. Ook bevoegdheden die te maken hebben met wetenschappelijk onderzoek, ontwikkelingshulp en internationale relaties in deze domeinen.	Maatregelen voor behoud en duurzaam gebruik in België, inventaris en opvolging, behoud <i>in</i> en <i>ex situ</i> toegepast onderzoek, wetenschappelijke en technische samenwerking in de bevoegdheidsdomeinen, aanmoedigingsmaatregelen, evaluatie van de impact op het milieu, uitwisseling van informatie, input voor Belgische standpunten op internationaal vlak, integratie in sectorale beleidslijnen, goedkeuringen voor ingeperkt gebruik van GGO's.
Gemeenschaps-regeringen	Bevoegdheden zijn gebaseerd op het concept 'taal' en taal is 'afhankelijk van het individu'	Cultuur (theater, bibliotheken, audiovisuele media, ...), onderwijs, het taalgebruik, kwesities met betrekking tot het individu die enerzijds te maken hebben met het gezondheidsbeleid (curatieve en preventieve geneeskunde) en anderzijds met bijstand aan individuen (jeugdbescherming, sociaal welzijn, gezinshulp, bijstand aan immigranten, ...). Ook bevoegdheden die te maken hebben met wetenschappelijk onderzoek, ontwikkelingshulp en internationale relaties in deze domeinen.	Onderwijs, bewustmaking van de burgers, fundamenteel onderzoek, wetenschappelijke en technische samenwerking in de bevoegdheidsdomeinen.

Tabel 2. De spreiding van de bevoegdheden in België en de gevolgen hiervan voor kwesities die te maken hebben met biodiversiteit.

¹⁶ Gebaseerd op informatie vermeld op de Belgische federale portaalsite (<http://www.belgium.be>).

van de verbintenissen op het vlak van biodiversiteit te verbeteren en meer samenhang te creëren, hiaten op te vullen wanneer initiatieven niet volledig worden geïmplementeerd of indien ze niet de gewenste doelstellingen realiseren, en om de integratie van de bezorgdheid over de biodiversiteit op nationaal en internationaal niveau te optimaliseren. Het overkoepelende doel van deze Strategie is het realiseren van de doelstelling om de achteruitgang van de biodiversiteit tegen 2020 een halt toe te roepen.

Hieronder volgt een beknopt overzicht van de diverse plannen en programma's uitgewerkt door de gewestregeringen en de federale regering.

HET VLAAMS GEWEST

Het 'Vlaams Milieubeleidsplan 2011-2015'¹⁷, afgekort MINA-4, werd door de Vlaamse regering goedgekeurd op 27 mei 2011 en beschrijft het milieubeleid dat moet worden gevoerd door het Vlaams Gewest, de provincies en de lokale overheden. Om de 5 jaar wordt op basis van het Decreet 'Algemene Bepalingen Milieubeleid van de Vlaamse Regering' (DABM, 1995) een milieubeleidsplan opgesteld. Het Milieubeleidsplan 2011-2015 is de opvolger van het MINA plan 3(+), dat in 2010 afliep. Het voornaamste principe van de opeenvolgende MINA-plannen is consistentie. Het milieubeleidsplan is geen alleenstaande inspanning: het gaat uit van documenten zoals de milieu- en natuurrapporten. Dit plan wordt in de milieuprogramma's opgevolgd en verrijkt.

Het plan omvat acht uitdagingen die het milieu- en energiebeleid op lange termijn sturen; een daarvan is 'Behoud van biodiversiteit en van de integriteit van de ecosystemen'. Elk thema omvat een beschrijving van de milieuproblemen, de recente trends en de doelstellingen, gekoppeld aan de nodige maatregelen en projecten.

Doel van het Vlaamse natuurbeleid is de biodiversiteit van de soorten, tussen de soorten en de biodiversiteit van de ecosystemen te behouden, te herstellen en te versterken. Op korte termijn (binnen de termijn van het plan) zijn de volgende operationele doelstellingen vermeld:

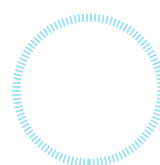
- in 2020 is voldoende habitat ingericht, herbestemd, verbeterd of afgebakend om 70% van de instandhoudingsdoelstellingen van de Europees te beschermen soorten en habitats te realiseren.
- in 2015 is de toestand van bedreigde en beschermde soortengroepen verbeterd,
- in 2015 is meer kwaliteitsvolle natuur onder effectief natuurbeheer gerealiseerd,
- in 2020 is het beboste gebied uitgebreid en de kwaliteit ervan verbeterd.

Naast het algemene milieuplan beschrijft het jaarlijkse 'Werkplan van het Agentschap voor Natuur en Bos' specifieke doelstellingen, doelen en acties voor natuur, bossen en groene ruimten. Dit plan spitst zich toe op Natura 2000, groene ruimten in en rond steden, beheer en publieke toegang tot natuur- en bosgebieden.

Elk jaar publiceert de Vlaamse Regering een milieujaarprogramma dat concrete acties beschrijft voor de implementatie van de strategische keuzes van het plan.

Het plan omvat ook de activiteiten voor het tweejaarlijkse Natuurrapport dat wordt gepubliceerd door het Instituut voor Natuur en Bosonderzoek. Dit Natuurrapport beschrijft de status en de trends van de biodiversiteit en geeft een evaluatie van de implementatie van de gestelde doelstellingen. Het plan voorziet ook een tweejaarlijks Milieurapport dat een thematische evaluatie (inclusief biodiversiteit) of een evaluatie op basis van scenario's geeft. Beide rapporten bevatten informatie voor de evaluatie van de beleidslijnen. De beoordeling van de biodiversiteitsstatus in Vlaanderen en de opvolging van de implementatie van het milieubeleidsplan worden gedragen door 21 biodiversiteitsindicatoren, die nauw samenhangen met de SEBI Europese biodiversiteitsindicatoren. De indicatoren worden gepubliceerd en bijgewerkt op de website over biodiversiteitsindicatoren (www.biodiversityindicators.be), op de website van het plan (<http://www.milieubeleidsplan.be>) en op de website van de milieu-indicatoren (www.milieurapport.be). De Vlaamse Regering keurde op 29 april 2011 de 2de Vlaamse Strategie

¹⁷ Zie: <http://www.lne.be/themas/beleid/mina4/leeswijzer/publicaties/Milieubeleidsplan2011-2015.pdf> en http://www.lne.be/themas/beleid/mina4/leeswijzer/publicaties/boek_EN_voor_website-%20def.pdf (in het Engels).

voor een Duurzame Ontwikkeling 2010-2014 (VSDO¹⁸) als opvolger van de eerste strategie van 2006 goed. De strategie, opgebouwd rond een centrale visie voor 2050, vormt het kader voor het Vlaamse beleid inzake duurzame ontwikkeling.

HET BRUSSELS HOOFDSTEDELIJK GEWEST

De meest dringende acties voor het milieu en de groene ruimten in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest worden beschreven in het Tweede Gewestelijk Ontwikkelingsplan (PRD-GewOP, 2002). Dit algemene kader wordt aangevuld met een aantal meer specifieke plannen en programma's (bv. het beheersplan voor het Zoniënwoud), met als doelstellingen het beschermen en ontwikkelen van de biodiversiteit door een beheer met meer respect voor de natuur en haar cyclus.

Het programma van het **Groene Netwerk** werd ontwikkeld om geleidelijk een netwerk van groene zones (parken, bossen, wouden en tuinen) uit te bouwen die met elkaar verbonden zijn door groene verbindingstukken (groene lanen, weg- en spoorwegbermen, ...). Het programma benadrukt de samenhang en continuïteit van groene zones en semi-natuurlijke gebieden in de stedelijke omgeving. Het heeft tot doel de landschapsfuncties en de esthetische, sociale, recreatieve en ecologische functies van groene zones te integreren en hen onderling met elkaar te verbinden. Een van de belangrijkste doelstellingen van het programma van het Groene Netwerk is het opdrijven van de biodiversiteit.

Het programma van het **Blaauwe Netwerk** streeft naar het uitbouwen van een geïntegreerd, duurzaam en ecologisch verantwoord beheer van de open waterwegen die aanwezig zijn in Brussel. Het 'Blaauwe Netwerk' bestaat uit kleine rivieren, vijvers en moerassen. Het streeft ernaar de natuurlijke waarden en de biodiversiteit op te drijven terwijl de bevolking nog steeds toegang heeft tot de gebieden in kwestie.

Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest werkte een Gewestelijk Ontwikkelingsplan (GewOP¹⁹)

¹⁸ U kunt de Nederlandstalige versie van de Strategie voor Duurzame Ontwikkeling opvragen via de website http://do.vlaanderen.be/sites/default/files/VSDO2_0.pdf. Zie voor een brochure in het Engels: http://do.vlaanderen.be/sites/default/files/Vision2050_Flemish%20sustainable%20development%20strategy%20brochure_1.pdf

¹⁹ Zie: <http://www.prdd-gpdo.be/>

uit. Het voorontwerp werd op 26 september 2013 door de Regering van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest goedgekeurd.

In maart 2012 werd een nieuwe **gecoördineerde gewestelijke wet over natuur**²⁰ goedgekeurd; die wet telt 119 artikelen en 8 bijlagen en heeft als algemeen doel bij te dragen tot de instandhouding en het duurzaam gebruik van componenten van biodiversiteit. De maatregelen, getroffen krachtens deze ordonnantie, streven er meer bepaald naar om:

- het behoud of het herstel in een gunstige staat van instandhouding van de natuurlijke habitats en fauna- en florasoorten van communautair en gewestelijk belang te verzekeren;
- bij te dragen tot de invoering van een Brussels ecologisch netwerk;
- bij te dragen tot de integratie van de biodiversiteit in haar stedelijke context.

Deze ordonnantie schrijft de uitwerking voor van een gewestelijk natuurplan dat uiterlijk binnen twee jaar nadat deze ordonnantie van kracht wordt, moet worden aangenomen (artikelen 6 en 8 tot 11). De Brusselse Hoofdstedelijke Regering keurde het ontwerp van Gewestelijk Natuurplan op 26 september 2013 goed.

HET WAALS GEWEST

De verklaring van het Waalse Gewestbeleid 2009-2014: 'Een gedeelde energie voor een duurzame, menselijke en solidaire maatschappij' richt zich op een overgang naar duurzame ontwikkeling.

Het **Marshall Plan 2.Groen**²¹ roept Wallonië en de Walen op om hun economie in een context van duurzame ontwikkeling te doen herleven. Het Marshall Plan 2022 wil een nieuwe gewestelijke ontwikkelingsstrategie uitwerken die voortbouwt op de troeven van het Marshall Plan 2.Groen en die innoverend is door er onder meer educatieve beleidslijnen van de 'Fédération Wallonie-Bruxelles' in op te nemen evenals bevoegdheden die

²⁰ http://www.bruxellesenvironnement.be/uploadedFiles/Contenu_du_site/News/Ord_Nature_Natuur_2012.pdf?langtype=2060

²¹ Zie voor meer informatie: <http://www.wallonie.be/fr/actualites/plan-marshall-2022>

weldra naar Wallonië zullen worden overgedragen. Het bevat o.a. een doelstelling van duurzame ontwikkeling, die het hernieuwingspercentage van de natuurlijke hulpbronnen en van de handhaving van de biodiversiteit inhoudt, zoals uiteengezet in het **Decreet betreffende de Waalse Strategie inzake Duurzame Ontwikkeling**, dat op 26 juni 2013 door het Waals Parlement werd goedgekeurd, en de voortzetting van een overgangsproces dat de maatschappelijke actoren mobiliseert en een optimaal gebruik verzekert van alle types onstoffelijke, menselijke, natuurlijke en financiële hulpbronnen met eerbied voor de principes van efficiëntie, veerkracht, toereikendheid, voorzorg en deelneming.

Het **Milieuplan voor Duurzame Ontwikkeling** (PEDD) werd op 9 maart 1995 goedgekeurd door de Waalse Regering. Het bevat ook een hoofdstuk gewijd aan het behoud van de biodiversiteit.

In het plan zijn volgende doelstellingen voor natuurbehoud gedefinieerd:

- het in stand houden, het herstel en de ontwikkeling van gunstige levensomstandigheden voor in het wild levende dieren op het hele grondgebied;
- het in stand houden en het herstel van natuurlijke elementen van stedelijke en plattelandslandschappen;
- de veralgemening van educatie over natuur.

Het bestuur belast met landbouw, natuurlijke rijkdommen en milieu keurde zijn Strategisch Plan voor de periode 2008-2013 goed. Dit plan wordt in 2014 vernieuwd. Het bevat vier acties die rechtstreeks verband houden met de bescherming van de natuur en de biodiversiteit en voorziet in de uitwerking van een Natuuractieplan.

Gelet op de moeilijkheden bij de verwezenlijking van een Natuurplan besloot Wallonië om een evolutieve catalogus aan te leggen van concrete en realistische acties waarvan de implementatie tastbare resultaten zal opleveren. Het werd in juli 2013 aan de Waalse Regering voorgelegd en zal eind

2013, na overleg met de betrokken adviescomités²², en administraties ter goedkeuring worden overgemaakt.

De **Waalse Milieucode** bevat bepalingen betreffende de biodiversiteit; volgens het eerste principe omvat het milieu ruimten, landschappen, natuurlijke hulpbronnen en milieu, lucht, bodem, water, biologische diversiteit en evenwicht en stelt het dat het milieubeleid van het gewest is gebaseerd op het principe van preventief handelen. Het tweede principe stelt dat het Gewest en andere overheden, de beheerders zijn van het milieu en het behoud en indien nodig, het herstel ervan verzekeren. Daarnaast zal iedereen de bescherming van het milieu verzekeren en bijdragen tot de bescherming ervan. Deze vereisten moeten in de definitie en implementering van andere beleidslijnen in het gewest worden geïntegreerd. Het recht op toegang tot informatie over het milieu is in de Milieucode opgenomen.

HET FEDERALE NIVEAU

Het eerste en tweede 'Federaal Plan inzake Duurzame Ontwikkeling' besteden speciale aandacht aan biodiversiteit²³. Het **Eerste Federaal Plan voor Duurzame Ontwikkeling 2000-2004** (FPDO-1) vermeldt verschillende strategieën inzake behoud en duurzaam gebruik van biodiversiteit alsook inzake bioveiligheid. Het verwijst eveneens naar nationale en internationale integratie- en coördinatiemaatregelen, naar sensibilisatie en naar de noodzaak van wetenschappelijke kennis. Dit plan was het eerste strategische document dat werd goedgekeurd door de federale regering en verwees naar een nationale strategie en actieplan inzake biodiversiteit. Het **Tweede Federaal Plan voor Duurzame Ontwikkeling 2004-2008** (FPDO 2) werd op 24 september 2004 goedgekeurd door de Ministerraad. Actie 18 handelt over biodiversiteit en acties 19 en 20 over bossen en het mariene milieu.

Actie 18 voorziet de integratie van

²² Het zal aan de volgende adviesorganen worden voorgelegd: CSWCN - de Waalse Hoge Raad voor het Natuurbehoud, CSVCP - de Hoge Raad van de Steden, Gemeenten en Provincies van het Waalse Gewest, CWEDD - Waalse Raad van het Leefmilieu voor Duurzame Ontwikkeling, en het CGT-Commissariaat voor Toerisme.

²³ <http://www.cidf.fgov.be/pub/PL200401/PL200401en.pdf>
De stand van zaken van de uitvoering van de acties vermeld in de twee uitgaven van het FPDO kan worden gevolgd via de jaartijksse rapporten van de Interdepartementale Commissie voor Duurzame Ontwikkeling. (<http://www.icdo.be/>)

biodiversiteitskwesities in vier belangrijke sectoren (transport, economie, ontwikkelingssamenwerking en onderzoek). Voor elke sector moeten de federale overheden in kwestie sectorale actieplannen ontwikkelen. Het **Federaal plan voor de integratie van de biodiversiteit in vier sleutelsectoren 2009-2013**²⁴ (goedgekeurd op 27.11.2009) werd opgesteld om uitvoering te geven aan actie 18. Dit plan is ook één van de bijdragen van de regering aan het implementeren van de Belgische NBS. Voor iedere actie duidt het plan de verantwoordelijke voor de uitvoering van een implementatiekalender en een implementatiebudget aan.

Actie 19 handelt over duurzaam bosbeleid en de strijd tegen illegale boskap, onder andere met het doel om het duurzaam bosbeleid te verbeteren in landen die hout exporteren naar België, teneinde de import van illegaal gekapt hout in België te verminderen en de aankoop van duurzaam gecertificeerd hout in België aan te moedigen.

Actie 20 voorziet in een geïntegreerd beheer van de Noordzee teneinde mariene gebieden die belangrijk zijn voor de biodiversiteit beter te beheren en te beschermen tegen menselijke invloeden.

Het FPDO-2 werd tot aan de goedkeuring van het volgende plan verlengd. Intussen werd een nieuw vijfjaren Federaal Plan voor Duurzame Ontwikkeling voorbereid (FPDO-3), dat een langetermijnvisie zal omvatten voor duurzame ontwikkeling die de regering in 2013 goedkeurde; dit plan zal uitgaan van de resultaten van de federale rapporten over duurzame ontwikkeling.

België heeft een wet op het natuurbehoud (wet van 12 juli 2012 - tot wijziging van de wet van 12 juli 1973 op het Natuurbehoud). Deze wet beoogt het behoud van de eigen aard, de verscheidenheid en het ongeschonden karakter van het natuurlijke milieu door middel van maatregelen tot bescherming van de flora en de fauna, hun gemeenschappen en groeiplaatsen, evenals van de bodem, de ondergrond, het water en de lucht, daaronder begrepen (regulerende) maatregelen met betrekking tot de import, export en doorvoer van niet-inheemse plantensoorten en niet-inheemse diersoorten en hun overblijfselen.

²⁴ Zie: http://www.health.belgium.be/internet2Prd/groups/public/@public/@mixednews/documents/ie2divers/17964756_fr.pdf

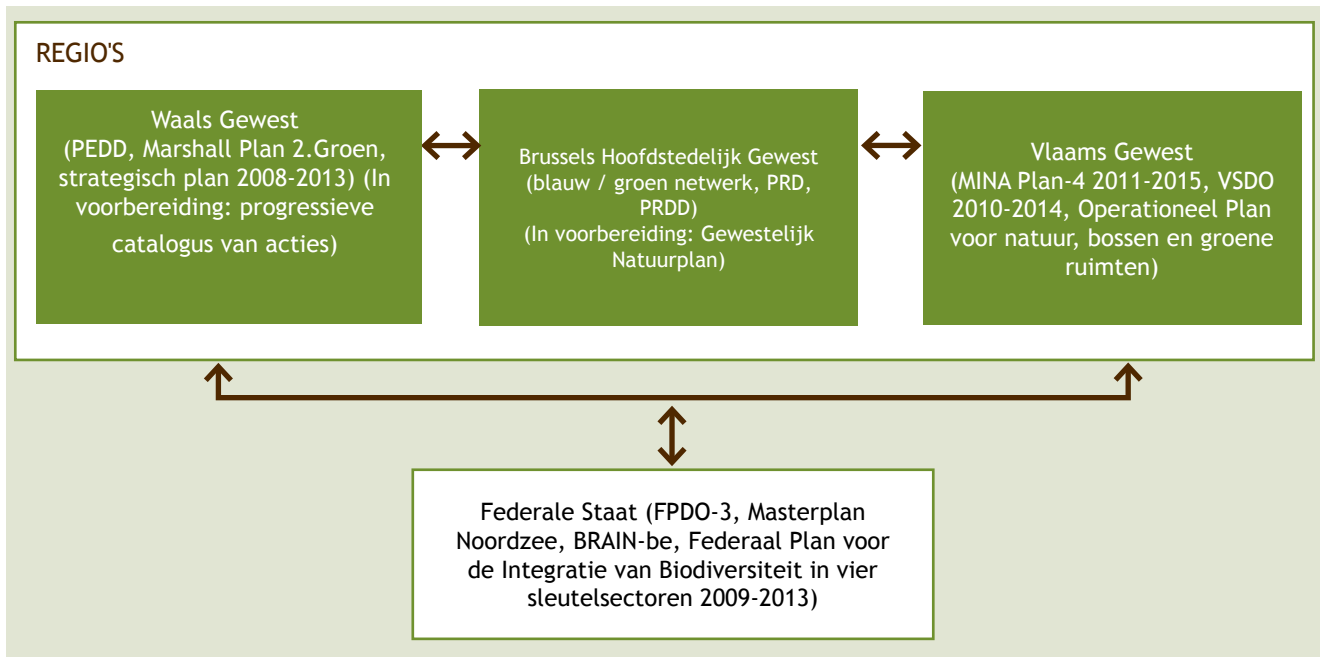
De wet van 27 december 2012 voorziet verschillende bepalingen betreffende dierenwelzijn, CITES, diergezondheid en bescherming van de gezondheid van de gebruikers. Deze wet belicht te treffen maatregelen teneinde het Verdrag op de internationale handel in bedreigde dieren en planten (CITES) met de bijlagen, dat op 3 maart 1973 in Washington werd goedgekeurd, evenals de wijziging daarvan, goedgekeurd op 22 juni 1979 in Bonn, te implementeren.

België beschikt over een wet ter bescherming van het mariene milieu in de zeegebieden onder de rechtsbevoegdheid van België (wet van 20 januari 1999). Het belangrijkste doel van deze wet bestaat erin de eigenschappen, de biodiversiteit en de integriteit van het mariene milieu te beschermen en indien nodig te herstellen. Specifieke acties zijn gericht tegen vervuiling, voor de bescherming van soorten en habitats (aanduiding van beschermde gebieden voor het behoud van soorten en habitats), enz. Het duurzaam beheer van menselijke activiteiten op zee valt onder het overkoepelende '**Masterplan**' voor de Noordzee. Bij het opstellen van de planning en de beheersmaatregelen voor menselijke activiteiten op zee is het engagement van de betrokken partijen van cruciaal belang. Deze politieke optie heeft het voordeel dat de diverse gebruikers van de zee er sterk bij worden betrokken en dat hierdoor een 'buy in' wordt verkregen.

In België is de Dienst Marien Milieu van de Federale Overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu verantwoordelijk voor de ondersteuning van de nationale implementatie van de EU-Kaderrichtlijn Mariene Strategie (KRMS - 2008/56/EG). De omzetting van de Kaderrichtlijn Mariene Strategie naar de Belgische wetgeving werd van kracht met het Koninklijk Besluit van 23.06.2010 betreffende de mariene strategie voor de Belgische zeegebieden. De definitie van goede ecologische status en milieudoelstellingen voor de Belgische mariene wateren werd bepaald in 2012, in antwoord op de Artikelen 9 en 10 van de KRMS. Voor elk van de door de Richtlijn bepaalde 11 beschrijvende elementen, waaronder beschrijvend element 1 over biodiversiteit en beschrijvend element 2 over uitheemse soorten, worden indicatoren en doelstellingen gespecificeerd om de goede milieutoestand te bereiken.

Op 5 oktober 2012 heeft de Ministerraad zijn akkoord

BELGISCHE BIODIVERSITEITSSTRATEGIE 2020

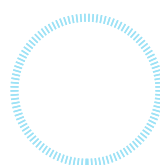

Afbeelding 4. Beleidskader voor biodiversiteit in België Links tussen bestaande goedgekeurde plannen met betrekking tot biodiversiteit op regionaal en federaal niveau.

gegeven voor de lancering van de eerste fase (2012-2017) van het recurrent onderzoeksprogramma **BRAIN-be** (Belgian Research Action through Interdisciplinary Networks). Dit kaderprogramma laat toe om, dankzij de financiering van onderzoeksprojecten die steunen op wetenschappelijke excellentie en die Europees en internationaal zijn verankerd, zowel tegemoet te komen aan de kennisbehoeften van de federale departementen als om het wetenschappelijk potentieel van de Federale Wetenschappelijke Instellingen (FWI's) te ondersteunen.

Het programma is opgebouwd rond zes thema's:

- Ecosystemen, biodiversiteit, evolutie
- Geosystemen, heelal en klimaat
- Cultureel, historisch en wetenschappelijk erfgoed
- Strategieën van de federale overheid
- Belangrijke maatschappelijke uitdagingen
- Collectiebeheer.

Deel III: Leidende beginselen, concepten en benaderingen

De hierbij vermelde principes, concepten en benaderingen worden beschouwd als de meest relevante [...]

[...] leidende beginselen voor de interpretatie en de implementatie van de Strategie.

1. PRINCIPE VAN PREVENTIEVE ACTIE

De biodiversiteit behouden lukt beter door schade aan het milieu te voorkomen dan door te proberen om dergelijke schade te herstellen of te compenseren.

Voorbeeld:

Indien er een billijke alternatieve locatie bestaat voor een project dat een site met hoge waarde voor de natuur bedreigt, moet men kiezen voor dit alternatief in plaats van de vernietiging van deze site te compenseren.

2. VOORZORGSPRINCIPE

Wanneer het gevaar bestaat van een ernstige afname of achteruitgang van de biodiversiteit, mag een gebrek aan volledige wetenschappelijke zekerheid niet worden gebruikt als reden voor het uitstellen van kosteneffectieve maatregelen om dergelijk gevaar te voorkomen of tot een minimum te beperken.

Voorbeeld:

Er bestaat voorlopig nog geen wetenschappelijke consensus over de oorzaken en gevolgen van de globale opwarming. Toch willen de meeste landen nu al beginnen met het nemen van maatregelen (Klimaatverdrag en het Protocol van Kyoto) om de uitstoot van broeikasgassen te verminderen.

3. PRINCIPE “DE VERVUILER BETAALT”

Wie schade veroorzaakt aan de biodiversiteit moet de kosten dragen voor het voorkomen, wegwerken of beperken van deze schade.

Voorbeeld:

Heel wat gemeenten in België passen het DIFTAR-systeem (gedifferentieerd tarief voor afvalophaling) toe, gebaseerd op het principe dat de vervuiler betaalt. Met dit systeem betalen de burgers in functie van de hoeveelheid afval die ze produceren.

4. INSPRAAK EN PUBLIEKE TOEGANG TOT INFORMATIE EN RECHTSPRAAK IN MILIEUZAKEN

De bevolking moet toegang hebben tot informatie over het milieu. Zij moet het recht hebben om deel te nemen aan de besluitvorming over het milieubeleid en bij de besluitvorming moet rekening worden gehouden met de inbreng van de bevolking. De gerechtelijke mechanismen die van kracht zijn, moeten toegankelijk zijn voor de bevolking, inclusief organisaties, zodat zij handelingen en verzuim door privépersonen en overheden die een inbreuk vormen op de wetgeving met betrekking tot het milieu, kunnen aanvechten.

Deze principes staan centraal in het Verdrag inzake toegang tot informatie, openbare deelname aan de besluitvorming en toegang tot de rechtspraak in milieukwesties (Aarhus, 1998) waarvan België een Partij is.

Een participatief milieubeleid moet garanderen dat er een evenwichtig ‘bottom up’ / ‘top down’ milieubeleid wordt ontwikkeld. Het gebruik van participatietechnieken (Vandenabeele & Goorden, 2004) wordt aanbevolen.

De ‘bevolking’ moet hier in de ruimste betekenis worden opgevat. De term verwijst naar individuen en hun verenigingen, organisaties of groepen en regeringen, regionale en lokale overheden en deskundigen. De deelname aan het opstellen en de uitvoering van het milieubeleid moet openstaan voor

de bevolking in het algemeen, zelfs indien zij er niet rechtstreeks of wettelijk bij betrokken is.

Voorbeelden:

De Gewesten hebben informatiesessies georganiseerd en toegang verleend tot websites om de bevolking te informeren over de doelstellingen en gevolgen van Natura 2000.

Er werden informatiesessies en openbaar overleg georganiseerd om de bevolking te informeren en te raadplegen tijdens de uitwerking van het Tweede Federaal Plan inzake Duurzame Ontwikkeling.

5. GOED BESTUUR

‘Governance’ of bestuur is het proces van besluitvorming en het proces waardoor deze beslissingen worden geïmplementeerd. ‘Goed bestuur’ omvat acht belangrijke kenmerken²⁵. Het is participatie- en consensusgericht, verantwoordelijk, transparant, ontvankelijk, doeltreffend en efficiënt, billijk en niet-discriminerend en leeft de wetgeving na. Het garandeert dat corruptie tot een minimum wordt beperkt, dat rekening wordt gehouden met de standpunten van minderheden en dat de stem van de zwaksten in de samenleving wordt gehoord bij de besluitvorming. Het staat ook open voor de huidige en toekomstige noden van de samenleving.

6. SECTORALE INTEGRATIE

Bij de relevante beslissingsprocessen in sectorale of sectoroverschrijdende ontwikkelingsbeleidslijnen, inclusief het wetgevende proces, plannen, programma's en individuele beslissingen, wordt rekening gehouden met het behoud van biodiversiteit en het duurzaam gebruik ervan.

Voorbeelden:

Het Tweede Federaal Plan inzake Duurzame Ontwikkeling voorziet in de integratie van alle aspecten van biodiversiteit in vier actieplannen binnen vier belangrijke federale sectoren, met name economie, ontwikkelingssamenwerking, transport en wetenschapsbeleid.

Het Vlaams Milieubeleidsplan 2003-2007 omvat

²⁵ Bron: <http://www.unescap.org/huset/gg/governance.htm>

een specifiek hoofdstuk over de integratie van milieukwesties inclusief biodiversiteit in vier sectoren: ruimtelijke planning, landbouw, mobiliteit, economie en energie.

7. ECOSYSTEEMBENADERING

De ecosysteembenadering is een strategie voor het geïntegreerd beheer van land, water en levende rijkdommen die behoud en duurzaam gebruik op een billijke manier promoot. Een ecosysteembenadering is gebaseerd op de toepassing van geschikte wetenschappelijke methoden gericht op niveaus van de biologische organisatie, die de essentiële structuur, processen, functies en interacties tussen organismen en hun omgevingen bevatten. Ze erkent dat mensen, met hun culturele verscheidenheid, een wezenlijke component vormen van vele ecosystemen. De ecosysteembenadering vereist een adaptief beheer (VBD-Besluit V/6).

Voorbeeld:

Het BALANS-project (2002-2006) staat voor ‘Balancing impacts of human activities in the Belgian part of the North Sea’. Het is een samenwerking tussen vijf partners (het Maritiem Instituut, het Departement Zeevisserij van de Vlaamse Gemeenschap, het Laboratorium voor Ecotoxicologie, de Afdeling Mariene Biologie van de Universiteit Gent en de Beheerseenheid van het Mathematisch Model van de Noordzee (BMM)). Dit project is een poging om een conceptueel beleidsmodel voor visserij en zand- en grindwinning te ontwikkelen waarbij ecologische, economische en sociale indicatoren tegenover elkaar worden afgewogen in een geïntegreerde benadering. In zijn operationele fase zal het model de beleidsmakers helpen om geïnformeerde beslissingen te nemen teneinde te komen tot een duurzaam beheer van de Noordzee²⁶.

8. ECOLOGISCHE NETWERKEN

Een ecologisch netwerk is een coherent systeem van representatieve kerngebieden, verbindingsstukken, springplanken en bufferzones die ontworpen zijn en beheerd worden teneinde de biodiversiteit te bewaren, de diensten van het ecosysteem in stand te houden of te herstellen en een gepast en duurzaam

²⁶ <http://www.vliz.be/projects/balans/>

gebruik van de natuurlijke bronnen toe te laten door de onderlinge verbinding van zijn materiële elementen met het landschap en de bestaande sociale en institutionele structuren.

Beschermde gebieden vormen meestal de kerngebieden van ecologische netwerken, hoewel ze ook kunnen bestaan uit gebieden die vallen onder beheerscontracten met landbouwers of andere sectoren voor het gebruik van het land. Nationale en regionale systemen van beschermde gebieden worden samengevoegd in een wereldwijd netwerk van beschermde gebieden, wat inhoudt dat internationale coördinatiemechanismen worden opgesteld om de uitbouw en het efficiënt langetermijnbeheer van dergelijke netwerken te ondersteunen (gebaseerd op SBSTTA 9).

9. SUBSIDIARITEITSPRINCIPE

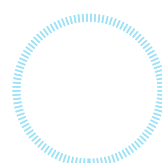
Het subsidiariteitsprincipe regelt de uitoefening van macht. Dit principe zegt dat zaken moeten worden behandeld op het laagste geschikte niveau (lokaal, regionaal of nationaal) dat het best is geplaatst om efficiënte en doeltreffende acties te ondernemen.

Voorbeeld:

Conform het subsidiariteitsprincipe definieert de Europese Richtlijn over Strategische Milieubeoordeling een minimaal kader met de brede principes voor het milieu-evaluatiesysteem en laat het de details over aan de Lidstaten.

10. COMPENSATIEPRINCIPE

Indien, ondanks een negatieve evaluatie van de gevolgen voor de biodiversiteit en in afwezigheid van alternatieve oplossingen, een plan of project toch moet worden uitgevoerd omwille van het dwingend en doorslaggevend openbaar belang, moeten de overheden alle compensatiemaatregelen nemen om te garanderen dat er *geen biodiversiteit zal verloren gaan** wanneer het plan of het project wordt geïmplementeerd of uitgevoerd.

**Deel IV:
De
geactualiseerde
Strategie tot
2020**

IV.1. Onze ambitie

Deze Nationale Biodiversiteitsstrategie (NBS) is erop gericht een efficiëntere en meer coherente implementatie van de doelstellingen van het Verdrag inzake biologische diversiteit (VBD) te garanderen en gelijktijdig, en waar relevant, rekening te houden met de verbintenissen onder de andere biodiversiteitsovereenkomsten. De drie doelstellingen van het VBD zijn: behoud van de biodiversiteit, het duurzaam gebruik van haar componenten en de eerlijke en billijke verdeling van de voordelen die voortvloeien uit het gebruik van genetische rijkdommen, onder meer door gepaste toegang tot genetische rijkdommen, overdracht van relevante technologieën en financiering.

Tijdens de herziening van de NBS leek het ons belangrijk om de doelstellingen onder te brengen in een toekomstvisie omdat we de achteruitgang van de biodiversiteit ten behoeve van de huidige en toekomstige generaties een halt willen toeroepen. Om te helpen bij het communiceren van het streefdoel van de NBS werd een algemene doelstelling, die tegen 2020 moet worden bereikt, goedgekeurd.

VISIE MET HORIZON 2050

Tegen 2050 worden onze biodiversiteit en de erdoor geleverde ecosysteemdiensten - ons natuurlijk kapitaal - gewaardeerd, behouden en naar behoren hersteld omwille van de intrinsieke waarde van de biodiversiteit en de essentiële bijdrage ervan aan het menselijk welzijn en de economische welvaart, en zodanig dat catastrofale veranderingen ten gevolge van het biodiversiteitsverlies worden voorkomen.

ALGEMENE DOELSTELLING VAN DE STRATEGIE TOT 2020

De algemene doelstelling van de strategie is om zowel nationaal als internationaal bij te dragen tot de verwezenlijking van de 2020-doelstelling inzake de stopzetting van het verlies aan biodiversiteit en de achteruitgang van de ecosysteemdiensten. Verder moeten we voor zover mogelijk bijdragen tot het herstel ervan en onze inspanningen om het mondiale verlies van biodiversiteit tegen te gaan opvoeren.

Om deze algemene doelstelling te bereiken wordt het huidige Belgische en Europese wetgevende kader over biodiversiteit volledig geïmplementeerd en afgedwongen, de druk op de biodiversiteit verminderd, worden ecosystemen hersteld, biologische rijkdommen duurzaam gebruikt en de voordelen die voortvloeien uit het gebruik van genetische rijkdommen eerlijk en billijk verdeeld, relevante technologieën worden overgedragen, financiële middelen worden verstrekt, de kennis wordt verbeterd, de biodiversiteitsproblematiek en waarden geïntegreerd, passende beleidslijnen daadwerkelijk geïmplementeerd, terwijl de besluitvorming wordt gebaseerd op gedegen wetenschappelijk onderzoek en op de voorzorgsbenadering.

Door ervoor te zorgen dat de ecosystemen tegen 2020 veerkrachtig zijn en de essentiële diensten kunnen blijven verstrekken, zal de verscheidenheid van het leven op onze planeet zijn veiliggesteld en bijdragen tot het welzijn van de mens en de uitroeiing van de armoede.

IV.2. Strategische en operationele doelstellingen

Teneinde de algemene doelstelling van deze Strategie te realiseren, werden strategische en operationele doelstellingen geïdentificeerd.

De meeste van de 15 strategische doelstellingen geïdentificeerd in de Belgische Nationale Biodiversiteitsstrategie 2006-2016²⁷ blijven ongewijzigd aangezien ze de nodige stappen voor het 2020-Doel omvatten. Zij zijn erop gericht de algemene doelstelling van de Strategie te verwezenlijken en bij te dragen tot de visie ervan. De Interministeriële Conferentie Leefmilieu stemde er in maart 2012 dan ook mee in om de duur ervan te verlengen. Er werd een strategische doelstelling toegevoegd om het engagement van de provincies, steden en andere lokale overheden te bevorderen (doelstelling 14). De doelstelling betreffende het promoten van duurzaam

²⁷ De strategie 2006-2016 is online beschikbaar <http://www.biodiv.be/implementation/docs/stratactplan>

bosbeheer in andere landen werd samengevoegd met doelstellingen 11 en 13.

De doelstellingen betreffen zowel de biodiversiteit in België als de impact van onze activiteiten in de rest van de wereld, met inbegrip van internationale samenwerking en onze economische activiteiten. Zij worden opgesomd conform hun toenemende internationale dimensie. Er wordt vanuit gegaan dat alle strategische doelstellingen een hoge prioriteit hebben. Er is geen verband tussen de volgorde van een doelstelling en het belang of de dringendheid ervan ten opzichte van de andere doelstellingen. Elke instantie heeft de bevoegdheid om de mate van prioriteit te bepalen die wordt toegekend aan de verschillende strategische doelstellingen die worden geïdentificeerd in dit document. Een aantal specifieke kwesties (zoals GGO's, biobrandstoffen, klimaatsverandering, invasieve uitheemse soorten) worden horizontaal behandeld in de Strategie en worden besproken in diverse strategische doelstellingen.

Acht operationele doelstellingen werden onveranderd overgenomen, andere werden lichtjes gewijzigd. De bijgewerkte strategie definieert **85 operationele doelstellingen**. Zij zullen de stakeholders en bevoegde regionale en federale overheden helpen bij het opzetten van prioritaire acties om een toekomst te bouwen waarin we in harmonie met de natuur leven. **Tenzij anders aangeduid moeten alle operationele doelstellingen tegen uiterlijk 2020 zijn geïmplementeerd.**

Waar nodig zullen de regionale en federale regeringen en andere relevante actoren gecoördineerd de noodzakelijke aanvullende maatregelen treffen. De tussentijdse stand van zaken van de implementatie van de Strategie bevat voorbeelden van verwezenlijkingen tussen 2006 en einde 2011²⁸. Bij de implementatie van de Strategie besteden de federale en regionale overheden speciale aandacht aan de informatie, de betrokkenheid en de deelname van de stakeholders. Dat betekent dat de diverse belanghebbenden moeten worden geconsulteerd en moeten samenwerken, wat de ondersteuning en de implementatie van de Strategie zal bevorderen. Ook door met de betrokken partijen aan concrete projecten rond de doelstelling van de Strategie samen te werken kan men hun interesse aanwakkeren (vb. juridisch kader rond thematische kwesties, gemeenschappelijk Life+ project,

²⁸ <http://www.biodiv.be/implementation/docs/stratactplan>

gemeenschappelijke studies, gemeenschappelijke CEPA-activiteiten ten aanzien van de betrokkenen en het publiek). **We willen de stakeholders ertoe aanzetten acties op alle niveaus op te zetten.**

Voor iedere strategische doelstelling wordt een niet-exhaustieve lijst gegeven van de voornaamste stakeholders betrokken bij de implementatie ervan. De institutionele actoren voor biodiversiteit in België worden onder bijlage 1 voorgesteld.

De Belgische Nationale Biodiversiteitsstrategie is niet alleen het antwoord van België op de formele verplichtingen conform het Verdrag inzake biologische diversiteit. Ze is ook een noodzakelijk hulpmiddel om de prioriteiten en vrijwillige thema's en doelen van en voor de Belgische beleidsmakers te bevestigen. Ze is uiterst nuttig bij de ondersteuning en de afstemming van regionale en federale actieplannen. Deze Strategie besteedt speciale aandacht aan de behoefte aan integratie van het behoud en het duurzaam gebruik van de biologische diversiteit in de diverse relevante sectoren van de samenleving, inclusief sociale en economische sectoren.

De geactualiseerde Strategie geeft de geïdentificeerde nieuwe actieprioriteiten weer die optimaal kunnen bijdragen tot de nieuwe goedgekeurde EU Visie tot 2050 en het EU 2020-Doel. Ze neemt de nieuwe engagementen in aanmerking die België op het vlak van biodiversiteit op internationaal en Europees niveau aanging, evenals de resultaten van internationale processen zoals 'The Economics of Ecosystems and Biodiversity' (TEEB rapporten inzake integratie van de Waarde van de Natuur voorgesteld tijdens het VBD COP-10²⁹) en het nieuw opgerichte Intergouvernementeel Platform voor Biodiversiteit en Ecosysteemdiensten.

DOELSTELLING 1: DE BELANGRIJKSTE COMPONENTEN VAN BIODIVERSITEIT IN BELGIË IDENTIFICEREN EN OPVOLGEN

In principe moet de volledige rijkdom aan biodiversiteit worden beschermd. Het is echter onmogelijk om de inspanningen te richten op alle elementen van biodiversiteit. Daarom concentreert de Strategie zich op inspanningen daar waar deze het meest nodig zijn, m.a.w. voor de componenten van

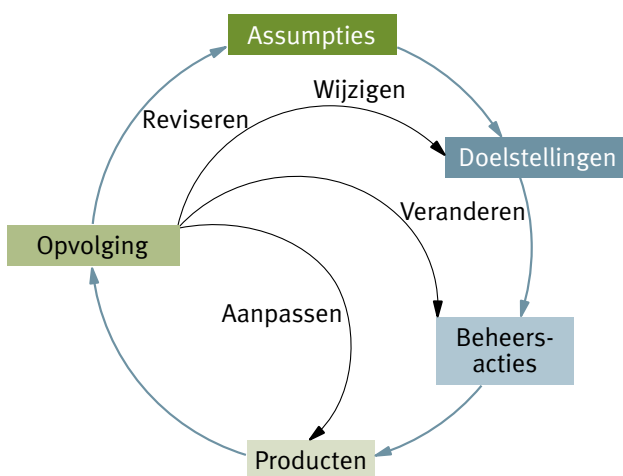
²⁹ <http://www.teebweb.org>

biodiversiteit die het meest in gevaar zijn, of die in de nabije toekomst groot gevaar kunnen lopen. De prioritaire componenten van biodiversiteit waarvoor beschermingsmaatregelen het meest dringend zijn, moeten worden geïdentificeerd en hun status moet worden opgevolgd.

Tot de prioritaire componenten van biodiversiteit behoren: (1) ecosystemen en habitats die uniek of zeldzaam zijn, die gevaar lopen te verdwijnen of die een cruciale rol spelen voor prioritaire soorten; (2) soorten die zeldzaam, kwetsbaar, in gevaar, of die endemisch zijn of in specifieke habitats leven; (3) genomen en genen van bijzonder sociaal, wetenschappelijk of economisch belang; en (4) functionele componenten van biodiversiteit die cruciaal zijn voor het verstrekken van ecosysteemdiensten.

Adaptief beheer³⁰ heeft betrekking op de complexe en dynamische aard van ecosystemen en hun gebruik en op het gebrek aan een volledige kennis over hun werking. Omdat omstandigheden veranderen en onzekerheden inherent zijn aan het gebruik van componenten van biodiversiteit, kan adaptief beheer inspelen op onzekerheden en bevat het elementen van 'al doende leren' of feedback uit onderzoek. Opvolging is een cruciale component van adaptief beheer.

Adequate opvolging, gevolgd door regelmatig verslag uitbrengen over de status en trends van de prioritaire biodiversiteitscomponenten, is belangrijk. Het

Afbeelding 5. Feedbacklus bij adaptief beheer (UNEP, 2003).

³⁰ Het concept wordt uitgelegd in document UNEP/CBD/SBSTTA/9/INF/8 (2003)

biedt adaptief beheer en beleidsmakers de kans om passende beleidsmaatregelen te ontwikkelen. Het is ook een noodzakelijke voorwaarde om vooruitgang bij de 2020-doelstellingen te communiceren naar de bevolking en de betrokkenen. Bovendien draagt het bij tot het verbeteren van de bewustmaking en de medewerking van de bevolking. Om bijkomende rapporteringsdruk te vermijden, moet de omvang van dergelijke rapporten worden gestroomlijnd op basis van de bestaande rapporteringsverplichtingen over biodiversiteit op Europees en VBD-niveau.

Het VBD heeft al een reeks biodiversiteitsindicatoren goedgekeurd om de implementatie van de 2020-Doelstelling op te volgen (zie kader hieronder). Een aantal van deze indicatoren werd op EU-niveau getest en gestandaardiseerd door het Europees Milieuagentschap (set van EU-hoofdbiodiversiteitsindicatoren, SEBI 2020-project) om de status van de biodiversiteit in Europa op te volgen. Daarom moeten de Lidstaten jaarlijks aan het EMA verslag uitbrengen over deze indicatoren.

Om de status van de biodiversiteit in België op te volgen en erover te rapporteren moeten er geschikte opvolgingsinstrumenten en indicatoren worden ontwikkeld conform de resultaten van het SEBI 2020-project over de belangrijkste biodiversiteitsindicatoren (zie ook doelstelling 7.3).

Verder moeten de Belgische overheden pleiten voor een doeltreffend gebruik van andere bestaande Europese biodiversiteitsindicatoren, bijvoorbeeld landbouwsubsidies of structurele subsidies, in het beleid.

De belanghebbenden bij de implementatie van deze doelstelling zijn: de federale en regionale overheden, de relevante sectoren (landbouw, visserij, bosbouw), agentschappen voor natuurbehoud, universiteiten, NGO's actief in natuurbehoud, het Belgisch Biodiversiteitsplatform en elke vereniging die hetzelfde doel als de NBS nastreeft³¹.

- VBD-instrument

Teneinde de achteruitgang van de biodiversiteit

³¹ Bijlage 1 bevat een lijst van institutionele biodiversiteitsactoren in België.

op wereld-, regionale en nationale schaal gevoelig in te dijen, keurde het VBD voor de periode 2011-2020 een herzien en geactualiseerd Strategisch Plan voor de Biodiversiteit goed, inclusief de Aichi Biodiversiteitsdoelen. Dit Plan is erop gericht: (1) de daadwerkelijke implementering van het Verdrag te promoten via een strategische benadering, bestaande uit een gedeelde visie, een missie en strategische doelen en doelstellingen (de Aichi Biodiversiteitsdoelen), (2) een flexibel kader aan te reiken om nationale en regionale doelen te formuleren en om te komen tot een betere samenhang in de implementatie van de voorzieningen van de Conventie en van de besluiten van de COP, (3) en te fungeren als een basis voor de ontwikkeling van communicatie-instrumenten die de aandacht kunnen trekken en de stakeholders kunnen engageren. In de VBD Beslissingen X/2 werden vijf belangrijke gebieden met strategische doelstellingen, subdoelen en indicatoren voorgesteld: (1) de onderliggende oorzaken van biodiversiteitsverlies, (2) de directe druk op biodiversiteit, (3) het veiligstellen en herstellen van biodiversiteit, (4) het verder verstrekken van en toegang bieden tot ecosysteemdiensten, (5) kennisopbouw; het genereren, gebruiken en delen van kennis; en toegang tot de vereiste financiële en andere middelen.

Operationele doelstellingen

1.1 Een gemeenschappelijke Belgische werkwijze definiëren voor de identificatie en opvolging van prioritaire componenten van biodiversiteit conform de EU-richtlijnen

Tot dusver bestaat er op nationaal vlak nog geen werkwijze om de prioritaire elementen van de Belgische biodiversiteit te identificeren. De Gewesten beheren biodiversiteit volgens hun eigen criteria en prioriteiten. Toch kunnen gemeenschappelijke normen worden ontwikkeld en daarom is het nuttig om de opvolgingsmethoden van de diverse gewesten te vergelijken. De werkwijze kan opteren voor een identificatie van prioritaire componenten van biodiversiteit op basis van een bioregionale benadering*, of kan kiezen voor biodiversiteitscomponenten die het meest met verdwijnen worden bedreigd of voor soorten die

van uitzonderlijk belang zijn voor de werking van kwetsbare ecosystemen, samen met een aantal flagship* soorten voor België.

Er moeten ook gemeenschappelijke normen voor de inventarisatie en het toezicht op biodiversiteit worden gedefinieerd en toegepast bij de evaluatie van de status van de biodiversiteit, rekening houdend met bestaande richtlijnen voor de opvolging en verplichtingen voor de rapportering op EU- en VBD-niveau. Een beknopte reeks van gemeenschappelijke indicatoren en evaluatiecriteria (cf. EU-hoofdindicatoren en verwante indicatoren ontwikkeld door de Gewesten³²) zou het mogelijk maken om de vooruitgang ten opzichte van de 2020-Doelstelling op nationaal vlak te evalueren. Het zou ook een grote hulp zijn bij de rapportering aan internationale instellingen (bv. de Europese Commissie en EMA, PEBLDS, OESO, VBD, OSPAR en andere verdragen). Er kan ook rekening worden gehouden met de categorieën en criteria die worden gebruikt door de Rode Lijst van Bedreigde Soorten van de IUCN. Synthetische en kostenefficiënte directe en indirecte indicatoren kunnen worden ontwikkeld (bv. fragmentatie van het territorium, bevruchtingsnelheid). Het opvolgingssysteem kan gebruikmaken van de methode 'Druk - Toestand - Respons' voorgeschreven door het VBD of van de 'Driving Forces - Pressures - States - Impacts - Responses' (DPSIR-raamwerk*) goedgekeurd door het EMA.

1.2 Prioritaire soorten, habitats, genetische en functionele componenten van biodiversiteit identificeren en opvolgen

Zodra een gemeenschappelijke werkwijze wordt overeengekomen voor het identificeren van de componenten van biodiversiteit waarvoor dringend beschermende maatregelen moeten worden genomen, worden lijsten van belangrijke habitats, soorten en genetische componenten opgesteld. Bedreigde soorten en ecosystemen moeten kunnen profiteren van een adequaat langetermijnbeleid en bij het herstel van gedegenererde habitats moet voorrang worden gegeven aan de bescherming van bedreigde en zeldzame soorten en aan de herinvoering van soorten die uit ons land zijn verdwenen. Er zal specifiek aandacht worden besteed aan waterrijke gebieden die ernstig zijn bedreigd.

³² Zie <http://www.natuurindicatoren.be>

Vanuit het standpunt van het behoud van soorten, betekent het verlies van lokale populaties een verlies van genetische diversiteit, dat op zijn beurt kan leiden tot een afname van reactievermogen op milieuveranderingen, m.a.w. het vermogen om weerstand te bieden aan of te herstellen van natuurlijke en door de mens veroorzaakte druk.

Lijsten van de meest gevoelige (bedreigde, kwetsbare en zeldzame) soorten en ecosystemen die speciale aandacht nodig hebben (opgenomen in Natura 2000 op EU-niveau) moeten worden gebruikt en worden aangepast aan de Belgische context. Het is ook belangrijk om rekening te houden met de specificiteit van Belgische ecosystemen/soorten en om de elementen van biodiversiteit te identificeren die zeldzaam, uiterst bedreigd met uitsterven, kwetsbaar of van uitzonderlijk belang zijn op Belgisch niveau (voor de werking van het ecosysteem, symbolisch belang of cultureel belang). Er bestaan reeds Belgische regionale rode lijsten van bedreigde soorten en deze kunnen worden gebruikt voor het samenstellen van lijsten van prioritaire soorten. Voor het mariene milieu werd een lijst met prioritaire soorten en habitats opgesteld in een internationaal kader (OSPAR). Nationale rode lijsten zouden erg nuttig zijn, bv. voor de rapportering aan de EU, OESO, IUCN en andere organisaties.

De opvolging van prioritaire componenten van biodiversiteit (zie ook operationele doelstelling 7.2) is erg belangrijk, aangezien het de sleutel is tot adaptief beheer en tot het verbeteren van beleidslijnen en praktijken voor het beheer, door lessen te trekken uit de resultaten van operationele programma's.

DOELSTELLING 2: DE EFFECTEN VAN BEDREIGENDE PROCESSEN EN ACTIVITEITEN EN HUN OORZAKEN ONDERZOEKEN EN OPVOLGEN

De belangrijkste processen die een gevaar vormen voor, of waarschijnlijk belangrijke negatieve effecten zullen hebben op de biodiversiteit, worden geïdentificeerd in deel 1.4. Deze processen en de activiteiten die een directe invloed hebben op de biodiversiteit, moeten verder worden onderzocht en hun gevolgen moeten worden opgevolgd via steekproeven en andere technieken. Hun oorzaken moeten op regelmatige basis worden geïdentificeerd en opgevolgd (zie ook operationele doelstelling 7.2).

De belanghebbenden bij de implementatie van deze doelstelling zijn: de federale en regionale overheden, agentschappen voor natuurbehoud, het Belgisch Biodiversiteitsplatform, universiteiten, marktactoren (inclusief bedrijfs- en importsectoren, consumenten en andere elementen van het maatschappelijk middenveld) en elke vereniging die hetzelfde doel als de NBS nastreeft³³.

• VBD-instrument

VBD-indicatoren voor de communicatie en de evaluatie van vooruitgang inzake de doelstelling van 2020 op wereldvlak, omvatten indicatoren voor het toezicht op bedreigende processen, zoals trends bij invasieve uitheemse soorten, verbinding/fragmentatie van ecosystemen (Aanbeveling SBSTTA X/5). In VBD Beslissing XI/3 betreffende de opvolging van de vooruitgang in de implementatie van het Strategisch Plan voor Biodiversiteit 2011-2020 en de Aichi Biodiversiteitsdoelen worden de Partijen verzocht om, indien haalbaar en gepast, prioriteit te geven aan de toepassing op nationaal niveau van indicatoren die op wereldschaal klaar zijn om te worden ingevoerd en om het flexibele kader en de indicatieve lijst van indicatoren, onder meer in hun geactualiseerde nationale biodiversiteitsstrategieën en actieplannen en in hun rapportering, te gebruiken. De Partijen worden eveneens aangemoedigd om relevante nationale gegevens in regionale en wereldwijde sets van gegevens bij te dragen, te actualiseren, te controleren en te handhaven, als een manier om de productie van indicatoren te optimaliseren en te coördineren, en om de publieke beschikbaarheid van de gegevens te promoten.

Operationele doelstelling

2.1 De gevolgen en oorzaken onderzoeken en opvolgen van activiteiten en processen, waaronder nieuwe en opkomende risico's, die componenten van biodiversiteit in België bedreigen

³³ Bijlage 1 bevat een lijst van institutionele biodiversiteitsactoren in België.

Nieuwe en opkomende risico's in een zo vroeg mogelijk stadium identificeren is een vereiste voor vroegtijdig ingrijpen.

Er kan veel gebeuren om de achteruitgang van de biodiversiteit af te wenden indien adequate informatie over potentiële gevaren beschikbaar is. Het is noodzakelijk om de impact van menselijke activiteiten op de biodiversiteit en van gevaren te wijten aan natuurlijke oorzaken verder te onderzoeken, evenals de relaties tussen deze processen en activiteiten, teneinde de meest geschikte maatregelen te treffen om de impact hiervan tot een minimum te beperken. Er moet bijzondere aandacht worden besteed aan de mogelijke risico's voor de biodiversiteit door de ontwikkeling en het gebruik van nieuwe technologieën, hun processen en producten. Zo dient bijvoorbeeld aandacht te worden besteed aan de mogelijke negatieve impact op biodiversiteit van nanotechnologieën, aan het gebruik van GGO's in landbouw, bosbouw en visserij - gedetailleerd beschreven in Doelstelling 4 - zowel als van andere GGO's die werden ontwikkeld als bio-indicatoren of bioremediatoren, genetisch gemodificeerd vee, huisdieren, sierplanten, of genetisch gewijzigde micro-organismen en virussen die worden gebruikt als ziektebestrijders in de landbouw, enz.). Tot hun mogelijke negatieve impact behoren: de verspreiding van invasieve uitheemse soorten, de bedreiging voor niet-doel organismen door GGO's die specifieke pesticiden produceren, onvoorziene interacties met biodiversiteit of het verstoorde ecosystemisch evenwicht veroorzaakt door de grootschalige verspreiding van dergelijke organismen. De ontwikkeling van nieuwe technieken voor gentransformatie zoals synthetische biologie, die momenteel nog niet op de markt zijn gebracht, moeten nauwgezet worden begeleid, o.m. door strikte procedures inzake milieueffectenrapportage, en de opstelling en implementatie van doeltreffende regelgeving door de gemeenschap betrokken bij het behoud van biodiversiteit. De biodiversiteit onderzoek gemeenschap heeft een rol te vervullen in het identificeren van opkomende problemen en het aanreiken van relevante informatie voor het biodiversiteitsbeleid.

Wanneer de verschillende potentiële gevolgen van deze opkomende risico's in ogenschouw worden genomen, mag de aandacht niet alleen uitgaan naar de gevolgen voor specifieke componenten van biodiversiteit, maar ook naar die voor gemeenschapsstructuren en globale

ecosysteemfuncties en diensten, en het verband tussen biodiversiteit en gezondheid, in het bijzonder gezondheidsrisico's.

Een passend toezicht omvat het uitvoeren van jaarlijkse materiële metingen/observaties van de gekozen biodiversiteit en activiteitsindicatoren om deze te vergelijken met de huidige status van die biodiversiteit en de druk van bedreigende activiteiten. Deze vergelijking, samen met een studie van de oorzaken van bedreigende processen, is uiterst nuttig voor een adaptief beheer van bedreigende activiteiten. Cruciale vragen die gesteld moeten worden bij de opvolgingsprocedure kunnen gebaseerd zijn op het voorgestelde kader van indicatoren voor het Strategisch Plan voor Biodiversiteit 2011-2020, de Aichi Biodiversiteitsdoelen (VBD Beslissing XI/3) en de EU-hoofindicatoren tegen 2020 die door het Europees Milieuagentschap (SEBI 2020) werden ontwikkeld.

2.2 De gevolgen van klimaatveranderingen op de biodiversiteit en ecosysteemdiensten onderzoeken en opvolgen

Zoals reeds vermeld in Deel I zijn een aantal bedreigende gevolgen van klimaatveranderingen op de biodiversiteit nu al duidelijk. Ze zullen waarschijnlijk nog verder toenemen door de verwachte temperatuurstijging. Klimaatverandering vormt een rechtstreekse bedreiging voor de biodiversiteit en voor het leveren van ecosysteemdiensten omdat ze de ecologische relaties verstoort en de werking van het ecosysteem uit balans brengt. Daarnaast verhoogt ze ook de impact van invasieve uitheemse soorten, verstoort ze de levenscyclus van bepaalde soorten, leidt ze tot migratie of verdwijning van andere soorten en kan ze specifieke ecosysteemdiensten zoals waterregulering, nutriëntencyclus en voedselbevoorrading aantasten. De populaties van noordelijke soorten (bv. plantensoorten) hebben de neiging verder naar het noorden op te schuiven of te verdwijnen omdat ze zich niet konden aanpassen aan de klimaatverandering of bij gebrek aan geschikte habitats waarnaar ze konden migreren. Terrestrische ecosystemen zijn het meest getroffen op het vlak van plantenfenologie en op het vlak van de verspreiding van dier- en plantensoorten. Gespecialiseerde soorten lopen hierbij het meeste risico.

Zelfs indien de samenleving de uitstoot van broeikasgassen aanzienlijk vermindert tijdens de

komende decennia, zal het klimaat de volgende eeuwen waarschijnlijk toch blijven veranderen. Daarom moeten we ons voorbereiden op en aanpassen aan de gevolgen van een onvermijdelijke klimaatverandering en moeten we maatregelen treffen om deze te beperken.

Om ernstige schade aan het milieu, de samenleving en de economieën te voorkomen of te beperken, moeten aanpassingsstrategieën voor de getroffen systemen worden ontwikkeld op nationaal, regionaal en lokaal niveau. België keurde in december 2010 zijn Nationale Adaptatiestrategie (NAS) goed³⁴. Die heeft drie doelstellingen:

- een betere coherentie tussen de bestaande Belgische adaptatieactiviteiten (evalueren van de gevolgen van klimaatverandering, de kwetsbaarheid ten gevolge van klimaatverandering, en van reeds geïmplementeerde aanpassingsmaatregelen);
- een betere communicatie op nationaal, Europees en internationaal vlak;
- een proces op gang brengen om een Nationaal Actieplan uit te werken.

De Strategie vat de verwachte impact van klimaatverandering in België op verschillende domeinen, waaronder biodiversiteit, samen en geeft een overzicht van de aanpassingsmaatregelen die reeds werden doorgevoerd binnen deze domeinen evenals twee transversale gebieden: onderzoek en internationale samenwerking. Deze Strategie bracht de ontwikkeling van een Nationaal Adaptatieplan op gang. Binnen deze context voerden de verschillende regeringen (Federale Regering, Waalse, Vlaamse en Brussels Hoofdstedelijke Regeringen) studies uit om toekomstige federale/gewestelijke adaptatieplannen voor te bereiden die de basis zullen vormen voor het nationale adaptatieplan.

Studies op gewestelijk niveau hebben geleid tot de ontwikkeling van regionale klimaatvooruitzichten en reikten informatie aan over de sectorale kwetsbaarheid voor toekomstige klimaatomstandigheden.

Het Vlaams Gewest publiceerde in 2013 het gewestelijk plan voor aanpassing aan de klimaatverandering (Het

Vlaams Klimaatbeleidsplan 2013-2020³⁵). Het Waals Gewest keurde in 2007 het Waalse 'Lucht-Klimaat Plan' goed³⁶. Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest keurde in september 2013 het voorstel van voorontwerp voor het gewestelijk 'Lucht - Klimaat - Energieplan' goed.

De Europese Commissie keurde in april 2013 een EU-strategie over de adaptatie aan klimaatverandering goed³⁷.

2.3 De mogelijke impact op biodiversiteit van de interne handel (legaal en illegaal) van levende dieren en planten op Belgisch niveau onderzoeken en eventueel indien nodig relevante regelgeving, met inbegrip van marktregulering, aanpassen

Het uitsturen van de juiste marktsignalen, met name aan de eindgebruikers, voor het behoud van de biodiversiteit is cruciaal. Hoewel de potentiële gevolgen voor de globale biodiversiteit van internationale handel met België onder de doelstellingen 5.6 en 5.7 worden behandeld, bleek het niettemin noodzakelijk om ook de potentiële impact van de interne handel (legaal en illegaal) van levende dieren en planten op biodiversiteit op holistische wijze in beschouwing te nemen. Daarbij dient ook rekening te worden gehouden met het dierenwelzijn en kwesties aangaande volks-/diergezondheid. Waar nodig dienen de relevante reguleringen, waaronder de marktregulering, evenals het consumentengedrag te worden aangepast. Dit kan bijvoorbeeld door het implementeren van CITES-verordening of andere relevante EU-wetgeving.

Bij het onderzoek van de interne handel van soorten zal bijzondere aandacht worden besteed aan de talrijke exotische soorten die opzettelijk in België worden ingevoerd (import van sierplanten, huisdieren, soorten voor kweekprogramma's, visvangst, jacht, soorten die worden gebruikt voor biologische bestrijding of voor biomassa-productie, enz.).

³⁴ Zie: <http://www.lne.be/themas/klimaatverandering/adaptatie/bestandenmap/nationale-adaptatiestrategie>

³⁵ Zie: <http://www.lne.be/themas/klimaatverandering/klimaattips/klimaattips/wat-doet-de-vlaamse-overheid/vlaams-klimaatbeleidsplan>

³⁶ Zie: <http://airclimat.wallonie.be/spip/-Plan-Air-Climat-.html>

³⁷ Zie voor meer informatie over het Europese Platform voor Klimaatadaptatie <http://climate-adapt.eea.europa.eu/web/guest/biodiversity>

DOELSTELLING 3: BIODIVERSITEIT EN ECOSYSTEEDIENSTEN IN BELGIË OP PEIL HOUDEN OF HERSTELLEN TOT EEN GUNSTIGE BEHOUDSSTATUS

Om het biodiversiteitsverlies een halt toe te roepen en om gebruik te kunnen maken van hun talloze waardevolle diensten zijn gezonde ecosystemen noodzakelijk. Ondanks de reeds bestaande initiatieven raken de habitats in België in toenemende mate gefragmenteerd en aangetast. Dit heeft rechtstreeks en onrechtstreeks invloed op de biodiversiteit, want het maakt de ecosystemen kwetsbaarder voor andere bedreigingen, zoals biologische invasies. Het ondermijnt ook de talloze diensten die gezonde ecosystemen aan de samenleving bieden, zoals zuiver water en bescherming tegen overstromingen en erosie.

In 2010 besloten de VBD Partijen de handen in elkaar te slaan om bepaalde Aichi-doelstellingen waar te maken: Doelstelling 9 (de invoer en vestiging van invasieve uitheemse soorten wordt voorkomen), Doelstelling 11 (17% van alle terrestrische en binnenwatersystemen en 10% van alle mariene en kustgebieden zijn beschermd), Doelstelling 14 (ecosystemen en essentiële diensten zijn gevrijwaard) en Doelstelling 15 (ecosystemen zijn hersteld en hun veerkracht is verhoogd). Deze globale doelstellingen worden gereflecteerd in de EU Biodiversiteitsstrategie tot 2020 onder doel 1 (uitvoering van de Vogel- en Habitatrichtlijnen), doel 2 (handhaving en herstel van ecosystemen en hun diensten) en doel 5 (bestrijding van invasieve uitheemse soorten). Het is dan ook belangrijk om de NBS daaraan aan te passen.

De activiteiten rond natuurbehoud in heel België, in o.m. mariene, landelijke en stedelijke gebieden, moeten worden versterkt door optimale bescherming, beheers- en herstelmaatregelen. De maatregelen die moeten worden genomen zijn in grote mate afhankelijk van de prioritaire componenten van de biodiversiteit die werden geselecteerd in Doelstelling 1, en van de bedreigende processen en activiteiten gedefinieerd in Doelstelling 2. Mogelijke maatregelen zijn bijvoorbeeld: de uitbreiding van een bos of grasland in een specifieke zone, het herstel van een gedegradeerde habitat van bijzonder belang (bv. waterrijke gebieden) of het oprichten van een beschermd gebied.

De maatregelen moeten worden genomen in samenwerking met de diverse betrokkenen teneinde manieren te definiëren om enerzijds de biodiversiteit te beschermen, en anderzijds aan de belangen van de betrokkenen te voldoen. In deze context is de toepassing van de ecosysteembenadering en de uitvoering van het werkprogramma voor beschermde gebieden (VBD Beslissing VII/28), in voorkomend geval van bijzonder belang.

Het concept *gunstige behoudsstatus** (zie kader hieronder) geeft een objectief concept dat wetenschappelijk wordt gedefinieerd in het kader van Doelstelling 1, samen met de identificatie van passende indicatoren om de status van de prioritaire componenten van biodiversiteit op te volgen.

- Concept van gunstige behoudsstatus (EU Habitat- en Vogelrichtlijnen)

De behoudsstatus van een natuurlijke *habitat* is 'gunstig' als (i) het natuurlijk verspreidingsgebied en de gebieden die het bestrijkt binnen dat gebied stabiel blijven of toenemen, en (ii) de specifieke structuur en functies die nodig zijn voor het behoud ervan op lange termijn bestaan en in de nabije toekomst zullen blijven bestaan, en de behoudsstatus van de typische soorten van de habitat gunstig is zoals hierna beschreven.

De behoudsstatus van een *soort* is 'gunstig' als (i) de gegevens over de populatiedynamiek van de soort aangeven dat ze zich op lange termijn kan handhaven als levensvatbare component van haar natuurlijke habitats, (ii) het natuurlijke verspreidingsgebied van de soort niet kleiner wordt en dit ook in de nabije toekomst niet zal gebeuren, en (iii) er een voldoende grote habitat is om de populatie op lange termijn te behouden en dat dit ook in de toekomst waarschijnlijk het geval zal zijn.

- Beschermd gebieden, ecologische netwerken en groene infrastructuur in België

Beschermdgebieden in België vertegenwoordigen veel verschillende types ecosystemen: bossen, waterrijke gebieden, weiden, kalkgraslanden, heiden, grotten, mariene gebieden enz. Hun oppervlakte kan variëren van enkele aren tot vele duizenden hectaren. Beschermd gebieden

omvatten: (publieke en private) natuurreservaten, Natura-2000 gebieden, bosreservaten, beschermde bosgebieden, grotten, natuurparken, Ramsar- en andere biologisch waardevolle moerasgebieden, beschermde duinen en zones met een hoge biologische waarde. Aan eenzelfde gebied zijn soms verschillende beschermingsstatussen toegekend. Zo kan een natuurreservaat ook een Natura-2000 gebied zijn.

Het **ecologisch netwerk** is een samenhangende ecologische structuur van gebieden waarbij het voornaamste doel erin bestaat een natuurinstandhoudingsbeleid te ontwikkelen. Het doel is een samenhangend en functioneel netwerk te creëren van in (inter)nationaal opzicht belangrijke ecosystemen die duurzaam moeten worden behouden. Het is erop gericht gefragmenteerde natuur- en bosreservaten samen te voegen in grotere onderling verbonden eenheden natuur. Het bestaat uit (al dan niet beschermde) kerngebieden van bijzondere natuurwaarde verbonden door buffer- en corridorgebieden zoals kleine biotopen en natuurlijke lineaire landschapselementen (heggen, sloten, veldranden, wandelpaden, riviertjes, smalle dalen, enz.). Zones onder andere effectieve gebiedsgerichte instandhoudingsmaatregelen maken deel uit van dit netwerk, zoals sommige agromilieumaatregelen, laattijdig maaien van bermen, maatregelen met het oog op duurzaam bosbeheer.

De **groene infrastructuur** omvat de ecologische netwerken, maar neemt ook de gebieden in aanmerking die specifieke ecosysteemgoederen en -diensten verschaffen. De toegevoegde waarde komt van ruimere investeringen in natuurlijk kapitaal met het oog op het 'vergroenen' van de bestaande infrastructuur en het verstevigen van de functionaliteit van ecosystemen die goederen en diensten verstrekken, evenals het verzachten van en aanpassen aan de effecten van klimaatverandering en het verbeteren van de levenskwaliteit (gezondheid, toerisme, behoud van historisch en cultureel erfgoed). Het richt zich op de ruimtelijke structuur van natuurlijke en semi-natuurlijke gebieden, maar ook op andere kunstmatige en milieuvriendelijke eigenschappen (zoals 'groendaken' of paden) die burgers toelaten van de vele ecosystemendiensten te genieten. Het onderliggende principe van de

'groene infrastructuur' is dat eenzelfde stuk land vaak meerdere voordelen kan bieden wanneer zijn ecosystemen zich in gezonde staat bevinden. Investerings in 'groene infrastructuur' worden doorgaans gekenmerkt door een hoog rendement, door bijkomende werkgelegenheid, en kunnen een economisch alternatief zijn voor, of een aanvulling vormen op de 'grijze' infrastructuur en het intensieve landgebruik.

De betrokken actoren bij het uitvoeren van deze doelstelling zijn: de departementen ruimtelijke ordening, agentschappen voor natuurbehoud, managers, de federale en regionale overheden (waaronder de provincies en de gemeenten), diverse sectoren waaronder tuinbouw, landbouw, aquacultuur, bosbouw, visserij, de sector van gezelschapsdieren, jacht, mobiliteit, toerisme, volksgezondheid, onderzoek), beroepsfederaties actief in de betrokkensectoren, docenten en leraren inclusief op het vlak van tuinbouwkwalificaties, consumenten, milieu-NGO's, grondeigenaars, het grote publiek en iedere vereniging die hetzelfde doel als de NBS nastreeft³⁸.

Operationele doelstellingen

3.1 Ten minste 17% van de land- en binnenwatergebieden, vooral die van bijzonder belang voor biodiversiteit en ecosystemendiensten, wordt bewaard door de ontwikkeling van effectieve en op billijke wijze beheerde, ecologisch representatieve en goed verbonden systemen van beschermde gebieden en door andere effectieve gebiedsgerichte instandhoudingsmaatregelen, en wordt geïntegreerd in ruimere landschappen

Deze operationele doelstelling heeft tot doel bestaande netwerken van beschermde landgebieden³⁹ en andere effectieve gebiedsgebonden instandhoudingsmaatregelen in de drie Gewesten te verbeteren en hun onderlinge verbinding, en met de buurlanden (Aichi- doelstelling 11) te bevorderen. Het streefcijfer van 17% werd gekozen om de nationale strategie af te stemmen op internationale verbintenissen (Aichi-doelstelling 11 en EU Doel

³⁸ Bijlage 1 bevat een lijst van institutionele biodiversiteitsactoren in België.

³⁹ Het woord 'landgebieden' omvat ook binnenwateren.

1- zie Bijlage 4: tabel van samenhang met de Aichi Doelstellingen en de EU-doelen). De doelstelling is gebaseerd op het concept van *ecologisch netwerk*^{*}, en omvat de ecologische vereisten van de prioritaire componenten van biodiversiteit teneinde hun instandhouding of herstel in een gunstige behoudsstatus te garanderen. Aangezien kleine landschapselementen een belangrijke rol spelen bij het garanderen van de verbinding tussen netwerken, wordt het behoud en/of het herstel ervan gepromoot.

In overeenstemming met de Doelstellingen 1 en 2 moet het geïntegreerde beheer van beschermde gebieden de ecosysteembenadering toepassen. Het netwerk van beschermde gebieden moet ook worden geïntegreerd in zijn socio-economische context en zijn bredere omgeving om een adequate buffer tegen externe invloeden op de netwerkelementen mogelijk te maken. De maatregelen die worden genomen in het kader van Doelstellingen 4 en 5 moeten in het bijzonder rekening houden met het netwerk van beschermde gebieden.

Het Natura 2000 netwerk dekt momenteel 12,77% van het Belgische terrestrische grondgebied met een ecologisch representatief en goed verbonden systeem van beschermde gebieden. In aanvulling op dit netwerk worden andere oppervlakten effectief behouden door andere instandhoudingsmaatregelen zoals een aantal agromilieumaatregelen, het laattijdig maaien van bermen, maatregelen inzake duurzaam bosbeheer.

Daarom wordt het bereiken van het doel van 17% daadwerkelijk beheerde beschermde gebieden op het land en van andere gebieden van bijzonder belang voor de biodiversiteit, beschouwd als een ambitieuze maar toch realistische doelstelling voor België. Afgezien van het belang om het netwerk van beschermde gebieden op papier uit te breiden, is vooral het effectieve beheer cruciaal, en moet dan ook worden verzekerd. Binnen Natura 2000 zal aandacht worden besteed aan de invoering van coherente grens- en gewestoverschrijdende instandhoudingsmaatregelen. Momenteel is het aantal sites op het land, dat het voorwerp van een daadwerkelijk beheer vormt, nog beperkt en moeten er dringend passende beheersplannen worden goedgekeurd en uitgevoerd.

Voor een groot aantal wilde soorten, landbouwgewassen en inlandse huisdierrassen volstaat de oprichting van een systeem van beschermde gebieden op zich

niet. Bestaande maatregelen die werden genomen om de wilde fauna en flora buiten de beschermde gebieden te beschermen, zullen worden verbeterd in diverse ecosystemen (bv. stedelijke, zoetwater-, vochtige, rotsachtige/grotten, mariene, kust-, bos- en landbouwecosystemen) en zullen worden geïntegreerd in de planning van het landgebruik. Dergelijke maatregelen kunnen bufferzones omvatten die als overgang fungeren, het ecologisch beheer van spoorweg-, weg- en rivierbermen, het ecologisch beheer van parken en groene zones in stedelijke gebieden, stedelijke natuurontwikkelingsplannen, opvang voor wilde fauna op zolders en in klokkentorens, ... Diverse documenten die door de Gewesten werden opgesteld kunnen fungeren als leidraad voor het implementeren van deze strategische doelstelling (bv. codes van goede natuurpraktijken, codes van goede landbouwpraktijken, vademecum voor natuurgericht beheer van weg- en rivierbermen, beheersnormen voor het bevorderen van de biodiversiteit in bossen die onder het bosregime vallen ....)⁴⁰. Het is ook van cruciaal belang om de bescherming van de biodiversiteit in privé domeinen en in groene zones rond bedrijven te promoten (zie 'Nature and Companies: Operating instructions', 'Qualité et développement durable des zones d'activité économique: Le cahier des charges urbanistique et environnemental'). Verder moeten ook partnerschappen met de privésector worden uitgebouwd.

De kwaliteit van de natuur in stedelijke zones en gebieden in de stadsrand (steden en gemeenten) is uiterst belangrijk, niet alleen voor de biodiversiteit, maar ook voor de levenskwaliteit en de volksgezondheid. De kwaliteit van de natuur kan worden verbeterd door een geïntegreerde planning en een harmonieus beheer van groene zones in de steden en in de stadsrand (bv. Vademecum Harmonisch Parkbeheer van het Vlaams Gewest).

3.2 Ten minste 10% van de kust- en zeegebieden, vooral die van bijzonder belang voor biodiversiteit en ecosysteemdiensten, wordt bewaard door de ontwikkeling van effectieve en op billijke wijze beheerde, ecologisch representatieve en goed verbonden systemen van beschermde gebieden en van andere effectieve gebiedsgerichte instandhoudingsmaatregelen, en wordt geïntegreerd in ruimere zeegebieden

⁴⁰ Deze documenten zijn opgenomen in de lijst met referenties.

Het Belgische deel van de Noordzee is een gevoelig ecosysteem en een van de meest intens geëxploiteerde mariene gebieden wereldwijd. Het staat onder grote druk door zowel zeegebonden (vb. visserij, kustbescherming, zand- en grindwinning, scheepvaart, olie- en gaswinning, off-shore energie, toerisme), als landgebonden activiteiten (landbouw, verstedelijking, havenactiviteiten, industrie).

De aanpak van de problemen gecreëerd door deze activiteiten binnen een complexe staatsstructuur is een belangrijke overkoepelende beleidsaangelegenheid. De invoering van de Beleidsplannen die in 2009 werden goedgekeurd voor de Beschermde Mariene Gebieden in het Belgische deel van de Noordzee, de doelstellingen aangaande de Goede Milieutoestand (die tegen 2020 moeten worden bereikt) en de Kaderrichtlijn Mariene Strategie [2008/56/EG] zullen bijdragen tot deze uitdaging.

Beschermde Kust- en Mariene Zones (BMZ's) vormen een belangrijk instrument om de rijke verscheidenheid aan levensvormen in de oceaan te beschermen. Ze kunnen lokale economieën ondersteunen door toevluchtsoorden te voorzien voor commerciële visbestanden tegen de druk van de visserij. Indien ze goed gepositioneerd en beheerd zijn, kunnen BMZ's fungeren als toevlucht habitats en kunnen zij leiden tot een afname van de visserijsterfte en bijvangst.

De oprichting van ecologisch belangrijke BMZ's in de Belgische mariene zone, aangevuld met het Natura 2000-Netwerk, (35,85% van het gebied van het Belgische gedeelte van de Noordzee) vormde een belangrijke stap. Het Koninklijk Besluit dat deze BMZ's opricht, verbiedt een aantal menselijke activiteiten in de Natura 2000-gebieden (vb. industriële activiteiten).

De aanduiding van de BMZ's zal worden ondersteund door een juridisch bindende Maritieme Ruimtelijke Ordening (MRO) die rekening houdt met de standpunten van de socio-economische sectoren en de Geïntegreerde Strategie voor Integraal Kustbeleid. Het Ontwerp MRO (2013) omvat visserijmaatregelen om de gevolgen van vissen op de zeebodem in ong. 8% van de Belgische Wateren (of 25% van de Speciale Beschermingszone Vlaamse Banken) te beperken en maatregelen om de impact van de zand- en grindwinning te beperken.

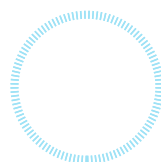
Daarnaast wordt momenteel een programma

van maatregelen conform de Kaderrichtlijn Mariene Strategie voorbereid die in 2015 aan de Europese Commissie zal worden voorgelegd. Dit maatregelenprogramma zal de relevante druk en de (socio-) economische sectoren aanpakken teneinde het herstel van aangetaste habitats en populaties toe te laten en de Goede Milieutoestand (GMT) en/ of Gunstige Behoudsstatus (GBS) tegen 2020 te bereiken. Dit programma van maatregelen zal de overgang mogelijk maken van menselijke activiteiten (waaronder visserij), die een negatief effect hebben op de soorten en habitats, naar menselijke activiteiten die toelaten de GMT of GBS te bereiken. Momenteel kan het percentage van het Belgische gedeelte van de Noordzee dat 'daadwerkelijk wordt beheerd' onmogelijk worden aangegeven. Bedoeling is dat, zodra onder de KRMS een 'programma van maatregelen' is goedgekeurd, het volledige Belgische deel van de Noordzee effectief wordt beheerd.

3.3 Ecosystemen, hun veerkracht en hun diensten worden onderhouden en uitgebreid door het verwezenlijken van, onder meer, een groene infrastructuur en het herstellen van ten minste 15% van de aangetaste ecosystemen

Beschermde gebieden zijn noodzakelijk maar volstaan niet om de biodiversiteit over het volledige grondgebied tot een gunstige behoudsstatus te herstellen en het verstrekken van ecosysteemdiensten te vrijwaren. Het behalen van het 2020-doel veronderstelt onder meer de ontwikkeling van een groene infrastructuur, waarbij de klemtoon ligt op representativiteit en doeltreffendheid van het beheer op het land en op zee, het herstel van de aangetaste gebieden en uiteindelijk de compensatie van nieuwe aantastingen wanneer die niet kunnen worden vermeden (zie operationele doelstelling 3.8).

De *Groene Infrastructuur* (GI) wordt omschreven als een strategisch opgezet netwerk van natuurlijke en semi-natuurlijke gebieden met diverse milieukenmerken, dat ontworpen is en beheerd wordt om een brede waaier aan ecosysteemdiensten te leveren. Het omvat groene ruimten (of blauwe wanneer het om aquatische ecosystemen gaat) en andere fysieke elementen in landzones (met inbegrip van kustzones) en mariene zones. Op het land is de GI aanwezig in plattelands- en stedelijke omgevingen

(EU Commissie, mei 2013⁴¹). Bovenstaand kader bevat bijkomende informatie over de GI.

Aangezien kleine landschapselementen een belangrijke rol spelen bij het garanderen van de verbinding van een groen infrastructuurnetwerk, wordt het behoud en/of het herstel ervan gepromoot. Het beheer van de groene infrastructuur moet de *ecosysteembenadering* toepassen en in zijn sociaaleconomische context worden geïntegreerd. Er moeten inderdaad meer inspanningen worden geleverd om de biodiversiteit te integreren in de ontwikkeling en de invoering van andere beleidslijnen, rekening houdend met de doelstellingen van ieder betrokken beleid, met name het nationale en het EU-beleid aangaande het beheer van natuurlijke rijkdommen, zoals landbouw, voedselveiligheid, bosbouw, visserij en energie, maar ook ruimtelijke ordening, transport, toerisme, handel en ontwikkeling. Maatregelen in het kader van de Doelstellingen 4 (duurzaam gebruik) en 5 (sectorale integratie van biodiversiteit) van de NBS moeten vooral deze groene infrastructuurelementen in aanmerking nemen.

De verwezenlijking van een groene infrastructuur kan heel wat van deze uitdagingen helpen overwinnen. Zo kunnen gefragmenteerde natuurlijke gebieden weer aaneengesloten worden en kunnen hun functionele verbindingen en veerkracht worden verbeterd binnen het bredere landschap. Om zowel ten behoeve van mens en natuur bij te dragen tot een ecologisch coherente groene infrastructuur moeten de maatregelen met betrekking tot de onderlinge verbinding, het herstel en de instandhouding over het volledige grondgebied, niet slechts in een beperkt aantal specifieke gebieden, worden geïntegreerd. Bovendien kan het herstel van aangetaste ecosystemen bijdragen tot een mildere en aangepaste klimaatverandering.

België werkt momenteel met de Europese Commissie aan een gemeenschappelijke overeenkomst en operationalisering van de begrippen 'herstel' en 'achteruitgang' en de aard van het 15% doel. De basislijn (referentiepunt) waaraan het 15% hersteldoel moet worden getoetst is de 2010 Europese Biodiversiteitsreferentiestudie gevoerd door het EMA en aangevuld met bijkomende informatie die door het MAES werkprogramma moet worden

⁴¹ Zie de EU-mededeling over Groene Infrastructuur (GI) – Versterking van Europa's Natuurlijke Kapitaal (2013): <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2013:0249:FIN:EN:HTML>

aangeleverd. Kern van het concept is dat herstel veeleer moet worden beschouwd als een proces dan wel als een binaire (herstelde vs. aangetaste) toestandsbeschrijving. Dat maakt het mogelijk om het proces op te delen in verschillende fasen. Het betekent ook dat alle aanzienlijke inspanningen om de abiotische en biotische toestand van een site te verbeteren, in principe kunnen worden beschouwd als een bijdrage tot herstel, ook al wordt de locatie niet volledig in haar 'oorspronkelijke/natuurlijke toestand' hersteld. Deze benadering biedt ook het voordeel dat aanzienlijke inspanningen om de ecologische toestand te verbeteren van een volledig getransformeerde locatie (vb. intensief bewerkte landbouwgrond), eveneens in aanmerking kunnen worden genomen.

Om de veerkracht te verzekeren zullen bij het herstel van ecosystemen veranderende factoren zoals klimaatverandering in aanmerking worden genomen. Daarbij moet aandacht worden besteed aan processen die langzaam veranderen. Klimaatverandering of depositie van stikstof, bijvoorbeeld, kunnen een onomkeerbaar effect hebben op de 'natuurlijke' populatie, het 'natuurlijke' areaal van de soort en op de 'voldoende grote' ruimte, wat factoren zijn die bepalen of een soort of habitat een *gunstige behoudsstatus* heeft (zie kader, Doelstelling 3). Het toepassen van een adaptief beheersproces is een goede manier om ervoor te zorgen dat het beheer dergelijke processen⁴² in aanmerking neemt.

3.4 Actieplannen ontwikkelen en implementeren om het behoud of het herstel van onze meest bedreigde soorten tot een gunstig niveau te waarborgen

Het behoud van de biodiversiteit in een gunstige behoudsstatus impliceert het in stand houden van een voldoende grote hoeveelheid, kwaliteit en onderlinge verbinding van habitats voor land-, zoetwater- en zeesoorten, met extra aandacht voor prioritaire soorten zoals deze gedefinieerd moeten worden conform Doelstelling 1. Het herstel van soorten en ecosystemen gebeurt meestal door het herscheppen van habitats die gelijken op de doelgemeenschappen qua samenstelling van plant-, dier- en microbiële gemeenschappen, en qua werking en stabiliteit van het ecosysteem.

⁴² Zie EU richtlijnen over Klimaatverandering en Natura 2000 (2013): <http://ec.europa.eu/milieu/nature/climatechange/pdf/Guidance%20document.pdf>

De Strategie bouwt verder op nieuwe en bestaande inspanningen voor behoud en herstel, door de ontwikkeling en de implementatie van specifieke actieplannen voor soorten, habitats of lokale gebieden (bv. beschermde gebieden), zoals aangewezen.

3.5 Een geïntegreerde strategie goedkeuren voor het *ex situ* behoud van biodiversiteit samen met maatregelen voor de implementatie ervan

België herbergt grote *ex situ* verzamelingen van bedreigde rassen en soorten, zowel inlandse als van over de hele wereld. Zij worden bewaard in zaadbanken, genenbanken, dierentuinen, aquaria, botanische tuinen en in collecties van musea en diverse onderzoeksinstituten. België werkt ook mee aan diverse internationale initiatieven die streven naar samenwerking op het vlak van behoud *ex situ* (bv. Belgische Gecoördineerde Verzamelingen van Micro-organismen, de Internationale Vereniging van Dierentuinen, 'Botanic Gardens Conservation International', het Internationaal Verdrag inzake Plantgenetische Hulpbronnen voor Voeding en Landbouw en de Wereldstrategie voor het Behoud van Planten).

De ontwikkeling van een geïntegreerde strategie voorziet een kader om de harmonie te bevorderen tussen bestaande initiatieven gericht op behoud *ex situ*, hiaten te identificeren waar nieuwe initiatieven vereist zijn, en het inzetten van de noodzakelijke middelen te promoten. Zo moeten bijvoorbeeld de onderzoeks- en beheersmogelijkheden voor faciliteiten voor behoud *ex situ* worden verbeterd. Bij het ontwikkelen van dergelijke strategie moet rekening worden gehouden met de richtlijnen van diverse internationale initiatieven (VBD Art. 9, de doelstellingen voor 2020 van de geconsolideerde actualisering van de Wereldstrategie voor het Behoud van Planten in VBD Beslissing X/17, het Internationaal Verdrag inzake Plantgenetische Hulpbronnen voor Voeding en Landbouw, 'Botanic Gardens Conservation International', ...).

3.6 Maatregelen nemen om de impact van de geïdentificeerde processen en activiteiten die biodiversiteit en ecosysteemdiensten bedreigen tot een minimum te beperken

Er moeten maatregelen worden genomen om de impact van processen en activiteiten die biodiversiteit en ecosysteemdiensten bedreigen, te beperken, zoals geïdentificeerd en opgevolgd volgens Doelstelling

2. Hierbij moet ten minste rekening worden gehouden met vernietiging en achteruitgang van habitats, vervuiling, overexploitatie, verspreiding van invasieve uitheemse soorten, verspreiding van bepaalde GGO's en klimaatverandering. Zo kunnen bijvoorbeeld verontreiniging van lucht, bodem en water en eutrofiëring en verzuring van water worden gereduceerd door de integratie van biodiversiteit in alle relevante milieubeleidslijnen (bv. productbeleid, beleid van waterbeheer). Ruimtelijke ordening moet trachten de landconversie (zowel voor stedelijke, industriële, landbouw-, transport-, of toeristische doeleinden) te beperken, die leidt tot de drooglegging van vochtige ecosystemen en de vernietiging, achteruitgang en fragmentatie van habitats.

Met betrekking tot GGO's zouden een strikte naleving van de EU-verordeningen over de evaluatie van GGO's, vergunningen en de ontwikkeling van procedures voor goed risicobeheer, opvolging en noodplannen en de ontwikkeling van geschikte regels voor co-existentie, het mogelijk moeten maken om de potentiële bedreigende gevolgen in België en in Europa tot een minimum te beperken of te voorkomen. Op internationaal niveau zou het sterke Belgische engagement bij het Cartagena Protocol en in andere daarmee samenhangende fora moeten helpen om de potentiële negatieve gevolgen van GGO's op de biodiversiteit op wereldvlak tot een minimum te beperken.

Speciale aandacht moet worden besteed aan een geïntegreerde controle (inclusief handelscontroles) op chemicaliën, pesticiden, GGO's en uitheemse soorten die worden vrijgelaten in het milieu. Zo moet men bijvoorbeeld werken aan een betere controle op, en een betere beperking van, vervuiling die eutrofiëring veroorzaakt. Een andere stap kan bestaan uit de implementatie van een geïntegreerd waterbeheer, ook voor de Noordzeekusten (cf. Richtlijn 2000/60/CE inzake waterbeleid; het Verdrag van Gland inzake rivieren), en een geïntegreerd beheer van de kustgebieden (EU Aanbeveling 2002/413/EC inzake ICZM), enz.

3.7 Invasieve uitheemse soorten en hun introductiewegen zijn geïdentificeerd en prioritair behandeld, prioritaire soorten worden gecontroleerd of uitgeroeid, en maatregelen zijn voorhanden om introductiewegen te beheren ter voorkoming van introducties en vestiging van zulke soorten

Na het verlies van natuurlijke habitats vormen

biologische invasies de tweede belangrijkste oorzaak voor het uitsterven van soorten wereldwijd (en hun verdwijnen uit België). Organismen kunnen opzettelijk of onopzettelijk buiten hun natuurlijk verspreidingsgebied worden ingevoerd. Daartoe behoren ziekteverwekkende virussen, bacteriën, schimmels, algen, mossen, varens, bloeiende planten, ongewervelden en gewervelden. Wanneer ze invasief zijn kunnen ze schade toebrengen aan het milieu en een nadelige invloed hebben op de gezondheid, de economie en de veiligheid.

IAS hebben een negatieve impact op inheemse soorten en kunnen de werking van de ecosystemen verregaand negatief beïnvloeden. Vanuit economisch standpunt kunnen ze onder meer de gewasopbrengst negatief beïnvloeden, waterwegen afdichten en problemen voor de volksgezondheid veroorzaken (ze kunnen drager zijn van parasieten of ziekten of allergene stoffen en toxines produceren). Dikwijls veroorzaken ze belangrijke beheerskosten om hun ontwikkeling in te dijken, de aangerichte schade te beperken of de ecosystemen te herstellen.

De bedreiging van de biodiversiteit in België door IAS wordt in de NBS benaderd via de operationele doelstelling 3.7, maar ook door andere operationele doelstellingen (2.3, 5.7, 7, 8.3) betreffende interne en externe handel en waarvan de invoering wordt geleid door tien principes, waaronder het voorzorgsbeginsel en het principe 'de vervuiler betaalt' (zie deel III van de NBS).

Dit doel hangt samen met artikel 8h van het VBD (1992) aangevuld door Aichi-doelstelling 9 (2010) en met Doel 5 van de EU Biodiversiteitsstrategie (2011). Op internationaal niveau heeft het VBD begeleidende beginselen ontwikkeld om de Partijen te helpen de introductie van invasieve uitheemse soorten te voorkomen, om nieuw geïntroduceerde invasieve uitheemse soorten in een vroeg stadium op te sporen en om maatregelen te treffen om de impact van vastgestelde invasieve uitheemse soorten te beperken (VBD Beslissing VI/23).

Op EU-niveau diende de Commissie op 10 september 2013 een voorstel in voor een Verordening van het Europees Parlement en van de Raad om de introductie en de verspreiding van invasieve soorten te voorkomen en te beheren [COM (2013) 620 finaal]. Dit voorstel is erop gericht deze doelstellingen te bereiken via maatregelen betreffende de bewuste introductie van IAS in de Unie en

de bewuste uitzetting ervan in het milieu, de onbewuste introductie en uitzetting van IAS, de noodzaak voor het instellen van een systeem voor vroege waarschuwing en snelle reactie, en de noodzaak om de verspreiding van IAS doorheen de Unie te beheersen. Eens de verordening zal zijn goedgekeurd dient België er over te waken dat de geplande maatregelen worden geïmplementeerd.

De Commissie zal ook nagaan hoe biodiversiteitsproblemen beter in de nieuwe EU 'Plant and Animal Health Regimes' kunnen worden opgenomen.

België dat het Verdrag van Bern (Raad van Europa) ratificeerde, dient de specifieke aanbevelingen van het Verdrag betreffende IAS in te voeren, waaronder artikel 11, 2 b) dat bepaalt dat iedere Partij maatregelen moet treffen om de introductie van niet-inheemse soorten strikt te controleren. Met het oog op de invoering van deze bepaling keurde het Permanente Comité een pan-Europese Strategie over invasieve uitheemse soorten goed die onder meer de aanbeveling formuleert om nationale strategieën aangaande IAS op te stellen en te implementeren die rekening houden met de voornoemde pan-Europese strategie (Aanbeveling nr. 99/2003).

Het probleem van de IAS op een geïntegreerde manier aanpakken vormt in België een bijzondere uitdaging omwille van het complexe institutionele kader, dat leidt tot een opdeling en fragmentering van bevoegdheden voor kwesties die de verschillende aspecten van IAS betreffen (vb. milieu, gezondheid en landbouw). Teneinde dit probleem aan te pakken en in te spelen op de diverse verbintenissen over vreemde soorten in de verdragen die België heeft ondertekend, moeten binnen en tussen alle bevoegde overheden dringend concrete stappen worden ondernomen en moeten waar nodig gecoördineerde actieplannen worden ontwikkeld. De volgende operationele aanbevelingen kunnen een geschikt uitgangspunt vormen voor het definiëren van verdere acties op Belgisch niveau. Ze zijn gebaseerd op de begeleidende beginselen van het VBD en op de pan-Europese Strategie inzake Invasieve Soorten, en werden geformuleerd door het Belgisch Forum over Invasieve Soorten in het kader van de 'SOS Invasions!' conferentie (Brussel, 09 en 10 maart 2006) teneinde de ecologische en economische impact van invasieve niet-inheemse soorten in België te beperken:

1. Eén leidinggevende structuur aanstellen of oprichten om de consequente toepassing van de beleidslijnen over niet-inheemse soorten

te coördineren en te garanderen in relevante domeinen (fytosanitaire controles, dierenwelzijn en -gezondheid, handel in niet-inheemse soorten, initiatieven op het vlak van bioveiligheid, ...).

2. Volledige en algemeen aanvaarde procedures uitvoeren voor risico-evaluatie van het opzettelijk uitzetten van niet-inheemse soorten in het wild.
3. Actieplannen ontwikkelen om de belangrijkste introductieroutes aan te pakken om opzettelijk en onopzettelijke introducties voor alle relevante sectoren te helpen voorkomen.
4. De bestaande wetgeving herzien, uitbreiden en bijwerken om de aanpak van problemen met invasieve niet-inheemse soorten te verbeteren.
5. Mechanismen opstellen om schadelijke niet-inheemse soorten in het wild snel op te sporen en onder controle te houden.
6. Wetenschappelijke capaciteiten uitbouwen en op peil houden.
7. Het bewustzijn van alle relevante sectoren opdrijven om een goed inzicht in de problemen rond invasieve soorten te garanderen, inclusief introductieroutes, economische en ecologische gevolgen.

3.8 Definiëren van het kader en de voorwaarden om te waarborgen dat er geen netto verlies aan biodiversiteit en ecosysteemdiensten optreedt

Het compensatieprincipe is inbegrepen in de tien begeleidende principes voor implementatie van de NBS (zie Deel III). Terwijl compensatie voor aangetaste habitats een wettelijke vereiste van de EU Vogel- en Habitatrichtlijnen is in het geval van schade aan Natura 2000, bestaat er geen expliciete EU-vereiste voor compensatie voor onvermijdbare restimpact op soorten, habitats en ecosysteemdiensten die niet worden gedekt door Natura 2000 en tot netto verliezen lijden. De Milieuaansprakelijkheidsrichtlijn behandelt de schade aan beschermde soorten, habitats en verwante diensten niet, wanneer die werd toegestaan door een plan of een licentie in overeenstemming met een EU of een nationale wet op het natuurbehoud. Daarom moet er verdere actie worden ondernomen om een ruimere *geen nettoverlies*-benadering van

biodiversiteit en ecosysteemdiensten te promoten, wanneer schade wordt veroorzaakt door een toegestaan plan of project (EU Biodiversiteitsstrategie, Actie 7).

België zal het werk van de Commissie (onder het EU Gemeenschappelijk Implementatiekader) nauwgezet opvolgen, om het beginsel en toepassingsgebied van 'geen nettoverlies' duidelijk af te bakenen, om ervoor te zorgen dat er voldoende veiligheidsmaatregelen worden ingebouwd om de biodiversiteit en ecosysteemdiensten te vrijwaren en afwijkingen/misbruik te voorkomen, en zal voorstellen formuleren voor de implementatie in het land. Om een reële gelijkwaardigheid tussen ecosystemen en diensten te verzekeren zal België ook rekening houden met de aanbevelingen in de literatuur wanneer het de richtlijnen voor de implementatie van het 'geen nettoverlies' principe in het land definieert. Volgens (Born *et al.*, 2012)⁴³ moeten compensatie of compensatiemechanismen onder meer volgende principes respecteren:

- principe van ecologische gelijkwaardigheid: compenserende maatregelen en compensatiemechanismen moeten zorgen voor het herstel of de heraanleg van ecosystemen van gelijkaardige omvang, samenstelling, structuur en werking als de aangetaste ecosystemen;
- principe van ecologische continuïteit: de compenserende maatregelen moeten zo dicht mogelijk bij de beschadigde site worden uitgevoerd en moeten worden geïmplementeerd en effectief zijn voordat de schade is aangericht;
- principe van additionaliteit: maatregelen die niet voorzien in een aanzienlijke verbetering van de toestand van biodiversiteit na het optreden van schade, moeten als compensatie worden uitgesloten, om ervoor te zorgen dat deze schade daadwerkelijk wordt hersteld. Het herstel moet gebaseerd zijn op de best beschikbare wetenschappelijke kennis.

In ieder geval mogen conform het principe van preventieve actie (zie Deel III) de schade en de inherente compensatie uitsluitend worden toegestaan als er zich geen enkel ander redelijk alternatief aandient om de doelstellingen van het plan of project dat schade toebrengt te bereiken; en na toepassing

⁴³ Charles-Hubert Born, Valérie Dupont en Charles Poncelet, 'La compensation écologique des dommages causés à la biodiversité: un mal nécessaire?', Amén.-Env., NS 2012, pp. 12-40.

van de geijkte matigingsmaatregelen. De bevoegde overheden moeten dan ook de te nemen maatregelen kiezen in functie van de volgende prioriteiten: bij voorrang, vermijdingsmaatregelen; vervolgens, matigingsmaatregelen (minimalisatie) en uiteindelijk, als laatste redmiddel, noodzakelijke compenserende maatregelen.

DOELSTELLING 4: HET DUURZAAM GEBRUIK VAN DE COMPONENTEN VAN BIODIVERSITEIT VERZEKEREN EN PROMOTEN

Het *duurzaam gebruik van biodiversiteit* verwijst naar 'het gebruik van bestanddelen van de biologische diversiteit op een wijze en in een tempo die niet leiden tot de achteruitgang van de biologische diversiteit op de lange termijn, om de kans te geven aan huidige en toekomstige generaties om te voorzien in hun behoeften en aspiraties' (VBD art. 2). Dit concept is gebaseerd op de veronderstelling dat het mogelijk is om biodiversiteit te gebruiken op een manier waarbij ecologische processen, soorten en genetische variabiliteit boven de drempel blijven die vereist is voor de leefbaarheid op lange termijn, en dat bijgevolg alle beheerders en gebruikers van natuurlijke rijkdommen de verantwoordelijkheid dragen om te garanderen dat dit gebruik deze capaciteiten niet overtreft.

Niet-duurzame activiteiten met een negatieve impact op de biodiversiteit moeten worden geïdentificeerd (zie operationele doelstelling 2.1) en er moeten opties worden ontwikkeld om die impact tot een minimum te beperken. Er moeten synergieën worden gecreëerd tussen economische groei, sociale vooruitgang en ecologisch evenwicht op lange termijn, waarbij de levenskwaliteit centraal staat. Een weldoordacht billijk en eerlijk beheer van onze natuurlijke rijkdommen is een essentieel element voor het duurzaam gebruik van onze biodiversiteit. Het is cruciaal om te garanderen dat ecosystemen in staat zijn om de ecologische diensten te ondersteunen waarvan zowel de biodiversiteit als de mens afhankelijk zijn.

De Ecologische Voetafdruk probeert om deze uitdaging aan te gaan. Dit concept meet bij benadering hoeveel oppervlakte aan land en water een populatie van mensen nodig heeft om de middelen die zij verbruikt te produceren, om het afval te verwerken met de huidige technologie en om mensen in staat te stellen om de vooruitgang op het vlak van duurzaamheid op

te volgen.

De berekende voetafdrukken zijn ramingen gebaseerd op veronderstellingen die worden gebruikt als communicatiemiddel dat individuen, organisaties en regeringen helpt om beleidslijnen uit te zetten, doelen te stellen, en de vooruitgang op het vlak van duurzaamheid op te volgen (WWF, 2005).

De Belgische Ecologische Voetafdruk bedraagt ongeveer 4,9 hectare per inwoner (WWF, 2004), terwijl de dragende biocapaciteit van de aarde slechts 1,8 hectare per persoon bedraagt. Dit betekent dat de oppervlakte die wordt gebruikt door de gemiddelde Belg meer dan 170% groter is dan wat de planeet kan regenereren. Dit resultaat geeft aan dat de Belgische ecologische voorraden sneller zullen worden opgebruikt dan de natuur ze kan regenereren.

• VBD-instrument

De principes en richtlijnen van Addis Abeba inzake het duurzaam gebruik van de biodiversiteit werden in 2004 goedgekeurd, (VBD-besluit VII/12). De 14 principes en 7 richtlijnen die werden goedgekeurd, houden rekening met vereisten op het vlak van: (1) beleidslijnen, wetten en reglementeringen inzake biologische diversiteit; (2) adaptief beheer van biodiversiteit; (3) socio-economische voorwaarden; en (4) informatie, onderzoek en onderwijs.

Operationele doelstellingen

4a) Algemeen

4a.1 Goede praktijken voor het duurzaam gebruik van biodiversiteit identificeren en promoten

Bestaande goede praktijken voor duurzaam gebruik van biodiversiteit in diverse sectoren (landbouw, visserij, bosbouw, jacht, toerisme, ...) moeten worden geïdentificeerd, verzameld en algemeen toegankelijk gesteld. Bovendien moeten slechte praktijken (en de daaruit geleerde lessen) ook worden aangetoond en publiek worden gemaakt.

Het opstellen van een dergelijk overzichtsdocument is verplicht voor de stakeholders (landbouwers, vissers, jagers, ...) en vormt een belangrijke stap

in de richting van het duurzaam gebruik van onze biodiversiteit.

4b) Duurzame producten, consumptie en productiebeleid

Niet alleen de consumptiepatronen, maar ook de productieprocessen voor heel wat producten kunnen een negatieve invloed hebben op de biodiversiteit (niet-duurzaam gebruik van natuurlijke rijkdommen, overexploitatie, gebruik van schadelijke stoffen, vernietiging van habitats, gevolgen van de vervuiling van het oppervlaktewater op de biodiversiteit, ...)⁴⁴. Deze gevolgen zijn slechts zelden zichtbaar op het ogenblik waarop we het product aankopen of gebruiken en daarom blijven we producten gebruiken die onze biodiversiteit vernietigen, zelfs als er alternatieven bestaan.

De belanghebbenden bij de implementatie van deze doelstelling zijn: de federale en regionale overheden, producenten, consumenten, diverse sectoren (waaronder landbouw, energie, industrie,...), NGO's, het grote publiek en iedere andere vereniging die hetzelfde doel als de NBS nastreeft.

4b.1 De risico's voor de biodiversiteit door productie, consumptie, producten en diensten voorkomen of tot een minimum beperken

Het is noodzakelijk om producten en goede praktijken die een positieve impact hebben op de biodiversiteit te promoten in het hele netwerk, van bij de producent tot bij de consument.

Niet-duurzame productie- en consumptiepatronen (voedsel, energie, water, reizen, afval, ...) moeten worden aangepast, bijvoorbeeld door ecodesign, ecologische performantie en geschikte productnormen. Consumenten kunnen de biodiversiteit beïnvloeden door hun consumptiepatronen aan te passen (bijvoorbeeld door te kiezen voor producten met milieulabel, lokale en gediversifieerde producten te verbruiken

⁴⁴ De impact op biodiversiteit door het gebruik van grondstoffen kan bv. worden geïllustreerd door de ontginning van Coltan (Colombo Tantalite) in natuurgebieden in het oosten van de Democratische Republiek Congo. Coltan is een erts dat wordt gebruikt in gsm's, computers en playstations. De stijgende vraag naar dit erts heeft geleid tot een drastische toename van het stropen van wilde dieren (bv. mensapen).

of te beslissen om bepaalde producten niet te verbruiken).

Het is nodig om negatieve gevolgen van niet-duurzame patronen op de biodiversiteit te identificeren en te evalueren en ervoor te zorgen dat de markten de milieukosten weerspiegelen. De levenscyclusbenadering moet worden gebruikt om de milieu-impact doorheen de hele productieketen te beperken.

Er moet ook een consistente boodschap worden verspreid aan de consumenten om hen te begeleiden bij het nemen van duurzame consumptiebeslissingen. Zo kan 's werelds stijgende vraag naar energie uit biomassa en de vraag naar vlees leiden tot een uitbreiding van de oppervlakte voor industriële teelten, wat niet alleen de landbouwdiversiteit, maar ook de ecosystemen in het wild in gevaar brengen. De bevolking moet meer bewust worden gemaakt van consumptiegedrag dat deze bedreigingen in de hand werkt.

Bovendien is het nodig om de leveranciers te beïnvloeden om biodiversiteitsvriendelijke producten te leveren.

4b.2 Biodiversiteitscriteria opnemen in het beleid inzake overheidsopdrachten om het verlies van biodiversiteit te voorkomen

Overheden zijn grote consumenten. In Europa geven zij bijvoorbeeld 16% van het bruto nationaal product van de EU uit. Door hun koopkracht te benutten om te kiezen voor goederen en diensten die ook het milieu en de biodiversiteit respecteren, kunnen zij een grote bijdrage leveren aan duurzame ontwikkeling. Overheden kunnen burgers, bedrijven en organisaties ook tonen hoe ze hun attitudes echt kunnen veranderen door de juiste keuzes te maken bij de consumptie.

Groene overheidsopdrachten kunnen een positieve impact hebben op de biodiversiteit, zowel rechtstreeks als onrechtstreeks. Het gaat hier om activiteiten in de transport- en bouwsector, kantoorapparatuur, recycleerbaar papier, biologisch voedsel in bedrijfsrestaurants en activiteiten in ontwikkelingslanden met de steun van de Belgische overheden.

In België werden al initiatieven genomen om beleidslijnen voor groene overheidsopdrachten te gebruiken om goederen te promoten die minder schadelijk zijn voor het milieu (bv. het promoten van het gebruik van houtproducten afkomstig uit duurzaam bosbeheer of het opnemen van milieucriteria (inclusief biodiversiteit) in de aanbestedingsprocedure voor Schone Ontwikkelingsmechanismen en Gezamenlijke Implementatie.

In 2006 heeft het Belgisch parlement ook een nieuwe wet op de overheidsopdrachten gestemd die een aantal mogelijkheden biedt om duurzame criteria (biodiversiteit) te integreren in de procedures voor overheidsopdrachten.

4c) Landbouw

Het belang van de landbouw voor het natuurlijk milieu en voor de biodiversiteit blijkt namelijk uit het feit dat bijna de helft van het grondgebied in België in gebruik is als landbouwgrond. Landbouw is een activiteit die verder gaat dan louter voedselproductie en die natuurlijke rijkdommen zoals bodem en water gebruikt en beïnvloedt. Door de eeuwen heen heeft de landbouw bijgedragen tot het ontstaan en instandhouden van een grote verscheidenheid aan agrarische landschappen (akkers, weiden, hagen, gemengd bos en weiland, enz.) die vaak belangrijke semi-natuurlijke habitats voor wilde fauna en flora vormen. Bovendien speelt de landbouwsector een multifunctionele rol als voedselproducent, beheerder van biodiversiteit, motor van de economie op het platteland, zorgdrager voor het behoud *in situ* van lokale soorten, variëteiten en huisdierrassen. Evenwel hebben in de laatste decennia de intensivering en specialisering van de landbouw, en tegelijkertijd de marginalisering van gronden, geleid tot een aanzienlijk verlies van biodiversiteit op en rond landbouwgrond. Vooral vogelpopulaties in landbouwgebieden zijn de laatste decennia duidelijk afgenomen.

Het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB) is zich, samen met de bredere ontwikkelingsdynamiek van de landbouwsector, slechts geleidelijk aan gaan bekommeren over het verlies aan biodiversiteit. De oorsprong van het GLB ligt in het West-Europa van de jaren 1950, met een samenleving die jarenlang geleden had onder de oorlog, waar de landbouw was

langelegd en de voedseltoevoer niet gewaarborgd. De nadruk van het vroege GLB lag op het aanmoedigen van een betere productiviteit in de voedselketen, zodat de consumenten konden rekenen op een stabiele toevoer van betaalbaar voedsel. Het GLB bood landbouwers subsidies en gewaarborgde prijzen aan, wat hen stimuleerde om te produceren en hen een leefbaar inkomen bezorgde. De herstructurering van de landbouw werd financieel ondersteund, bijvoorbeeld door het verlenen van steun voor investeringen in landbouwbedrijven, met als doel ervoor te zorgen dat boerderijen in omvang toenamen en dat landbouwers hun beheers- en technologische vaardigheden verder ontwikkelden, zodat ze aangepast waren aan het economische en sociale klimaat van de dag. Hoewel dit beleid succesvol was in het bereiken van de oorspronkelijke doelstellingen, had het ook tot gevolg dat landbouwgrond met een hoge natuurwaarde in omvang afnam, hagen verdwenen en waterrijke gebieden werden drooggelegd. Daarenboven zorgde de intensifiëring voor een toenemende druk op de ecosystemen (hoog gebruik van meststoffen en chemicaliën, drainage, hogere oogstfrequentie, begrazingsdruk, vroegtijdig maaien, extreem grote landbouwpercelen).

Maar sinds 1992 werd het GLB aangepast om de noden van de biodiversiteit beter te integreren. Het toenemende gebruik van agromilieumaatregelen, goede landbouwpraktijken, organische landbouw en de ondersteuning van gebieden met natuurlijke beperkingen, waren bevorderlijk voor biodiversiteit van landbouwgronden. De hervorming van het GLB in 2003 gaf een verdere stimulans voor deze en andere biodiversiteitsbevorderende maatregelen. Maatregelen in het kader van het markt- en inkomstenbeleid, waaronder de verplichte randvoorwaarden, de 'bedrijfstoelag' (ontkoppeling) en modulering, zouden de biodiversiteit onrechtstreeks hebben moeten bevorderen. Deze maatregelen zijn op EU-niveau sinds 2005 van toepassing. De actuele hervorming van het GLB (2013) gaat met de introductie van een 'vergroeningsbetaling' als een essentieel onderdeel van de rechtstreekse betalingen aan landbouwers nog een stap verder in deze richting.

Het verminderen van de druk van de landbouw op de biodiversiteit is een grote uitdaging voor Belgische landbouwers, omdat onze landbouw één van de

meest intensieve, gespecialiseerde en productieve is in Europa. Bovendien staan landbouwers momenteel voor een echte uitdaging om hun beroep te kunnen blijven uitoefenen. Het aantal landbouwers daalt elk jaar. De uitstap uit het beroep heeft verschillende redenen, waaronder de hoge concurrentiedruk die uitgaat van de markt, het compenseren van de dalende prijzen door een toename van de bebouwde oppervlakte en de risico's door de overgang naar energiegewassen. Tussen 2000 en 2010 hebben 19.072 landbouwbedrijven hun activiteiten stopgezet (30,8% van de Belgische landbouwers), maar de totale landbouwoppervlakte neemt slechts lichtjes af (een daling met slechts 2,6%). De gemiddelde oppervlakte per landbouwbedrijf neemt dus toe (FOD Economie - Directoraat-generaal Statistiek België, landbouwelling 2000 en 2010)⁴⁵.

- VBD-instrument

In 2000 werd een meerjarig Werkprogramma voor Agrobiodiversiteit goedgekeurd (VBD-besluit V/5). Het werkprogramma concentreert zich op het evalueren van de status en de trends voor de agrobiodiversiteit in de wereld en besteedt aandacht aan het identificeren en promoten van adaptatieve beheerspraktijken, technologieën, beleidslijnen en stimuli. Bovendien wordt het behoud en het duurzaam gebruik van genetische rijkdommen gepromoot, die een reële of potentiële waarde hebben voor voedsel en landbouw. Het werkprogramma legt de nadruk op diverse technische aspecten van nieuwe technologieën, zoals het 'Genetic Use of Restriction Technologies' (GURT), en de potentiële gevolgen van deze technologieën voor de agrobiodiversiteit, bioveiligheid, landbouw en economie. Het omvat ook als sectoroverschrijdende initiatieven, het Internationaal Initiatief voor het Behoud en het Duurzaam Gebruik van Bestuivers en een Internationaal Initiatief voor het Behoud en Duurzaam Gebruik van Bodembiodiversiteit. Het programma ondersteunt ook het Internationaal Verdrag inzake Plantgenetische Hulpbronnen voor Voeding en Landbouw dat in 2004 van kracht werd.

De belanghebbenden bij de implementatie van deze doelstelling zijn: de federale en regionale overheden, landbouwers, landbouwonderzoeksinstituten, diverse sectoren (waaronder volksgezondheid, veiligheid van de voedselketen, landbouwvoedingsketen, bio-energie...), universiteiten en iedere andere vereniging die hetzelfde doel als de NBS nastreeft⁴⁶.

Operationele doelstellingen

4c.1 Maatregelen die gunstig zijn voor de biodiversiteit, in het kader van de uitvoering van het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB) aanmoedigen

De lopende hervorming van het GLB voorziet, binnen de rechtstreekse steunregeling, in de invoering van een vergoeding voor klimaat- en milieuvriendelijke landbouwpraktijken: de vergroeningsbetaling. Vanaf 1 januari 2015 zal 30% van de begrotingsenveloppe voor rechtstreekse betalingen aan dit soort verplichte maatregelen worden toegewezen. De betaling beloont de levering van collectieve milieugoederen die verder gaan dan de randvoorwaarden en moet een duurzame productie bevorderen. Landbouwers die hun eerstepijlerbetalingen ontvangen, ontvangen de vergroeningsbetaling indien zij de drie basismaatregelen⁴⁷ naleven (biologische landbouwbedrijven en kleine landbouwbedrijven zijn hiervan vrijgesteld):

- instandhouding van blijvend grasland;
- gewasdiversificatie;
- behoud van 'ecologisch aandachtsgebied' met een omvang van ten minste 5% van het akkerbouwland voor bedrijven met een akkerbouwareaal groter dan 15 hectare. De Commissie kan aan de hand van een nieuw in te dienen wetsvoorstel voorstellen om dit cijfer op te trekken tot 7% op basis van een rapport van de Commissie in 2017. Deze maatregel kan bijdragen tot de uitbouw van de groene infrastructuur.

Tijdens de tussentijdse evaluatie van het GLB in 2002 werd beslist om de bedrijfstoelag in het kader van het GLB te koppelen aan een verplichte set van randvoorwaarden. Deze omvatten normen met

⁴⁵ http://statbel.fgov.be/fr/modules/publications/statistiques/chiffres-cles_de_l_agriculture_2013.jsp

⁴⁶ Bijlage 1 bevat een lijst van institutionele biodiversiteitsactoren in België.

⁴⁷ Zie http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-13-621_en.htm

betrekking tot milieu, voedselveiligheid, plant- en diergezondheid en dierenwelzijn. Landbouwers moeten een minimum aan milieunormen naleven en moeten de landbouwgrond in een goede landbouw- en milieuconditie houden om in aanmerking te komen voor de volledige toekenning van de rechtstreekse GLB-betalingen. Tijdens de actuele GLB-hervorming werd deze lijst vereenvoudigd en werden regels geschrapt die geen duidelijke en controleerbare verplichtingen voor landbouwers inhouden. Het GLB legt het kader van de randvoorwaarden op. Als lidstaat beschikt België slechts over een beperkte vrijheid bij het definiëren van zijn minimumvereisten voor een goede landbouw- en milieuconditie.

De milieucriteria van de randvoorwaarden hebben betrekking op het behoud van habitats door ecologisch beheerde Natura 2000-gebieden en de bescherming van water tegen vervuiling, veroorzaakt door nitraten afkomstig van landbouwactiviteiten. Deze randvoorwaarden zijn gebaseerd op artikels uit specifieke Europese richtlijnen, zoals de Habitatrichtlijn 92/43/EEG en de Richtlijn inzake het behoud van de vogelstand 2009/147/EEG. De eisen voor de goede landbouw- en milieuconditie omvatten onder meer maatregelen om het behoud van landschapselementen te verzekeren.

Deze operationele doelstelling wil de overheid en de landbouwers aanzetten tot een dusdanige toepassing van de vergroeningsbetaling en de randvoorwaarden, zodat ze de biodiversiteit echt ten goede komt.

4c.2 De rol van landbouwers als actoren van biodiversiteit versterken en aanmoedigen

De rol van landbouwers als actoren in de bescherming van de biodiversiteit door toepassing van goede landbouwpraktijken en technologieën, moet worden aangemoedigd. Landbouwers spelen een cruciale rol in agro-ecosystemen om het milieu, de biodiversiteit, de natuurlijke rijkdommen, de bodem en de genetische diversiteit (vb. gewasrotatie, biologische landbouw en het uit productie nemen van kleine percelen) te beschermen en te verbeteren en het landschap en het platteland (vb. instandhouding van open ruimten, beheer van lineaire en kleine landschapselementen, ecologische compensatiegebieden*) in stand te houden. In diverse gebieden kunnen semi-natuurlijke habitats alleen worden beschermd, indien geschikte landbouwactiviteiten worden voortgezet.

Naast het principe dat landbouwers een minimumniveau aan milieunormen (randvoorwaarden) moeten naleven, als voorwaarde voor de volledige toekenning van de rechtstreekse betalingen voorzien in het GLB, biedt het GLB financiële stimuli die men 'agromilieumaatregelen' noemt in het kader van het beleid voor plattelandontwikkeling (zie ook 4c4). Deze maatregelen ondersteunen specifieke landbouwpraktijken die verder gaan dan het basisniveau opgelegd door de randvoorwaarden-verplichtingen en die helpen om het milieu te beschermen en het platteland in stand te houden.

Landbouwers die zich ertoe verbinden om voor een periode van minimaal vijf jaar milieuvriendelijke landbouwtechnieken toe te passen, die verder gaan dan de randvoorwaarden-verplichtingen, krijgen in ruil een vergoeding voor de extra kosten en het inkomensverlies ten gevolge van de gewijzigde landbouwpraktijken. Voorbeelden van verbintenissen die onder de regionale agromilieumaatregelen vallen, zijn: milieuvriendelijke extensivering van de landbouw; beheer van extensieve weidesystemen; geïntegreerd landbouwbeheer; behoud van landschaps- en historische elementen zoals hagen, sloten en bosjes; behoud van waardevolle habitats en hun bijhorende biodiversiteit.

Deze operationele doelstelling vult de vorige aan door te streven naar de ontwikkeling van duidelijk en gedetailleerd advies over wat landbouwers precies moeten doen om de randvoorwaarden en agromilieumaatregelen toe te passen. Dit kan bijvoorbeeld worden gerealiseerd door de opstelling van richtlijnen die helpen om informatie op een gemakkelijke en begrijpelijke manier over te brengen, aangezien de formulering van de GLB-hervorming tamelijk complex is. Een continue adequate voorlichting en informatie gericht tot landbouwers, landbouwaanemers, landbouwadviseurs en leraren van landbouwscholen zijn van cruciaal belang. Handleidingen, workshops, conferenties, publicaties en informatiecampagnes kunnen bijvoorbeeld volgende onderwerpen behandelen: beste praktijken voor bodembeheer, impact van pesticiden op wilde fauna, het braak laten liggen van stroken grond en het geschikte beheer ervan voor het behoud van fauna en flora, controle van bodemerosie of landschapsverbetering, het belang van het behoud van opmerkelijke inheemse akkerbomen en andere kleine landschapselementen in landbouwgebied, de bescherming van broedende dieren en nesten in weiden en velden, de bescherming

van vijvers en rivieren tegen vervuiling door mest, ...

4c.3 Landbouwdiversificatie bevorderen

Landbouwdiversificatie kan worden gedefinieerd als alle winstgevendende activiteiten van landbouwers buiten hun kernactiviteiten in de landbouw, m.a.w. naast de klassieke productiefunctie. Deze operationele doelstelling streeft ernaar om landbouwdiversificatie aan te moedigen die specifiek de biodiversiteit ten goede komt en om het creatief zoeken naar nieuwe diversificatiemogelijkheden te ondersteunen, die het behoud van de lokale biodiversiteit, inclusief traditionele variëteiten, kan stimuleren. Het systeem van adviesraden kan de landbouwers die geïnteresseerd zijn in diversificatie begeleiden. Diversificatie wordt aangemoedigd in het beleid voor plattelandontwikkeling en kan verder gepromoot worden door de regionale plannen voor plattelandontwikkeling.

Landbouwdiversificatie kan inspelen op de vraag naar gevarieerde kwaliteitsproducten en naar landelijke recreatieactiviteiten en tegelijkertijd de publieke interesse voor het behoud van biodiversiteit opwekken. Het kan de toegevoegde waarde van een product en de rendabiliteit van de boerderij opdrijven en kan het imago van de landbouw verbeteren. Het kan ook een creatieve oplossing zijn om te proberen in te spelen op de sanitaire beperkingen van de lokale productie, om de belangen van consumenten te promoten en om een toegang van de betrokken producten tot de markt te garanderen.

Voorbeelden van dergelijke diversificatieactiviteiten in landelijke gebieden zijn: (i) meewerken aan het beheer van natuurreservaten, (ii) de ontwikkeling van landbouw- en natuurtoerisme dat de interesse van het publiek voor het behoud van de biodiversiteit opwekt, (iii) biologische teelt van groenten en fruit of biologisch gekweekte kippen, (iv) lokale productie zoals hoevekaas, oude fruit- en groentesoorten, slakken, en (v) andere initiatieven die ingaan tegen de standaardisering van de landbouwproductie.

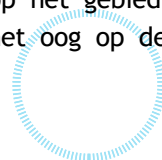
4c.4 De integratie van biodiversiteit in plattelandontwikkeling promoten

Landbouw- en milieubeleid moeten landbouwers complementaire signalen geven om te garanderen dat milieuvriendelijke landbouwpraktijken in

voldoende mate worden toegepast. In 1999 werd een nieuw beleid voor plattelandontwikkeling geïntroduceerd als tweede pijler van het GLB. Deze tweede pijler van het GLB streeft ernaar het markt- en inkomensbeleid ('eerste pijler') te koppelen aan financiële steun aan landbouwers teneinde de plattelandstructuren te beïnvloeden. In zijn herziene versie voor de periode 2014-2020, omvat het Beleid voor Plattelandontwikkeling nog steeds belangrijke maatregelen die biodiversiteitsvriendelijk zijn, bv. agromilieumaatregelen, compensatiesteun in Natura 2000-gebieden, steun voor ecologisch bosbeheer, ... Ze opgenomen moeten worden in een nationaal (regionaal) programma voor plattelandontwikkeling en worden gefinancierd door de EU. Deze maatregelen kunnen een nuttig financieel instrument zijn voor landbouwers die geconfronteerd worden met inkomensverlies door de naleving van de gestelde voorschriften.

Een van de zes prioriteiten van de Unie voor de plattelandontwikkeling in de periode 2014-2020 is het herstel, instandhouding en verbetering van ecosystemen die aangewezen zijn op de landbouw en de bosbouw, met bijzondere aandacht voor het 'herstellen en in stand houden van de biodiversiteit, met inbegrip van Natura 2000-gebieden en landbouw met een hoge natuurwaarde, en van de toestand van de Europese landschappen'. Daarnaast moet minstens 30% van het budget van programma's voor plattelandontwikkeling worden toegewezen aan agromilieumaatregelen, steun voor biologische landbouw, bosbouwmaatregelen of voor projecten gericht op milieuvriendelijke investeringen of innovatiemaatregelen. Agromilieumaatregelen zijn verplicht voor alle programma's en zullen worden geïntensifieerd ter aanvulling van vergroeningspraktijken. Die maatregelen moeten strengere doelen inzake milieubescherming formuleren en daar ook aan tegemoetkomen (garantie tegen dubbele financiering).

Nog een belangrijk instrument in de plattelandontwikkelingsverordening dat de lidstaten kunnen kiezen ter promotie van de integratie van biodiversiteit is het gebruik van de steun voor 'niet-productieve investeringen'. Er kan steun worden toegekend aan investeringen met het oog op de nakoming van de agromilieuklimaatdoelstellingen, de staat van instandhouding van de biodiversiteit op het gebied van soorten en habitats alsook met het oog op de vergroting van de maatschappelijke

belevingswaarde van een Natura 2000-gebied of van een ander in het programma te omschrijven gebied met een hoge natuurwaarde.

Een prioriteit van deze Strategie bestaat er bijgevolg in om de biodiversiteitsaspecten beter te integreren in de huidige en toekomstige plannen voor plattelandontwikkeling.

In het bijzonder de uitwerking van de plannen voor plattelandontwikkeling voor de periode 2014-2020 zal een gelegenheid bij uitstek zijn om de integratie van biodiversiteit in deze plannen te stroomlijnen op Belgisch niveau.

Bovendien moeten de beleidslijnen voor natuurbehoud en plattelandontwikkeling rekening houden met de beloften van de Resolutie van Kiev inzake biodiversiteit (2003), die voorziet in (i) de identificatie van alle gebieden met grote natuurwaarde in landbouwecosystemen in de pan-Europese regio op basis van gemeenschappelijke criteria, en in (ii) hun biodiversiteitsvriendelijk beheer door middel van gepaste maatregelen (bv. instrumenten voor plattelandontwikkeling). De aanwijzing van gebieden met grote natuurwaarde en de integratie van *ad hoc* beschermingshulpmiddelen moeten volledig worden geïmplementeerd in de plannen voor plattelandontwikkeling.

4c.5 Duurzaam gebruik van genetische rijkdommen voor voeding en landbouw promoten

De eeuwenoude landbouwactiviteiten van de mens hebben in de loop van de geschiedenis bijgedragen tot het ontstaan van een breed gamma aan biodiversiteit. Door de economische druk en de intensieve verstedelijking, vond er sinds de jaren 1950 echter een drastische genetische erosie van oude landrassen en cultivars plaats, waardoor acties voor het verzamelen, evalueren en behouden ervan dringend nodig werden en nog steeds zijn. Uit gegevens blijkt dat ongeveer 50 percent van de belangrijkste rassen in de veeteelt (runderen, varkens, schapen, geiten en kippen) in de 15 oorspronkelijke EU-landen ofwel uitgestorven zijn, ofwel in gevaar zijn of een kritieke status hebben (EMA, 2006).

Biologische en genetische diversiteit in de landbouw zijn essentieel voor de duurzame ontwikkeling van de landbouwproductie en van plattelandgebieden.

Landbouwgebieden die arm zijn aan genetische diversiteit worden inderdaad meer bedreigd door de druk op het milieu en door rampen. Daarnaast bevat genetisch gediversifieerd voedsel een grotere variëteit aan voedingsstoffen die nuttig zijn voor een goede algemene gezondheid en weerstand tegen ziekten. De nodige maatregelen moeten worden getroffen om het volledige potentieel van deze biodiversiteit te verzamelen, te behouden, in kaart te brengen en op een duurzame manier te gebruiken, teneinde de algemene doelstellingen van het GLB te promoten. Het behoud en het duurzaam gebruik van genetische rijkdommen in de landbouw is een van de doelstellingen van het VBD. Het is tevens een belangrijke doelstelling van het Wereldactieplan voor het Behoud en het Duurzaam Gebruik van Plantgenetische Hulpbronnen voor Voeding en Landbouw van het FAO en een belangrijk onderwerp van het Internationaal Verdrag inzake Plantgenetische Hulpbronnen voor Voeding en Landbouw.

Gecoördineerde acties op Belgisch niveau (ook op regionaal niveau) moeten worden georganiseerd voor een betere en veilige strategie voor het behoud van de genetische diversiteit die cruciaal is voor de voeding en de landbouw. Het behoud van agrarische genetische diversiteit moet worden gerealiseerd door behoud *in situ* van lokale soorten en variëteiten, huisdierenrassen en microbiële levensvormen met een reële of potentiële waarde. Er moeten ook acties worden ondernomen om de ontwikkeling te verbeteren van adequate genenbanken die nuttig zijn voor het behoud *ex situ* van genetische rijkdommen voor voeding en landbouw. Dergelijk behoud vereist een adequaat systeem van economische en sociale stimuli, gecombineerd met een groeiend bewustzijn bij de consument. Bij de agromilieumaatregelen houden de regio's rekening met het behoud van rassen en variëteiten. De lopende initiatieven hebben o.a. betrekking op de oprichting van privéboomgaarden, op de bescherming van gevogelte en op een programma om het fokken van het 'Belgisch witblauwrunder' en het 'Ardense voskopschaap' in Wallonië (behoud *in situ*) en de oprichting van cryobanken voor het fokken van herkauwers in Wallonië (behoud *ex situ*) aan te moedigen.

Een specifieke nationale strategie gericht op het beheer van de landbouw biodiversiteit moet in de eerste plaats worden ontwikkeld voor het coördineren van de diverse acties die reeds aan gang zijn en voor het bevorderen van nieuwe initiatieven. Alle

acties zullen bijdragen tot de implementatie van het 'Mondiale Actieplan voor het Behoud en Duurzaam gebruik van Genetisch Plantenmateriaal voor Voeding en Landbouw' (PGRFA) van de FAO en het Internationaal Verdrag inzake Plantgenetische Hulpbronnen voor Voeding en Landbouw dat duidelijk de uitvoering van een nationale strategie en een nationale inventaris van plantgenetische hulpbronnen voor landbouw vermeldt.

Verder moet het beleid voor volksgezondheid en voedselveiligheid en hun wetenschappelijke organen ook meer rekening houden met het belang van biodiversiteit voor de voeding.

4c.6 De impact van pesticiden op de biodiversiteit en ecosysteemdiensten verminderen

Pesticiden worden gebruikt om organismen te bestrijden die als schadelijk voor gewassen worden beschouwd. Bijgevolg hebben pesticiden een nadelige invloed op de biodiversiteit. Het is echter mogelijk om de impact van pesticiden op de biodiversiteit en ecosysteemdiensten te beperken door hun impact op niet-doel-organismen te verminderen. Indien ze correct worden toegepast, kan een gamma van maatregelen bijdragen tot het beperken van deze gevolgen. Deze maatregelen hebben te maken met de keuze van de pesticiden of met de manier waarop ze worden verspreid in de omgeving (bv. biologische landbouw, geïntegreerde landbouw, biologische controle, verbod op pesticiden met gevolgen op lange termijn voor de dichtheid en de diversiteit van niet-doelsoorten; toepassing van maatregelen om de risico's te beperken, bv. bufferzones om waterorganismen te beschermen).

Sinds 2013 werd het NAPAN (Nationaal Actie Plan d'Action National) opgezet als het Belgische nationale actieplan voor de beperking van pesticiden zoals opgelegd door de EU-richtlijn 2009/128. Dit omvat het Federaal Reductie Programma voor Pesticiden 2013-2017 (FRPP)⁴⁸, en de plannen van de drie Gewesten⁴⁹. Elk van deze plannen omvat zowel specifieke acties als acties die samen met andere leden van de NAPAN

⁴⁸ Zie voor meer informatie: <http://www.health.belgium.be/eportal/Environment/Chemicalsubstances/PRPB/index.htm>

⁴⁹ Zie voor meer informatie:
<http://www.wallonie-reductionpesticides.be> (Wallonia);
<http://www.bruxellesenvironnement.be/Templates/news.aspx?id=36615> (Brussel);
<http://www.lne.be/themas/beleid/actieplanpesticiden> (Vlaanderen)

Task Force worden uitgevoerd. Bedoeling is om de risico's die verband houden met pesticiden te beperken zoals bepaald in EU-Richtlijn 2009/128/EG tot vaststelling van een kader voor communautaire actie ter verwezenlijking van een duurzaam gebruik van pesticiden.

Het FRPP wordt gecoördineerd door de federale agentschappen belast met de standaardisering van producten, wattoelaattal van structureleveranderingen in verband met de pesticidenproblematiek via wetswijzigingen⁵⁰ door te voeren.

Voorbeelden van maatregelen opgenomen in het federale plan en de gewestelijke plannen die op nationaal niveau moeten worden geïmplementeerd, zijn (i) de harmonisering van methodes, normen en rapporten over waterverontreiniging door pesticiden, (ii) het verzekeren van evenwichtige informatie voor niet-professionele gebruikers van producten op het verkooppunt, over de juiste gebruiksvoorwaarden, de risico's voor de volksgezondheid en het milieu, waaronder biodiversiteit en ecosysteemdiensten.

4c.7 Voorkomen dat gekweekte GGO's leiden tot verlies, verdringing of genetische introgressie in lokale landbouwvariëteiten en verwante wilde flora en voorkomen dat ze de omliggende natuurlijke biodiversiteit negatief beïnvloeden

Het gebruik van genetisch gewijzigde organismen (GGO's) in de landbouw voor voedsel of voedingsgewassen en vooral hun vrijgave in het milieu zijn kwesties die steeds belangrijker worden. Het belang ervan neemt toe samen met de technologische vooruitgang die wordt geboekt in deze sector, aangezien ze een potentiële negatieve impact kunnen hebben op de biodiversiteit van de omgeving. Er bestaat een risico dat geïntroduceerde genen vrijkomen in de omgeving (vooral via pollen), waardoor het genetische materiaal van lokale landbouwvariëteiten of verwante wilde flora besmet kan raken. Dit kan nadelig zijn, bv. als de nieuw geïntroduceerde genen (transgenen), bedoeld voor landbouwdoeleinden, negatieve gevolgen hebben wanneer ze terechtkomen in de vrije natuur. Aangezien de transgene eigenschappen

⁵⁰ Dit kostbare actief leidde tot significante vooruitgang op onder meer het vlak van Fytolientie (bewijs van vereiste kennis voor gebruikers, verkopers en professionele voorlichters van gewasbeschermingsproducten) of tot de opsplitsing van de markt van gewasbeschermingsproducten in een markt voor professionele en een markt voor niet-professionele gebruikers.

vaak tot doel hebben de groei van geteelde planten of de groei in nadelige milieuomstandigheden te versnellen, kan kruisbestuiving er soms toe leiden dat de wilde getransformeerde planten zich invasief gaan gedragen. Afhankelijk van de nieuwe eigenschappen die worden verleend door de transgenen, moet de invloed van de transgene planten op diverse componenten van de biodiversiteit zorgvuldig worden geëvalueerd, aangezien deze representatief zijn voor de diverse functies van het ecosysteem, niet alleen in het landbouwecosysteem op zich, maar ook in de verwante wilde land- en waterecosystemen in de omgeving.

Er bestaat ook een risico van verdringing van lokaal aangepaste landbouwvariëteiten door genetische gewijzigde gestandaardiseerde cultuurvariëteiten, vooral om economische en marketingredenen en algemeen als grote monoculturen, wat zou ingaan tegen doelstellingen 4c.2. tot en met 4c.5 en doelstelling 5.8.

Aangezien genetisch gewijzigde variëteiten vaak het voorwerp zijn van patenten die in handen zijn van multinationals, moet men bovendien alles in het werk stellen om te vermijden dat hun vrijgave in de omgeving de traditionele landbouwpraktijken zou wijzigen, en aldus doelstellingen 5.10 en 6 zou tegenwerken.

We moeten ook voorkomen dat marketing, economische machten en consumptiegewoonten wilde ecosystemen bedreigen en contamineren. De bevolking moet op grote schaal bewust worden gemaakt van consumptiegedrag dat deze bedreigingen in de hand werkt (zie doelstelling. 4b.1 en 4g.1).

Anderzijds worden genetisch gewijzigde planten ontwikkeld voor industriële doeleinden (voor de productie van geneesmiddelen, bioplastics en andere biomaterialen) en nemen industriële teelten de plaats in die vroeger werd gebruikt voor voedingsgewassen. Ook hier is het uiterst belangrijk om de ecologische gevolgen van de verspreiding van deze transgenen, evenals de ethische en sociale gevolgen, zorgvuldig op te volgen en moeten er beslissingen worden genomen om negatieve impacts te vermijden.

Sommige genetisch gewijzigde teelten zijn resistent tegen herbiciden of insecticiden. De teelt van deze planten kan leiden tot aanpassingen van de

landbouwpraktijken (een wijziging in de hoeveelheid en de soorten herbiciden/insecticiden die worden gebruikt) die een rechtstreekse impact hebben op het milieu en op de biodiversiteit in het bijzonder.

Teneinde de bovenvermelde operationele doelstelling te realiseren, zijn individuele casestudies nodig over de milieurisico's voor de biodiversiteit en over de socio-economische overwegingen bij de invoering van GGO-teelten in België. Dergelijke studies zouden een wetenschappelijke achtergrond leveren om besprekingen te bevorderen tussen de regionale en federale overheden en tussen de diverse stakeholders in België bij het nemen van beslissingen over de import en/of de teelt van GGO's. Die studies zouden moeten worden gecoördineerd met de implementatie van Doelstelling 7.8 die gericht is op het bevorderen van het onderzoek naar en de beoordeling van de effecten van GGO's op biodiversiteit en socio-economische aspecten.

Tot slot moeten dergelijke studies over de milieu-impact en de socio-economische gevolgen ook gebaseerd zijn op een grondige kennis van de bestaande agrobiodiversiteit van ons land. Het opstellen van volledige 'levende' (aanpasbare) catalogi over de agrobiodiversiteit moet dus worden aangemoedigd.

4c.8 Garanderen dat de productie van planten, waaronder niet-inheemse planten, voor hernieuwbare energie geen negatieve invloed heeft op de biodiversiteit

Het is de bedoeling dat biomassa⁵¹ energie en biobrandstoffen* een steeds toenemend aandeel zullen dekken van de toekomstige EU-behoefte voor transport en verwarming. De EU ondersteunt biobrandstoffen om de uitstoot van broeikasgassen te verminderen, het koolstofarm maken van transportbrandstoffen op te drijven, de leveringsbronnen voor brandstoffen te diversifiëren, kansen op nieuwe inkomsten te bieden in plattelandsgebieden en op lange termijn alternatieven te ontwikkelen voor fossiele brandstoffen.

In 2003 definieerde de Biobrandstofrichtlijn inzake de promotie van het gebruik van biobrandstoffen

⁵¹ De terminologie in de NBS verwijst naar alle materiaalsoorten afgeleid van biomassa (planten, algen, dieren of schimmels) die voor energiedoelinden worden gebruikt. Ze speelt een belangrijke rol als grondstof voor hernieuwbare energieproductie (elektriciteit, verwarming, koeling, brandstof), maar ook als basismateriaal voor andere doeleinden.

en andere hernieuwbare brandstoffen voor transportdoeleinden een aantal indicatieve doelen voor de lidstaten.

In december 2005 keurde de Europese Commissie een actieplan goed om het gebruik van energie uit bosbouw, landbouw en afvalmateriaal op te drijven.

In het kader van het GLB vergemakkelijkte de ontkoppeling van de inkomenssteun van productie, ingevoerd in 2003 met de GLB hervorming, de aanvoer van energiegewassen. Vooral gewassen die alleen in aanmerking kwamen voor rechtstreekse betalingen in het kader van het niet-voedingsregime op braakliggende gebieden, kunnen nu zonder verlies van de inkomenssteun om het even waar worden geteeld.

Conform het Beleid voor Plattelandsontwikkeling kunnen investeringen op of in de buurt van landbouwbedrijven, bv. in de verwerking van biomassa, evenals de mobilisatie van niet-gebruikte biomassa door boseigenaars, ook worden ondersteund. De Commissie heeft strategische EU-richtlijnen voor plattelandsontwikkeling voorgesteld waarbij de nadruk ligt op hernieuwbare energie, inclusief biobrandstoffen. De Commissie stelt ook voor dat een *ad hoc* groep de mogelijkheden van biomassa en biobrandstoffen binnen de nationale programma's voor plattelandsontwikkeling onderzoekt.

De EU-richtlijn 2009/28/EG ter bevordering van het gebruik van energie uit hernieuwbare bronnen verhoogt het aandeel hernieuwbare energie tot een streefcijfer van 20% tegen 2020 en het aandeel van hernieuwbare energie in de vervoerssector meer specifiek tot 10%. Deze richtlijn vormt een bijzondere uitdaging te meer daar een groot aantal planten die voor de productie van hernieuwbare energie worden gekweekt niet inheems zijn. Zoals talloze studies over biobrandstoffen⁵² aantonen, heeft de invoer om aan onze behoefte aan hernieuwbare grondstoffen

te voldoen, dramatische gevolgen voor de strijd tegen de klimaatverandering of de bescherming van de biodiversiteit. Dergelijke invoer veroorzaakt immers veranderingen in het landgebruik; bovendien draagt die bij tot de vernietiging of aantasting van natuurlijke habitats en een toenemende introductie van niet-inheemse planten voor de productie ervan. Een intensieve productie van elke vorm van biomassa heeft ernstige negatieve gevolgen op de biodiversiteit door het gebruik van meststoffen, pesticiden, monocultuur en ontbossing. Gewassen met een grote impact op het milieu, zoals palmolie of suikerriet, worden al in grote hoeveelheden geïmporteerd in de EU om te voldoen aan de toenemende vraag naar biomassa en biobrandstoffen. Dit mag niet leiden tot een onaanvaardbare druk op de biodiversiteit en de voedselproductie in de exporterende landen. Dit is niet enkel een probleem voor de biobrandstoffen, maar deze zullen de druk wel doen toenemen.

Er moet nauwgezet worden nagegaan hoe het beleid in België het gebruik van biomassa en biobrandstoffen het best kan doen toenemen zonder de biodiversiteit te schaden. De huidige toewijzingscriteria in België (opgesteld tot 2013) houden echter enkel rekening met de beperking van het gebruik van meststoffen en gewasbeschermingsmiddelen, terwijl er geen specifieke criteria voor biodiversiteit bestaan. In opvolging van de twee studies over de impact van de productie van biobrandstoffen op biodiversiteit die in 2009 en 2010 werden gevoerd, zal België een standpunt verdedigen gericht op de integratie van nieuwe milieucriteria in het kader van de herziene biobrandstoffenrichtlijn 2009/28/EG. Stimulansen moeten worden beperkt tot het promoten van biobrandstoffen geproduceerd van grondstoffen die geen bijkomende vraag stellen naar land en niet concurreren met andere toepassingen zoals voedsel, materiaal, biodiversiteit.

4d) Visserij in de mariene en de binnenwateren

De Noordzee

België heeft een beperkte kustlijn en de Belgische beroepszeevisserij is relatief klein. Belgische schepen brengen slechts 1% van het totale visbestand aan wal van de landen die grenzen aan de Noordzee. Belgische vissers brengen jaarlijks ongeveer 30.000 ton vis⁵³ (meestal platvis en kabeljauw) aan wal. Andere

⁵² In België werden er twee studies gevoerd naar de impact van de productie van biobrandstoffen:

- Evaluation de l'impact sur la biodiversité du développement de cultures pour biocarburants, notamment de plantes génétiquement modifiées, en Belgique (FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu, 2009), zie: http://health.belgium.be/eportal/Environment/Environnement/17466531_FR?ie2Term=biocarburants&ie2section=9128#.UhNo7Uodd-1
- Impact de l'expansion des cultures pour biocarburants dans les pays en développement (CETRI, 2010), zie: <http://www.health.belgium.be/eportal/Environment/19067348#.UhNrykodd-1>

⁵³ Uit het Earth Trends Country Profile (<http://earthtrends.wri.org>)

mariene producten (oesters) en aquacultuur* in zee- en binnenwateren worden momenteel niet geëxploiteerd. In aanmerking genomen dat de toestand van de commercieel geëxploiteerde visbestanden op Europees en niet op het niveau van de afzonderlijke lidstaten wordt geëvalueerd, wordt de mariene biodiversiteit sterk bedreigd in onze kustzone en verderop in zee, met op beide plaatsen een sterke concentratie van directe en indirecte verstoringen. Twee belangrijke bedreigingen zijn de overexploitatie van de mariene rijkdommen en de schadelijke effecten van bepaalde vismethoden (meer bepaald de bodemversturende visserij), niet alleen door Belgische vissers, maar ook door vissersboten van andere landen die actief zijn in Belgische wateren. Ondanks de ontwikkeling van diverse internationale instrumenten om de visserij en de impact ervan op het milieu te reglementeren, is de druk op het mariene ecosysteem en de vispopulaties nog steeds aanwezig. Zowel professionele vissers als vrijetijdsvissers zijn actief op zee.

Visserij en aquacultuur in de Noordzee worden geregeld door het Gemeenschappelijk Visserijbeleid (GVB) van de EU dat in 1983 werd opgesteld en in 1992, 2000 en 2013 werd herzien. Het nieuwe GVB zal in 2014 in werking treden met als doel een ecologisch duurzame visserij en aquacultuur (zie art. 1 van het GVB) en het bereiken van een Maximaal Duurzame Opbrengst tegen 2020. Het GVB houdt rekening met de biologische, economische en sociale dimensie van de visserij. Het GVB behandelt vier belangrijke domeinen die te maken hebben met (1) het behoud van het visbestand (zoals het bepalen van de totale toegestane vangsten (TAC's of 'total allowable catches') van zeevis die per jaar veilig kan worden gevangen om te zorgen dat het visbestand zich kan hernieuwen, (2) structuren (zoals schepen, haveninfrastructuur en visverwerkende bedrijven), (3) de gemeenschappelijke organisatie van de markt, en (4) een extern visserijbeleid dat visserijovereenkomsten omvat met landen die geen lid zijn van de Unie en onderhandelingen in internationale organisaties.

De EU Kaderrichtlijn Mariene Strategie (2008/56/EG)⁵⁴ aangaande de bescherming en het behoud van het mariene milieu bepaalt een kader voor de lidstaten om de noodzakelijke maatregelen te treffen om tegen uiterlijk 2020 de goede milieutoestand van het mariene milieu te bereiken. Daarom zullen mariene

strategieën worden ontwikkeld en geïmplementeerd om a) het mariene milieu te beschermen en in stand te houden, de verslechtering ervan te voorkomen en, waar uitvoerbaar, mariene ecosystemen in de gebieden waar deze schade hebben geleden te herstellen en om b) lozingen in het mariene milieu te voorkomen en te verminderen, teneinde de verontreiniging geleidelijk af te bouwen, zodat zij geen significante gevolgen van betekenis heeft of een significant risico vormt voor de mariene biodiversiteit, de mariene ecosystemen, de volksgezondheid of het rechtmatig gebruik van de zee.

Een belangrijk nationaal instrument is de Wet van 20 januari 1999 ter bescherming van het mariene milieu in de zeegebieden onder de rechtsbevoegdheid van België. Dit instrument voorziet de identificatie en aanwijzing van beschermde mariene gebieden (in toepassing van o.a. de EU Vogel- en Habitatrichtlijnen). In het kader van OSPAR wordt ook gewerkt aan beschermde mariene gebieden en bedreigde en achteruitgaande soorten. Momenteel wordt in het kader van de Mariene Ruimtelijke Planning onderhandeld om de impact van bodemverstoring tuig dat schade toebrengt aan de zeebodem te beperken binnen beschermde mariene gebieden. Een impactanalyse van menselijke activiteiten (waaronder visserij) en maatregelen om de doelstelling van Goede Milieutoestand (Kaderrichtlijn Mariene Strategie) te behalen, zal worden opgenomen in het maatregelenprogramma dat momenteel wordt voorbereid (voor te leggen aan de Europese Commissie in 2015).

Wat de mariene soorten opgenomen op de CITES-lijsten betreft, werd de vergunningsprocedure voor het commercialiseren van soorten gevangen op volle zee tijdens CITES CoP16 (maart 2013) goedgekeurd. Zo is er een gemeenschappelijke interpretatie van de bepalingen van het Verdrag betreffende de invoer van mariene specimina gevangen in het mariene milieu dat niet onder de rechtsmacht van een Staat valt, teneinde de standaarduitvoering van handelscontroles voor dergelijke specimina ingevoerd vanuit de zee te vergemakkelijken en de juistheid van de CITES-handelsgegevens te verbeteren.

De 'ICES Code of Practice on the Introductions and Transfers of Marine Organisms' beschrijft aanbevolen procedures en praktijken om de risico's van schadelijke effecten als gevolg van de opzettelijke introductie en transfer van mariene (inclusief brak water) organismen te beperken (ICES, 2005).

⁵⁴ Zie: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:164:0019:0040:EN:PDF>

Binnenwateren

In België kan de visserij op de binnenwateren worden beschouwd als een vrijetijdsbesteding of een sport. Ze wordt meestal beoefend voor het plezier en slechts in beperkte mate voor voeding. Visserij op de binnenwateren vindt meestal plaats in kunstmatige gebieden die speciaal worden beheerd voor de visserij (privévijvers, visgronden) en in het openbaar hydrografisch netwerk van rivieren en kanalen. De huidige Belgische wetgeving dekt alleen het beheer van het openbaar hydrografisch netwerk. Diverse verbeteringen aan het beheer van stilstaande wateren door vissers moeten worden gepromoot om een ecologisch beheer van de waterecosystemen te garanderen en om de kwaliteit van de lokale vispopulaties te verbeteren.

België is Partij onder het Verdrag van Ramsar inzake de bescherming van waterrijke gebieden (binnenwateren en zeewateren) dat werd opgesteld in 1971 en dat het kader vormt voor het behoud en duurzaam gebruik van waterrijke gebieden.

• VBD-instrumenten

Het Werkprogramma inzake zee- en kustbiodiversiteit, dat werd goedgekeurd in 1998 (VBD Beslissing IV/5), streeft naar de implementatie van het Mandaat van Jakarta, het algemene kader van het VBD voor acties op het vlak van biodiversiteit in mariene en kustgebieden, op nationaal, regionaal en wereldwijd niveau. Het identificeert belangrijke operationele doelstellingen en prioritaire activiteiten (implementatie van geïntegreerd beheer van mariene en kustgebieden, levende rijkdommen in mariene en kustgebieden, beschermde mariene en kustgebieden, mariene kweekprogramma's en uitheemse soorten en genotypes).

Het Werkprogramma inzake binnenwateren dat hetzelfde jaar werd goedgekeurd (VBD-besluit IV/4) promoot de ecosysteembenadering, inclusief het geïntegreerde beheer van de waterhuishouding, als de beste manier om concurrerende eisen voor de afnemende voorraden binnenwateren met elkaar te verzoenen.

De belanghebbenden voor de implementatie van deze doelstelling zijn: instanties voor visserijbeheer; eigenaars, beheerders en bevrachters van vissersvaartuigen; verenigingen van vissers, maar ook de vissers zelf, het grote publiek en iedere vereniging die hetzelfde doel als de NBS nastreeft⁵⁵.

Operationele doelstellingen

4d.1 De uitvoering van goede vispraktijken in de Noordzee promoten, om vissoorten en hun habitats te beschermen inclusief de implementatie van het Gemeenschappelijk Visserijbeleid

België zal de implementatie promoten van de FAO-Gedragscode voor een doordachte visserij om de duurzaamheid op lange termijn van de levende mariene rijkdommen en de bescherming van hun habitat te garanderen. Om te helpen bij de implementatie van de bepalingen over de visserijactiviteiten (Artikel 8 van de code) worden technische richtlijnen voorgelegd aan landen, internationale organisaties, instanties voor visserijbeheer, eigenaars, beheerders, bevrachters van vissersboten en aan vissers en de bevolking. Zij geven praktische adviezen om te garanderen dat alle visserijactiviteiten op een verantwoorde manier worden uitgevoerd. Speciale aandacht zal worden besteed aan het beperken van bijvangst. De implementatie van deze doelstelling moet in overeenstemming zijn met het beheer van beschermde mariene gebieden en met een strategie voor een integraal kustbeleid (zie operationele doelstelling 3.2), en met de toekomstige Europese Mariene Strategie. Het GVB zal het (wettelijke) instrument zijn om de visserij gerelateerde maatregelen te implementeren.

4d.2 Garanderen dat recreatie- en sportvisserij in de binnenwateren en op zee afgestemd zijn op ecologische beheersdoelen om nadelige gevolgen voor de biodiversiteit te voorkomen

De impact van recreatieve visserij op mariene visbestanden of op andere elementen van de mariene biodiversiteit werd nog niet geëvalueerd. Het recreatief vissen met haringnetten op zee is momenteel verboden om de bijvangst van vogels en

⁵⁵ Bijlage 1 bevat een lijst van institutionele biodiversiteitsactoren in België.

zeezoogdieren te beperken; het recreatief vissen met sleepnetten is alleen toegestaan buiten de 3-zeemijlszone.

Overall waar ze plaatsvindt, moet visserij op de binnenwateren de kwaliteit van het ecosysteem respecteren, door onnodige, ondoelmatige of schadelijke visvoorraden (te grote visvoorraden, vijvers verbonden met andere waterlichamen enz.) te vermijden. Waar nodig moet het uitzetten van inheemse vissen lokale genetische stammen en de populatiestructuur respecteren. Populaties van soorten die geen belang hebben voor de visserij, moeten worden gerespecteerd. Het uitzetten van niet inheemse soorten moet worden vermeden om de introductie en de verspreiding van invasieve niet inheemse soorten te voorkomen. Introgressie⁵⁶ van wilde vispopulaties door genetisch materiaal van gekweekte vis moet worden vermeden. Overdreven gebruik van lokaas en opeenvolgende dystrofiëring moeten worden vermeden, met name in meren en spaarbekkens. Bovendien moet het toezicht op deze activiteiten worden verstrengd.

Planning en herstel van de binnenwateren moet worden gepromoot: via biomanipulatie⁵⁷, kan de visserij bijdragen tot het herstel van systemen van zuiver water met macrofyten en een grote verscheidenheid aan soorten, in plaats van armtierige systemen van troebel water gekenmerkt door algenbloei. Bij het beheer van de visvoorraden moet worden gestreefd naar een evenwicht tussen de draagkracht van de waterecosystemen en de omvang en de structuur van de vispopulaties, teneinde systemen van zuiver water te promoten en troebel water met weinig diversiteit aan soorten te vermijden. Het uitzetten van vissen in vijvers moet worden vermeden: ze zijn te klein voor populaties grote vissen. Verder moet de instandhouding en de inrichting van visvrije vijvers worden gepromoot voor specifieke biota, bv. amfibieën.

4d.3 Voorkomen dat genetisch gewijzigde vissen de biodiversiteit en populaties in zee- en zoet water bedreigen

⁵⁶ Introgressie: de introductie van genen van de genenpool van een soort in de genenpool van een andere soort bij kruising.

⁵⁷ Biomanipulatie (van meren): Techniek voor het herstellen van meren door top-downbeheer, vooral door het beperken en/of herstructureren van de visbestanden, teneinde de begazing door herbivoor zoöplankton te bevorderen om de biomassa van het fytoplankton onder controle te houden en bijgevolg een systeem van zuiver water met een hoge verscheidenheid aan soorten te verkrijgen en in stand te houden.

In sommige delen van de wereld worden genetisch gewijzigde vissoorten reeds gecommercialiseerd. Bedoeling is onder meer dat de vis sneller groeit en groter wordt. In België wordt deze praktijk nog niet toegepast. Aangezien deze vissen gekweekt moeten worden in afgesloten gebieden, moeten maatregelen worden getroffen om te allen prijs te voorkomen dat deze variëteiten ontsnappen in het wild, aangezien reeds is gebleken dat sommige van deze vissen de toekomst van soorten in gevaar kunnen brengen, indien ze zich voortplanten met de wilde verwante soorten. Bovendien kunnen genetisch gewijzigde vissoorten door hun invasief gedrag lokale soorten en ecosystemen bedreigen.

Ook voor andere genetisch gemanipuleerde mariene producten moeten de gevolgen van kruisingen en het competitief gedrag met de wilde verwante soorten zorgvuldig worden onderzocht en over het algemeen ten stelligste worden vermeden. De Belgische Wet tot Bescherming van het Mariene Milieu verbiedt de opzettelijke introductie van genetisch gewijzigde organismen.

Er moet specifiek aandacht worden besteed aan de neveneffecten van genetische manipulatie met het doel gekweekte vissen groter te maken (versterking van het gen voor het groeihormoon). (zie ook Doelstelling 7.8)

4e) Verstandig gebruik van waterrijke gebieden

Waterrijke gebieden zijn essentieel voor de Belgische biodiversiteit en worden ernstig bedreigd. Zij bieden nuttige ecosystemediensten, zoals waterberging, waterzuivering, recreatiegebieden, leefgebieden voor wild gevogelte, enz.

Het Verdrag van Ramsar bepaalt dat de *'verdragsluitende partijen hun planning zodanig moeten vastleggen en uitvoeren dat ze het behoud van de wetlands opgenomen in de Lijst en waar mogelijk het verstandig gebruik van wetlands op hun grondgebied bevorderen'* (art. 3.1). De Conferentie van de Partijen voor de Conventie omschreef het verstandig gebruik van wetlands als *'het behoud van hun ecologische karakter via de implementatie van ecosysteemgerichte aanpakken, binnen de context van duurzame ontwikkeling'*. *'Ecologisch karakter'* wordt omschreven als de *'combinatie van de bestanddelen, processen en voordelen/diensten van het ecosysteem*

die op een bepaald ogenblik kenmerkend zijn voor het wetland' (Res. XI.1. Annex A COP Ramsar Convention, 2005).

In België zijn negen Ramsargebieden aangeduid (vier in Vlaanderen, vier in Wallonië, één in de Noordzee).

De Kaderrichtlijn Water (Richtlijn 2000/60/EG) schept een kader voor een communautair waterbeleid. Het legt een kader vast voor de bescherming van landoppervlaktewater, overgangswater, kustwateren en grondwater, teneinde onder andere aquatische ecosystemen en, wat de waterbehoeften ervan betreft, terrestrische ecosystemen en waterrijke gebieden die rechtstreeks afhankelijk zijn van aquatische ecosystemen, voor verdere achteruitgang te behoeden, te beschermen en te verbeteren.

De bepalingen van het Verdrag over het verstandig gebruik zijn, voor zover als mogelijk, van toepassing op alle waterrijke ecosystemen. Als men vooruitgang wil boeken op het vlak van het menselijk welzijn en de verlichting van armoede, hetgeen afhangt van het behoud van de voordelen/diensten van ecosystemen, moeten maatschappelijke keuzes worden gemaakt. In de context van de ecosysteembenadering zouden planningsprocessen ter bevordering van voordelen/diensten van waterrijke ecosystemen binnen een geschikte ruimte- en tijdschaal uitgewerkt en geïmplementeerd moeten worden in het kader van het behoud, of in voorkomend geval, voor de versterking van het ecologische karakter van wetlands (Res. XI.1. Annex A COP Ramsar Convention, 2005).

De belanghebbenden bij de implementatie van deze doelstelling zijn: de federale en regionale overheidsinstanties die bevoegd zijn voor het beheer of het gebruik van waterrijke gebieden, het Belgische Ramsar Comité, beheerders van waterrijke gebieden, strategische bedrijfssectoren (water en sanering, irrigatie en waterbevoorrading, landbouw, verwijderen van afval, visserij...)⁵⁸ en iedere andere vereniging die hetzelfde doel als de NBS nastreeft.

4e.1 De richtlijnen van de Ramsarconventie met betrekking tot het verstandig gebruik van waterrijke gebieden toepassen voor zover ze relevant zijn

De Conferentie van de Partijen voor de

⁵⁸ Bijlage 1 bevat een lijst van institutionele biodiversiteitsactoren in België.

Ramsarconventie heeft gedetailleerde richtlijnen gepubliceerd over verschillende aspecten van het gebruik van waterrijke gebieden. De belangrijkste richtlijnen hebben betrekking op: een geïntegreerd beheer van kustgebieden, inventarisatie, wetgeving en instellingen, beheersplanning, nationaal wetlandbeleid, inspraak in het beheer, herstel, risico-evaluatie, rivierbekkenbeheer, water en waterallocatie, en het concept van het verstandig gebruik. Deze Richtlijnen zouden geïmplementeerd moeten worden door de overheidsinstanties die bevoegd zijn voor het beheer of het gebruik van waterrijke gebieden.

4f) Bosbouw

De bosbouwsector speelt een multifunctionele rol als producent van hernieuwbare natuurlijke rijkdommen, leverancier van inkomsten en tewerkstelling, beheerder van biodiversiteit, beschermer van het behoud *in situ* van lokale boomvariëteiten en leverancier van milieudiensten (bv. bodem- en waterbescherming) en van recreatieactiviteiten.

De biodiversiteit van de Belgische bossen wordt lokaal bedreigd, met name door intensief beheer, verontreiniging, wijzigingen in het grondwaterniveau, fragmentatie, recreatieactiviteiten en de hoge dichtheid van grote soorten wild (hoefdieren). Onrechtstreeks bedreigen zij ook de productieve rijkdom van de bossen. Om te garanderen dat de biodiversiteit in de Belgische bossen in stand wordt gehouden, is het nodig te werken aan kwantitatieve aspecten (bv. een halt toeroepen aan ontbossing en fragmentatie) en kwalitatieve aspecten. Bovendien moet men zowel de nadruk leggen op 'interne maatregelen' binnen het beleid en op de praktijken voor bos- en natuurbehoud, als op externe maatregelen die buiten de bossector vallen (bv. milieukwaliteit, planning van landgebruik). Het leidende beginsel daarbij moet de promotie van een duurzaam bosbeheer zijn. Duurzaam bosbeheer (SFM) wordt gedefinieerd als "het beheer en gebruik van bossen en boslanden op een manier en aan een tempo die hun biodiversiteit, productiviteit, regeneratievermogen, vitaliteit en hun potentieel in stand houdt om nu en in de toekomst relevante ecologische, economische en sociale functies te vervullen, op lokaal, nationaal en wereldwijd niveau, en geen schade veroorzaakt aan andere ecosystemen" (Ministeriële Conferentie over de Bescherming van Bossen in Europa, 1993). In deze context keurde de Vlaamse Regering het Besluit tot vaststelling van

de criteria voor duurzaam bosbeheer voor bossen gelegen in het Vlaamse Gewest goed (BVR 27/06/03, BS 10/09/2003). Beheersnormen voor de promotie van een duurzaam bosbeheer werden voorgesteld in Vlaanderen ('Beheervisie') en Wallonië ('Walloon Biodiversity Guidelines' - Branquart & Liégeois 2005).

In regionale bosinventarissen wordt rekening gehouden met de verbeterde pan-Europese criteria en indicatoren voor duurzaam bosbeheer.

Boscificatie wordt gezien als een van de belangrijkste initiatieven van het voorbije decennium om duurzaam bosbeheer te promoten. Sinds 1994 wordt in België werk gemaakt van certificatie. Wereldwijd bestaan er diverse certificatiesystemen, waarvan de meest bekende het 'Forest Stewardship Council' (FSC)⁵⁹ en het 'Programme for the Endorsement of Forest Certification schemes' (PEFC)⁶⁰ zijn. Het Vlaams Gewest en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest moedigen het gebruik van hout met FSC-label actief aan in openbare werken, terwijl het Waals Gewest vooral het PEFC-label steunt en operationeel maakt. De Federale Regering ondersteunt alle certificatiesystemen die bewijzen dat het hout afkomstig is van duurzaam beheerde bossen, onder andere door haar beleid inzake overheidsopdrachten.

- VBD-instrument

Het Werkprogramma inzake Bosbiodiversiteit dat werd goedgekeurd door het VBD (VBD Beslissingen VI/22 en VII/6) bestaat uit drie elementen. Het eerste heeft hoofdzakelijk betrekking op biofysische aspecten, zoals het beperken van bedreigingen voor de biodiversiteit van de bossen door herstel, agrobosbouw en beheer van de waterhuishouding en door de oprichting van beschermde gebieden. Het tweede element heeft betrekking op de institutionele en socio-economische omgeving, die op haar beurt het behoud en het duurzaam gebruik van de bosbiodiversiteit mogelijk maakt. Het derde element handelt over evaluatie en opvolging. De Partijen moeten het uitgebreide Werkprogramma inzake Bosbiodiversiteit implementeren in de context van hun nationale prioriteiten en behoeften.

De belanghebbenden bij de implementatie van deze doelstelling zijn: de federale en regionale overheden, bosbeheerders, bosbouwindustrie, bosgroeperingen, openbare aanbesteders, NGO's, onderzoeksinstituten, universiteiten en iedere andere vereniging die hetzelfde doel als de NBS nastreeft⁶¹.

Operationele doelstellingen

4f.1 Het behoud van de biodiversiteit in bossen promoten via onafhankelijke geloofwaardige certificatiesystemen voor bossen die garanties leveren voor duurzaam bosbeheer

Deze operationele doelstelling ondersteunt het gebruik van duurzame (gecertificeerde) houtproducten en de promotie van geloofwaardige certificatiesystemen. Dit kan onder meer worden gerealiseerd door acties in diverse sectoren zoals beleid voor overheidsopdrachten en bewustwordingsactiviteiten voor de bevolking en voor eigenaars van bossen.

4f.2 Natuurgerichte bosbouw promoten die garanties geeft voor duurzaam bosbeheer, inclusief bosbehoud

De afnemende gezondheid van de bossen, nieuwe inzichten in de bosecologie en de toenemende belangstelling van de samenleving voor milieubescherming, vragen om een aanpassing van de prioriteiten bij het bosbeheer, met een grotere nadruk op praktijken voor bosbeheer die dicht bij de natuur staan. Natuurgericht bosbeheer staat voor het gebruik van beheersvormen waarbij zelfregulerende natuurlijke processen worden gebruikt en gepromoot om de vereiste functionele efficiëntie van de bossen te regelen.

Naast de goedkeuring van bosbeheersystemen die dicht bij de natuur staan, is het ook van cruciaal belang de ontwikkeling van een representatief netwerk van beschermde bosgebieden te bevorderen (zie doelstelling 3.1).

Natuurgerichte bosbouw moet worden gezien als een flexibel systeem om de natuurlijke eigenschappen van bossen in stand te houden via een adequate planning, oogstmethode, herkomst van plantmateriaal en

⁵⁹ <http://www.fsc.org/>

⁶⁰ <http://www.pefc.org/>

⁶¹ Bijlage 1 bevat een lijst van institutionele biodiversiteitsactoren in België.

beheerspraktijken, waarbij rekening wordt gehouden met de ecologische vereisten van alle natuurlijke waarden in het bos. Dit systeem moet eerder opties aanreiken dan strikte regels. De promotie ervan moet gepaard gaan met een betere kennis van de economische voordelen (bv. via innovatief onderzoek) en een betere illustratie van de voordelen voor de biodiversiteit (bv. via demonstratiegebieden). In Belgische openbare bossen wordt natuurgerichte bosbouw in toenemende mate toegepast, terwijl het voor de privé-eigenaars van bossen nog gepromoot moet worden. In Vlaanderen bieden vrijwillige organisaties (bosgroepen) diverse diensten aan om kleinschalige boscijgenars te helpen bij het beheer van hun bossen⁶².

Er moeten meer positieve stimuli worden gegeven om duurzame bosbouw te promoten. In Vlaanderen worden subsidies toegekend voor het bebossen van landbouwgrond en krijgen pilootprojecten voor de ontwikkeling en de implementatie van beheersplannen financiële en technische steun.

In Wallonië zijn duurzaam bosbeheer-criteria verplicht voor openbare en privé-eigenaars om financiële stimuli te krijgen voor bosbouw.

4f.3 Bescherming van de genetische diversiteit van bossen

Genetische diversiteit is een sleutelwoord geworden voor wetenschappers en beheerders die zich zorgen maken over duurzaam bosbeheer. Er zijn wetenschappelijke bewijzen dat een grote genetische diversiteit een garantie vormt voor permanente bossen. Biodiversiteit in bossen is bijgevolg niet alleen belangrijk omwille van het economisch potentieel, maar ook omwille van de genetische diversiteit binnen soorten die een invloed heeft op de groei en de weerstand tegen stress veroorzaakt door ruw weer, ziekten en plagen.

Om bovenvermelde redenen moet België zijn genetische bosrijkdommen beschermen teneinde gezonde boompopulaties te garanderen en het volledige potentieel van de bossen te behouden. Dit moet gerealiseerd worden door een betere kennis van het behoud van genetische bosrijkdommen, parallel met de implementatie van praktische behoudsmaatregelen. De 'Technische richtlijnen voor

⁶² <http://www.bosgroepen.be/>

genetisch behoud en gebruik' die worden opgesteld door het EUFORGEN-netwerk kunnen worden gebruikt als basis voor dit werk in België.

4f.4 Voorkomen dat genetisch gewijzigde bomen een negatieve impact hebben op de biodiversiteit in bossen en in het algemeen

Momenteel worden in verschillende landen over de hele wereld genetisch gewijzigde bomen ontwikkeld, meestal voor industrieel gebruik, om de groei van de planten te versnellen, om ze resistenter te maken tegen diverse soorten druk op het milieu, om de fotosynthese te bevorderen, om het ligninegehalte te verminderen (wat de behoefte aan bleken met toxische chloorhoudende organische stoffen in de papierindustrie vermindert), enz. Net als voor GGO's in de landbouw, moeten niet alleen de ecologische gevolgen van de transgene kenmerken op zich en de verspreiding van de transgenen in de natuur zorgvuldig worden onderzocht, maar ook de impact die economische krachten kunnen hebben op de verspreiding van deze gepatenteerde genetisch gewijzigde bosgebieden, wat mogelijk kan leiden tot een verlies van biodiversiteit in de bossen en tot negatieve sociale gevolgen (zie ook doelstelling 7.8).

GGO-bomen zijn niet toegestaan in gecertificeerde bossen.

4g) Jacht

Jagen is een vrijetijdsbesteding voor ongeveer 23.000 jagers in België. Het zorgt voor een sociaal debat met discussies over de pro's en contra's waarbij steeds naar compromissen moet worden gezocht. De laatste 20 jaar is er een zekere evolutie: de samenwerking tussen de jagers, boswachters, landbouwers en milieubeschermers verbetert. Men heeft veel vooruitgang geboekt door nieuwe inzichten rond het beheer van wildsoorten in praktijk te brengen en door de ecologische wisselwerkingen tussen jagen en biodiversiteit te erkennen.

De jacht in België was oorspronkelijk geregeld bij een wet van 1882 maar valt nu volledig onder de bevoegdheid van de Gewesten, met een verschillende regelgeving in Vlaanderen, Wallonië en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest als gevolg. De wetgeving verschilt naargelang het Gewest om beter te kunnen inspelen op de respectieve wildstand. De

Jachtwet van 1882 is voor het eerst in de jaren 1990⁶³ door de Gewesten herzien met het oog op een duurzaam gebruik van wildsoorten en hun leefgebieden. In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest is jagen volledig verboden sinds 1991. Sinds de jaren '90 is de Waalse en Vlaamse wetgeving inzake de jacht gewijzigd en doen jagers inspanningen met het oog op een duurzaam gebruik van wildsoorten en hun leefgebieden.

In Vlaanderen worden om de zes jaar beheersplannen voor wildbeheereenheden gecontroleerd en indien nodig aangepast door de verantwoordelijke minister. In Vlaanderen en Wallonië werken de wildbeheereenheden over het algemeen elk jaar afschotplannen uit voor bepaalde soorten grofwild (edelherten in Wallonië en reeën in Vlaanderen). Die plannen worden goedgekeurd door de Gewesten en zijn bedoeld om een gecoördineerd beheer van deze wildsoorten te garanderen.

In 1978 werd in Vlaanderen en Wallonië een verplicht jachtexamen ingevoerd om ervoor te zorgen dat ethisch verantwoord wordt gejaagd volgens de beste veiligheidsnormen en met een goede kennis van de wildsoorten en hun leefgebieden.

Wat vogels betreft, biedt Richtlijn 79/409/EEG van de Raad het kader voor het beheer van de vogeljacht in de EU. Het *Guidance document on hunting under Council Directive 79/409/EEC on the conservation of wild birds* dat in 2004 door de Europese Unie werd gepubliceerd, aanvaardt de jacht in overeenstemming met de algemene doelstellingen van deze Vogelrichtlijn. Het actieplan dat kadert binnen de Afrikaans-Euraziatische Watervogelovereenkomst AEWA en de Bern Conventie voorzien in de geleidelijke stopzetting van het gebruik van hagel voor de jacht om loodvergiftiging te vermijden. Het gebruik van hagel in waterrijke gebieden is verboden in Vlaanderen sinds 1993 en in Wallonië⁶⁴ sinds 2006. Sinds 2008 is het gebruik van

hagel overal in Vlaanderen⁶⁵ verboden.

Historisch gezien hebben jagers een belangrijke rol gespeeld in het behoud van habitats. Niet zo lang geleden namen jagers via hun engagement in de wildbeheereenheden beheersmaatregelen die een positieve invloed hebben op de biodiversiteit. Die maatregelen hadden onder meer betrekking op het beheer van akkerranden, het promoten van milieuvriendelijke landbouwtechnieken, de aanplanting van inheemse struiken en bomen, en infrastructurele acties zoals het plaatsen van reflectoren voor reeën aan de kant van de weg.

Het gedrag van de jagers is beduidend veranderd aangezien ze les moeten volgen en een theoretisch en praktisch examen moeten afleggen om een jachtvergunning te krijgen. De invoering en goedkeuring van wildbeheereenheden hebben een belangrijke impact gehad op de visie en houding van de jagers in België. Toch moeten er nog specifieke inspanningen worden geleverd om schadelijk gedrag van individuele jagers en landeigenaars, dat de biodiversiteit kan beïnvloeden, te vermijden. De jachtsector heeft nog steeds nood aan pro-actieve beleidsinitiatieven met een langetermijnvisie om het verlies aan biodiversiteit in België mee een halt toe te roepen.

De belanghebbenden bij de implementatie van deze doelstelling zijn: de federale en regionale overheden, landbouwers, bosbeheerders, jagers, jachtorganisaties, milieu-NGO's, landeigenaars, departementen die zich toelagen op de planning van landschappen en landgebruik en iedere andere vereniging die hetzelfde doel als de NBS nastreeft⁶⁶.

Operationele doelstellingen

4g.1 Geïntegreerd beheer van jachtterreinen promoten in samenwerking met landbouwers, bosbeheerders en milieu-ngo's en met toepassing van goede jachtpraktijken

Wildgebieden zouden op een geïntegreerde manier, die volledig verenigbaar is met het behoud en

⁶³ Vlaanderen: Jachtdecreet van 24 juli 1991; Wallonië: Decreet van 14 juli 1994 tot wijziging van de jachtwet van 28 februari 1882; Brussel: Ordonnantie van 29 augustus 1991 betreffende de bescherming van de wilde fauna en betreffende de jacht.

⁶⁴ Besluit van de Waalse Regering van 22 september 2005 houdende regeling van het gebruik van vuurwapens en munitie met het oog op het uitoefenen van de jacht, alsmede van enkele jachtprocessen of -technieken

⁶⁵ Besluit van de Vlaamse Regering van 19 september 2003 tot wijziging van de regelgeving betreffende de jacht in het Vlaamse Gewest.

⁶⁶ Bijlage 1 bevat een lijst van institutionele biodiversiteitsactoren in België.

het herstel van de biodiversiteit (Doelstelling 3), beheerd moeten worden en dit in samenwerking met landbouwers, bosbeheerders, andere gebruikers van het platteland en milieu-NGO's. Zo zou men aandacht moeten besteden aan het creëren en onderhouden van schuilplaatsen voor klein wild, voornamelijk in landbouwgebieden. Jagers zouden moeten meewerken aan het herstel van seminatuurlijke habitats en het behoud van kleine landschapselementen in open velden en moeten daarbij rekening houden met het feit dat landbouwers en landeigenaars vandaag de dag de sleutelactoren in het landschapsbeheer zijn. Om deze doelstelling te bereiken zouden de bevoegde regeringen wetgevingsinitiatieven moeten nemen, om bijvoorbeeld de braakleggingsregeling te wijzigen.

Op lange termijn zouden wildbeheereenheden moeten worden gepromoot en zouden de plannen moeten worden uitgebreid tot alle inheemse wildsoorten in alle Gewesten.

Jagers zouden zich bewust moeten zijn van het draagvermogen van leefgebieden. Door de jaarlijkse afschotplannen voor grofwild en de wildbeheerplannen volledig uit te voeren, zal men het evenwicht tussen de economische, ecologische en sociale functies van het bos en het platteland helpen herstellen. Hoge dichtheden van hoefdieren vormen een plaatselijk probleem voor boswachters, dat in samenwerking met de jagers kan worden aangepakt. De laatste 20 jaar zijn de grofwildpopulaties toegenomen door het uitblijven van strenge winterperiodes gedurende een aantal jaren, door het positieve effect van stormen op de voedselcapaciteit van de bossen (CEEW, 2000), maar ook door het ontbreken van natuurlijke vijanden sinds meer dan 150 jaar en de gewoonte van jagers om het vrouwelijk grofwild te beschermen en everzwijnen te voederen (CEEW, 2005). Dit fenomeen heeft geleid tot een overpopulatie van everzwijnen, reeën en edelherten in Wallonië (een gelijkaardige evolutie wordt vastgesteld in de naburige streken) die plaatselijk schade berokkenen aan bomen, de regeneratie in het bos verhinderen, verschillende soorten en kwetsbare leefgebieden bedreigen en andere problemen veroorzaken, onder meer in de voorsteden.

Er moeten wettelijke instrumenten worden

ontwikkeld, zodat men concrete maatregelen kan treffen voor terreinbeheer ten voordele van de biodiversiteit. Voor verschillende terreinmaatregelen ontbreekt een rechtskader of ontbreken financiële stimuli (bijvoorbeeld braakleggingsmaatregelen voor wildsoorten).

Soms heeft de bestaande wetgeving zelfs een averechts effect op de biodiversiteit (o.a. in Vlaanderen, waar volgens het Bermdecreet nog steeds vóór 15 juli mag worden gemaaid, hetgeen nefast is voor het broedsucces van patrijzen en andere soorten; in Wallonië zijn landbouwers verplicht om sommige braaklanden te maaien in mei-juli tijdens de belangrijkste periode voor de voortplanting van wilde dieren).

4g.2 De betrokkenheid van jagers als biodiversiteitsactoren promoten

Duurzaam jagen zou overal gepromoot moeten worden. Het gebruik van wilde soorten mag geen significante impact hebben op de levensvatbaarheid op lange termijn van alle soortenpopulaties in hun natuurlijke leefgebieden. Verschillende praktijken kunnen worden verbeterd om de druk op de biodiversiteit te beperken. Het fokken en introduceren van niet inheemse soorten klein wild zou strikt gecontroleerd⁶⁷ en vermeden moeten worden, teneinde genetische vervuiling te beperken. Sinds 2001 is het in Vlaanderen verboden om wild gevogelte te introduceren. De illegale introductie blijft er echter een probleem. Het overmatig voederen van wild zou vermeden moeten worden. Wat de controle op roofdieren betreft, zouden jagers zich strikt moeten houden aan de wetgeving aangezien roofdieren een essentiële rol spelen in de natuurlijke beheersing van populaties.

Het probleem van uitheemse soorten die schadelijk zijn voor de inheemse biodiversiteit kan gedeeltelijk worden geregeld in samenwerking met jagers, aangezien zij bepaalde soorten onder controle kunnen helpen houden of zelfs kunnen instaan voor de systematische eliminatie ervan.

4g.3 Stabiliteit binnen de jachtsector bevorderen

Voor hun investering in de bescherming van de

⁶⁷ In het Vlaams Gewest is het verboden om klein wild te introduceren.

biodiversiteit op lange termijn moet men de jachtrechten van de jagers in een bepaald gebied in zekere mate verzekeren en hun een stabielere wetgeving bieden. Dit kan hen aanzetten om te investeren in het behoud en beheer van hagen, bos- en veldranden, teelten, en vijvers of waterrijke gebieden.

4h) Toerisme en vrijetijdsbesteding

Heel wat mensen bezoeken geregeld parken, groene gebieden, bossen en andere natuurgebieden, waaronder Belgische beschermde gebieden en natuurgebieden, om te genieten van de natuur en om wilde dieren te observeren. Tot onze meest aantrekkelijke bestemmingen behoren de zee kust en de polders (bv. het Zwin en de Westhoek), heide- en veengebieden (bv. Kalmthout, de Hoge Venen en de vallei van de Ziepbeek), vijvers en moerassen (bv. de vallei van de Zwarte Beek, de vallei van de Haine, Harchies en Virelles), kalksteenheuvels (bv. de steile rotswanden langs de Maas en de vallei van de Viroin), natuurlijke grotten en spelonken (bv. Han-sur-Lesse, Remouchamps, La Merveilleuse en Hotton), en wouden en bossen (bv. het Meerdaalwoud, het Hertogenwoud, het Zoniënwoud en het Bos van Anlier-Rulles).

De ontwikkeling van het toerisme in natuurlijke en beschermde gebieden en in andere bestemmingen waar de natuur centraal staat, is een bron van toenemende belasting op kostbare ecosystemen. De sociale, economische en milieu-impact zijn immens en complex. Bij gebrek aan gepaste beleidslijnen en plannen kan toerisme naar natuurgebieden een negatieve impact hebben op de biodiversiteit.

De uitdaging bestaat erin te garanderen dat het toerisme wordt ontwikkeld in harmonie met milieuoverwegingen. Duurzaam toerisme kan tewerkstelling en inkomsten genereren en zo een stimulans vormen voor het behoud. Daarom moeten beleidslijnen voor toerisme worden geformuleerd en uitgevoerd op een manier die stimuli en inkomsten garandeert om een deel van de kosten voor het beheer en de bescherming van beschermde mariene en terrestrische gebieden te dekken. Duurzaam toerisme kan ook leiden tot bewustwording over de vele goederen en diensten die de biodiversiteit ons biedt.

Het vermelden waard is de EU-expertvergadering 'Natura 2000 and Leisure' in 2004, waar ervaringen en benaderingen rond natuur en recreatie werden uitgewisseld. Het rapport 'Jewels in the crown - Good practices Natura 2000 and leisure' illustreert de synergieën die bestaan tussen recreatie en gebieden die beschermd zijn conform Natura 2000.

Een andere uitdaging is de ontwikkeling van kennis over het draagvermogen en de bewustwording van Belgische toeristen in het buitenland en van buitenlandse toeristen in België.

In 2003 heeft de Commissie een mededeling gepubliceerd met de basisrichtsnoeren voor een duurzaam Europees toerisme (COM/2003/0716)⁶⁸. In deze mededeling worden de huidige en toekomstige mogelijkheden van EU-tussenkomst op het vlak van toerisme behandeld, worden de Europese situatie en de bijhorende problemen geanalyseerd en wordt de te varen koers bepaald.

- VBD-instrument

In 2004 werden richtlijnen over biodiversiteit en de ontwikkeling⁶⁹ van het toerisme goedgekeurd om de Partijen te helpen bij het promoten van duurzaam toerisme (VBD Beslissing VII/14). Ze zijn opgevat als een praktisch hulpmiddel om technisch advies te verlenen aan beleidsmakers en besluitvormers en managers met verantwoordelijkheden op het vlak van toerisme en/of biodiversiteit, hetzij in nationale of lokale regeringen, de privésector, lokale gemeenschappen, niet-gouvernementele organisaties en andere organisaties, over manieren om samen te werken met belangrijke stakeholders van toerisme en biodiversiteit. De implementatie van deze richtlijnen zal helpen om ervoor te zorgen dat toerisme en biodiversiteit elkaar meer wederzijds ondersteunen, om het engagement van de privésector en van de lokale gemeenschappen op te drijven en om een infrastructuur en planning van landgebruik te promoten, gebaseerd op de principes van behoud en duurzaam gebruik van biodiversiteit.

⁶⁸ http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/com/2003/com2003_0716en01.pdf (niet gepubliceerd in het Publicatieblad)

⁶⁹ <http://www.cbd.int/doc/programmes/tourism/tourism-manual-en.pdf>

De belanghebbenden bij de uitvoering van deze doelstelling zijn: de gewestelijke en gemeentelijke overheden, recreatie- en toeristische organisaties, gidsen en tolken, sport-/avontuurverenigingen, transport- en dienstverleners, milieu-NGO's, het grote publiek en iedere andere vereniging die hetzelfde doel als de NBS nastreeft⁷⁰.

Operationele doelstelling

4h.1 VBD-instrumenten toepassen voor het opvolgen en controleren van de impact van het toerisme op biodiversiteit, in het bijzonder in beschermde gebieden

Idealiter moet toerisme in beschermde gebieden worden opgevat als milieuvriendelijk reizen naar en bezoeken van natuurgebieden, het behoud promoten, met een lage impact van de bezoekers en die voorziet in positieve actieve socio-economische betrokkenheid van de lokale bevolking.

Aangezien habitats met een grote waarde op het vlak van biodiversiteit populaire toeristische bestemmingen worden, moeten instrumenten (bv. evaluaties van de milieu-impact) en methoden (bv. het 'Recreation Opportunity Spectrum'^{*} en de 'Limits of Acceptable Change'^{*}) worden gebruikt om de frequentie en (mogelijke) impact van de bezoeken aan beschermde gebieden in evenwicht te brengen met de draagkracht van het gebied. Op basis van deze werkwijzen, relevante achtergrondinformatie en in toepassing van de ecosysteembenadering, moet toerisme in kwetsbare ecosystemen worden beperkt en indien nodig zelfs vermeden. Deze instrumenten zouden evenzeer van toepassing moeten zijn op alle toeristische activiteiten en ontwikkelingen die een impact kunnen hebben op de biodiversiteit op geografische locaties en toeristische bestemmingen op alle niveaus (met inbegrip van gebieden die noch beschermd noch kwetsbaar zijn).

DOELSTELLING 5: DE INTEGRATIE VAN DE ZORG VOOR BIODIVERSITEIT IN ALLE RELEVANTE SECTORALE BELEIDSLIJNEN VERBETEREN

⁷⁰ Bijlage 1 bevat een lijst van institutionele biodiversiteitsactoren in België.

Aangezien biodiversiteit raakvlakken heeft met bijna alle economische sectoren, kan de bescherming van de biodiversiteit niet alleen worden gerealiseerd door milieubeleidslijnen. Biodiversiteit moet aan de basis liggen van een geïntegreerde economische en maatschappelijke ontwikkeling. De link tussen sociale beleidslijnen (zoals het scheppen van banen) en biodiversiteit moet ook worden benadrukt, net als de impact van de achteruitgang van de biodiversiteit op het welzijn van de mens en op de gezondheid in het bijzonder. Een belangrijke oorzaak van de achteruitgang van de biodiversiteit ligt in de uitvoering van een aantal sectorale en horizontale beleidslijnen die een invloed hebben op ecosystemen en soorten (zie Deel 1.4 Bedreigingen).

De noodzaak om de doelstelling van het stoppen van het verlies aan biodiversiteit tussen nu en 2020, op te nemen in andere beleidslijnen, omwille van het belang van de biodiversiteit voor bepaalde economische sectoren, werd in maart 2005 benadrukt in de Raadsconclusies van de Europese Raad.

De Belgische Biodiversiteitsstrategie moet duidelijk gekoppeld zijn aan de toekomstige nationale Strategie voor Duurzame Ontwikkeling, aangezien de bescherming van de biodiversiteit een essentiële voorwaarde is voor duurzame ontwikkeling. Daarnaast moet ze ook gelinkt zijn aan het huidige Belgische programma van structurele hervormingen (Lissabonstrategie 2005-2008).

Er moet rekening worden gehouden met de impact van sectorale activiteiten op de biodiversiteit en de biodiversiteitsactoren moeten worden geraadpleegd. Dit houdt in dat bij de ontwikkeling van relevante sectorale plannen, programma's, wetten en beleidslijnen, die een impact hebben op biodiversiteit, rekening moet worden gehouden met problemen rond biodiversiteit.

Het is ook nodig om administraties en diverse departementen bij te staan bij het uitbouwen van competenties en expertise om problemen rond biodiversiteit binnen hun eigen invloedssfeer aan te pakken. Biodiversiteit is een belangrijke socio-economische troef en de integratie van problemen rond biodiversiteit in sectorale beleidslijnen speelt ook in het voordeel van de sectoren, aangezien zij een duurzamer gebruik van deze rijkdom aanmoedigt.

Diverse sectoren zijn uiterst belangrijk met het oog op biodiversiteit: ruimtelijke ordening heeft een belangrijke invloed op de biodiversiteit en kan een belangrijke rol spelen in de fragmentatie van habitats en een ongecontroleerde druk leggen op de biodiversiteit; de sectoren industrie, transport en energie kunnen een wereldwijde en regionale impact hebben op de biodiversiteit via klimaatveranderingen en verzuring, en bovendien kunnen zij een lokale invloed hebben door fragmentatie en vernietiging van habitats en verstoring van de wilde dieren, enz. De doelstelling voor 2020 kan alleen worden gerealiseerd als alle relevante sectoren in hun plannen en beleidslijnen rekening houden met overwegingen rond biodiversiteit.

Er moet ook specifieke aandacht worden besteed aan de betrokkenheid van de privésector bij biodiversiteitskwesaties. Bovendien beschikken bedrijven en industrieën over relevante kennis, technische middelen, onderzoek en communicatievaardigheden, die indien ze worden gemobiliseerd, een belangrijke rol kunnen spelen bij de bescherming van de biodiversiteit.

Volgens het subsidiariteitsbeginsel moet het laagste bevoegde niveau doelmatige en doeltreffende acties ondernemen. Daarom moeten regionale en lokale autoriteiten, waar mogelijk, betrokken worden bij het coördineren en faciliteren van dergelijke acties. Participerende aanpakken kunnen daarbij helpen.

Fundamentele sociale en economische processen in de samenleving vormen de voornaamste onderliggende oorzaken van milieuveranderingen. Demografie, het consumptie- en productiepatroon, wetenschappelijke en technologische innovatie, economische vraag, markten en handel, institutionele en sociaal-politieke kaders en waardesystemen bepalen één voor één de impact van de mens op de natuur. Deze impact komt tot uiting via een aantal rechtstreekse en onrechtstreekse oorzaken van biodiversiteitsverlies; de belangrijkste daarvan zijn de aantasting van de habitats, de verandering van het landgebruik, overexploitatie, verontreiniging, invasieve uitheemse soorten en klimaatverandering.

Doelstelling 5 van de NBS is de ruggengraat voor de sectorale integratie van de zorg om de biodiversiteit en om de stakeholders te engageren in het ten

uitvoer brengen van de NBS. Zie hieronder voor de belangrijke actualisering.

De belanghebbenden bij de implementatie van deze doelstelling zijn: de federale overheidsdiensten, de gewestelijke en plaatselijke overheden, de verschillende sociale en economische sectoren, de beroepsverenigingen van de betreffende sectoren (landbouw, visserij, bosbouw, mijnbouw, energie, toerisme, transport, de scheikundige industrie, financiën, wetenschapsbeleid, de handel in huisdieren, import/export), landbouwers, vissers, milieubeschermers, beheerders van natuurlijke rijkdommen, bosbouwers, de privésector, onderzoekers, NGO's, de Belgische CITES dienst, bedrijfsleven, het maatschappelijk middenveld, het grote publiek en iedere andere vereniging die hetzelfde doel als de NBS nastreeft⁷¹.

Operationele doelstellingen

5.1 De betrokkenheid van belanghebbenden promoten en ondersteunen onder meer via partnerschappen op alle niveaus van besluitvorming inzake biodiversiteit

Alle belanghebbenden (regionale, federale en lokale overheden, landbouwers, vissers, milieubeschermers, beheerders van natuurlijke rijkdommen, bosbouwers, de privésector, onderzoekers, niet-gouvernementele organisaties, ...) moeten over de mogelijkheid beschikken inspraak te hebben in de beslissingen die een invloed hebben op biodiversiteit. Het Verdrag van Aarhus (Verdrag betreffende de toegang tot informatie, inspraak bij besluitvorming en toegang tot de rechter inzake milieuaangelegenheden) geeft de bevolking rechten en legt de overheden verplichtingen op met betrekking tot toegang tot informatie, inspraak en toegang tot de rechtspraak. België ondertekende dit verdrag op 25 juni 1998 en ratificeerde het op 23 januari 2003.

Men moet individueel gedrag aanpakken aangezien individuen biodiversiteitsactoren zijn die op hun verantwoordelijkheid moeten worden gewezen. Hier moet dan ook een specifieke methode voor worden ontwikkeld.

Er moeten partnerschappen worden ontwikkeld

⁷¹ Bijlage 1 bevat een lijst van institutionele biodiversiteitsactoren in België.

die zorgen voor een actieve betrokkenheid van de stakeholders, teneinde informatie en expertise te delen en positieve verbanden te promoten tussen biodiversiteit en andere sectoren. Dit impliceert een consultatie en een samenwerking tussen en binnen de diverse overheden en stakeholders in de sector. Deelname door de diverse stakeholders zal hun medewerking en hun betrokkenheid opdrijven. Dit zorgt voor meer ondersteuning en daardoor ook voor de realisatie van acties voor de bescherming van de biodiversiteit.

Daarnaast is een complementaire en geïntegreerde samenwerking tussen administraties, van verschillende sectoren en verschillende beleidsniveaus (federaal, gewestelijk en gemeentelijk) en volgens het subsidiariteitsprincipe, van cruciaal belang voor de bescherming van de biodiversiteit.

Er zijn al een aantal initiatieven genomen om de betrokken partijen inspraak te geven. De Gemeentelijke Natuurontwikkelingsplannen (GNOP's) bijvoorbeeld zijn gemeentelijke initiatieven die gebaseerd zijn op lokale partnerschappen inzake natuurontwikkeling, die gericht zijn op het behoud en de ontwikkeling van de biodiversiteit rekening houdend met het ecologische netwerk. Daarnaast zijn er de 'riviercontracten' die alle actoren van een stroomgebied bijeenbrengen om een consensus te bereiken over een actieprogramma voor het herstel van de waterloop, de rivieroever en de omgeving, en de watervoorraad. Daarbij worden vertegenwoordigers uitgenodigd uit de politiek, administraties, sociaaleconomische milieus, het onderwijs, de wetenschappelijke wereld en het verenigingsleven.

5.2 De betrokkenheid van de privésector in de bescherming van biodiversiteit als een integraal onderdeel van bedrijfsplanning en -activiteiten stimuleren

Bedrijven worden steeds meer gecontroleerd door betrokken partijen (investeerders, werknemers, consumenten, enz.) op hun impact op de biodiversiteit. Aangezien vele bedrijven grond bezitten en beheren, hebben hun activiteiten rechtstreeks invloed op de biodiversiteit (bv. bedrijven die actief zijn in de landbouw, de watersector, bosgebieden en bosbouw, toerisme en transport). Andere bedrijven kunnen onrechtstreekse impact hebben: bedrijven

die financiële diensten aanbieden via hun leen- en investeringsbeleid en kleinhandelaars via de aankoop van intensief geproduceerde landbouwproducten.

Daarom is het belangrijk om de privésector te raadplegen en hun advies te vragen over de manier waarop men het best bedrijfsinstrumenten (zoals milieurapporten, labels, de integratie van biodiversiteitsvereisten in bedrijfsbeheersystemen, groene aankopen, enz.) aanwendt om de milieuprestaties te verbeteren en zich nog meer toe te leggen op biodiversiteitsbeheer en verslaggeving ter zake.

Het uitwerken van Bedrijfsactieplannen rond biodiversiteit om de totale impact van een bedrijf (inclusief sites die het bedrijf bezit of controleert) op de biodiversiteit te beheren, kan een geschikte manier zijn om impact op de biodiversiteit te beheersen en om bij te dragen tot de bescherming van biodiversiteit.

Daarnaast moet de privésector het belang van biodiversiteit inzien, op de hoogte zijn van de wetgeving die biodiversiteit beschermt en weten op welke vlakken men acties kan ondernemen voor het behoud van biodiversiteit.

Staatssteun aan operatoren uit de privésector is een belangrijke manier om activiteiten te bevorderen die rekening houden met biodiversiteit (zie operationele doelstelling 5.5.).

5.3 Garanderen dat met deze Strategie rekening wordt gehouden bij besluitvorming en beleidsdiscussies en stimuleren van de ontwikkeling en het gebruik van richtlijnen voor de integratie van biodiversiteit in het beleid van alle relevante sectoren

De Belgische Biodiversiteitsstrategie moet een rol spelen bij de besluitvormingsprocessen en er moet rekening mee worden gehouden op het niveau van de milieuplanning en de besluitvorming. Van bij de eerste fasen van het opstellen en ontwikkelen van nieuwe plannen, programma's, wetgevende en regelgevende kaders moet rekening worden gehouden met biodiversiteitskwesties.

Het biodiversiteitsbeleid staat niet los van de sectorale beleidslijnen; beide moeten elkaar ondersteunen: de sectorale beleidslijnen moeten de implementatie

van de nationale biodiversiteitsdoelen ondersteunen, terwijl de integratie van de biodiversiteitsdoelen gunstig moet zijn voor de sectorale beleidslijnen.

De sectorale integratie van biodiversiteit, of 'mainstreaming' ervan, betekent dat de instandhouding en het duurzaam gebruik van biodiversiteit, zowel in de sector-overkoepelende plannen zoals duurzame ontwikkeling, aanpassing/mildere van de klimaatverandering, handel, internationale samenwerking en terugdringen van armoede, als in de sectorspecifieke plannen zoals landbouw, visserij, bosbouw, mijnbouw, energie, toerisme, transport, scheikundige industrie, financiën, wetenschapsbeleid en andere, worden geïntegreerd. Dit impliceert veranderingen in de ontwikkelingsmodellen, strategieën en denkpatronen.

Om de zorg om biodiversiteit in de besluitvorming en de beleidsbesprekingen binnen andere sectoren dan natuurbehoud te integreren, zal de toepassing van de sectorale richtlijnen betreffende de integratie van biodiversiteit worden gepromoot. De inspanningen zullen voortbouwen op bestaande instrumenten (zoals de VBD Kennisopbouwmodule over Integratie) en ze, indien nodig, voor België aanpassen. Het is ook uiterst belangrijk om voortdurend te evalueren of de wetgeving doeltreffend is in het bevorderen van de doelstellingen van de Belgische Biodiversiteitsstrategie. Het gebruik van participatieve methoden kan hier nuttig zijn.

5.4 In de strategische planning de negatieve en positieve effecten identificeren van de diverse sectorale beleidslijnen (ruimtelijke ordening, transport, energie) op de prioritaire elementen van biodiversiteit en maatregelen nemen om deze effecten of te corrigeren of te versterken

Activiteiten met potentiële negatieve gevolgen moeten worden geïdentificeerd en onderzocht om de exacte oorzaken en gevolgen van deze activiteiten op de biodiversiteit te bepalen. Deze analyses laten toe om oplossingen (inclusief betere alternatieven) te identificeren, die de impact van sectorale beleidslijnen op de biodiversiteit kunnen voorkomen of tot een minimum kunnen beperken.

Activiteiten met potentiële positieve gevolgen voor het behoud en het duurzaam gebruik van biodiversiteit moeten worden opgedreven. Besprekingen met de

sectoren en met biodiversiteitsexperts in een vroege fase kunnen helpen om dergelijke 'win-winsituaties' te identificeren en de positieve interacties te bevorderen.

Door middel van duidelijke en wettelijk bindende regels moeten de bevoegde overheden projecten en plannen verbieden, die onomkeerbare schade kunnen veroorzaken aan de prioritaire elementen van biodiversiteit, behalve indien deze gerechtvaardigd worden door dwingende redenen van groot openbaar belang.

Daarom moeten procedures voor milieueffectenrapportage (MER's) en strategische milieueffectbeoordelingen (SMEB's) rekening houden met biodiversiteitscriteria en verwijzen naar relevante nationale beleidsdocumenten zoals de Belgische Biodiversiteitsstrategie, het VBD en overeenkomsten en verdragen inzake biodiversiteit. Binnen deze context moeten de toelichtingsdocumenten rond integratie van de klimaatverandering en biodiversiteit in MEB⁷² en SEA⁷³ uitgegeven door de Europese Commissie (2013) onder de EIA en SEA Richtlijnen (zie hieronder) worden geïmplementeerd.

Om een participatief milieubeleid te bevorderen is het belangrijk om de strategische planning (de evaluatie van de milieu-impacts van plannen en programma's) te verbinden met de participatie van het publiek, zoals vereist door de Europese richtlijnen.

Het Verdrag inzake milieueffectrapportage in grensoverschrijdend verband (Espoo, 1991) en zijn protocol en amenderingen, beschrijven de verplichtingen van de partijen om de milieu-impact van bepaalde activiteiten te evalueren in een vroege fase van de planning. Het legt lidstaten ook de algemene verplichting op om elkaar te informeren en te consulteren over alle belangrijke projecten in behandeling, die een grote nadelige grensoverschrijdende impact kunnen hebben op het milieu.

Het Europees wetgevend kader voorziet reeds in de evaluatie van de impact op de biodiversiteit veroorzaakt door projecten en plannen:

- Milieu-effectenstudie Richtlijn 85/337/EEG werd

⁷² <http://ec.europa.eu/milieu/eia/pdf/EIA%20Guidance.pdf>

⁷³ <http://ec.europa.eu/milieu/eia/pdf/SEA%20Guidance.pdf>

drie keer gewijzigd en is gecodificeerd door Richtlijn 2011/92/EU. Die bepaalt dat Lidstaten ervoor moeten zorgen dat projecten die op grond van hun aard, grootte of locatie waarschijnlijk aanzienlijke effecten hebben op het milieu aan een evaluatie met betrekking tot deze gevolgen worden onderworpen.

- Artikel 6 van de Habitatrichtlijn vereist de uitvoering van een gepaste evaluatie voor alle plannen of projecten die op zich of in combinatie met andere plannen of projecten een belangrijke impact kunnen hebben op een Natura 2000-site.
- De Strategische Milieubeoordelingsrichtlijn (2001/42/EC) vereist dat bepaalde plannen en programma's uit de openbare sector het voorwerp uitmaken van een systematische milieuevaluatie. De SMB-richtlijn vermeldt biodiversiteit specifiek als een onderwerp dat moet worden gerapporteerd in het milieuraapport.

Deze bepalingen werden vertaald in de Belgische federale en regionale wetten. Toch is er behoefte aan advies voor de initiatiefnemers van relevante projecten, plannen en programma's om te beoordelen of hun projecten, plannen en programma's belangrijke effecten kunnen hebben op de biodiversiteit en bijgevolg onderworpen zijn aan een SMEB (bv. opstellen van richtlijnen of oprichten van een adviescomité met biodiversiteitsexperts). Bovendien kan ook een reeks criteria over biodiversiteitsaspecten waarbij rekening moet worden gehouden tijdens de milieuevaluatie, met name in het evaluatierapport, in dat verband heel nuttig zijn.

5.5 Elimineren, afbouwen of hervormen van stimulansen, met inbegrip van subsidies, die schadelijk zijn voor de biodiversiteit om negatieve effecten op de biodiversiteit te minimaliseren en de ontwikkeling en toepassing aanmoedigen van stimulerende maatregelen ten gunste van het behoud en het duurzaam gebruik van biodiversiteit, waaronder economische, fiscale en financiële instrumenten

Het is van cruciaal belang om de juiste marktsignalen te geven voor de instandhouding van de biodiversiteit. Sinds 2006 tracht de NBS naast normatieve instrumenten en processen (reglementeringen, toegangs- en marktbeperkingen, beheersplannen,

enz.) marktgebonden instrumenten te combineren, om positieve stimuli uit te zenden voor de instandhouding van biodiversiteit en het duurzaam gebruik van biodiversiteit en ecosysteemdiensten (bv. structuren voor toegangsovereenkomsten die een marktgebonden uitwisseling van biodiversiteitsgerelateerde rijkdommen vergemakkelijken). Dergelijke instrumenten zijn sleutelementen voor de toepassing van het principe 'de vervuiler betaalt' via de vestiging van aansprakelijkheidsregimes inzake het milieu.

Het is ook nodig om meer en consequenter gebruik te maken van binnenlandse economische instrumenten in het kader van de bescherming van de biodiversiteit.

De goedkeuring van sociaal en economisch verantwoorde maatregelen (zoals subsidies, overheidssteun, toelagen en fiscale maatregelen), die fungeren als stimuli voor de biodiversiteit, is uiterst belangrijk voor het realiseren van de drie doelstellingen van het VBD.

Publieke overheden zouden bedrijven moeten promoten die een verantwoord investeringsbeleid voeren dat rekening houdt met biodiversiteit.

Staatssteun zou op een meer holistische manier moeten worden toegekend om het milieu te promoten. Meer bepaald zou de staatssteun aan operatoren beter aangewend moeten worden om biodiversiteit te promoten en negatieve effecten te vermijden.

Internalisering (rekening houden met externe kosten en voordelen) moet worden gezien als een van de leidende beginselen voor het selecteren van gepaste stimulerende maatregelen om de achteruitgang van de biodiversiteit te voorkomen, te stoppen of om te keren.

In België werden reeds een aantal regionale initiatieven genomen die werden gefinancierd door de EU. Er worden subsidies toegekend voor activiteiten die rekening houden met biodiversiteit, zoals duurzaam privébeheer van natuurlijke reserves, milieumaatregelen bij de landbouw (bv. uitbreiding en onderhoud van natuurlijke afbakeningen, gebruik van manuele of gemechaniseerde systemen in plaats van chemische producten), duurzame bosbouw (boseigenaars krijgen subsidies voor de ontwikkeling en implementatie van plannen voor bosbeheer die gebaseerd zijn op duurzaam bosbeheer, bv. behoud

van inheemse boomsoorten, gebruik van inheemse soorten bij herbebossingsprojecten), vrijstelling van erfenisrechten voor privébossen en vrijstelling van erfenisrechten en vastgoedheffingen voor grond in het Vlaams Ecologisch Netwerk, vrijstelling van successierechten en heffingen op vastgoed voor landeigendommen gelegen in Waalse Natura 2000-sites, vrijstelling van successierechten voor non-profit organisaties die natuurgebied toegankelijk maken voor het publiek, enz.

Economische stimuli moeten verder worden gepromoot om de bescherming van de biodiversiteit in België aan te moedigen. Voorbeelden van maatregelen die kunnen worden gebruikt als stimuli om duurzaam gebruik van biodiversiteit aantrekkelijker te maken dan niet-duurzame activiteiten, zijn het opleggen van hogere kosten voor producten die gebruikmaken van onontgonnen rijkdommen, het promoten van producten gemaakt met duurzaam beheerde rijkdommen (bv. houtproducten met een label dat aantoont dat het hout werd gekapt in duurzame omstandigheden), creatie van positieve financiële impulsen voor biodiversiteitsvriendelijke producten, of betalingen aan landbouwers die de biodiversiteit op hun land in stand houden.

Naast de introductie van stimuli om het behoud en het duurzaam gebruik van de biodiversiteit te ondersteunen, moet men ook overwegen om economisch verkeerde stimuli, die de achteruitgang van de biodiversiteit versnellen, te schrappen of aan te passen (dit gaat van overheidssubsidies die niet-duurzame landbouw en visserij ondersteunen tot en met gefinancierde projecten die de biodiversiteit uithollen of vernietigen). Het is een cruciale en noodzakelijke stap voor de instandhouding van de biodiversiteit wat ook meer netto sociaaleconomische voordelen zou opleveren. Dit vergt ook inspanningen op het vlak van de hervorming, het geleidelijk afschaffen en elimineren van schadelijke subsidies (Aichi Doelstelling 3; EU Doel 6). De inspanningen die op EU-niveau werden geleverd om de negatieve gevolgen van de sectorale EU-beleidslijnen (zoals commerciële visvangst, landbouw, ontwikkelingssamenwerking op het vlak van bosbouw) te elimineren, zullen worden aangevuld met gepaste maatregelen op nationaal niveau, eventueel met inbegrip van de hervorming van economische, fiscale en financiële instrumenten.

Aangezien individuele maatregelen vaak niet

volstaan om de complexe aspecten van beslissingen over de bescherming van de biodiversiteit of het duurzaam gebruik aan te pakken, is een combinatie van maatregelen nodig. Het is ook belangrijk dat de verschillende instrumenten (op de verschillende niveaus) aan elkaar zijn gekoppeld, dat ze efficiënt worden gebruikt en dat de tekortkomingen worden opgevolgd.

Bovendien moet de 'waarde' van de biodiversiteit worden behandeld (verband met doelstelling 7.6 'Onze kennis van de socio-economische voordelen van de biodiversiteit en ecosysteemdiensten verbeteren') om de markt- en de niet-marktgebonden aspecten van biodiversiteit te integreren in economische en sociale beslissingen. De druk om de biodiversiteit te verminderen is immers zo groot dat we de waarde van biodiversiteit moeten aantonen om de introductie van stimuli te bevorderen.

- VBD-instrument

Het VBD formuleerde voorstellen voor het ontwerp en de uitvoering van stimulerende maatregelen. De voorstellen (bekrachtigd in COP-6) belichten de belangrijkste elementen waarmee rekening moet worden gehouden bij het ontwerp en de uitvoering van stimulerende maatregelen, en bevatten ook richtlijnen voor het selecteren van gepaste aanvullende maatregelen.

5.6 Rekening houden met biodiversiteitsaspecten bij het nationale beleid inzake exportkredieten

Exportkredietinstellingen verlenen financiële steun (leningen, garanties, verzekeringen) voor projecten in Zuid- en Oost-Europa. Zij streven ernaar om nationale industrieën in het buitenland te helpen. Het beleid inzake exportkrediet kan een grote impact hebben op het milieu en vooral op de biodiversiteit (bv. door het ondersteunen van projecten voor de bouw van dammen, pijpleidingen,).

De impact op de biodiversiteit moet helemaal worden opgenomen in de procedures voor de evaluatie van projecten waarvoor de steun van exportkredietagentschappen wordt gevraagd. Het is belangrijk de milieucriteria te onderzoeken die worden gebruikt om de investeringen door exportkredietinstellingen en andere door de overheid

gefinancierde financiële instellingen te evalueren en te garanderen dat bij deze criteria rekening wordt gehouden met de biodiversiteit. Screeningprocedures voor projecten moeten ervoor zorgen dat activiteiten die onomkeerbare schade veroorzaken aan de biodiversiteit niet worden gepromoot.

Exportkredietagentschappen moeten doorzichtiger zijn in hun geschiktheidscriteria en duidelijk maken met welke internationale verplichtingen en verbintenissen van België zij rekening houden. De volgende acties zouden de exportkredietagentschappen ook kunnen helpen bij het integreren van biodiversiteit in het nationale exportkredietbeleid:

- een geharmoniseerde procedure hanteren om na te gaan of een project tegemoetkomt aan de internationale verplichtingen en verbintenissen van België inzake biodiversiteit;
- een opleiding organiseren voor het personeel van exportkredietagentschappen met betrekking tot de internationale verplichtingen en verbintenissen van België inzake biodiversiteit. Een andere maatregel om de integratie van biodiversiteit in het exportkredietbeleid te bevorderen, bestaat erin de bedrijven te vragen om een intentieverklaring te ondertekenen waarin hun verbintenissen om de doelstellingen van de Nationale Biodiversiteitsstrategie te bereiken, worden uiteengezet.

5.7 Rekening houden met de potentiële impact op biodiversiteit, en in het bijzonder met invasieve soorten, bij het nemen van beslissingen betreffende import en export

De internationale handel kan een negatieve invloed hebben op de biodiversiteit door de introductie van nieuwe soorten zoals invasieve uitheemse soorten (IAS), GGO's of ziekten die verwante soorten aantasten.

Heel wat uitheemse soorten komen per ongeluk in België binnen, bv. door de import van hout, of worden opzettelijk geïmporteerd voor gebruik in diverse sectoren (landbouw, tuinbouw, handel in huisdieren, ...).

Het is cruciaal om rekening te houden met potentiële

impacts op biodiversiteit bij het opstellen van nationale wetten en reglementeringen inzake handel in levende dieren of planten.

Naast de verdragen inzake biodiversiteit, zijn andere internationale verdragen en organisaties relevant om te vermijden dat beslissingen betreffende import en export een negatief effect op biodiversiteit hebben. Bijvoorbeeld, het probleem van invasieve uitheemse soorten is behandeld in de volgende forums:

- De Wereldhandelsorganisatie werd door het VBD uitgenodigd, via het Comité voor Handel en Milieu, om rekening te houden met de problemen rond IAS bij de evaluatie van de impact van de handel en vrijmaking van de handel.
- Het Internationaal Verdrag voor de Bescherming van Planten (IVPB) is een multilateraal verdrag ingediend door de Directeur-generaal van de FAO. Het doel van dit verdrag is het ondernemen van gemeenschappelijke en doeltreffende acties om de verspreiding en de introductie van plagen, planten en plantproducten te voorkomen en het promoten van maatregelen om deze onder controle te houden.
- De FAO stelde praktijkcodes op voor de omgang met uitheemse soorten en ontwikkelde producten zoals de 'FAO Database on Introductions of Aquatic Species'.
- De IMO 'International Convention for the Control and Management of Ships' Ballast Water and Sediments' (goedgekeurd in 2004) handelt over de introductie van invasieve mariene soorten in nieuwe milieus via ballastwater, romp-aangroeiing en andere vectoren.
- Het CITES-verdrag streeft ernaar de impact van de handel op soorten te voorkomen door bewegingen in bepaalde categorieën van bedreigde soorten te controleren. De CITES-Commissies voor Planten en Dieren werken samen met het VBD aan de voorbereiding van een lijst met potentiële invasieve dier- en plantensoorten opgenomen in de CITES-bijlagen. De EC-verordening over de implementatie van CITES binnen de EU vormt de basis voor de controle op de import van bepaalde soorten die erkend worden als invasief (Verordening 338/97, Artikel 4.6(d)).

- De ICES 'Code of Practice on the Introductions and Transfers of Marine Organisms' beschrijft aanbevolen procedures en praktijken om de risico's van de schadelijke effecten van de opzettelijke introductie en transfer van mariene organismen (inclusief brak water) (ICES, 2005) te beperken.

Er bestaan mogelijkheden voor synergieën tussen verschillende forums en het VBD inzake de introductie van soorten die een negatieve invloed op biodiversiteit kunnen hebben.

Anderzijds kan de opgedane ervaring (bv. ervaring opgedaan onder CITES over controles op de handel in wilde fauna en flora) bijdragen tot nationale en internationale inspanningen om negatieve impact op biodiversiteit te voorkomen.

5.8 De voordelen voor de gezondheid voortvloeiend uit de biodiversiteit en ecosysteemdiensten maximaliseren en de samenwerking tussen de betrokken organisaties/overheidsdiensten uitbreiden

Er wordt onvoldoende aandacht besteed aan de belangrijke bijdrage die biodiversiteit kan leveren aan de gezondheid van de mens. Het verband tussen biodiversiteit en menselijke gezondheid is vaak heel complex, omdat het vaak om een onrechtstreeks verband gaat dat in tijd en ruimte is verplaatst en afhangt van een aantal veranderende krachten. De gezondheid van de mens hangt uiteindelijk af van ecosysteemproducten en -diensten die vereist zijn voor een goede gezondheid van de mens en een productief levensonderhoud, zoals water- en luchtzuivering, de levering van voedsel en medicijnen, plaag- en ziektebestrijding, medisch onderzoek.

Heel wat soorten leveren informatie die van onschatbare waarde is voor de humane geneeskunde. Wanneer er soorten verloren gaan, verliezen we ook de anatomische, fysiologische en gedragsinformatie die ze bevatten.

Planten en microben zijn al heel lang, en vormen nog steeds een belangrijke basis voor de ontwikkeling van geneesmiddelen zoals kinine, morfine, penicilline,... (ongeveer een kwart van alle preparaten komt rechtstreeks uit planten of zijn chemisch gewijzigde versies van plantensubstanties en meer dan de helft ervan zijn vervaardigd naar het voorbeeld van natuurlijke verbindingen). Recentelijk werd veel

aandacht besteed aan de potentiële ontwikkeling van belangrijke geneesmiddelen uit dieren, waarvan er sommige met uitsterven zijn bedreigd.

Door duurzame productiviteit van de bodem te garanderen en genetische rijkdommen te voorzien voor gewassen, vee en mariene soorten die worden gekweekt als voedsel, speelt biodiversiteit ook een cruciale rol in de mondiale voedselproductie en garandeert zij een evenwichtige voeding (gevarieerde landbouwproducten houden een adequate voedselvoorziening op peil en voorkomen ondervoeding). Bovendien zorgen genetisch gevarieerde landbouwoppervlakken voor een betere weerstand tegen de belasting van het milieu en garanderen zij zo een grotere voedselveiligheid voor de bevolking.

Ten slotte kunnen versnelde verstoringen in de biodiversiteit uiterst nefaste invloeden hebben op de verspreiding van reeds bestaande overdraagbare ziekten of zelfs in het ontstaan van nieuwe overdraagbare ziekten, door wijzigingen bij infectieoverbrengers en/of doelpopulaties, en in de relaties tussen gastheren en ziekteverwekkers. Dergelijke studies over het verband tussen de verstoring van de biodiversiteit en de toename van de verspreiding van ziekten kunnen stilaan overtuigende resultaten voorleggen, zoals te zien bij gevallen van malaria, schistosomiasis en de ziekte van Lyme.

We moeten een beter inzicht krijgen in het belangrijke verband dat bestaat tussen gezondheid en biodiversiteit, en dus ook ontwikkeling. Interdisciplinair onderzoek rond deze gezamenlijke thema's moet worden bevorderd. Opleidingsprogramma's moeten het bewustzijn over dat verband promoten. Daarnaast moet ook de relatie tussen gezondheids- en milieuorganisaties en ministeries worden verbeterd om te garanderen dat bij de planning en implementatie van het beleid rekening wordt gehouden met deze kwesties.

5.9 De implementatie van CITES aanmoedigen met als doel het behoud en het duurzaam gebruik van biodiversiteit te ondersteunen

Het doel van CITES bestaat erin te garanderen dat de internationale handel in wilde dieren en planten hun overleven niet in gevaar brengt.

Soorten die bedreigd zijn, of in de toekomst bedreigd kunnen worden door de handel, zijn vermeld in een van de drie CITES-bijlagen. Afhankelijk van de plaats op deze lijsten, is de handel in deze soorten onderworpen aan strikte reglementeringen. Door een continue opvolging van de status van populaties, kan de handel in specifieke combinaties van soorten en landen worden verboden.

Als lidstaat van de Europese Unie implementeert België de CITES-wetgeving door middel van twee EC-verordeningen, in combinatie met de Belgische CITES-wet van 1981.

Teneinde de implementatie van CITES in België op korte en middellange termijn te verbeteren, worden verschillende doelstellingen vastgelegd.

Zo onderzocht België vernieuwende manieren om de capaciteit op te drijven en de uitvoering te verbeteren, bijvoorbeeld door de uitwisseling van kennis en expertise op nationaal en EU-vlak te bevorderen; ons land zal dat ook in de toekomst blijven doen.

Gebruik makend van nieuwe technologieën zal een nieuw databasesysteem worden aangemaakt, om zo de implementatie van CITES, de rapporteringsvereisten en de handhaving te verbeteren. Dit nieuwe systeem laat klanten toe om hun vergunningen en certificaten online aan te vragen, waardoor de aanvraagprocedure wordt gestroomlijnd. Het wordt eenvoudiger om de rapportagevereisten opgelegd door de EU voor het jaarlijks en tweejaarlijks verslag te vervullen en de handelstrends op te volgen. Frauduleus gebruik van het vergunningensysteem en fraude bij aanvragen voor in gevangenschap gefokte specimina zal zichtbaarder worden, wat een verbetering zal betekenen van de CITES-implementatie in België.

5.10 De sociale functie van biodiversiteit in stand houden en versterken

Mensen zijn voor hun welzijn en plezier in het leven afhankelijk van fundamentele biologische systemen en processen. Tot nu toe wordt het belangrijke verband tussen biodiversiteit en sociaal welzijn (gezondheid, opleiding, aankoop van goederen die worden geëist door de samenleving, scheppen en behoud van tewerkstelling, ontspanning,...) onvoldoende erkend en hebben we er onvoldoende inzicht in. De esthetische waarden van natuurlijke ecosystemen

en landschappen dragen vaak bij tot het bezielend, emotioneel en spiritueel welzijn van een uiterst verstedelijkte bevolking.

Om al deze redenen is het nodig om meer te leren over de sociale voordelen van biodiversiteit en over de voordelen voortvloeiend uit de sociale verscheidenheid met het oog op het versterken van synergieën en het beperken van sociale ongelijkheden en hun vermijdbare druk en negatieve impact op de biodiversiteit.

In het kader van doelstellingen 5.8 en 7.5 moet naar behoren rekening worden gehouden met de sociale en culturele diversiteit in België bij de uitwerking en implementatie van een biodiversiteitsbeleid teneinde de diverse groepen en actoren in de gemeenschap op een efficiënte en rechtvaardige manier te mobiliseren.

5.11 Integratie van biodiversiteitswaarden in nationaal (federaal en regionaal) beleid, in programma's, planningsprocessen en rapportagesystemen, en indien nodig een aanpak ontwikkelen om deze biodiversiteitswaarden op te nemen in de nationale boekhouding

Besluitvorming bij ruimtelijke ordening en projectontwikkeling neemt de waarden van biodiversiteit in aanmerking. In bepaalde gevallen worden betalingen voor ecosysteemdiensten beschouwd als een nuttig beleidsinstrument met name als het maatregelen promoot die het bereik van het duurzaam beheer van natuurlijke rijkdommen overstijgen of in het kader van herstel.

Wat de nationale boekhouding betreft reikt het VN Systeem van Milieu-Economische Boekhouding (System of Environmental-Economic Accounting⁷⁴ - SEEA) reeds een werkwijze aan voor het in de boeken opnemen van natuurlijke rijkdommen. Toch blijft er, en vooral op het vlak van boekhouding voor regulerende ecosysteemdiensten nog heel wat werk te verzetten. België draagt bij tot de desbetreffende internationale inspanningen. Het wordt dan ook aangemoedigd om werk te maken van gepaste middelen om de zorg om het natuurlijk kapitaal te integreren in de boekhouding van de privésector.

⁷⁴ <http://unstats.un.org/unsd/envaccounting/seea.asp>

DOELSTELLING 6: BEVORDEREN EN BIJDRAGEN TOT EEN EERLIJKE TOEGANG TOT EN EEN BILLIJKE VERDELING VAN DE VOORDELEN DIE VOORTVLOEIEN UIT HET GEBRUIK VAN GENETISCHE RIJKDOMMEN - ABS

De eerlijke en billijke verdeling van de voordelen voortvloeiend uit het gebruik van de genetische rijkdommen is de derde doelstelling van het VBD. Ze is even belangrijk als de andere twee om het doel, de achteruitgang van de biodiversiteit een halt toe te roepen tegen 2020, te realiseren.

Aangezien er voor toegang tot genetische rijkdommen meestal slechts kleine stalen van materiaal moeten worden genomen, is de impact ervan op de biodiversiteit als dusdanig tamelijk beperkt. De eerbiediging van de ABS-bepalingen van het VBD en van de voorzieningen van het recent goedgekeurde Nagoya Protocol, zodra het in werking treedt, is van kapitaal belang voor de biodiversiteit, omdat het een rechtstreekse stimulans kan betekenen voor de instandhouding en het duurzaam gebruik van biodiversiteit, met name in 's werelds biologisch gezien rijkere (maar economisch armere) landen.

• De Richtlijnen van Bonn

In 2002 keurden de Partijen van het VBD de Richtlijnen van Bonn goed over de toegang tot genetische rijkdommen en over de eerlijke en billijke verdeling van voordelen voortvloeiend uit het gebruik ervan. Deze richtlijnen werden ontwikkeld om de Partijen bij te staan bij het uitwerken van wetgevende, administratieve of beleidsmaatregelen over de toegang tot en de verdeling van rijkdommen, en van contracten en andere overeenkomsten met onderling overeengekomen voorwaarden voor toegang tot en verdeling van de voordelen.

De Richtlijnen definiëren de stappen in de procedures voor toegang tot en verdeling van de voordelen. Daarbij ligt de nadruk op de verplichting voor gebruikers om de voorafgaande geïnformeerde toestemming te vragen van de leveranciers. Ze identificeren ook de basisvereisten voor onderling overeengekomen voorwaarden, definiëren de belangrijkste functies en verantwoordelijkheden van gebruikers en

leveranciers en benadrukken het belang van de betrokkenheid van alle stakeholders.

Als wettelijk niet-bindend instrument worden de Richtlijnen erkend als een nuttige eerste stap in een evolutionair proces in de implementatie van relevante voorzieningen van het Verdrag met betrekking tot toegang tot genetische rijkdommen en verdeling van voordelen (VBD Beslissing VII/19). Diezelfde COP-beslissing stelde echter 'de open *ad hoc* groep inzake Toegang en Batenverdeling (...) te belasten met het uitwerken van en onderhandelen over een internationaal regime voor toegang tot genetische hulpbronnen en de verdeling van de voordelen met als doel een instrument/instrumenten goed te keuren teneinde de voorzieningen in Artikel 15 en Artikel 8(j) van het Verdrag en de drie doelstellingen van het Verdrag daadwerkelijk te implementeren'. Dit proces leidde tot de goedkeuring van het Protocol van Nagoya in 2010.

Tussen 2004 en 2010 nam België actief deel aan de onderhandelingen en de ontwikkeling van een transparant ABS-beleid overeenkomstig het mandaat dat tijdens de 7de Conferentie van de Partijen van het VBD werd goedgekeurd. De goedkeuring van het ABS Protocol in Nagoya tijdens de 10de Conferentie van de Partijen van het VBD op 30 oktober 2010, onder het Belgische Voorzitterschap van de EU, was een essentieel onderdeel van het pakket dat het succes van deze Conferentie bepaalde (samen met de goedkeuring van een ambitieus Strategisch Plan tot 2020 en een Strategie tot Mobilisering van de Rijkdommen), maar ook niet meer dan de eerste stap.

• Het Nagoya Protocol

In 2002 keurden de Partijen van het VBD het **Nagoya Protocol** over de toegang tot genetische rijkdommen en over de eerlijke en billijke verdeling voortvloeiend uit het gebruik ervan goed. Het Protocol is gericht op de billijke en eerlijke verdeling van de voordelen die voortvloeien uit het gebruik van genetische bronnen, met inbegrip van een passende toegang tot genetische rijkdommen en passende overdracht van de desbetreffende technologieën, rekening houdend met alle rechten met betrekking tot die rijkdommen en technologieën, en door middel van passende

financiering, en draagt aldus bij tot het behoud van de biologische diversiteit en het duurzaam gebruik van haar componenten.

Het Nagoya Protocol is een aanvullend Protocol op het VBD dat erop gericht is een transparant wettelijk kader voor de daadwerkelijke implementatie van de derde doelstelling van het VBD aan te reiken, en draagt zodoende bij tot het behoud en het duurzaam gebruik van biodiversiteit. Het Nagoya Protocol treedt in werking op de negentigste dag na de datum van nederlegging van de vijftigste akte van bekrachtiging.

Intussen werden andere ABS-instrumenten eveneens onderhandeld / van kracht die elkaar onderling steunen zoals uiteengezet in de overwegingen en Artikel 4 van het Nagoya Protocol. Een aantal daarvan is rechtstreeks relevant voor België. Een voorbeeld: in 2007 ratificeerde België het Internationaal Verdrag inzake Plantgenetische Hulpbronnen voor Voeding en Landbouw. De doelstellingen van dit verdrag zijn het behoud en het duurzaam gebruik van genetische plantenrijkdommen voor voedsel en landbouw en de eerlijke en billijke verdeling van voordelen uit hun gebruik met het oog op duurzaam landbouw en voedselveiligheid, in overeenstemming met het Verdrag inzake biologische diversiteit. De kern van het Verdrag is een 'multilateraal systeem' om de toegang tot genetische rijkdommen te vergemakkelijken voor 64 belangrijke gewassen en veevoeders en de voordelen op een eerlijke en billijke manier te delen. Het Verdrag erkent de rechten van landbouwers, waaronder de bescherming van de traditionele kennis, en het recht op een billijke deelname aan de verdeling van de voordelen en aan de nationale besluitvorming over het behoud en het duurzaam gebruik van genetische plantenrijkdommen.

België is gebonden door de relevante ABS-voorzieningen van het VBD, dat het algemene kader aanreikt voor de implementatie van het Nagoya Protocol, en nam reeds verschillende initiatieven om de ABS-bepalingen van het VBD te implementeren. Dit gebeurt door zijn wetgeving op de patenten en door het ontwikkelen van een vrijwillige gedragscode om landen te helpen om de voorwaarden voor de toegang tot en deling van voordelen voor de overdracht van microbiële genetische rijkdommen ('*Micro-organisms Sustainable use and Access Regulation International*

Code of Conduct, MOSAICC') na te leven. Bovendien is de Nationale Plantentuin van België lid van het International Plant Exchange Network-programma (IPEN) van plantentuinen in de EU, met het oog op de uitwisseling van plantmaterialen. IPEN geeft de deelnemende tuinen de toestemming om materialen uit te wisselen voor niet-commerciële doeleinden in overeenstemming met de doelstellingen van het VBD.

De belanghebbenden bij de implementatie van deze doelstelling zijn: de federale, gewestelijke en gemeentelijke overheidsinstanties en instellingen, de gewestelijke natuuragentschappen, diverse sectoren actief in Onderzoek en Ontwikkeling (waaronder gezondheidszorg, biotechnologie...), universiteiten, beroepsfederaties van de betreffende sectoren, het grote publiek, TK-houders, het VBD Secretariaat, GR-gebruikers, en iedere vereniging die hetzelfde doel als de NBS nastreeft⁷⁵.

Operationele doelstellingen

6.1 Tegen 2014, bewustmaken van het concept van ABS in het kader van het VBD en het Nagoya Protocol en informatie over ABS op ruime schaal verspreiden

Het is belangrijk om gebruikers en verstrekkers van genetische rijkdommen bewuster te maken van het VBD en van de bijhorende ABS-bepalingen, met inbegrip van het Nagoya Protocol en van 'beste praktijken'. Aangezien de ABS-bepalingen van het VBD en het Nagoya Protocol onvoldoende bekend zijn en bovendien dubbelzinnig en moeilijk te begrijpen kunnen zijn voor mensen uit de praktijk, is het belangrijk dat er meer inspanningen worden geleverd om het inzicht erin te promoten, hun relevantie en implicaties uit te leggen en capaciteiten op te bouwen.

België heeft een eerste stap gezet voor een informatiecampagne over de ABS-problematiek door de lancering van een onderzoek naar het bewustzijn van de Belgische stakeholders over de ABS-bepalingen en over de impact van deze bepalingen op hun beleid

⁷⁵ Bijlage 1 bevat een lijst van institutionele biodiversiteitsactoren in België.

voor de implementatie van de ABS-principes⁷⁶. In aansluiting op deze evaluatie nam België in het Federale Plan voor de integratie van biodiversiteit in vier cruciale sectoren (2009-2013) verschillende activiteiten op om het bewustzijn te bevorderen en capaciteiten op te bouwen.

In het kader van het nationale onderzoek over de implementatie van het Nagoya Protocol werden in 2012 twee workshops voor belanghebbenden georganiseerd. Die workshops hadden een tweeledig doel: de stakeholders bewuster te maken aangaande de bepalingen van het Nagoya Protocol, en hen de kans te bieden hun opmerkingen op het onderzoek te formuleren en deze te verwerken in het implementatieproces.

Het Belgische Clearing-House Mechanism onder het Verdrag inzake biologische diversiteit (VBD CHM) dat een onderdeel vormt van een internationaal netwerk van VBD CHM's is een belangrijk instrument voor de uitwisseling van informatie over het VBD en aanverwante protocollen. Het werd opgezet om te illustreren wat België doet in het kader en in de uitvoering van het VBD (Belgisch Uitwisselingsweb: <http://www.biodiv.be/>).

Binnen de Belgische programma's voor ontwikkelingssamenwerking betreffende biodiversiteit die in de zuidelijke partnerlanden worden gerealiseerd, vormt de ondersteuning voor de invoering van het concept van een nationaal VBD uitwisselingswebsysteem een prioriteit.

- VBD-instrument

Om de ontwikkeling en de versterking van capaciteiten van individuen, instellingen en gemeenschappen voor een effectieve implementatie van de bepalingen van het VBD over toegang tot en verdeling van voordelen, en meer specifiek de Richtlijnen van Bonn, te vergemakkelijken en te ondersteunen, keurde het VBD tijdens COP 7 een actieplan voor kennisopbouw over toegang tot genetische rijkdommen en verdeling van de voordelen goed. Het actieplan

⁷⁶ Christine Frison, Tom Dedeurwaerdere. Juli 2006. Belgian federal survey: 'Public infrastructure and regulations on access to genetic resources and the sharing of benefits arising out of their utilisation for innovation in life sciences research. Access to, conservation of and use of biological diversity in the general interest.'

identificeert belangrijke domeinen waarin initiatieven voor kennisopbouw en mechanismen voor de implementatie van kennisopbouw in deze domeinen nodig zijn.

6.2 Tegen 2014, ratificeren en implementeren van het Nagoya Protocol inzake toegang tot genetische rijkdommen en de eerlijke en billijke verdeling van de voordelen die eruit voortvloeien

België ondertekende het Nagoya Protocol op 20 september 2011. Op 27 oktober 2011 verklaarde de Interministeriële Conferentie Leefmilieu dat 'een snelle ratificatie van het ABS-protocol een hoge prioriteit is voor België'. Tegen 2015 moet het Nagoya Protocol inzake Toegang tot Genetische Hulpbronnen en de Eerlijke en Billijke Verdeling van de Voordelen die daaruit voortvloeien, overeenkomstig de nationale wetgeving (Aichi Doelstelling 16) van kracht en operationeel zijn. Verwacht wordt dat de eerste bijeenkomst van de Partijen van het NP in 2014 zal samenvallen met de VBD COP 12. Gezien de langdurige betrokkenheid van België bij de ontwikkeling van het Protocol, en de rol als EU-vertegenwoordiger (2010-2014) wordt het voor België politiek belangrijk om als Partij aan de eerste COP/MOP te kunnen deelnemen. Daarom is het noodzakelijk dat het NP tegen 2014 wordt geratificeerd. België zal in de toekomst actief betrokken blijven bij de lopende Europese en internationale besprekingen tot invoering van het Protocol, met name via haar deelneming aan het Intergouvernementeel Comité van het Nagoya Protocol (ICNP), als lid van het ICNP Bureau dat de EU vertegenwoordigt.

Om het Nagoya Protocol te implementeren en te ratificeren zal België verdere maatregelen moeten nemen om de bepalingen van het Nagoya Protocol in praktijk te brengen. Sinds de goedkeuring van het Nagoya Protocol op de COP 10 ondernam de Contactgroep ABS onder leiding van de Stuurgroep VBD en met de medewerking van alle betrokken besturen al de eerste maatregelen om de invoering van het Protocol in België voor te bereiden. Eind 2011 ging een evaluatiestudie over de ratificatie van het Protocol op Belgisch niveau van start; de conclusies daarvan werden in de lente van 2013 voorgelegd. In de loop van het onderzoek werden twee stakeholdersbijeenkomsten belegd.

De resultaten van de impactstudie (winter 2013) zullen dienst doen als uitgangspunt voor de (verdere) implementatie van het Protocol in België wat nauw zal aansluiten bij de invoering ervan op EU-niveau.

6.3 Tegen 2020, beschikken over mechanismen om de nationale en mondiale samenwerking inzake de ABS-problematiek te versterken

Toegang tot en verdeling van voordelen is een belangrijke bepaling van het VBD, maar het onderwerp van de toegang, uitwisseling en het gebruik van genetische rijkdommen belangt ook andere forums aan.

Een aantal van de belangrijkste internationale forums die de ABS-problematiek behandelen zijn:

- De Voedsel- en Landbouworganisatie van de Verenigde Naties (FAO) (Internationaal Verdrag inzake Plantgenetische Hulpbronnen voor Voeding en Landbouw, Fytosanitaire overeenkomsten)
- De Wereldhandelsorganisatie (WTO) (handel gebonden aspecten van de -TRIPS- overeenkomst)
- De Wereldorganisatie voor Intellectueel Eigendom en vooral haar Intergouvernementeel Comité voor intellectuele eigendommen en genetische rijkdommen, traditionele kennis en folklore.
- De Wereldgezondheidsorganisatie en meer bepaald het Pandemic Influenza Preparedness Framework voor het uitwisselen van influenzavirussen en toegang tot vaccins en andere voordelen.

Een betere samenwerking tussen het VBD en deze forums is noodzakelijk om effectieve uitvoering te verbeteren en om coherente en consequente standpunten in deze forums te garanderen.

Er kan ook een verband bestaan tussen VBD en CITES op het vlak van de ABS-problematiek, waarbij het relevant kan zijn voor de overheden die CITES implementeren en de autoriteiten bevoegd voor VBD, om een volledig inzicht te hebben in de ABS-problematiek en in de wijze waarop die door de implementatie van CITES kan worden beïnvloed, en omgekeerd. Een beter inzicht in de ABS-problematiek kan ertoe leiden dat de beslissingen die binnen het kader van CITES en het VBD worden genomen coherent zijn zodat misverstanden en foutieve interpretaties worden voorkomen.

Op Belgisch niveau moeten de coördinatiemechanismen onder het Coördinatiecomité voor Internationaal Milieubeleid (CCIM) verder worden verfijnd, zodat de samenwerking tussen de stakeholders voor de coherente nationale implementatie van ABS-gerelateerde bepalingen onder de diverse relevante processen kan worden verzekerd.

6.4 Tegen 2020, operationele mechanismen creëren om de kennis, innovaties en praktijken te beschermen van inheemse en lokale gemeenschappen met traditionele levensstijl die relevant zijn voor het behoud en het duurzaam gebruik van biodiversiteit

Inheemse en lokale gemeenschappen zijn nauw verbonden met biodiversiteit en dragen bij tot de bescherming ervan. De traditionele kennis van inheemse en lokale gemeenschappen over het mogelijke gebruik van de biodiversiteit die hen omringt, vormt een belangrijke basis voor het behoud van de biodiversiteit en voor het duurzaam gebruik ervan. Traditionele kennis is een belangrijke rijkdom, vooral in de zoektocht naar potentieel waardevolle genetische rijkdommen. We moeten deze eeuwenoude kennis bewaren en in stand houden.

Houders van traditionele kennis zijn belangrijke stakeholders in ABS-overeenkomsten en initiatieven. Artikel 8j van het VBD handelt specifiek over het respecteren, het behoud en de instandhouding van de kennis, innovaties en praktijken van inheemse en lokale gemeenschappen met traditionele levensstijl die relevant zijn voor het behoud en het duurzaam gebruik van de biologische diversiteit. Dit artikel moedigt ook de bredere toepassing van deze kennis aan, met de goedkeuring en de betrokkenheid van de houders, op voorwaarde dat alle voordelen die voortvloeien uit het gebruik van traditionele kennis geassocieerd met genetische rijkdommen worden gedeeld.

Meer nog, het Nagoya Protocol herbekrachtigt Artikel 8j van het VBD door de Partijen te vragen, waar passend, maatregelen te treffen om te waarborgen dat de voordelen die voortvloeien uit het gebruik van genetische rijkdommen die worden gehouden door inheemse en plaatselijke gemeenschappen, in overeenstemming met de interne wetgeving ter zake van de verworven rechten van deze inheemse en plaatselijke gemeenschappen op deze genetische rijkdommen, op een eerlijke en billijke wijze met de betrokken gemeenschappen worden gedeeld (Artikel 5). Ook de

Artikelen 6 en 7 van het Nagoya Protocol verlangen van de Partijen dat zij alle maatregelen treffen om ervoor te zorgen dat de voorafgaande geïnformeerde toestemming of goedkeuring en betrokkenheid van inheemse en plaatselijke gemeenschappen wordt verkregen voor de toegang tot genetische rijkdommen, indien zij het recht tot het verlenen van toegang tot deze rijkdommen hebben verworven.

Artikel 15.1 van het IAO Verdrag 169 erkent specifiek de rechten van de inheemse en plaatselijke gemeenschappen inzake de natuurlijke rijkdommen binnen hun territoria, met inbegrip van het recht om deel te nemen aan het gebruik, het beheer en het behoud van deze rijkdommen⁷⁷.

België neemt deel aan relevante internationale besprekingen en is betrokken bij een aantal processen betreffende traditionele kennis. Traditionele kennis, innovaties en praktijken moeten worden erkend in overeenkomsten over toegang tot en verdeling van voordelen. De deelname van vertegenwoordigers van inheemse en lokale gemeenschappen aan de geschikte forums moet worden ondersteund. Bovendien zal het behoud en de verdeling van traditionele kennis geïntegreerd worden in de Belgische projecten voor ontwikkelingssamenwerking of voor wetenschappelijke samenwerking die gericht is op inheemse en plaatselijke gemeenschappen als belangrijkste betrokkenen.

Gezien GGO's in de landbouw vallen onder patenten behorende aan multinationals, dient er speciale zorg te worden besteed aan het vermijden dat hun gebruik zou leiden tot een wijziging of verdwijning van traditionele landbouwpraktijken, wat op zijn beurt zou leiden tot bedreigingen voor biodiversiteit en op sociaal vlak (cf. doelst. 4c.7; 4d.3 en 4f.4). Gezien daarenboven transgenen soms afkomstig zijn van levende organismen die traditioneel gekend zijn voor hun interessante kenmerken, zou de billijke verdeling van baten verkregen door dergelijke genen moeten worden gepromoot.

- VBD-instrument

Op de COP 10 keurden de Partijen van het Verdrag de 'Ethische gedragscode Tkarihwaié:ri over het Respect voor het Culturele en Intellectuele

⁷⁷ De Algemene Vergadering keurde op 13 september 2007 tijdens de 61 gewone vergadering de VN Verklaring over de Rechten van Inheemse Volken (document A/61/L.67) goed.

Patrimonium van de autochtone en lokale Gemeenschappen dat van Belang is voor het Behoud en Duurzaam Gebruik van de Biologische Diversiteit' goed. Bedoeling van die vrijwillige richtlijnen is een samenwerkingskader aan te reiken dat verzekert dat de inheemse en plaatselijke gemeenschappen volledig worden betrokken bij de evaluatie van de culturele, milieu- en samenlevingsproblematiek en dito belangen van inheemse en plaatselijke gemeenschappen van de voorgestelde ontwikkelingen, die worden voltrokken of die een impact kunnen hebben op heilige locaties en land en water, dat van oudsher wordt bezet of gebruikt door inheemse en plaatselijke gemeenschappen. Bovendien worden er richtlijnen verstrekt over hoe de traditionele kennis, innovaties en praktijken als onderdeel van de impactbeoordelingsprocessen en het promoten van het gebruik van gepaste technologieën in aanmerking moeten worden genomen.

6.5 Tegen 2015, beschikken over een functioneel ABS Uitwisselingsweb (Clearing House)

Het Nagoya Protocol voert met name een Clearing House voor Toegang en Verdeling van voordelen (ABS-CH) in, als onderdeel van het VBD CHM. Het ABS-CH moet fungeren als een middel om informatie te delen met betrekking tot toegang en verdeling van voordelen (art.14 van het Protocol). Verder heeft het een rol te vervullen in de verruiming van het bewustzijn rond onder meer het belang van genetische rijkdommen en traditionele kennis met betrekking tot genetische rijkdommen en wordt het beschouwd als een belangrijk instrument voor het bevorderen en verbeteren van rechtszekerheid, duidelijkheid en transparantie bij de implementatie van het Nagoya Protocol. In dit verband moet een van de belangrijkste doelstellingen van het CH erin bestaan naleving te ondersteunen door duidelijkheid, transparantie en zekerheid te vergroten.

Hoewel de werkingsmodaliteiten van het ABS CH tijdens de eerste COP / MOP zullen worden besproken en beslecht, wil België verzekeren dat de ervaringen van het nationale CHM en BCH in de ontwikkeling en het operationeel maken van het nieuwe ABS Clearing House worden opgenomen.

Om de samenhang te verzekeren zal België ook de ontwikkelingen op internationaal niveau en met name

de implementatie van de lessen getrokken uit de proeffase van het ABS-CH (aanvang 2012 gelanceerd door het VBD-secretariaat) opvolgen.

DOELSTELLING 7: WETENSCHAPPELIJKE KENNIS OVER BIODIVERSITEIT EN ECOSYSTEEDIENSTEN VERBETEREN EN COMMUNICEREN

Een efficiënt behoud en duurzaam gebruik van de biodiversiteit vereist een correcte identificatie en een opvolging in tijd en ruimte van al haar componenten op alle niveaus, met name van genen tot ecosystemen. Een adequate kennis van de status en de trends op het vlak van biodiversiteit en van de diensten die erdoor worden geleverd, is een noodzakelijke voorwaarde voor een adaptief beheer van de ecosystemen. Toch zijn er nog heel wat hiaten in onze kennis over de primaire gegevens van biodiversiteit en over de rol van taxa in de werking van de ecosystemen.

We hebben nog maar weinig inzicht in de gevolgen van de huidige en toekomstige achteruitgang van de biodiversiteit, zowel voor de gezondheid van de ecosystemen als voor het welzijn van de mens. Bovendien blijft de doeltreffendheid van de beleidsreacties meestal ongedocumenteerd. De gevolgen van invasieve uitheemse soorten zijn onvoldoende onderzocht. Synergieën tussen beleidsreacties en onderzoek zijn in grote mate afhankelijk van onze bekwaamheid om ons inzicht in en de vereiste bijkomende kennis over biodiversiteit te verbeteren en erover te communiceren.

Om de hiaten op te vullen zijn een aantal dingen nodig: (i) meer investeringen en kennisopbouw in belangrijke biologische disciplines zoals taxonomie en ecologie, (ii) gemakkelijke en open toegang tot gegevens over biodiversiteit en onderzoeksinformatie⁷⁸, en (iii) een betere coördinatie en communicatie tussen beleid en onderzoek.

De bovenvermelde hiaten komen vooral voor in ontwikkelingslanden. De Belgische regering verleent steeds meer steun en fondsen voor onderzoek en opleiding om zo de kennis en de kennisopbouw

over biodiversiteit in deze landen uit te breiden. Deze inspanningen zullen op hun beurt bijdragen tot een betere implementatie van de multilaterale milieuovereenkomsten die worden geratificeerd door deze landen.

De operationele doelstellingen in deze nationale biodiversiteitsstrategie bouwen verder op de onderzoeksdoelstellingen uit de Boodschap van Malahide (Duke, 2005), vooral op Doelstelling 16, op de Verklaring en de Aanbevelingen van Killarney en op het Europees Actieplan voor Biodiversiteitsonderzoek (www.epbrs.org).

• VBD-instrumenten en artikels en globale rapporten over biodiversiteit

Artikel 12 van het Verdrag inzake biologische diversiteit handelt specifiek over 'onderzoek en opleiding' en benadrukt de speciale behoeften van de ontwikkelingslanden.

Diverse beslissingen genomen door de Conferentie van de Partijen (COP) vragen om een verbetering van het onderzoek naar biodiversiteit met de nadruk op het genereren van primaire biodiversiteitsgegevens die een betere implementatie van de thematische programma's en multifunctionele kwesties van het VBD mogelijk maken. Aanbevelingen en advies voor het evalueren van de taxonomische capaciteit werden opgenomen in de 'Darwin Declaration' die werd goedgekeurd door COP 4 en die leidde tot het Wereldwijd Taxonomisch Initiatief (GTI - Global Taxonomy Initiative).

De belangrijkste domeinen uit het VBD voor de ondersteuning van de behoeften aan kennis en communicatie zijn:

- a) inventarisatie van en toezicht op biodiversiteit en bedreigende processen (Artikel 7),
- b) onderzoek en opleiding op het vlak van de identificatie van biodiversiteit (Artikel 8),
- c) ontwikkeling van voorlichtings- en bewustmakingsprogramma's (Artikel 13),
- d) uitwisseling van informatie over biodiversiteit vergemakkelijken (Artikel 17),
- e) technische en wetenschappelijke samenwerking stimuleren (Artikel 18).

De Global Biodiversity Outlook (GBO, 2001, 2006,

⁷⁸ Zie Brussels Declaration on Open Access: <http://openaccessbelgium.files.wordpress.com/2012/11/signedbrussels-declaration-on-open-access.pdf>

2010) is een periodiek rapport voorbereid door het Secretariaat van het Verdrag inzake biologische diversiteit. De GBO geeft een korte stand van zaken van de biodiversiteit en maakt een analyse van de stappen die de wereldgemeenschap onderneemt om ervoor te zorgen dat de biodiversiteit behouden blijft en duurzaam wordt gebruikt, en erop toe te zien dat de voordelen die voortvloeien uit het gebruik van genetische rijkdommen rechtvaardig worden verdeeld.

Het Millennium Ecosystem Assessment (MA) is een internationaal project dat in 2001 door de VN is opgestart en in 2005 is voltooid (www.MAweb.org). De bedoeling was om de beleidsvormers en het publiek de nodige wetenschappelijke informatie te verstrekken over de gevolgen van wijzigingen in ecosystemen voor het menselijk welzijn en over mogelijke opties om met deze wijzigingen om te gaan. Een van de rapporten gaat in het bijzonder over biodiversiteit: 'Ecosystems & Human Well-being: Biodiversity Synthesis' (2006).

De studie "*The Economics of Ecosystems and Biodiversity*" (TEEB, 2010) is een grootschalig internationaal initiatief dat de aandacht vestigt op de economische voordelen van biodiversiteit, de toenemende kosten belicht van biodiversiteitsverlies en de aantasting van ecosystemen en de expertise van wetenschappers, economen en beleidsmakers wil samenbrengen. Van deze studie die in 2007 van start ging werd een voorafgaand, tussentijds rapport overgemaakt aan het High-Level Segment van de Negende Conferentie van de Partijen onder het Verdrag inzake biologische diversiteit (VBD COP 9) in het Duitse Bonn, in mei 2008. Vanaf de herfst van 2009 tot aan de finale samenvatting en voorstelling in oktober 2010 werden delen van Fase II van het onderzoek gepubliceerd. Fase III (in uitvoering) richt zich op het bevorderen en ondersteunen van nationale, regionale, plaatselijke en sectorale studies die wereldwijd worden opgestart.

Via het recent (2012) opgerichte Intergouvernementele Science-Policy Platform inzake Biodiversiteit en Ecosysteemdiensten hebben regeringen een bijkomend, potentieel uiterst belangwekkend orgaan opgericht voor het samenbrengen, evalueren en legitimeren van wetenschappelijke expertise ter ondersteuning

van de ontwikkeling en implementatie van het beleid betreffende biodiversiteit, met de capaciteitsopbouw geïntegreerd in alle activiteiten.

De belanghebbenden bij de implementatie van deze doelstelling zijn: de federale overheid en de regionale overheidsorganen bevoegd voor milieu en landbouw, onderwijsinstellingen, nationale netwerken van wetenschappelijke en beleidsdeskundigen ter ondersteuning van het IPBES, universiteiten, federale onderzoeksinstituten, NGO's, sectoren, de Nationale Adviesraad voor Bioveiligheid, onderzoekers, de Belgische Ontwikkelingssamenwerking, het grote publiek en iedere andere vereniging die hetzelfde doel als de NBS nastreeft⁷⁹.

Operationele doelstellingen

7.1 Compileren en synthetiseren van bestaande gegevens en informatie en deze kennis verspreiden naar een breder publiek toe

Het boek '*Biodiversity in Belgium, a country study*' (Peeters *et al.*, 2003), geeft een gedetailleerd overzicht van de bestaande kennis over de biodiversiteit in België (status, trends en bedreigingen). Bovendien legt deze nationale studie ook de nadruk op de dringende noodzaak om onze kennis van alle componenten van onze biodiversiteit uit te breiden en te verdiepen.

Bijkomende verzamelingen en samenvattingen van bestaande (meta) gegevens en informatie, waarbij ten volle gebruik wordt gemaakt van elektronische hulpmiddelen, zullen een nog betere achtergrond vormen voor het opsporen van hiaten in de onderzoek behoeften en in de prioriteiten voor het beleid en kunnen dienst doen als essentiële catalogus ter ondersteuning van de toegang tot genetische rijkdommen. De ontwikkeling van een webportaal, overeenkomstig verplichtingen binnen het kader van de Global Biodiversity Information Facility (GBIF), zou als basis kunnen dienen voor een nationale lijst van soorten.

⁷⁹ Bijlage 1 bevat een lijst van institutionele biodiversiteitsactoren in België.

De verspreiding van wetenschappelijke gegevens en informatie over biodiversiteit mag zich niet alleen richten tot de wetenschappelijke gemeenschap, maar moet een zo breed mogelijk publiek bereiken, in een aangepaste taal, inclusief besluitvormers, leraren, studenten en de bevolking in het algemeen. De ontwikkeling van databanken die toegang bieden tot lopende en afgesloten studies en onderzoek kan een zeer nuttig instrument betekenen in deze context. Dit betekent dat de primaire wetenschappelijke gegevens en de conclusies moeten worden voorgelegd in een formaat dat, en in een taal die, toegankelijk is voor een niet-gespecialiseerd publiek. Dat is vooral belangrijk wanneer thema's rond biodiversiteit worden opgenomen in opleidings- en bewustmakingsprogramma's.

7.2 Promoten en aanmoedigen van onderzoek dat bijdraagt tot de kennis van en het inzicht in de Belgische biodiversiteit, de ecosysteemdiensten en hun waarden

Een volledige en effectieve implementatie van heel wat van de activiteiten die geïdentificeerd zijn in de Belgische Biodiversiteitsstrategie vereist een aanzienlijke verbetering van de kennis van en het inzicht in de Belgische biodiversiteit en de geleverde ecosysteemdiensten. Met name ter ondersteuning van operationele doelstelling 5.11 worden er methoden, met inbegrip van ecologische aspecten die verband houden met de ecosysteemstructuur en -functies, de sociaaleconomische en monetaire aspecten, ontwikkeld om de biodiversiteit en de ecosysteemdiensten te valoriseren. Meer onderzoek is nodig naar biodiversiteit op het niveau van genen, soorten en ecosystemen, terwijl de collega's getoetste resultaten van dit onderzoek, snel moeten worden bekendgemaakt om een adaptief beheer mogelijk te maken.

Het is duidelijk dat heel wat kwesties uit de Belgische Biodiversiteitsstrategie onmiddellijke acties vereisen, bv. om op handen zijnde bedreigingen te herstellen, wanneer er onvoldoende tijd is voor een grondige studie om reddingsacties te onderbouwen. Bij gebrek aan uitvoerige onderzoeksgegevens lopen dergelijke onmiddellijke acties echter het risico van mislukking of op negatieve, onverwachte nevenwerkingen. Daarom is het van cruciaal belang om onderzoeksprojecten op dergelijke manier te ontwerpen dat de verwachte resultaten onmiddellijke acties kunnen begeleiden

en onderbouwen en ook gegevens kunnen genereren, die kunnen helpen om het behoud en het beheer van de biodiversiteit op lange termijn te plannen en te realiseren.

Belangrijke onderzoeksimpulsen zijn nodig op het vlak van taxonomie en ecologie, inclusief inventarisatieprojecten, protocollen voor een snelle evaluatie van de biodiversiteit, en opvolgingsprogramma's op lange termijn, evenals gedetailleerde *ad hoc* behoudsinitiatieven (bv. in natuurparken en andere beschermde gebieden). Het opstellen van thematische inventarissen (agrobiodiversiteit, biodiversiteit van geneeskrachtige planten) moet worden gepromoot, net als de opstelling van een nauwkeurige cartografie van planten in het kader van mogelijke bedreigende GGO-culturen.

Er dient ook specifiek onderzoek te worden verricht naar, onder meer, biodiversiteit en gezondheid, biodiversiteit en klimaatverandering, althans wat het potentieel en de mogelijkheden ten aanzien van het behoud en het duurzaam gebruik van biodiversiteit betreft.

7.3 Ontwikkelen van adequate opvolgingsmethoden en biodiversiteitsindicatoren

Het toezicht op de biodiversiteit is net als het wegwerken van de oorzaken van bedreigende processen inherent aan alle doelstellingen van de Belgische Biodiversiteitsstrategie, en vooral aan Doelstellingen 1 en 2. Daarom moet meer onderzoek worden verricht naar opvolgingsmethoden en naar de ontwikkeling van biodiversiteitsindicatoren. Deze onderzoeksinspanningen moeten bij voorkeur worden gevoerd in overeenstemming, en indien mogelijk in samenwerking met gelijkaardige programma's die worden uitgevoerd op Europees en internationaal niveau, en moeten de Aichi-biodiversiteitsdoelen en het SEBI-initiatief in aanmerking nemen.

Door de definitie van nationale normen voor biodiversiteitsinventarissen en monitoring, die gebruikmaken van een passende reeks gemeenschappelijke indicatoren (zie Doelstelling 1), zal men de vooruitgang die België heeft geboekt ten opzichte van de doelstelling van 2020, beter kunnen evalueren en communiceren. Dergelijke normen zullen ook helpen om de rapporteringsverplichtingen aan internationale instanties na te leven. Ze zullen

bovendien een adaptief beheer van de componenten van biodiversiteit (in het bijzonder met betrekking tot klimaatverandering) mogelijk maken en tevens het beleid versterken met betrekking tot activiteiten en processen die de biodiversiteit bedreigen.

7.4 De toestand van ecosystemen en hun diensten beoordelen en in kaart brengen en de waarde van dergelijke diensten inschatten

Het EU-initiatief 'In kaart brengen en beoordelen van de toestand van Ecosystemen en hun Diensten' (MAES) beoogt de kennis van de ecosystemen en hun diensten te verbeteren (EU-Biodiversiteitsstrategie doel 2, actie 5). Dit impliceert dat de lidstaten met de hulp van de Europese Commissie de ecosystemen en ecosysteemdiensten op hun nationaal grondgebied in kaart brengen en evalueren, de waarde van die diensten evalueren en de opname daarvan in systemen voor accounting en rapportage op nationaal en EU-niveau (tegen 2020) opnemen.

Het verwezenlijken van deze doelen en het verwerven van meer inzicht in ecosysteemprocessen, in de manier waarop de mens biodiversiteit gebruikt, hoe dat gebruik de biodiversiteit en de ecosysteemdiensten beïnvloedt en hoe dat gebruik, duurzaam kan worden gemaakt, vergt verder onderzoek. Binnen deze context worden in de 'community of practice' inzake Biodiversiteit en Ecosysteemdiensten (BEES community) initiatieven rond ontwikkeld. De Belgische MAES-werkgroep werd opgestart in 2012 en is samengesteld uit Belgische experts en actoren betrokken bij biodiversiteit en ecosysteemdiensten (zie ook operationele doelstelling 7.5 hierna).

7.5 Het integratieniveau van de biodiversiteit in sectorale beleidslijnen en hun impact op de biodiversiteit evalueren

Biodiversiteit in België wordt vooral bedreigd door menselijke activiteiten, vaak op grond van het sectorale beleid. Er moet specifiek onderzoek worden ontwikkeld om de huidige kennis van de impact van het sectoraal beleid op de biodiversiteit te verhogen en om het integratieniveau van de biodiversiteit in deze sectoraal beleidslijnen te evalueren.

De integratie van het biodiversiteitsbeheer in sectorale beleidslijnen impliceert dat kwesties die te maken hebben met biodiversiteit worden opgenomen

in alle socio-economische sectoren, zoals landbouw, biotechnologie, energie, visserij, bosbouw en toerisme.

Er is meer onderzoek nodig om het niveau van integratie van biodiversiteit en bijvoorbeeld de effecten van de huidige agrotechnologie op de agrobiodiversiteit en de in het wild levende flora en fauna (bv. bestuivers) te ramen. Het onderzoek moet ook de studie van de gevolgen van nieuwe technologieën (bv. GGO's en nanotechnologieën) voor de biodiversiteit omvatten (zie operationeel objectief 2.1).

7.6 Onze kennis van de socio-economische voordelen van de biodiversiteit en ecosysteemdiensten verbeteren

De integratie van socio-economische wetenschappen in het onderzoek naar biodiversiteit is van cruciaal belang om de voortdurende achteruitgang van de biodiversiteit onder invloed van de mens te vertragen en een halt toe te roepen. Hierbij moet men ook gebruikmaken van analyses van bewustmaking en opvattingen, en van attitudes en voorkeuren van consumenten met betrekking tot biodiversiteit, en vervolgens hoe deze in verband staan met gedrag en openbaar beleid.

Om de beleidsvorming te beïnvloeden en de bewustmaking te stimuleren, is een grotere kennis van de waarden van de biodiversiteit (niet beperkt tot zuiver economische waarde) nodig, bv. door betere methoden voor de waardebepaling ervan en door het verrichten van prominent onderzoek naar de waarden van biodiversiteit en ecosysteemdiensten in ecosystemen van actueel belang. Bij het waarderingproces moeten ook de relaties tussen gezondheid (lichamelijk en geestelijk welzijn) en biodiversiteit worden onderzocht. Er moet meer onderzoek worden gevoerd naar het verband tussen veranderingen in de biodiversiteit en de toename in de verspreiding van sommige, reeds bestaande ziekten bij mens en dier, of bij het opduiken van nieuwe ziekten.

7.7 De interface Wetenschap-Beleid inzake biodiversiteit verbeteren en de participatie van actoren promoten

- Wetenschap-Beleid interfaces

Wetenschap-Beleid interfaces (Science-policy)

interfaces, SPIs) zijn processen die het kruispunt beheren tussen wetenschappenbeleid, en de relaties tussen wetenschappers en andere actoren binnen het beleidsproces omvatten. Zij maken uitwisseling, gezamenlijke evolutie en kennisopbouw mogelijk met als doel de beleidsvorming te verrijken en de wetenschappelijke kennis te versterken. Ze omvatten niet enkel wetenschaps- en beleidsactoren, maar ook andere actoren zoals sectorvertegenwoordigers, landbeheerders en NGO's. Er bestaan uiteenlopende benaderingen voor dergelijke interfaces, gaande van zeer formele zoals het recent opgerichte Intergouvernementeel Science-Policy Platform inzake Biodiversiteit en Ecosysteemdiensten (IPBES) op internationaal niveau, tot minder vormelijke varianten die een brug slaan tussen wetenschap en beleid, zoals onderzoeksprojecten die rechtstreeks verband houden met besluitvormers, of informele contactgroepen rond specifieke thema's.

Cruciale kenmerken van SPI's zijn hun geloofwaardigheid, relevantie en legitimiteit:

- Geloofwaardigheid is de gepercipieerde kwaliteit, geldigheid en wetenschappelijke geschiktheid van de mensen, processen en kennis die ter hoogte van de interface worden uitgewisseld;
- Relevantie is de significantie voor, en het reactievermogen van de SPI op beleids- en maatschappelijke noden;
- Legitimiteit is de gepercipieerde redelijkheid en het evenwicht van de SPI processen voor alle actoren die bij de dialoog zijn betrokken.

De bestaande interfaces tussen beleid en onderzoek, met onvoldoende beleidsrelevant onderzoek, en te weinig toepassing van de bestaande kennis bij de beleidsvorming, moeten worden versterkt. Om hier verandering in te brengen zal men inspanningen moeten leveren op verschillende niveaus: niet alleen op het niveau van het wetenschappelijk onderzoek naar het beleidsniveau, maar ook omgekeerd.

De recente oprichting van een Intergouvernementeel Science-Policy Platform inzake Biodiversiteit en Ecosysteemdiensten (IPBES) biedt een uitstekende gelegenheid om de interface Wetenschap-Beleid te verbeteren. België speelt een actieve rol in

het operationaliseren van het Platform, via zijn lidmaatschap en via nationale netwerken van wetenschappelijke en beleidsdeskundigen ter ondersteuning van het IPBES, zoals de BEES⁸⁰ 'Community of Practice' of die rond Biodiversiteit en Volksgezondheid.

Vroegere en lopende programma's rond wetenschapscommunicatie zouden gevaloriseerd kunnen worden als nuttige modellen om experten, generalisten en andere betrokken partijen, die een oplossing trachten te vinden voor een complex probleem, samen te brengen. Zij kunnen ook bijdragen aan het vertalen van de onderzoeksresultaten in beleidsadvies, tot de ontwikkeling van beleidsondersteunende instrumenten en tot het promoten van beleidsrelevant onderzoek.

Innoverende oplossingen en methoden zijn vereist om de link tussen onderzoek en beleid te optimaliseren en de inspraak van actoren bij de uitwerking en toepassing van nieuwe beleidslijnen te bevorderen. Door het versnipperde institutionele kader komen in België vaak veel mensen bijeen om te discussiëren over biodiversiteit, hetgeen niet altijd efficiënt verloopt. Er zouden creatieve oplossingen moeten worden voorgesteld om een mechanisme in te voeren en institutionele schikkingen te treffen om de procedures te vereenvoudigen en inspraak te verzekeren (o.a. inspraak- en consultatiemethoden, doeltreffende communicatiemodellen, enz.). Ook de positieve en negatieve impact van sociaal-culturele en economische factoren (o.a. recreatie) moeten worden geëvalueerd.

Een belangrijk aspect bij het koppelen van onderzoek aan beleid is doeltreffende communicatie. Men zou opleidingen kunnen organiseren en informatie kunnen uitwerken om onderzoekers te helpen doeltreffender te communiceren, niet alleen over de resultaten van hun onderzoek, maar ook over het onderzoeksproces, zodat zij beter kunnen uitleggen hoe onderzoek wordt gepland en verricht. Voor beleidsmakers zou ook een opleiding in het gebruik en het inwinnen van wetenschappelijk advies (bv. hoe de juiste vragen stellen) en het identificeren van bruikbare informatiebronnen nuttig kunnen zijn.

Men zou ervoor kunnen zorgen dat administraties nog

⁸⁰ See Belgium Ecosystem Services website: <http://www.beescommunity.be/en/>

beter gebruik kunnen maken van wetenschappelijke informatie door detacheringen vanuit universiteiten en wetenschappelijke instellingen naar de regering te stimuleren. Ook detacheringen in de andere richting (ambtenaren die een sabbatjaar nemen om voor een universiteit of een wetenschappelijke instelling te werken) kunnen de ontwikkeling van expertise en netwerken bevorderen.

7.8 Bevorderen van onderzoek naar de gevolgen van GGO's en producten van synthetische biologie op de biodiversiteit en op verwante sociaaleconomische aspecten, en van methoden om die te evalueren

Men heeft methoden nodig om het mogelijke invasieve gedrag van GGO's, die in het milieu worden verspreid, te voorspellen en te voorkomen, in het bijzonder voor nieuwe types GGO's, en indien reeds relevant, voor producten afkomstig van synthetische biologie of andere nieuwe technieken van genetische wijziging. Om verschillende cultuurvormen naast elkaar te laten bestaan en potentiële negatieve gevolgen van transgenen voor wilde soorten te vermijden, moet ook onderzoek worden verricht naar de ontwikkeling van betrouwbare methoden om de kans dat genetisch materiaal van transgene organismen wordt overgedragen, te voorspellen en te verminderen.

Er moeten ook methoden worden aangepast en desnoods ontwikkeld voor het toezicht op en de coördinatie van gegevens over potentiële onvoorziene gevolgen van GGO's, niet alleen voor individuele soorten maar ook voor structuren van levensgemeenschappen in het ecosysteem, na de bewuste verspreiding en commercialisering ervan. In het kader van doelstelling 4c.7 zouden geval per geval de potentiële negatieve effecten op biodiversiteit van de introductie van GGO culturen in België moeten worden opgevolgd. Als risicobeoordelings- en monitoringmethoden al voorgesteld worden in de richtlijnen van 's werelds strengste reglementering over bioveiligheid, zoals die van de EU, moet men er ernstig naar streven om dergelijke richtlijnen volledig te implementeren op een professionele en transparante wijze.

Zo moeten risico-evaluaties voor GGO's betrekking hebben op verschillende ecosystemen en agro-ecosystemen alsook op verschillende soorten, met inbegrip van niet-doelsoorten en in het bijzonder soorten die van groot belang zijn, zoals biologische indicatorsoorten, of die een specifieke rol spelen

in het ecosysteem [aardwormen, mycorrhiza (zijn schimmels die in symbiose met plantenwortels leven), enz.]. Betere risicobeoordelingen over GGO's en het vermijden van negatieve invloeden op de gezondheid van mens en milieu moeten worden verzekerd als bijdrage tot de Aichi doelstellingen.

Verder zouden, zoals dit gestimuleerd wordt door Artikel 26 van het Cartagena Protocol inzake bioveiligheid, in het bijzonder uitgebreide sociaaleconomische studies moeten worden verricht over de impact van de introductie van GGO-culturen in België en elders in de wereld (hangt samen met Doelstellingen 4c.7, 4d.3, 4f.4, 5.8, 5.10 en 6). Kennisopbouw rond bioveiligheid kan en zou moeten worden geïntegreerd in de ontwikkelingsplannen met partnerlanden.

DOELSTELLING 8: DE GEMEENSCHAP ERBIJ BETREKKEN VIA COMMUNICATIE, ONDERWIJS, BEWUSTMAKING EN OPLEIDING

Zoals voor vele maatregelen met betrekking tot duurzame ontwikkeling, is het succes van de implementatie van de Nationale Biodiversiteitsstrategie afhankelijk van het inzicht dat de samenleving, de privéorganisaties en de overheden hebben in het belang van de bescherming van de biodiversiteit en de maatregelen die hiervoor nodig zijn.

Er werden al heel wat initiatieven genomen door de diverse organisaties die betrokken zijn bij natuureducatie, op verschillende manieren en op verschillende niveaus. Er zijn lokale plannen ('Gemeentelijke en provinciale milieubeleidsplannen', 'Plans communaux pour le Développement de la Nature', riviercontracten, enz.) uitgewerkt om te communiceren en de betrokken partijen inspraak te geven. De leerprogramma's voor het basisonderwijs en het secundair onderwijs bevatten ook een basisopleiding over de natuur. Ook op het niveau van het hoger onderwijs werden er een aantal initiatieven genomen. Vrijwilligersorganisaties worden ingezet bij natuur- en milieueducatie. Besturen en wetenschappelijke instellingen worden ook betrokken bij de communicatie (door de publicatie van brochures, artikels, ...). Toch is het werk dat al werd geleverd heel fragmentarisch en niet complementair genoeg. Bovendien richt men zich onvoldoende op groepen die een grote impact hebben op de natuur. Deze zouden

een meer gespecialiseerde informatie en educatie moeten krijgen.

Bij communicatie is het van essentieel belang dat biodiversiteit aan cultuur wordt gekoppeld en dat gebruik wordt gemaakt van nieuwe en klassieke media om mensen bewust te maken van de problemen rond biodiversiteit (o.a. spelletjes, theater, pers, radio, video, TV, internet).

België kan ook verder bouwen op de resultaten van bestaande programma's voor communicatie, onderwijs en bewustmaking (CEPA-programma's - 'Communication, Education and Public Awareness') die veel succes bleken te hebben in een gelijkaardige context. Dergelijke CEPA-programma's werden ontwikkeld door het Ramsarverdrag en door de EU voor Natura 2000.

- VBD- en VN-instrumenten

UNESCO werd door de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties aangewezen als het belangrijkste orgaan voor de promotie van het Decennium van Educatie voor Duurzame Ontwikkeling (2005-2014) van de Verenigde Naties, dat tot doel heeft biodiversiteit te integreren in alle niveaus van het formeel onderwijs.

Het Werkprogramma inzake het Wereldwijd Initiatief voor Communicatie, Onderwijs en Bewustmaking (CEPA), dat in 2002 werd goedgekeurd (VBD Beslissing VI/19), erkent het belang van CEPA als een centraal instrument om de doeltreffende implementatie van het VBD op nationaal vlak te garanderen. Het Wereldwijd CEPA-initiatief wil de samenwerking met andere verdragen en wereldwijde initiatieven (MDG's, ESD, WSSD) verstevigen en beter communiceren over de status en de trends van de biodiversiteit in het kader van de 2010-doelstelling, zoals bv. gerapporteerd in de 'Millenniumevaluatie van het Ecosysteem' in 2005 en de 'Global Biodiversity Outlook' in 2001 en 2006. Er wordt ook gestreefd naar betrokkenheid van de belangrijkste actoren en belanghebbenden, inclusief de privésector.

De belanghebbenden bij de implementatie van deze doelstelling zijn: de federale, gewestelijke en gemeentelijke overheden,

de media, verenigingen van leerkrachten en onderwijsinstellingen, natuurverenigingen, jeugdorganisaties, onderwijsinstellingen en musea, onderzoeksinstituten, agentschappen van de overheid, NGO's, het grote publiek en iedere vereniging die hetzelfde doel als de NBS nastreeft⁸¹.

Operationele doelstellingen

8.1 IJveren voor de opname van biodiversiteit, ecosysteemdiensten en de ecosysteembenadering in educatieve programma's

Veel studenten plaatsen de milieuproblematiek, en zelfs de bescherming van de biodiversiteit, hoog op hun lijstje met bekommernissen. Spijtig genoeg zijn de meesten onder hen zich niet bewust van de bedreigingen in hun onmiddellijke omgeving, noch van de mogelijkheden om in hun dagelijkse leven concrete stappen te ondernemen. Op dit vlak is een cruciale rol weggelegd voor het onderwijssysteem.

Onderwijs en opleiding moeten de nadruk leggen op de ontwikkeling van vaardigheden die het inzicht in en de aanvaarding van de noodzaak van het behoud en het duurzaam gebruik van de biodiversiteit bevorderen. De informatie moet niet alleen worden voorgesteld als wetenschap, maar moet ook worden geplaatst in een politieke, sociale en economische context, zodat de studenten een beter inzicht krijgen in de complexe omstandigheden waarin de beslissingen over het behoud van de biodiversiteit moeten worden genomen. De praktische kennis, zoals het herkennen van planten en dieren moet ook worden gepromoot. Cursussen over de waarden die samenhangen met de biodiversiteit en ecosysteemdiensten, en planningsprogramma's, waarbij de ecosysteembenadering wordt toegepast, moeten aan bod komen in het onderwijssysteem, van in de basisschool, over het secundair onderwijs tot in de hogescholen en de universiteiten, alsook buiten het schoolsysteem (jeugdorganisaties, voortgezette opleiding). Zo zijn o.a. bewustmakingscampagnes voor jeugdorganisaties en vooral scouts, vooral erg nuttig om uit te leggen hoe ze direct of indirect schade kunnen berokkenen aan natuurgebieden.

Momenteel bestaan er al een aantal opleidingsprogramma's over het milieu en duurzame

⁸¹ Bijlage 1 bevat een lijst van institutionele biodiversiteitsactoren in België.

ontwikkeling in het formele onderwijssysteem in België, vooral in de basisschool. Het behoud van de biodiversiteit en de ecosysteemdiensten moeten systematisch worden opgenomen in de eindtermen* van alle schoolprogramma's op de diverse niveaus en het hoger onderwijs. Daarom moeten scholen en leraren een betere educatieve ondersteuning krijgen (bv. door de ontwikkeling van educatieve pakketten en publicaties over biodiversiteit die specifiek gericht zijn op studenten).

8.2 Begrip kweken voor het belang van biodiversiteit en de kennis van de Belgische biodiversiteit en ecosysteemdiensten verbeteren

Het is nodig om een beter inzicht in, en een betere appreciatie van de waarde van biodiversiteit en haar ecosysteemdiensten voor het menselijk welzijn, aan te moedigen op alle niveaus van de besluitvorming en binnen ondernemingen, het brede publiek, ... De bevolking moet inzien hoe ze de natuur en biodiversiteit beïnvloedt en wat ze kan doen om deze impact te beperken. De consumptie- en productiepatronen van de Belgische gezinnen hebben een grote invloed op het milieu en op de biodiversiteit. Het is uiterst belangrijk om hen te overtuigen van de noodzaak om te evolueren naar duurzame consumptie en productie, duurzaam landgebruik en duurzame mobiliteitspatronen.

Er zijn vele voorstellen om van natuur en biodiversiteit een uitdaging voor de burger te maken⁸². De moderne technologieën en de steeds grotere toegang tot de elektronische communicatiemiddelen bieden innovatieve mogelijkheden om het inzicht in het belang van biodiversiteit en de maatregelen die nodig zijn voor het behoud ervan te promoten en aan te moedigen. Toch mogen we het belang van de traditionele communicatiesystemen niet verwaarlozen (openbare media, lokale pers, wekelijkse tv- en radioprogramma's over natuur en biodiversiteit, thematentoonstellingen, rondetafelgesprekken, ...). Verder moet de betekenis van biodiversiteit en van de ecosysteemdiensten die erdoor worden geleverd, en de gevolgen van de achteruitgang ervan, worden meegedeeld op een manier die is afgestemd op het doelpubliek.

NGO's, natuurverenigingen, jeugdverenigingen, onderwijsinstellingen en musea, onderzoeks- en

overheidsinstellingen en de media spelen een belangrijke rol bij het verbeteren van de bewustmaking en van de communicatie over het belang van lokale en wereldwijde bescherming van de biodiversiteit. Federale, regionale en gemeentelijke overheden moeten hen aanmoedigen om te zorgen dat er voortdurend accurate en overtuigende informatie beschikbaar is over de voordelen, kosten en middelen betreffende de bescherming van de biodiversiteit. Specifieke jaarlijkse programma's en beurzen georganiseerd door deze organisaties (zoals de Internationale Dag van de Biodiversiteit op 22 mei en evenementen rond specifieke sites of soorten) moeten ook worden ondersteund.

Diverse lokale participatie-instrumenten om de opleiding en het bewustzijn van de bevolking te bevorderen (bv. gemeentelijke plannen voor natuurontwikkeling, riviercontracten en nationale parken), en lokale initiatieven die zorgen voor milieu-informatie en bewustmaking (bv. natuureducatiecentra voor bezoekers in de buurt van belangrijke natuurparken, regionale centra voor milieueducatie) moeten worden ondersteund en verder uitgebouwd. Alle burgers moeten uitleg krijgen over het belang en de waarde van biodiversiteit en ecosysteemdiensten en over de rijkdom van ons natuurpatrimonium.

8.3 Sensibiliseren van en thematische opleidingen verstrekken aan de sectoren die direct of indirect een impact hebben op biodiversiteit, inclusief de privésector, in een taal die is afgestemd op de specifieke aard van de doelgroep

Diverse sectoren hebben een tamelijk grote (directe of indirecte) impact op de biodiversiteit en zouden bij hun activiteiten aandacht moeten hebben voor biodiversiteit (bescherming en duurzaam gebruik). Zij moeten het doelpubliek zijn van activiteiten om het bewustzijn te bevorderen. Communicatiestrategieën en aangepaste opleidingscycli moeten worden opgesteld, om uit te leggen hoe de respectieve sectoren hun praktijken kunnen verbeteren om te helpen bij het realiseren van de doelstelling om tegen 2020 de achteruitgang van de biodiversiteit een halt toe te roepen. Men moet de sectoren overtuigen om zich te engageren om goede praktijken te implementeren en te promoten.

Er moeten ook specifieke communicatiestrategieën worden ontwikkeld die gericht zijn op de privésector, aangezien de activiteiten van de handel en de industrie

⁸² Zie het advies van de 'Conseil Wallon pour l'Environnement et le Développement Durable' (2005) 'Propositions pour faire de la biodiversité un enjeu citoyen' (CWEDD/05/AV.01).

een grote impact hebben op de biodiversiteit. De privésector kan dus een belangrijke bijdrage leveren voor het realiseren van de 2020-doelstelling, door een goede biodiversiteitspraktijk te implementeren en te promoten, door de relevante expertise en technologieën te delen met de openbare sector en te helpen om van biodiversiteit een belangrijk onderwerp te maken.

DOELSTELLING 9: HET REGELGEVINGSKADER ROND BIODIVERSITEIT VERSTERKEN EN DE IMPLEMENTATIE, NALEVING EN HANDHAVING VAN DE WETGEVING INZAKE BIODIVERSITEIT VERZEKEREN

Wetgeving is een belangrijk instrument dat kan bijdragen tot het behoud van de biodiversiteit en het duurzaam gebruik van de bestanddelen ervan.

De regelgeving moet duidelijk en precies zijn. Ze moet door iedereen worden nageleefd en waar nodig worden aangepast.

Aangezien velen de wet enkel zullen naleven als er duidelijke sancties zijn voor niet-naleving, is tenuitvoerlegging van essentieel belang als men ervoor wil zorgen dat de bestaande wetgeving voor het behoud van de biodiversiteit wordt nageleefd. De straffen moeten proportioneel zijn, een afschrikkend effect hebben en doeltreffend zijn.

De belanghebbenden bij de implementatie van deze doelstelling zijn: de federale en regionale overheden, justitie, de rechtshandhavingsdepartementen, douane, politie, en iedere vereniging die hetzelfde doel als de NBS nastreeft⁸³.

Operationele doelstellingen

9.1 Ervoor zorgen dat de Nationale Strategie wordt gedragen door doeltreffende wetgeving en de uitvoering ervan verbeteren

België moet zijn bestaande wetgevingskader in het licht van de doelstellingen van deze Strategie herzien en de nodige stappen ondernemen om het te verbeteren waar nodig.

⁸³ Bijlage 1 bevat een lijst van institutionele biodiversiteitsactoren in België.

Daarnaast moet de overheid ervoor zorgen dat de relevante wetgeving naar behoren wordt toegepast en nageleefd.

Het Nationaal Veiligheidsplan 2012-2015 (Federale Politie, 2012) is bedoeld om de politiediensten te helpen veiligheidsproblemen op een integrale en geïntegreerde manier aan te pakken en de samenhang van hun acties te vergroten. Het omvat tien prioritaire strafrechtelijke domeinen voor 2012-2015, waaronder het milieu, beperkt tot de traffic van afvalstoffen.

De Administratie der Douane en Accijnzen (FOD Financiën) legt momenteel de nadruk op veiligheid in de ruime zin van het woord, waaronder een aantal domeinen vallen zoals de bescherming van fauna en flora (CITES). In dat opzicht is een CITES-stuurgroep opgericht die tot taak heeft de risico's op dat vlak te analyseren. Alle handhavingsdiensten in verband met CITES zijn verenigd in de Belgische Handhavingsgroep, die regelmatig interageert met het federale CITES-team, zodat de handhaving van CITES in België passend wordt verzekerd.

België zou ervoor moeten zorgen dat biodiversiteit als een van de prioritaire veiligheidsfenomenen wordt beschouwd. Bovendien moeten de verschillende aspecten van biodiversiteit worden geïntegreerd in instrumenten voor de verwerking van wettelijke informatie, zoals FEEDIS (Feeding Information System) of de algemene nationale gegevensdatabank (ANG).

Zowel de capaciteit als de organisatie van het personeel, dat toeziet op de naleving van de regelgeving inzake biodiversiteit, moet verder worden uitgebouwd, zodat deze diensten meer aanwezig kunnen zijn op het terrein, het vervolgingsbeleid effectief kan worden uitgevoerd en sancties voor biodiversiteitsmisdrijven kunnen worden toegepast.

Men zou ook kunnen opteren voor een pro-actieve aanpak en het gebruik van specifieke onderzoeksmethoden aangezien het erg moeilijk blijkt te zijn om misdrijven op het vlak van biodiversiteit op te sporen.

Door de bevoegdheidsverdeling in België worden de meeste misdrijven op het vlak van biodiversiteit opgetekend door de Gewesten, terwijl het vervolgingsbeleid een bevoegdheid is van de federale overheid. Daarom moet men de samenwerking en coördinatie op nationaal niveau tussen alle betrokken

actoren (met inbegrip van de inspectiediensten, administraties en douanediensten) versterken, om ervoor te zorgen dat de maatregelen die worden genomen en methoden die worden gevolgd coherent en verenigbaar zijn. Ook moeten de internationale mechanismen voor de uitwisseling van informatie worden geoptimaliseerd (Interpol, Europol, enz.).

Ten slotte moeten, gezien de complexiteit van de materie, specifieke opleidingen worden georganiseerd voor de actoren die betrokken zijn in de strijd tegen biodiversiteitsmisdrijven (politie en controlediensten, douane, enz.). In dat opzicht is het vooral noodzakelijk om zowel de wettelijke als de technische en wetenschappelijke kennis te verbeteren.

9.2 Zorgen voor de volledige uitvoering en verbeteren van de handhaving van biodiversiteit gerelateerde wetgeving, met inbegrip van de Vogel- en Habitatrichtlijnen, onder meer via opleidingsprogramma's voor de bevoegde autoriteiten, in het bijzonder rechters, openbare aanklagers, inspecteurs en douaneambtenaren

Zoals voorzien door de EU-Biodiversiteitsstrategie tot 2020 (Actie 3c) zal België de handhaving van de Vogel- en Habitatrichtlijnen ondersteunen door te voorzien in specifieke opleidingsprogramma's over Natura 2000 voor rechters en openbare aanklagers en door een betere bevorderingscapaciteit voor naleving te ontwikkelen.

9.3 Zorgen voor volledige naleving en handhaving van de milieuaansprakelijkheidsregeling (i.e. Richtlijn 2004/35 EG betreffende milieuaansprakelijkheid) met betrekking tot strafbare feiten ten aanzien van biodiversiteit

Bij milieuaansprakelijkheid is het de bedoeling om de persoon of organisatie die verantwoordelijk is voor de milieuschade (de vervuiler) te laten betalen voor de schade die hij heeft berokkend (het principe van 'de vervuiler betaalt').

Richtlijn 2004/35/EG van het Europees Parlement en de Raad van 21 april 2004 scheidt een kader voor milieuaansprakelijkheid op basis van het principe van 'de vervuiler betaalt' teneinde milieuschade te voorkomen en herstellen. Het basisbeginsel van deze Richtlijn is dat een exploitant wiens activiteiten milieuschade of een onmiddellijk gevaar voor milieuschade hebben

veroorzaakt, financieel aansprakelijk wordt gesteld voor het voorkomen of herstellen van die schade. Er wordt verwacht dat deze richtlijn exploitanten ertoe zal aanzetten om maatregelen te nemen en praktijken te ontwikkelen om het risico van milieuschade te beperken, zodat ze minder kans lopen om financieel aansprakelijk te worden gesteld.

De Richtlijn voert een uitgebreid stelsel in rond aansprakelijkheid voor schade aan het milieu, en in het bijzonder voor schade aan waardevolle elementen van biodiversiteit, nl. beschermde soorten en natuurlijke habitats, aan water en land, en aan diensten geleverd door natuurlijke hulpbronnen.

Er is een permanente werkgroep opgericht waarin de gewesten en de federale overheid vertegenwoordigd zijn om, tot op zekere hoogte en rekening houdend met de bevoegdheidsverdeling, een adequate en coherente toepassing van deze Richtlijn te verzekeren.

De nationale wetgeving inzake aansprakelijkheid voor schade veroorzaakt door activiteiten die een gevaar inhouden voor het milieu, zal dus verschillen van het gewone stelsel van burgerrechtelijke aansprakelijkheid, aangezien ze niet van toepassing zal zijn op de klassieke schadegevallen (menselijke gezondheid of eigendom), maar betrekking zal hebben op schade aan biodiversiteit en ecosysteemdiensten, alsook op bodem- en waterschade. Dit zal de betrokken partijen ertoe aanzetten om meer voorzorgsmaatregelen te treffen ter bescherming van de biodiversiteit.

Niettemin is een van de grootste moeilijkheden bij de uitvoering van deze Richtlijn de raming van de schade aan de biodiversiteit. Hierbij moet rekening worden gehouden met de kostprijs van het herstel of de kostprijs van alternatieve oplossingen wanneer herstel niet mogelijk is.

Dit zou in aanmerking moeten worden genomen bij de omzetting van de EU-richtlijn in nationaal recht.

DOELSTELLING 10: ZORGEN VOOR EEN COHERENTE UITVOERING VAN/EN TUSSEN BIODIVERSITEIT GERELATEERDE VERBINTENISSEN EN OVEREENKOMSTEN

Er zijn vijf wereldwijde verdragen die betrekking hebben op de biodiversiteit: het Verdrag inzake

biologische diversiteit (VBD), het Verdrag inzake de internationale handel in bedreigde in het wild levende dier- en plantensoorten (CITES), het Verdrag inzake de bescherming van trekkende wilde diersoorten (CMS), het Verdrag inzake waterrijke gebieden (Ramsar), en het Werelderfgoedverdrag (WHC). De twee andere Rio Verdragen (het Verdrag van de Verenigde Naties ter bestrijding van woestijnvorming en het Raamverdrag van de VN inzake klimaatverandering) zijn ook van belang voor de biodiversiteit.

Al deze verdragen overlappen elkaar op het vlak van de eisen die aan de Partijen worden gesteld voor onderzoek, rapportering, opleiding en bewustmaking, de behoefte aan kennisopbouw, het synthetiseren van wetenschappelijke gegevens, de betrokkenheid van stakeholders, enz.

Bovendien worden een aantal specifieke kwesties rond biodiversiteit behandeld in diverse andere verdragen (zo komen invasieve uitheemse soorten bijvoorbeeld aan bod in het VBD, CITES, CMS, RAMSAR en UNFCCC).

Naast deze internationale verbintenissen en overeenkomsten moeten ook diverse regionale verdragen en overeenkomsten worden geïmplementeerd, die betrekking hebben op de biodiversiteit (het Verdrag van Bern, de Vogel- en Habitatrichtlijnen, AEW, EUROBATS, enz.).

Dit toont aan hoe groot de behoefte is aan synergieën bij de nationale implementatie van deze verbintenissen om een complementaire en wederzijdse bekrachtiging te waarborgen. Sterkere synergieën op nationaal vlak beperken dubbele inspanningen, voorkomen tegenstrijdigheden en gebruiken de beschikbare middelen efficiënter.

De belanghebbenden bij de implementatie van deze doelstelling zijn: de nationale knooppunten van verdragen inzake biodiversiteit, stuurgroepen binnen het CCIM, de Belgische Ontwikkelingssamenwerking, universiteiten, en iedere vereniging die hetzelfde doel als de NBS nastreeft⁸⁴.

Operationele doelstellingen

⁸⁴ Bijlage 1 bevat een lijst van institutionele biodiversiteitsactoren in België.

10.1 Zorgen voor een coherente uitvoering van biodiversiteitgerelateerde overeenkomsten waarvan België een Partij is

België is Partij van de meeste grote internationale en regionale overeenkomsten inzake biodiversiteit. België moet garanderen dat het land zich voortdurend blijft engageren voor deze overeenkomsten. Daarom moet België de implementatiestatus van alle internationale verdragen inzake de bescherming van de biodiversiteit evalueren en eventueel de nodige stappen ondernemen om te garanderen dat de verdragen volledig worden geïmplementeerd. Waar nodig moet België ook doorgaan met het goedkeuren van andere relevante overeenkomsten.

10.2 Overlappingsen, duplicaties of tegenstrijdigheden in de uitvoering van de diverse verdragen inzake biodiversiteit verminderen

De beslissingen van de verdragen inzake biodiversiteit moeten op een coherente en harmonische manier worden geïmplementeerd. Daarom heeft België in de eerste plaats een algemeen beeld nodig van het geheel van beslissingen over multifunctionele kwesties in de verdragen inzake biodiversiteit (bv. ontbossing, duurzaam gebruik van natuurlijke rijkdommen, binnenwateren, klimaatverandering, ...) om zijn rijkdommen optimaal te gebruiken en te verdelen. Dergelijk overzicht zal ook helpen om wederzijdse verplichte acties (projecten die gezamenlijk kunnen worden ontwikkeld) te identificeren, evenals mogelijke tegenstrijdige acties tussen de diverse verdragen inzake biodiversiteit.

In deze context is vooral de nationale rapportering uiterst relevant. Nationale rapporten zijn nuttige hulpmiddelen om te evalueren in hoeverre de internationale overeenkomsten geïmplementeerd zijn en om de implementatie ervan te verbeteren. Meestal voldoen de rapporten echter niet aan deze doelstellingen.

Aangezien de nationale rapportering voor verscheidene verdragen voornamelijk gebaseerd is op vergelijkbare milieugegevens, is het belangrijk om het rapporteringsproces voor verdragen inzake biodiversiteit te stroomlijnen en te harmoniseren, zodat landen hun rapportageverplichtingen kunnen vervullen en dubbel werk vermijden.

Bovendien is er meer communicatie nodig tussen de nationale knooppunten van de verdragen in verband met biodiversiteit, om een meer coherente implementatie van de verbintenissen inzake biodiversiteit te garanderen en om de mogelijkheden voor synergieën te optimaliseren. Dit kan worden vergemakkelijkt binnen bestaande institutionele structuren (zoals de stuurgroepen binnen het CCIM), maar impliceert ook de ontwikkeling van middelen op nationaal vlak om de coördinatie en samenwerking tussen knooppunten van verdragen in verband met biodiversiteit te verbeteren op het vlak van planning, kennisopbouw, onderzoek, rapportering, informatiesystemen, enz., met name door een grotere uitwisseling van informatie en ervaringen.

10.3 Alle samenwerkingsprojecten inzake klimaatverandering, biodiversiteit en woestijnvorming, gefinancierd door België moeten worden geëvalueerd om te garanderen dat ze wederzijds de doelstellingen van de drie Rio-verdragen ondersteunen

De drie Rio-verdragen behandelen een aantal gemeenschappelijke, essentiële en procedurele materies. Zo zijn maatregelen om de negatieve impact van ontbossing te verminderen relevant voor de uitvoering van de drie verdragen. Elk van deze verdragen pleit voor kennisopbouw, wetenschappelijke en technische samenwerking, de ontwikkeling van specifieke nationale plannen en strategieën, periodieke rapportering, enz.

Zowel de toenemende impact van klimaatverandering op de biodiversiteit, als de effecten van bepaalde maatregelen ter bestrijding van de klimaatverandering, kunnen relevant zijn voor de doelstellingen van het VBD. Anderzijds kan de bescherming van de biodiversiteit bijdragen tot een beperking van klimaatverandering (gezonde bossen, veengronden en andere habitats kunnen de concentraties broeikasgassen in de lucht beperken door de opslag van koolstof), en bescherming bieden tegen natuurrampen die verergerd worden door klimaatverandering.

Woestijnvorming heeft een belangrijke impact op biodiversiteit. Het vermindert de productiviteit van de bodem, heeft een impact op de hydrologische cyclus, kan leiden tot lokaal uitsterven van wilde soorten, enz.

Het is belangrijk te controleren of projecten die door België werden opgestart voldoen aan de doelstellingen en aanbevelingen van de drie Verdragen van Rio. Heel wat projecten rond klimaatverandering, biodiversiteit of woestijnvorming worden immers geconfronteerd met uitdagingen die deze van het individuele project in kwestie overschrijden.

Zo kunnen initiatieven voor herbebossing, aanpassing en projecten voor schone ontwikkelingsmechanismen, zoals voorzien in het Protocol van Kyoto in het kader van het Raamverdrag van de Verenigde Naties inzake klimaatverandering, een belangrijke impact hebben op de biodiversiteit. Daarom moeten ze zodanig worden ontwikkeld dat ze de biodiversiteit verbeteren, of toch zeker een negatieve impact op de biodiversiteit voorkomen (bv. door het planten van verschillende soorten inheemse bomen in plaats van aanplantingen met één exotische soort). Het is van essentieel belang dat men de biodiversiteit ondersteunt in haar aanpassing aan klimaatverandering en dat men de positieve effecten van maatregelen ter beperking van de klimaatverandering verbetert om de veerkracht van de biodiversiteit te versterken. Maar het is even belangrijk om potentiële negatieve effecten van bepaalde maatregelen ter beperking van de klimaatverandering, zoals de promotie en ontwikkeling van brandstoffen en andere vormen van hernieuwbare energiebronnen, te voorkomen en te beperken. Vandaar dat de externe dimensie van het verband tussen klimaatverandering en biodiversiteit moet worden benadrukt.

Daarom zal België mechanismen uitbouwen, om te evalueren of projecten die worden opgestart in het kader van één van de Rio Verdragen, in lijn zijn met de eisen van de andere twee.

DOELSTELLING 11: EEN VOORTGEZETTE EN EFFECTIEVE INTERNATIONALE SAMENWERKING GARANDEREN VOOR HET BESCHERMEN VAN DE BIODIVERSITEIT

De bescherming van de biodiversiteit is een wereldwijd probleem dat het best kan worden aangepakt door multilaterale samenwerking. Dit wordt onderstreept in het VBD dat de nood aan samenwerking tussen landen benadrukt om de biodiversiteit op Aarde te beschermen.

De Millennium Ontwikkelingsdoelstellingen bieden een kader voor de hele VN om armoede, honger, ziekte, analfabetisme, de achteruitgang van het milieu en discriminatie van vrouwen te bestrijden. Biodiversiteit speelt een belangrijke rol bij het garanderen dat de Millennium Ontwikkelingsdoelstellingen (doelstelling 1 'de strijd tegen armoede en honger', doelstelling 6 'de strijd tegen HIV/AIDS, malaria en andere ziekten' en doelstelling 7 'zorgen voor een duurzaam milieu') met betrekking tot duurzame ontwikkeling met succes worden verwezenlijkt.

Het Uitwisselingsweb (Clearing-House Mechanism) is een belangrijk hulpmiddel voor de uitwisseling van informatie en voor het bevorderen en vergemakkelijken van wetenschappelijke en technische samenwerking.

België heeft interregionale en bilaterale samenwerking uitgebouwd met landen in de onmiddellijke geografische omgeving, met het oog op een geïntegreerd beheer van grensoverschrijdende ecosystemen.

Ook via zijn ontwikkelingssamenwerking bevordert België de duurzaamheid van het milieu als een horizontaal thema, waarin biodiversiteit aan bod komt.

Verlies aan biodiversiteit heeft directe gevolgen voor de economische ontwikkeling, en vooral voor het levensonderhoud van de bevolking in ontwikkelingslanden. Het 'Millennium Ecosystem Assessment Report' (2006) heeft aangetoond dat de negatieve impact van het verlies aan biodiversiteit en de afname van de voordelen die ecosystemendiensten opleveren, vooral de armste bevolkingsgroepen in de wereld zullen treffen, die zich het minst aan deze veranderingen kunnen aanpassen. Intacte ecosystemen in beschermde gebieden leveren zuiver water, voedselzekerheid en medicijnen en helpen bij het voorkomen van natuurrampen.

Het verlies aan biodiversiteit in deze landen aanpakken is van essentieel belang om de armoede terug te dringen en duurzame ontwikkeling te bevorderen. Bovendien spelen de meeste ontwikkelingslanden een cruciale rol in het behoud van de wereldwijde biodiversiteit, aangezien zij nog beschikken over gebieden met een natuurlijk milieu en een hoge biodiversiteit. Alle partnerlanden van de Belgische ontwikkelingssamenwerking hebben ook het Verdrag

inzake biologische diversiteit ondertekend, net als talloze andere overeenkomsten inzake biodiversiteit. België moet hen blijven steunen bij hun inspanningen om hun verbintenissen onder deze verdragen te respecteren en te implementeren.

Door zijn beleid voor ontwikkelingssamenwerking heeft België al een aantal initiatieven genomen om de synergieën tussen MEA's in het algemeen en een synergetische implementatie ervan in de partnerlanden te bevorderen.

De belanghebbenden bij de uitvoering van deze doelstelling zijn: de federale en regionale overheden, universiteiten, NGO's, instellingen e.d. betrokken bij onderzoek, milieu en/of ontwikkelingssamenwerking, CHM nationale knooppunten, en iedere vereniging die hetzelfde doel als de NBS nastreeft⁸⁵.

Operationele doelstellingen

11.1 Een volledig beeld krijgen van alle samenwerkings- en interregionale projecten die België ondersteunt

België werkt samen met ontwikkelingslanden in een breed gamma van activiteiten en is ook betrokken bij diverse interregionale projecten. Momenteel bestaat er geen instrument dat een overzicht kan geven van alle projecten die België ondersteunt. Aangezien een aantal van deze projecten een impact (kan hebben) heeft op biodiversiteit, zou het nuttig zijn om een mechanisme te ontwikkelen om informatie over deze initiatieven te verzamelen. Dit zou de diverse overheden een overzicht geven van alle initiatieven die worden ondersteund door de verschillende autoriteiten in België en over hun mogelijke impact op de biodiversiteit. Verder moet beoordeeld worden of ontwikkelingssamenwerkingsprojecten effectief rekening houden met milieucriteria.

11.2 Alle programma's en projecten gefinancierd in de partnerlanden hebben een voorafgaande milieu-evaluatieprocedure, die naargelang het geval varieert van een milieuscreening tot een volledige milieueffectrapportage* of een strategische milieueffectbeoordeling*

⁸⁵ Bijlage 1 bevat een lijst van institutionele biodiversiteitsactoren in België.

Alle Belgische projecten voor ontwikkelingssamenwerking zullen op meer systematische wijze worden geëvalueerd alvorens de beslissing over de toewijzing van fondsen wordt genomen, zodat de potentiële negatieve gevolgen voor de biodiversiteit van de ontvangende landen in een vroeg stadium kunnen worden geïdentificeerd en voorkomen of ingedijkt. Er moet systematisch een screeningprocedure worden toegepast en wanneer nodig moet een volledige milieueffectrapportage (MER) worden uitgevoerd.

Ruimere strategische benaderingen, zoals 'Indicatieve Samenwerkingsprogramma's', 'Nationale Strategiedocumenten' of 'Sectorale Benaderingen' (SWAP's), ... moeten het voorwerp uitmaken van een strategische milieubeoordeling, waarbij ook aandacht wordt besteed aan biodiversiteitsoverwegingen.

Bij de uitvoering van milieueffectrapportages en strategische milieueffectbeoordelingen moeten de bestaande evaluatiesystemen van het ontvangende land zoveel mogelijk worden gebruikt. Waar mogelijk worden gezamenlijke milieueffectrapportages of een strategische milieueffectbeoordelingen door verscheidene donoren aangemoedigd.

Bovendien moeten in *ad hoc* evaluaties van programma's of projecten voor ontwikkelingssamenwerking ook biodiversiteitsaspecten worden opgenomen, zelfs in projecten of programma's die niet gerelateerd zijn met natuurlijke hulpbronnen.

11.3 De Belgische expertise optimaal gebruiken om de implementatie van het VBD in ontwikkelingslanden te ondersteunen

Een groter engagement van de ontwikkelingslanden voor het Verdrag zal niet alleen bijdragen tot een meer succesvolle duurzame ontwikkeling op wereldniveau, maar zal hen ook de kans bieden om de ultieme uitdaging, opgelegd door de 2020 Aichi-doelstellingen, tot een goed einde te brengen.

Via multilaterale en bilaterale activiteiten met ontwikkelingslanden zal België zijn expertise ter beschikking stellen ter ondersteuning van de institutionele en individuele capaciteitsopbouw voor de ontwikkeling van doeltreffende beleidslijnen ten gunste van het behoud en het duurzaam gebruik van biodiversiteit, en ter identificatie en opvolging

van biodiversiteit, en de ontwikkeling van passende op wetenschap gebaseerde beleidsinstrumenten. Wetenschappelijke en technische samenwerking zal worden bevorderd, ook door het faciliteren van toegang tot biodiversiteitsgegevens die in Belgische bewaarplaatsen zijn opgeslagen, door de overdracht van relevante technologieën, door het stimuleren van de verdere ontwikkeling en het gebruik van het VBD Uitwisselingsweb op nationaal niveau, en door het ondersteunen van de ontwikkeling van ABS relevante wetgeving. Daarnaast worden de Belgische actoren aangemoedigd om deze doelstelling door passende educatieve en algemene bewustwordingsprogramma's, zowel in België als in het ontwikkelingsland, te ondersteunen.

Kennisopbouw voor het biodiversiteitsbeheer verbeteren en stroomlijnen is voor ontwikkelingslanden een noodzakelijke voorwaarde om hun wetenschappelijke capaciteit in kerndomeinen van het Verdrag te verbeteren en zo de verplichtingen opgelegd in het Verdrag beter te implementeren. België moet zijn wetenschappelijke expertise, die aanwezig is in universiteiten, instituten en NGO's, ten volle aanwenden om ontwikkelingslanden, die vaak rijk zijn aan biodiversiteit, maar arm aan middelen, te helpen om in de uitvoering van de doelstellingen van het Verdrag meer vooruitgang te boeken.

11.4 De integratie van biodiversiteit en bioveiligheid in de ontwikkelingsplannen van partnerlanden bevorderen

Het verlies van biodiversiteit bedreigt het levensonderhoud van de armsten in deze wereld, aangezien zij voor hun bevoorrading het meest afhankelijk zijn van biodiversiteit. In het verleden besteedde men maar weinig aandacht aan de integratie van mechanismen voor het screenen van de biodiversiteit in de eigen ontwikkelingsplannen van de partnerlanden. Dergelijke plannen definiëren meestal ruime doelstellingen en omvatten projecten en activiteiten om de directe economische ontwikkeling van het land te verbeteren. Om de armoede op lange termijn uit te roeien en duurzame ontwikkeling te bevorderen, moet in deze plannen echter ten volle rekening worden gehouden met de milieuaspecten, en meer specifiek met de biodiversiteit. Daarom moet België (ook via de EU of andere multidonorpartnerschappen) partnerlanden aanmoedigen om biodiversiteit en bioveiligheid op te

nemen in hun strategieën voor armoedebestrijding en/of nationale strategieën voor duurzame ontwikkeling, evenals in hun gezondheidsprogramma's en al hun andere ontwikkelingsinitiatieven.

Rechtstreekse begrotingssteun, zowel algemeen als sectoraal, is een nieuwe trend in de ontwikkelingssamenwerking. Er moet speciale aandacht worden besteed aan deze nieuwe vorm van hulp, zodat de beleidsdialogen in de aanloop naar beslissingen over begrotingssteun, worden gebruikt als kansen om dergelijke integratie te promoten.

Bewustwording van het concept 'ecologische voetafdruk'* moet ook worden verhoogd.

11.5 De internationale coördinatie en effectieve uitwisseling van informatie tussen centra voor *ex situ* behoud (dierentuinen, botanische tuinen) versterken

Genenbanken, dierentuinen, plantenkwekerijen, botanische tuinen, aquaria, enz. dragen bij tot het behoud *ex situ* van wilde planten- en diersoorten van buitenlandse herkomst, door het behoud van soorten buiten hun natuurlijke leefomgeving (*ex situ*) op lange termijn veilig te stellen).

Voor soorten en variëteiten van gewassen en voor gedomesticeerde dierrassen, kan via de centra voor behoud *ex situ* een uitgebreide genetische pool in stand worden gehouden, om de leefbaarheid en de verbetering van de kwaliteit voor de toekomst veilig te stellen. Op basis van wetenschappelijke kennis moeten centra voor behoud *ex situ* worden aangemoedigd om soorten, variëteiten en gedomesticeerde dierrassen te houden op een manier die hun behoud garandeert. Door de grote verscheidenheid aan verzamelingen is het nodig om de coördinatie tussen de centra voor behoud *ex situ* te bevorderen, bv. door informatie-uitwisseling en door een vereenvoudigde toegang tot de gegevens van buitenlandse oorsprong voor de landen van herkomst, teneinde het behoud op lange termijn en een gemakkelijker toegang tot informatie en verzamelingen te garanderen.

11.6 Bijdragen tot het creëren van een gunstig klimaat voor de biodiversiteit in de partnerlanden, gebaseerd op nationale prioriteiten, met name ter ondersteuning van de ontwikkeling van nationale programma's inzake beschermde gebieden, nationale bosprogramma's, geïntegreerde kust- en mariene programma's, of

andere gelijkwaardige instrumenten, evenals hun integratie in de relevante beleidsinstrumenten

Doorheen het beleid voor ontwikkelingshulp moet België participatieve activiteiten promoten en ondersteunen, die inkomsten genereren die voortvloeien uit het duurzaam gebruik van de biodiversiteit en ten goede komen aan de lokale bevolkingen. Vooral de rol van boeren in de bescherming van biodiversiteit, door toepassing van goede landbouwpraktijken en dito technieken, zou gestimuleerd en ondersteund moeten worden door de Belgische ontwikkelingssamenwerking.

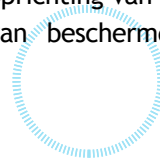
De Belgische ontwikkelingssamenwerking zal ook op bestendige wijze andere inkomsten genererende activiteiten of mechanismen, die lokale voordelen kunnen opleveren, ondersteunen, zoals ecotoerisme, lokaal georganiseerde jacht, vissen en verzamelen, en het onderhoud van ecosysteemdiensten met collectieve voordelen.

Daarnaast zal de Belgische ontwikkelingssamenwerking projecten opstarten die de kennisopbouw inzake bioveiligheid vergroten en bedoeld zijn om ontwikkelingslanden op verschillende manieren te helpen bij het vermijden van potentiële negatieve gevolgen van GGO's voor de biodiversiteit en de gezondheid.

Via beleidsdialogen met partnerlanden en andere donoren moet België ook proberen om de promotie van toegangsrechten, eigendomsrechten en gedeelde verantwoordelijkheid van inheemse en lokale gemeenschappen voor biodiversiteitsrijkdommen te verbeteren. Deze beleidsdialogen moeten worden gevoerd conform bestaande internationale overeenkomsten en processen.

Het scheppen van een gunstig klimaat voor de biodiversiteit in de partnerlanden moet gebaseerd zijn op hun nationale prioriteiten. Rekening houdend met de globale Aichi Doelen is het ook belangrijk dat de kerndomeinen voor biodiversiteit worden ondersteund. Tijdens bilaterale en multilaterale besprekingen bestempelden partnerlanden beschermde gebieden, bossen en het mariene milieu frequent als prioritair.

In het ontwikkelingssamenwerkingsbeleid moet ook specifieke aandacht worden besteed aan de oprichting van een wereldwijd representatief netwerk van beschermde gebieden. Nationale programma's

inzake beschermde gebieden zijn de basis voor het duurzaam bereiken van tal van Aichi-doelstellingen. Er bestaan al vele decennia beschermde gebieden; maar, hun beheer was niet altijd zo optimaal om het biodiversiteitsverlies tegen 2020 af te stoppen. Om ervoor te zorgen dat de bestaande en nog te creëren beschermde gebieden de implementatie van het VBD ondersteunen, zal België uitgaande van vragen van de partnerlanden en van hun nationale prioriteiten, tijdens de bilaterale en multilaterale inspanningen, actief de ontwikkeling van Nationale Beschermde Gebiedsprogramma's en de integratie van verschillende beleidsinstrumenten promoten, om de coördinatie en samenhang van de beleidslijnen, die zich richten op de nationale beschermde gebieden en hun biodiversiteit, te verbeteren.

De biodiversiteit in bossen is de rijkste van alle terrestrische ecosystemen. Naast de bescherming van bosgebieden met een hoge behoudswaarde, speelt het Duurzaam Bosbeheer (SFM) een cruciale rol bij het tegengaan van het verlies van biodiversiteit tegen 2020. Het is dringend nodig om het behoud van de bosbiodiversiteit te vergroten door de praktijken voor bosbeheer en planning, die rekening houden met socio-economische en culturele waarden te verbeteren.

Vele houtproducerende landen hebben behoefte aan financiële, technische en wetgevende bijstand bij het voorbereiden van de implementatie van nationale bosprogramma's, voor het behoud en de duurzame ontwikkeling van bossen, de ontwikkeling van praktijken voor goed bestuur, de evaluatie en de implementatie van reglementeringen, beschikkings- en planningssystemen inzake bossen, het bevorderen van transparantie, het bestrijden van corruptie en het versterken van het engagement van de samenleving, om een basis te vormen voor het duurzaam gebruik van de bosbiodiversiteit.

Nationale bosprogramma's voor het beheer, het behoud en de duurzame ontwikkeling van bossen worden beschouwd als nationaal geleide, vooral participatieve processen om beleidslijnen en instrumenten te formuleren, die de ontwikkeling van de sector doeltreffend bevorderen in het kader van bredere beleidslijnen en strategieën voor duurzaam ontwikkeling. De nationale bosprogramma's hebben tot doel het behoud en het duurzaam gebruik van bosrijdommen te promoten om in te spelen op lokale, nationale en wereldwijde behoeften. Dat kan

gebeuren door het aanmoedigen van nationale en internationale partnerschappen om bosrijdommen en land te beheren, te beschermen en te herstellen, ten voordele van huidige en toekomstige generaties. De belangrijkste doelstellingen zijn:

- sectoroverschrijdende planningsbenaderingen introduceren waarbij alle relevante partners betrokken zijn, teneinde conflicten op te lossen en doeltreffende beleidslijnen en programma's te genereren om problemen aan te pakken;
- het bewustzijn verhogen en verbintenissen mobiliseren op alle niveaus om de problemen met betrekking tot duurzame bosontwikkeling aan te pakken;
- de doeltreffendheid en efficiëntie van openbare en privé-initiatieven voor duurzame bosontwikkeling op te drijven;
- lokale, nationale, regionale en internationale partnerschappen aanmoedigen;
- nationale en (indien nodig) internationale middelen mobiliseren en acties katalyseren om de plannen/programma's op een gecoördineerde manier uit te voeren;
- plannen en implementeren hoe de bossen en de bosbouwsector kunnen bijdragen tot nationale en wereldwijde initiatieven, bv. de Milieuactieplannen en de acties die werden overeengekomen voor de implementatie van de Bosprincipes, Hoofdstuk 11 van Agenda 21, de Verdragen inzake biologische diversiteit, klimaatverandering en woestijnvorming.

Door zijn bilaterale en multilaterale inspanningen moet België actief de ontwikkeling van nationale bosbouwprogramma's bevorderen, evenals de integratie van diverse beleidsinstrumenten om de coördinatie en de samenhang van beleidsplannen te verbeteren, met het oog op de promotie van duurzaam bosbeheer en op het behoud en het duurzaam gebruik van de bosbiodiversiteit.

'Integrated Coastal Management' (ICM - geïntegreerd kustbeheer), ook gekend als 'Integrated Coastal Zone Management' (ICZM geïntegreerd beheer van kustgebieden) is tegenwoordig uitgegroeid tot de bevoorrechte benadering van duurzame ontwikkeling en gebruik van rijkdommen van kustgebieden. Vermits tal van ontwikkelingslanden voor hun voedselbevoorrading zijn aangewezen op het mariene milieu, kunnen zowel de partnerlanden als de biodiversiteit heel wat baat hebben bij het ondersteunen van kust- en mariene

programma's. Het is belangrijk om het partnerland bij de ontwikkeling van de vereiste kennis en capaciteit (met inbegrip van de relevante instellingen) te ondersteunen, zodat een milieu kan worden gecreëerd waarin de problematiek betreffende de mariene en kustbiodiversiteit in de relevante sectorale plannen kan worden ondergebracht.

Uitgaande van de vragen van de partnerlanden en hun nationale prioriteiten zal België tijdens de bilaterale en multilaterale inspanningen, de ontwikkeling van ICZM actief promoten, teneinde de partnerlanden te ondersteunen in een betere coördinatie en samenhang van hun beleid gericht op het behoud en het duurzaam gebruik van kust- en mariene biodiversiteit.

DOELSTELLING 12: DE INTERNATIONALE AGENDA BINNEN DE VERDRAGEN MET BETREKKING TOT BIODIVERSITEIT BEÏNVLOEDEN

De bescherming van de biodiversiteit is een gezamenlijke opdracht, die niet kan worden aangepakt door één land. In de internationale en Europese fora waarin België vertegenwoordigd is, moet België de cruciale rol van de biodiversiteit actief benadrukken en het internationaal engagement bevorderen.

België kan zijn eigen bijdrage tot de bescherming van de wereldwijde biodiversiteit ook verbeteren door een betere samenhang en samenwerking tussen verdragen met betrekking tot biodiversiteit te bevorderen. De promotie van synergieën mag niet leiden tot een afzwakking van de inhoud van de verdragen inzake biodiversiteit. In tegendeel, het moet garanderen dat ze elkaar onderling ondersteunen en tegelijkertijd toch ook hun eigen karakter respecteren. Door het versterken van synergieën en samenwerking zal het mogelijk zijn om de bestaande rijkdommen efficiënter te gebruiken en de druk van de uitvoering en rapportage beter beheersbaar maken.

De belanghebbenden bij de implementatie van deze doelstelling zijn: de regionale en federale overheden, nationale knooppunten voor biodiversiteitsgerelateerde verdragen⁸⁶.

⁸⁶ Bijlage 1 bevat een lijst van institutionele biodiversiteitsactoren in België.

Operationele doelstellingen

12.1 De bijdrage van België tot de bescherming van de wereldwijde biodiversiteit verhogen

Door de actieve deelname aan internationale bijeenkomsten en, waar relevant, aan de diverse bureaus en werkgroepen, moet België alles in het werk stellen om multilaterale ambitieuze doelstellingen, doelen en acties te realiseren. België moet ook een betere bijdrage leveren voor de financiële en technische ondersteuning van de implementatie.

12.2 Een toonaangevende rol in diverse internationale en EU-fora blijven spelen om de coherentie te versterken en te garanderen, binnen het kader van het VBD Strategisch Plan 2011-2020 en de Aichi Doelstellingen, tussen de verdragen met betrekking tot biodiversiteit

Bij zijn deelname aan internationale overeenkomsten moet België inspanningen blijven leveren om de coherentie tussen de bepalingen van de diverse verdragen in verband met biodiversiteit te garanderen, teneinde een samenhangend beleid te promoten, synergieën te verbeteren en de efficiëntie van de implementatiemaatregelen op te drijven. België moet in het bijzonder de oprichting stimuleren van een wereldwijd partnerschap rond biodiversiteit om de implementatie te verbeteren, door een betere samenwerking tussen alle verdragen, organisaties en organen. Verder moet België blijven meewerken aan het proces voor het harmoniseren en stroomlijnen van de rapportering over biodiversiteit.

12.3 De synergieën tussen het VBD en de instanties van het Antarctisch Verdrag (Antarctic Treaty System) en UNCLOS verhogen

Biodiversiteit is een kernthema in de Antarctische regio. De Antarctische biodiversiteit heeft een unieke waarde, door haar relatief ongerepte staat en haar hoog gehalte aan endemische soorten met een uiterst aangepast karakter. Het gebied onder het Antarctisch Verdrag is bijzonder belangrijk door de hoge mate van wetenschappelijke samenwerking tussen de landen.

De biodiversiteit in volle zee en op Antarctica moet worden beschermd door de oprichting van beschermd mariene gebieden, buiten de nationale rechtsbevoegdheden, die cruciale elementen moeten

worden van een wereldwijd representatief netwerk van MPA's⁸⁷. Bovendien zijn klimaatverandering, toenemend toerisme en ongereguleerde bioprospectie⁸⁸ in Antarctica (zowel op zee als op land) een toenemende bron van bezorgdheid.

Deze problemen moeten op een coherente en gecoördineerde manier worden aangepakt binnen het VBD, UNCLOS en de organen van het Antarctisch Verdrag (Comité voor Milieubescherming, Commissie voor de instandhouding van levende rijkdommen van de Antarctische wateren - CCAMLR), vooral met betrekking tot beschermde mariene gebieden en ABS. Er moet ook speciale aandacht worden besteed aan de impact van de mens op populaties van walvisachtigen in de Antarctische regio, en in dit verband, ook aan het werk van de Internationale Walvisvaart Commissie.

DOELSTELLING 13: DE BELGISCHE INSPANNINGEN OPDRIJVEN OM BIODIVERSITEITSVRAAGSTUKKEN OP TE NEMEN IN RELEVANTE INTERNATIONALE ORGANISATIES EN PROGRAMMA'S

Specifieke VBD-kwesties zijn ontegensprekelijk verbonden met besprekingen binnen andere organisaties en programma's zoals FAO, UNDP, WTO, WHO, WIPO, ITTO, enz., van wie het mandaat betrekking heeft op kwesties die relevant zijn voor de implementatie van het VBD. Toch blijven de koppelingen tussen overeenkomsten die rechtstreeks betrekking hebben op biodiversiteit (zie Bijlage 2) en andere relevante internationale organisaties (zie Bijlage 3) zwak. Daarom is het belangrijk om de synergieën en de samenhang op nationaal en internationaal vlak te bevorderen, gezien de positieve gevolgen die de bescherming van de biodiversiteit kan hebben op de implementatie van heel wat van deze programma's.

Een interessant instrument om deze doelstelling te bereiken is het Netwerk voor Groene Diplomatie

(Green Diplomacy Network - GDN)⁸⁹, een initiatief dat bedoeld is om de integratie van het milieu in de buitenlandse betrekkingen van de EU-25 te bevorderen door een informeel netwerk van experts op te richten om informatie uit te wisselen tussen de aangestelde knooppunten voor milieu van de Ministeries van Buitenlandse Zaken van de verschillende lidstaten.

Speciale inspanningen moeten bijvoorbeeld een grotere coherentie en samenhang garanderen tussen de economische en handelsovereenkomsten en de doelstellingen van het Verdrag inzake biologische diversiteit. Dit is van essentieel belang door de belangrijke impact die andere instellingen en programma's kunnen hebben op de implementatie van het VBD.

De belanghebbenden bij de implementatie van deze doelstelling zijn: de federale en regionale overheden, justitie, de rechtshandavingsdepartementen, de FOD Buitenlandse Zaken, de Belgische CITES dienst, de privésector⁹⁰.

Operationele doelstellingen

13.1 De bezorgdheid voor biodiversiteit integreren in alle internationale organisaties en programma's die voor biodiversiteit relevant zijn

België moet zijn deelname aan internationale en Europese verdragen, overeenkomsten en programma's inzake biodiversiteit voortzetten en nog versterken. België moet ook garanderen dat de standpunten, die worden ingenomen, in overeenstemming zijn met de drie doelstellingen van het VBD en deze ondersteunen. Dat zal de compatibiliteit en de wederzijdse ondersteuning tussen instellingen en programma's bevorderen. Het houdt een betere coördinatie en informatie-uitwisseling op nationaal vlak in, om te garanderen dat de Belgische delegaties op vergaderingen van verschillende, maar verwante organen, consequente standpunten innemen die elkaar wederzijds versterken.

13.2 Ondersteunen van de inspanningen van ontwikkelingslanden ter bestrijding van illegale houtkap en de daarmee samenhangende illegale handel,

⁸⁷ Het doel om een wereldwijd representatief netwerk van beschermde mariene gebieden op te stellen tegen 2012 werd goedgekeurd door de wereldgemeenschap op de Wereldtop inzake Duurzame Ontwikkeling van de Verenigde Naties in 2002.

⁸⁸ Volgens een studie uitgevoerd door het 'Institute of Advanced Studies of the United Nations University (UNU/IAS)', 'wordt er steeds meer wetenschappelijk onderzoek gevoerd naar de flora en fauna op Antarctica om commercieel nuttige genetische en biochemische rijkdommen te identificeren en deze trend zal naar alle waarschijnlijkheid nog toenemen'.

⁸⁹ Dit initiatief werd in juni 2003 door de Europese Raad goedgekeurd.

⁹⁰ Bijlage 1 bevat een lijst van institutionele biodiversiteitsactoren in België.

alsmede van hun inspanningen voor de reductie van emissies ten gevolge van ontbossing en bosdegradatie en van de rol van bosbehoud en duurzaam bosbeheer en van de uitbreiding van de koolstofvoorraden in de bossen in ontwikkelingslanden (REDD +)

Een eerste stap om bij te dragen tot duurzaam bosbeheer is ontwikkelingslanden helpen om de illegale houtkap te beperken en te verhinderen.

Illegale houtkap en de bijhorende handel bedreigen niet alleendebiodiversiteitinhoutproducerendelanden(door overexploitatie, uitputting van zeldzame natuurlijke rijkdommen, vernietiging van ecosystemen, ...), maar hebben ook ernstige economische en sociale gevolgen (inkomensverlies voor lokale regeringen, corruptie, verarming van rurale gemeenschappen, die afhankelijk zijn van bosproducten, ...).

Belgiëzaloverwegenomregionaleintergouvernementele initiatieven te ondersteunen om illegale houtkap te bestrijden, zoals het 'Africa Forest Law Enforcement and Governance (AFLEG)' of het 'Europe and North Asia Forest Law Enforcement and Governance' (ENA FLEG).

In 2003 keurde de EU een actieplan voor wetshandhaving, bestuur en handel in de bosbouw (FLEGT) goed, om illegale houtkap en de bijhorende illegale handel te bestrijden. Dit plan legt de nadruk op de bestuurs hervorming en kennisopbouw in producerende landen, om controle uit te oefenen op illegale houtkap. Het plan onderstreept ook het belang van maatregelen bij de afnemers om de consumptie van illegaal hout binnen de EU te verminderen.

België ondersteunt actief de implementatie van het FLEGT-Actieplan. Dit gebeurt o.a. door de ontwikkeling van beleidslijnen voor overheidsopdrachten om legaal geproduceerde houtproducten te promoten, door het probleem van de illegale houtkap op te nemen in bilaterale hulp voor bosbouwprojecten, door mogelijkheden te analyseren om de nationale wetgeving (bv. met betrekking tot witwaspraktijken) toe te passen om misdrijven met betrekking tot illegale houtkap te vervolgen, door de promotie van privé-initiatieven om de bedrijven aan te moedigen vrijwillige gedragscodes voor de legale kap en aankoop van hout te implementeren, enz.

Het FLEGT-actieplan voorziet ook in de ontwikkeling van vrijwillige partnerschapsovereenkomsten tussen de

EU en de houtproducerende landen. Het doel van deze overeenkomsten bestaat erin een vergunningsregeling uit te bouwen in partnerlanden om te garanderen dat alleen legaal geproduceerd hout (geïdentificeerd aan de hand van vergunningen uitgereikt in de producerende landen), wordt uitgevoerd naar de EU. Het kader werd opgezet via de FLEGT Verordeningen⁹¹.

België moet deze initiatieven in de praktijk verder ondersteunen door in houtproducerende landen projecten op te starten om de oprichting van vrijwillige partnerschapsovereenkomsten voor te bereiden, zoals dit het geval was in het DRC.

Bovendien ondersteunde België, en droeg er actief toe bij, om de inspanningen op EU-niveau aan te vullen, door opties te onderzoeken voor de ontwikkeling van een wetgeving om controles uit te voeren op de import van illegaal gekapt hout in de EU. In deze context keurde de EU de 'Verordening (EU) nr. 995/2010 van het Europees Parlement en de Raad van 20 oktober 2010 tot vaststelling van de verplichtingen van de marktdeelnemers die hout en houtproducten op de markt brengen' in 2010 goed. Deze Verordening verbiedt, samen met de Uitvoeringsverordening⁹², de Gedelegeerde Verordening⁹³ en Richtlijn⁹⁴, het op de interne markt van de EU brengen van illegaal gekapt hout of van illegaal gekapt hout afkomstige houtproducten. Deze Verordening beperkt met andere woorden de strijd tegen illegale hout(producten) niet langer tot partnerlanden.

⁹¹ Verordening (EG) nr. 2173/2005 van de Raad inzake de opzet van een FLEGT-vergunningensysteem voor de invoer van hout in de Europese Gemeenschap; en Verordening nr. 1024/2008 van de Commissie van 17 oktober 2008 tot vaststelling van gedetailleerde maatregelen ter uitvoering van de Verordening (EG) nr. 2173/2005 van de Raad inzake de opzet van een FLEGT-vergunningensysteem voor de invoer van hout in de Europese Gemeenschap.

⁹² Uitvoeringsbesluit (EU) nr. 607/2012 van 6 juli 2012 houdende gedetailleerde voorschriften betreffende het stelsel van zorgvuldigheidseisen en de frequentie en de aard van de controles op de toezichthoudende organisaties overeenkomstig Verordening (EU) nr. 995/2010 van het Europees Parlement en de Raad tot vaststelling van de verplichtingen van marktdeelnemers die hout en houtproducten op de markt brengen.

⁹³ Gedelegeerde Verordening (EU) nr. 363/2012 van de Commissie van 23 februari 2012 inzake de procedures voor de erkenning en de intrekking van de erkenning van de toezichthoudende organisaties die zijn ingesteld bij Verordening (EU) nr. 995/2010 van het Europees Parlement en de Raad tot vaststelling van de verplichtingen van marktdeelnemers die hout en houtproducten op de markt brengen.

⁹⁴ Kwesties die verband houden met het wettelijk kader van de EU-Houtverordening waarvoor richtlijnen moeten worden uitgewerkt (<http://ec.europa.eu/environment/forests/pdf/Issue%20list%20for%20the%20EUTR%20Guidelines.pdf>).

Wat de houtsoorten betreft die voorkomen op de CITES-lijsten, zal België nauw samenwerken met de landen van herkomst, om erover te waken dat de CITES-vergunningen enkel worden uitgereikt als vaststaat dat daardoor geen schade aan de soort wordt berokkend en als de wettelijkheid en de duurzaamheid van het tropisch hout is aangetoond. Bij inbeslagname en desgevallende openbare verkoop van grote hoeveelheden hout vermeld op de CITES-lijsten, zullen de opbrengsten in plaatselijke projecten worden geïnvesteerd, om het duurzaam gebruik van bossen te verbeteren.

DOELSTELLING 14: DE BETROKKENHEID VAN STEDEN, PROVINCIES EN ANDERE LOKALE OVERHEDEN BIJ DE UITVOERING VAN DE NBS 2020 BEVORDEREN

De belanghebbenden bij de implementatie van deze doelstelling zijn: regionale en lokale overheden (met inbegrip van provincies en gemeenten), agentschappen voor natuurbehoud, actoren betrokken bij de programma's van Agenda 21 en andere lokale programma's en plannen, beroepsfederaties actief binnen de sector, het grote publiek en iedere vereniging die hetzelfde doel als de NBS nastreeft⁹⁵.

14.1 Lokale overheden aanmoedigen om lokale biodiversiteitsstrategieën en aanverwante actieplannen te ontwikkelen en uit te voeren

De betrokkenheid van steden, provincies en andere lokale overheden is cruciaal om de doelstellingen van de NBS op alle niveaus te verwezenlijken. Lokale actie kan worden vergemakkelijkt door het verbeteren en verspreiden van gepaste beleidsinstrumenten en richtlijnen, en door de verspreiding van beste praktijken die het multifunctioneel gebruik van natuurlijke ruimten ondersteunen. Biodiversiteitskwesaties moeten meer bepaald worden geïntegreerd in de bestaande lokale actieplannen, zoals de lokale Agenda's 21, in gemeentelijke plannen voor plattelandsontwikkeling, alsmede in plannen die worden ontwikkeld. Programma's rond kennisopbouw en uitwisselingsplatforms kunnen geschikte technische bijstand en/of begeleiding bieden. Er dienen campagnes te komen, gericht op het bevorderen van het bewustzijn van de plaatselijke

⁹⁵ Bijlage 1 bevat een lijst van institutionele biodiversiteitsactoren in België.

bewoners, voor het belang van biodiversiteit en ecosysteemdiensten, en er moeten gepaste subsidies voor de plaatselijke overheden worden uitgetrokken, om het plaatselijke engagement ten gunste van biodiversiteit te stimuleren en te steunen. Het belang van informatie, die vanuit de basis naar boven stroomt, is cruciaal omdat bewoners prima verslag uitbrengen over hun milieu. Dit kan bijvoorbeeld worden gestimuleerd door events te organiseren, of door de eerder aangehaalde uitwisselingsplatforms, waar opmerkingen over specifieke thema's in verband met biodiversiteit worden vergaard. Steden en lokale overheden worden aangemoedigd om de vooruitgang die zij boeken op te volgen en te rapporteren, door middel van een gestandaardiseerde biodiversiteitsindex, zoals de City Biodiversity Index (CBI - stedelijke biodiversiteitsindex).

Biodiversiteit moet haar plaats in de stedelijke ruimte behouden of terugwinnen, omdat ze belangrijke natuurlijke functies vervult en gelijktijdig bijdraagt tot de lichamelijke en geestelijke gezondheid, recreatie, educatie en het algemene bewustzijn. Daarom is het belangrijk om de groene en open ruimten in en rond de stedelijke gebieden te vrijwaren, en onderling te verbinden door een groene infrastructuur⁹⁶ te ontwikkelen. Meer nog: hun kwaliteit moet worden verbeterd, zodat ze een multifunctionele rol kunnen spelen. Doorheen de geschiedenis valt op dat, ondanks het intense gebruik van de grond en de dichte verstedelijking, stedelijke gebieden vaak een belangrijk natuurlijk erfgoed huisvesten, om dezelfde historische redenen die zorgden voor de menselijke aanwezigheid en de economische ontwikkeling op die plaatsen. Dat is met name het geval in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

DOELSTELLING 15: DE BESCHIKBAARHEID VAN ADEQUATE MIDDELEN VOOR BIODIVERSITEIT GARANDEREN

België verbond zich internationaal en op Europees niveau tot het implementeren van het Verdrag inzake biologische diversiteit en het Strategisch Plan voor Biodiversiteit 2011-2020 (SP). Dit impliceert financiële steun zowel voor de financiering van onze eigen nationale inspanningen, als voor de ondersteuning van ontwikkelingslanden om het VBD te implementeren.

Doelstellingen 15.1-15.4 van de geactualiseerde

⁹⁶ Zie definitie in de operationele doelstelling 3.3.

NBS geven uitdrukking aan dit nationale en wereldwijde engagement en moeten worden gezien in het licht van VBD artikel 20 (§1-4) en van diverse opeenvolgende COP-beslissingen (COP IX/11 - COP X/2 - COP XI/4) Ook de resoluties 65/161 en 67/212 van de Algemene Vergadering van de VN drukten een politiek engagement uit om het Strategisch Plan voor Biodiversiteit te implementeren. Dit werd uiteindelijk overgenomen op EU-niveau, via een reeks Besluiten van de Raad (met name van december 2010 en juni 2011) en in de EU Biodiversiteitsstrategie.

Het mobiliseren van financiële middelen in het kader van het VBD betreft het vrijmaken van meer financiële middelen op nationaal en wereldwijd niveau voor activiteiten die verband houden met biodiversiteit, teneinde de Aichi-doelstellingen in overeenstemming met VBD Artikel 20 te verwezenlijken. Toch mag ten aanzien van NBS Doelstelling 15 het globale kader niet uit het oog worden verloren; het gaat immers niet enkel om ‘financieringsstromen’, maar ook om het engageren van de privésector, het verminderen van kosten, een verdere sectorale integratie, het verbeteren van de financieringsdoeltreffendheid (zowel nationaal als in ontwikkelingslanden), enz. Hoewel er nog heel wat ruimte overblijft voor actie, hebben de betreffende administraties en andere actoren toch al heel wat acties op het getouw staan, om bij te dragen tot de doelstellingen 15.1 - 15.4, overeenkomstig hun capaciteiten en/of bevoegdheden. Deze acties beperken zich geenszins tot het verhogen van de netto financieringsstromen naar derde landen.

De set van vier doelstellingen 15.1-15.4, die elkaar onderling steunen, dekt een hele reeks manieren om financieringsbronnen te mobiliseren. Een aantal daarvan hangt rechtstreeks samen met andere NBS doelstellingen, met name Doelstellingen 5-11-12 en 13. Net als Aichi Doelstelling 20 zal bijdragen tot de correcte implementatie van de andere Aichi doelstellingen, en er de vruchten van zal plukken, zal ook deze Doelstelling 15 bijdragen tot de vooruitgang geboekt onder de andere NSB Doelstellingen, en er de vruchten van plukken, afhankelijk van de wijze waarop die worden geïmplementeerd.

Om de huidige Nationale Biodiversiteitsstrategie uit te voeren moeten er bijkomende acties worden ondernomen in belangrijke domeinen. Investerings in coherente en geïntegreerde biodiversiteitsactiviteiten

moeten sterk worden opgedreven. De financiering zal gebeuren door regionale en federale milieuoverheden, andere relevante overheden en financieringsorganen, waaronder ook de privésector.

De belanghebbenden bij de uitvoering van deze doelstelling zijn: de federale en regionale overheden bevoegd voor financiën, economie, ontwikkelingssamenwerking en milieu, provinciale en gemeentelijke overheden, privésector en markten, NGO's en iedere vereniging die hetzelfde doel als de NBS nastreeft⁹⁷.

15.1 Uiterlijk tegen 2020 moet het inzetten van financiële middelen voor biodiversiteit, van allerlei herkomst (met inbegrip van eventuele innovatieve financiële mechanismen), aanzienlijk verhogen, in vergelijking met de gemiddelde jaarlijkse financiering voor de biodiversiteit in de periode 2006-2010

Deze doelstelling dekt zowel de nationale als de globale financiering voor biodiversiteit en is gebaseerd op de Artikelen 20.1 - 20.4 van het VBD. Ze sluit nauw aan bij de formulering van de Aichi-doelstelling 20, die gebaseerd was op Artikel 20 en wereldwijd politiek gezien de meest erkende verbintenis vormt. De implementatie van het Strategisch Plan met zijn Aichi-doelstellingen is toonaangevend voor alle biodiversiteitsinspanningen tijdens het VN Decennium, zoals beslist door de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties in de resoluties 65/161 en 67/212. Doelstelling 20 werd bevestigd op EU-niveau door de Besluiten van de Raad van december 2010 (§9) en juni 2011 (§16) en verwees naar de noodzaak voor de VBD Strategie voor Mobilisatie van middelen. Het Strategisch Plan en de Aichi-doelstellingen groeiden uit tot de basis voor de EU Biodiversiteitsstrategie en met name Doelstellingen 1 (Act. 2 - financiering van Natura 2000) en 6 (Act. 18 - link naar VBD COP 11) worden rechtstreeks ondersteund door de Operationele Doelstelling 15.1.

België moet de biodiversiteit voldoende financieren via alle mogelijke middelen. Daarom is het belangrijk om te onderzoeken wat de financieringsmogelijkheden op nationaal niveau zijn, zoals bv. de oprichting van specifieke biodiversiteitsfondsen, de integratie

⁹⁷ Bijlage 1 bevat een lijst van institutionele biodiversiteitsactoren in België.

van biodiversiteit in sectorale budgetten en programma's (in het bijzonder in onderzoeks- en ontwikkelingsplannen en -programma's), het sluiten van partnerschappen met de financiële en bedrijfssectoren, enz. Ook andere innovatieve financiële mechanismen, zoals partnerschappen met de privésector, zouden onderzocht moeten worden.

In Vlaanderen is het Minafonds opgericht om de financiële aspecten van investeringen inzake milieu te behandelen.

De federale overheid zou moeten bekijken in hoeverre het Grondstoffenfonds voor biodiversiteit kan worden gebruikt.

Om het mondiale verlies van biodiversiteit tegen te gaan zal België al zijn middelen aanboren en bijkomende financiële middelen mobiliseren teneinde de NBS daadwerkelijk uit te voeren. Overeenkomstig de VBD Strategie voor de Mobilisatie van Middelen, zouden die middelen aanzienlijk hoger moeten liggen dan de niveaus van 2010. In VBD Beslissing XI/4 werd overeengekomen om de gemiddelde jaarlijkse biodiversiteitsfinanciering tussen 2006 en 2010 als ondergrens te gebruiken.

De bestaande financiële instellingen zullen worden versterkt en het herhalen en de scaling-up van succesvolle financiële mechanismen en instrumenten zal worden gepromoot (Strategie Mobiliseren van Middelen Doel 3). De stimulerende randvoorwaarden zullen worden ingevoerd om de betrokkenheid van de privésector bij het ondersteunen van de drie doelstellingen van het Verdrag, met inbegrip van de financiële sector, aan te moedigen.

15.2 Bestaande financiële instrumenten van de EU ten volle benutten om biodiversiteit te promoten

Deze doelstelling ondersteunt de Aichi-doelstellingen 2, 3 en 20. Op het niveau van de EU, zijn Doelen 1 (Act. 2) en 6 (Act 18) rechtstreeks gekoppeld. Het Besluit van de Raad van juni 2011 (§13) benadrukte de nood om bijkomende middelen te mobiliseren afkomstig van alle mogelijke bronnen, en om adequate financiering te voorzien voor de effectieve implementatie van de EU Biodiversiteitsstrategie, inclusief voorspelbare, adequate en regelmatige financiering van het Natura 2000 netwerk, via het toekomstige financiële kader van de EU, nationale

bronnen en, waar passend, innovatieve financiële mechanismen.

Deze doelstelling op zich draagt bij tot Doelstellingen 15.1 en 15.4 en zowel op EU als op nationaal niveau lopen er momenteel al verschillende initiatieven. België levert bijvoorbeeld al een reeks inspanningen om de bestaande EU financiële mechanismen te gebruiken, ter promotie van de ondersteuning van biodiversiteit (zie Besluiten van de Raad van de EU van december 2010 (§5, §13, §19) betreffende plattelandontwikkeling, GLB, GVB, enz.).

Mogelijkheden voor cofinanciering via Europese financieringsprogramma's zullen worden gepromoot, bijvoorbeeld via specifieke programma's van het komende EU Meerjarig Financieel Kader 2014-2020 waaronder LIFE+, het Europees Visserijfonds (EVF), het Cohesiefonds, de Structurele fondsen (Het Europees Regionaal Ontwikkelingsfonds en het Europees Sociaal Fonds), het Europees Landbouwfonds voor Plattelandontwikkeling (ELFPO).

België zal het financieren van biodiversiteit via Europese financierende fondsen ondersteunen.

15.3 Tegen 2015 bijdragen tot de verdubbeling van de totale biodiversiteit gerelateerde financiële middelen voor ontwikkelingslanden en dit niveau tot ten minste 2020 handhaven, onder meer via land-gestuurde prioritering van biodiversiteit binnen ontwikkelingsplannen in de begunstigde landen, met als voorlopige uitgangswaarde de gemiddelde jaarlijkse financiering van biodiversiteit aan ontwikkelingslanden voor de jaren 2006-2010

De rechtvaardiging voor dit soort doel ligt in VBD Artikel 20, paragrafen 1 tot 4. Tijdens COP 11 (Hyderabad, oktober 2012) besloten de Partijen om dit specifieke doel toe te voegen teneinde hun engagementen onder VBD Artikel 20, de Strategie Mobiliseren van Middelen en Aichi-doelstelling 20 (COP-11/4, §7) te implementeren.

Internationale stromen van financiële middelen zijn afkomstig van verschillende bronnen (zie afbeelding 7). Officiële ontwikkelingshulp (OOH) is een van die bronnen. OOH kan bilateraal (rechtstreeks of onrechtstreeks van een donorland aan een ontvangend land) of multilateraal zijn (middelen gekanaliseerd

via internationale financiële instellingen en de organisaties, fondsen en programma's van de Verenigde Naties). Internationale financiële stromen kunnen ook niet-OOH overheidsmiddelen omvatten, zoals economische samenwerking via particuliere bedrijven en via internationale not-for-profit organisaties. De samenwerking kan zowel Noord-Zuid als Zuid-Zuid verlopen.

België zal een methode goedkeuren en haar basislijn berekenen voor internationale financiële stromen naar ontwikkelingslanden, die zich ertoe hebben verbonden het VBD en de biodiversiteitsactiviteiten te implementeren. Die basislijn zal de jaarlijkse financiering voor biodiversiteit voor de jaren 2006-2010 zijn. Dit zal bijdragen tot de implementatie van de bepalingen van de Consensus van Monterrey inzake het vrijmaken van internationale en nationale middelen voor biodiversiteit.

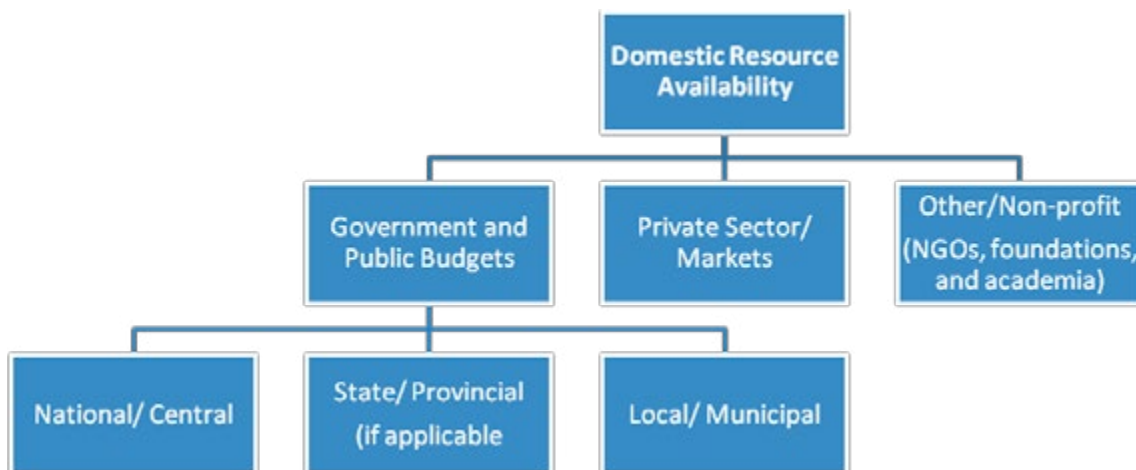
De betrokken actoren (federale en gewestelijke overheden, privésector, NGO's, stichtingen en de academische wereld) zullen tegen 2015 een strategie ontwikkelen en invoeren om dit basisbedrag te verdubbelen. In het kader van dit proces verwijst de term 'biodiversiteitsactiviteit' naar alle activiteiten, die een positieve impact hebben op biodiversiteit, ongeacht of ze de vorm aannemen van rechtstreekse dan wel van onrechtstreekse voordelen. Het VBD rapportagekader biedt een indeling van biodiversiteitsmiddelen, aan om de Partijen te helpen bij de verwerking van de verschillende soorten informatie, die in aanmerking moet worden genomen.

In het kader van deze doelstelling zal België steun bieden om de bestaande financiële instellingen te versterken en het herhalen en het opschalen van succesvolle financiële mechanismen en instrumenten te promoten. Dit kan de vorm aannemen van bijkomende inspanningen om cofinanciering en andere vormen van projectfinanciering voor biologische diversiteit te mobiliseren of van de promotie van biodiversiteits-schuldaflissing en conversie-initiatieven, waaronder schuld-voor-natuur swaps. Er kan worden overwogen om economische stimuli te ontwikkelen en in te voeren die de drie doelstellingen van het Verdrag op plaatselijk en nationaal niveau schragen en die consistent en in harmonie zijn met de andere relevante internationale verplichtingen.

15.4 Tegen 2020, ontwikkelingslanden ondersteunen waar nodig ter verbetering van de institutionele, nationale, administratieve en bestuurlijke capaciteiten, teneinde de doeltreffendheid en duurzaamheid van internationale en nationale financiële stromen voor biodiversiteit te verhogen

Deze doelstelling kwam al voor in de VBD Resource Mobilisation Strategy COP IX/11 (§ 6) en werd herhaald in paragraaf 14 van Beslissing COP XI/4 om een bevorderende omgeving te creëren teneinde te mobiliseren tot particuliere en overheidsinvesteringen in biologische diversiteit en de bijhorende ecosystemendiensten daarvan.

Deze doelstelling is essentieel om de doelstellingen inzake VBD te implementeren; immers niet alleen het bedrag van de financiering, maar ook het beheer

Afbeelding 6. Bron van nationale financiering voor biodiversiteit (Bron: UNEP/CBD/COP/11/14/ADD1).

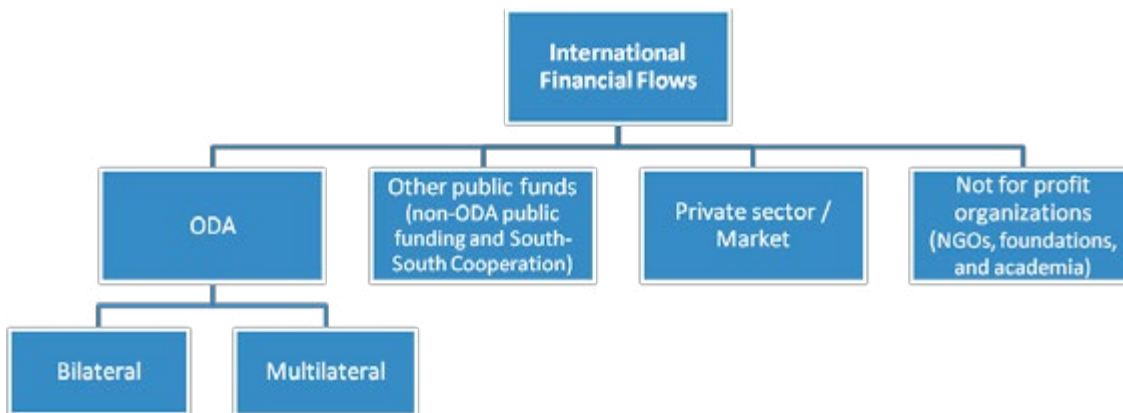
daarvan en de absorptiecapaciteit van de ontvangende landen is cruciaal. Met name de Operationele Doelstellingen 11.3 en 11.6 ondersteunen rechtstreeks de Operationele Doelstelling 15.4.

In de bilaterale en multilaterale interacties met partnerlanden zal België onder meer steun verlenen:

- om de institutionele capaciteiten voor het doeltreffend mobiliseren en gebruik van middelen te versterken; dit omvat het versterken van de capaciteiten van de relevante ministeries en agentschappen om biodiversiteit en de daarmee samenhangende ecosystemediensten op te nemen in de besprekingen met de donors en de relevante financiële instellingen;
- om de capaciteit te promoten voor de integratie van de biodiversiteitsproblematiek en de bijhorende ecosystemediensten, in de nationale en sectorale planning en de budgettaire toewijzingen voor biologische diversiteit en de daarmee

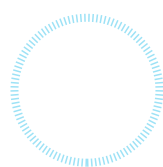
samenhangende ecosystemediensten in de nationale en relevante sectorale budgetten;

om ernaar te streven de officiële ontwikkelingshulp, die verband houdt met biologische diversiteit te verhogen, waarbij biodiversiteit door de Partijen die ontwikkelingslanden zijn, wordt gezien als een prioriteit in de strategieën om de armoede terug te dringen, in de nationale ontwikkelingsstrategieën, in het kader van de strategieën van de Verenigde Naties inzake ontwikkelingshulp en in overeenstemming met de prioriteiten bepaald in de nationale biodiversiteitsstrategieën en actieplannen.

Afbeelding 7. Types van internationale financiële stromen (Bron: UNEP/VBD/COP/11/14/ADD1).

Deel V: Uitvoering en opvolging van de Strategie

De Strategische en operationele doelstellingen van de geactualiseerde NBS worden beschouwd als belangrijke elementen om een coherente implementatie van het Verdrag inzake biologische diversiteit en van biodiversiteitsgerelateerde overeenkomsten door België tot 2020 te garanderen.

De Strategie identificeerde ook 85 operationele doelstellingen, waarvan er al veel zijn opgenomen in regionale en/of federale biodiversiteitsplannen en die momenteel worden geïmplementeerd of waarvan de implementatie wordt voorbereid. De tussentijdse stand van zaken van de uitvoering van de Strategie (2006-2011) verschaftte een overzicht van de acties die tot dusver werden ondernomen om het biodiversiteitsverlies tegen te gaan en formuleerde aanbevelingen voor het actualiseren van de strategie. De noodzakelijke aanvullende maatregelen voor de uitvoering van de operationele doelstellingen zullen waar nodig op een gecoördineerde manier worden genomen door de regionale en federale regeringen en andere relevante actoren. Waar nodig zal een coherent wettelijk kader worden goedgekeurd om een efficiënte en doeltreffende implementatie van de strategische en operationele doelstellingen mogelijk te maken. Er moet overeenstemming zijn tussen de doelstellingen, de maatregelen en de toegekende middelen.

De doelstellingen die in 2006 in de Strategie werden geformuleerd en in 2013 werden bijgewerkt mogen niet louter goede bedoelingen blijven, maar moeten worden beschouwd als een concrete impuls voor de doelstelling van 2020 om het biodiversiteitsverlies en de achteruitgang van de ecosysteemdiensten te stoppen. Zoveel als mogelijk zullen besluitvormers concrete beslissingen nemen die doelstellingen, maatregelen, schema's, budgetten, verantwoordelijke actoren en mogelijke doelstellingen specificeren om de implementatie te garanderen. Voor specifieke aangelegenheden zullen passende thematische en sectorale actieplannen worden ontworpen of geactualiseerd.

V.1 - Bestuur

Bij de uitvoering van de Strategie zal speciale aandacht worden besteed aan de informatie, de betrokkenheid en de deelname van de stakeholders.

Dit impliceert overleg en samenwerking tussen de diverse belanghebbenden, wat het draagvlak zal doen toenemen en daarmee een impuls geven aan de uitvoering van de Belgische Nationale Biodiversiteitsstrategie. Ook door met de betrokken partijen samen te werken aan concrete projecten rond prioritaire doelstellingen van de Strategie zal men hun interesse kunnen aanwakkeren.

Het is cruciaal om ervoor te zorgen dat bij de besluitvorming en de milieuplanning rekening wordt gehouden met de Belgische Nationale Biodiversiteitsstrategie.

De vooruitgang die is geboekt ten opzichte van de 2020-doelstelling en de doelstellingen van de Strategie moet periodiek worden geëvalueerd. Zodra de Strategie is goedgekeurd, is het van cruciaal belang te garanderen dat de federale, gewest- en gemeenschapsregeringen de gepaste regelingen treffen voor de uitvoering van de Strategie en dat de doeltreffendheid van deze regelingen wordt geëvalueerd. Er moeten tijdschema's worden opgesteld voor een efficiënte en effectieve uitvoering van de aanvullende maatregelen die worden geïdentificeerd.

V.2 - Monitoring en ondersteunende mechanismen

[SM1. Tegen 2015, indicatoren goedkeuren, toepassen en publiceren voor het meten van de vooruitgang van de strategische doelstellingen van de NBS](#)

Betrokken actoren: federale en regionale overheden, Stuurgroep VBD met haar experts en NGO's

De uitvoering van de Strategie en de vooruitgang tot 2020 zal worden opgevolgd en beoordeeld aan de hand van strategische indicatoren om waar nodig advies te geven over bijkomende acties. De Stuurgroep Biodiversiteitsverdrag zal de passende mijlpalen en indicatoren voor het opvolgen van de implementatie ontwikkelen.

Het bepalen van de EU-Referentiesituatie over de toestand van de biodiversiteit en de ecosystemen in Europa bracht in 2010 ook een landenstudie voor België voort. In 2011 werd een tussentijdse stand van zaken van de implementatie van de NBS 2006-2016 voorbereid. De EU-Referentiesituatie voor België en de tussentijdse stand van zaken van de NBS vormen het uitgangspunt om de vooruitgang op het vlak van de 2020-doelstellingen op te volgen.

Daarnaast zal België inspanningen leveren om biodiversiteitsindicatoren op het niveau van het VBD en op EU-niveau te ontwikkelen (VBD Hoofdindicatoren, SEBI-initiatief). De SEBI-indicatoren worden gebruikt om aan de Europese Commissie verslag uit te brengen over de gezamenlijke implementatie door de lidstaten van de EU Biodiversiteitsstrategie 2020. Het tussentijds verslag van de EU-strategie wordt verwacht in 2015.

Deze resultaatsindicatoren zullen voor de toekomstige nationale verslagen aan het VBD worden aangewend.

SM2. Tegen 2015, het EU-rapporteringstool voor de NBS op de CHM website uitvoeren

Betrokken actoren: CHM Nationaal knooppunt, federale en regionale overheden, Stuurgroep VBD

In 2013 ontwikkelde de EU portable toolkit voor het CHM, een module voor een online geïntegreerde rapportage over de Aichi-doelstellingen, de EU-Biodiversiteitsstrategie en de nationale biodiversiteitsstrategieën. Deze module zal op de website van het Belgische CHM worden geïntegreerd. Dit zal de uitwisseling van en de toegang tot informatie in verband met de Aichi-doelstellingen, de EU-biodiversiteitsstrategie en de nationale strategie vereenvoudigen.

De informatie in de tool wordt regelmatig bijgewerkt met de resultaten van SM1. Via een speciale werkgroep van de EU zal België worden betrokken bij de verdere ontwikkeling van de tool, zodat er extra informatie over de implementatie tussen de nationale en EU-rapporteringscycli kan worden toegevoegd.

SM3. Tegen 2015, beschikken over een functioneel Uitwisselingsweb (CHM) voor het Verdrag en zijn protocollen, inclusief een netwerk van gebruikers

Betrokken actoren: CHM, BCH en ABS-CH Nationale knooppunten, federale en regionale overheden, Stuurgroep VBD, VBD Nationaal knooppunt, Biodiversiteitsplatform, universiteiten, natuuragentschappen, NGO's, overheids- en privésector

Diegenen die betrokken zijn bij de uitvoering van de NBS beschikken samen over een schat aan ervaring en hebben tal van nuttige voorbeelden van goede praktijken, instrumenten en richtlijnen ontwikkeld. Ook buiten deze gemeenschap is er verdere nuttige informatie te vergaren. Het wereldwijde CHM-werkprogramma vraagt de Partijen om een netwerk van biodiversiteitskennis te ontwikkelen, met inbegrip van een database en netwerk van gebruikers, deze kennis en ervaring samen te voegen en beschikbaar te stellen via het Uitwisselingsweb, teneinde de implementatie van het VBD te vergemakkelijken en te ondersteunen, met inbegrip van de verschillende programma's en de nationale biodiversiteitsstrategieën en actieplannen. Het is ook voorstander van een duurzaam nationaal CHM, zodat binnen elke Partij iedereen toegang krijgt tot de informatie, expertise en ervaring vereist om het Verdrag te implementeren. Nationale knooppunten van het Uitwisselingsweb dienen ook te worden gekoppeld aan het uitwisselingsmechanisme, dat wordt beheerd door het Secretariaat van het Verdrag; en informatie-uitwisseling tussen deze moet worden vergemakkelijkt.

Het nationale CHM moet worden aangepast en kunnen tegemoet komen aan de rol waarmee het Strategisch Plan 2011-2020 van het Verdrag het belastte. Het moet actief worden gebruikt door de biodiversiteitsgemeenschap in België om informatie toe te voegen en bij te werken, die relevant is voor de opvolging van de uitvoering van de nationale strategie. Regionale informatie over biodiversiteit en de uitvoering van het Verdrag moet aan het nationale CHM worden gelinkt, indien beschikbaar op een regionale website, of door het betreffende gewest op het nationale CHM worden gepubliceerd, indien er geen specifieke website voorhanden is.

De Belgische partnerrol voor het CHM moet de nationale CHM's in ontwikkelingslanden en elders blijven promoten om de gemeenschap van gebruikers en hun netwerken verder uit te breiden.

SM4. Tegen 2015, zijn functionele CHM's voor de uitvoering en overdracht van technologieën beschikbaar voor het VBD en de bijhorende protocollen (BCH, ABS-CH)

Betrokken actoren: CHM, ABS en BCH knooppunten, federale en regionale overheden

Het Verdrag inzake biologische diversiteit vraagt de Verdragsluitende Partijen om een nationaal Clearing House Mechanisme (CHM) op te richten, dat zowel de uitwisseling van informatie over biodiversiteit én wetenschappelijke en technische samenwerking toelaat. Tijdens COP 10 werd het mandaat voor het CHM verruimd tot een instrument voor het opvolgen van de uitvoering van de nationale strategieën en actieplannen. Het Cartagena Protocol inzake bioveiligheid richt een Biosafety Clearing House (BCH) op om de Partijen te helpen bij de uitvoering van het Protocol en de uitwisseling van wetenschappelijke, technische, milieu- en juridische informatie over en ervaring met genetisch gewijzigde organismen te vereenvoudigen (GGOs). Ook het Nagoya Protocol inzake toegang en verdeling van voordelen van genetische rijkdommen (ABS) vergt de oprichting van een ABS-CH.

België moet ervoor zorgen dat de verschillende uitwisselingswebben functioneel zijn en hun mandaat krachtens het Verdrag en de Protocollen vervullen. Aangezien biodiversiteit in België overwegend een regionale bevoegdheid is, moeten de Gewesten er ook voor zorgen dat, wanneer er geen gewestelijke uitwisselingswebben worden opgericht, de relevante informatie wordt toegevoegd aan het nationale CHM of dat er verwijzingen naar relevante informatiebronnen beschikbaar worden gesteld.

Sinds het van kracht worden van het Verdrag zijn de verschillende Belgische betrokken actoren op vraag van partners in ontwikkelings- en andere landen overgegaan tot technologieoverdracht. In samenwerking met het BCH en het Biodiversiteitsplatform zal het nationale CHM een speciaal luik op de website ontwikkelen om de technologieoverdracht, die in verband met biodiversiteit al heeft plaatsgevonden, in de kijker te zetten. Belanghebbende partijen die op zoek zijn naar technologie voor biodiversiteit kunnen dit luik als informatiebron gebruiken. Het Secretariaat van het Verdrag werd verzocht in Beslissing XI/2, artikel 17, om informatie over technologieoverdracht en behoeften

van partijen te verzamelen. België moet ervoor zorgen dat de informatie over overdracht van technologie door Belgische belanghebbenden op regelmatige basis wordt uitgewisseld met het secretariaat. De Partijen zullen hun vragen voor technologieoverdracht bekend maken op het CHM en aan de belanghebbenden.

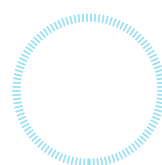
V.3 - Duur, rapportage, evaluatie en toetsing

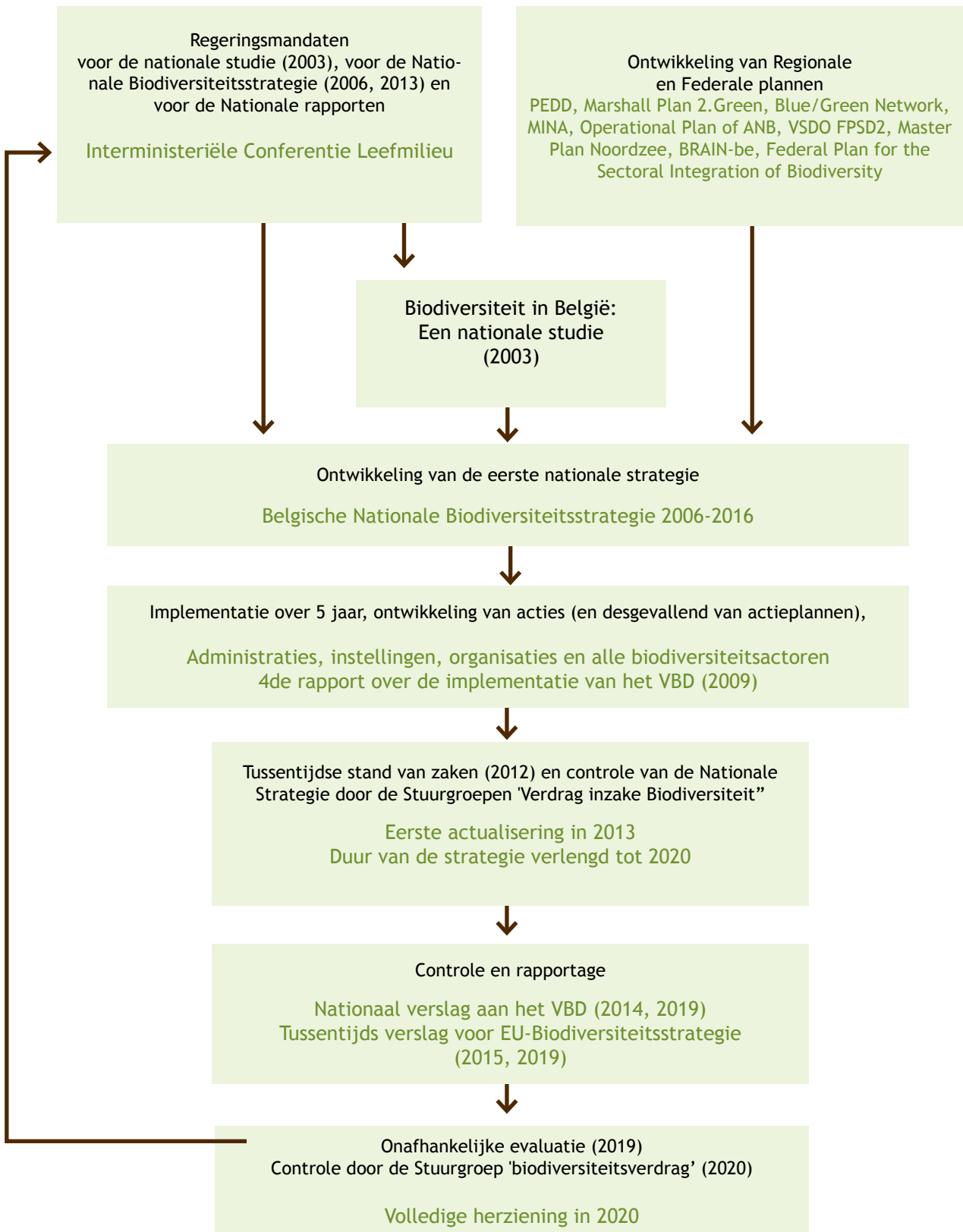
Oorspronkelijk zou de eerste nationale Strategie een duur hebben van 10 jaar, tot 2016. De conclusies van de tussentijdse stand van zaken van de Strategie (2012) gaven een aanbeveling om de tekst te actualiseren. Er werd besloten om de doelstellingen en de duur van de Strategie af te stemmen op de 2020 Aichi-doelstellingen en op de EU-Biodiversiteitsstrategie tot 2020.

De uitvoering van de Strategie zal worden opgevolgd en beoordeeld aan de hand van strategische indicatoren (cf. Ondersteunende Maatregel 1 hierboven).

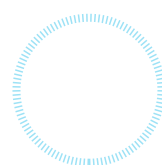
Aan de hand van evaluaties zal men een beeld krijgen van de gevolgen voor het milieu en van de sociaaleconomische impact. De evaluatie en de rapportering over de geboekte vooruitgang en over de obstakels bij de implementatie van de Nationale Biodiversiteitsstrategie worden beschikbaar gesteld op de CHM website en om de vier jaar gepubliceerd, conform de nationale rapportering voor het VBD (elke vier jaar). Dat moet de Stuurgroep 'Biodiversiteitsverdrag' de kans geven om de efficiëntie van de genomen maatregelen te evalueren en om prioriteiten te identificeren om bijkomende acties te begeleiden.

Een onafhankelijke evaluatie van de resultaten van de NBS is gepland tegen het einde van de verlenging, zijnde 2020. Het zal zowel milieu als socio-economische gevolgen behandelen.

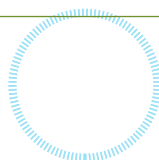

Afbeelding 8. Stappen voor de ontwikkeling en de implementatie van de Belgische Nationale Biodiversiteitsstrategie.

Lijst van afkortingen

ABS	Access and Benefit-sharing / Toegang en verdeling van voordelen (TVV)
ABS-CH	Uitwisselingsweb inzake toegang en verdeling van voordelen
AEWA	African-Eurasian Waterbird Agreement / Afrikaans-Euraziatische overeenkomst over watervogels
AFLEG	Africa Forest Law Enforcement and Governance / Wetshandhaving en bestuur in de bosbouw in Afrika
ANB	Agentschap voor Natuur en Bos
ANG	Algemene Nationale Databank
BALANS	Balancing impacts of human activities in the Belgian part of the North Sea (research project) / Afweging van de menselijke activiteiten in het Belgisch deel van de Noordzee
BBP	Belgian Biodiversity Platform / Belgisch Biodiversiteitsplatform
BCH	Biosafety Clearing-House/ Uitwisselingsweb voor Bioveiligheid
BEES	Biodiversity and Ecosystem Services
Belspo	Belgian Federal Science Policy Office/ Federaal Wetenschapsbeleid
BIM	Leefmilieu Brussel - Brussels Instituut voor Milieubeheer
Bt GGO	Genetisch gewijzigde organismen met een gen van <i>Bacillus thuringiensis</i> (Bt)
CBD	of UNCBD, United Nations Convention on Biological Diversity / Verdrag van de Verenigde Naties inzake biologische diversiteit (of VBD)
CBD NFP	National Focal Point to the Convention on Biological Diversity / Nationaal knooppunt voor het Verdrag inzake biologische diversiteit
CCAMLR	Convention on the Conservation of Antarctic Marine Living Resources / Verdrag inzake de instandhouding van levende rijkdommen in de Antarctische wateren
CCGRND	Adviescomités voor het Beheer van de Natuurgebieden
CCIM	Coördinatie-Comité Internationaal Milieubeleid
CEP	Committee for Environmental Protection / Comité voor Milieubescherming (onder het Antarctisch Verdrag)
CEPA	Communication, Education and Public Awareness / Communicatie, Educatie en Bewustwording
CESRW	Conseil économique et social deWallonie of Economische en Sociale Raad van het Waals Gewest'
CFDD	Belgian Federal Council for Sustainable Development / Federale Raad voor Duurzame Ontwikkeling
CFP	Common Fishery Policy / Gemeenschappelijk Visserijbeleid
CGRFA	FAO Commission on Genetic Resources for Food and Agriculture
CHM	Clearing-House Mechanism / Uitwisselingsweb
CIDD	Interdepartmental Commission for Sustainable Development / Interdepartementale Commissie voor Duurzame Ontwikkeling
CITES	Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora / Overeenkomst inzake de internationale handel in bedreigde in het wild levende dier- en plantensoorten
CLO	Centrum voor Landbouwkundig Onderzoek
CMS	Convention on Migratory Species / Verdrag inzake de bescherming van trekkende wilde diersoorten
COP	Conferentie van de Partijen
COP/MOP	Conferentie van de Partijen als Bijeenkomst van de Partijen
CPB NFP	Primary National Focal Point to the Cartagena Protocol on Biosafety
CRA-W	Walloon Agricultural Research Centre / Waals Centrum voor Landbouwkundig Onderzoek
CRIE	Centre Régional d'Initiation à l'Environnement / Regionaal Centrum voor Milieueducatie
CRNFB	Centre de Recherche de la Nature, des Forêts et du Bois (Waals gewest)
CSD	Commission on Sustainable Development / Commissie Duurzame Ontwikkeling
CSWCN	Conseil supérieur wallon de la Conservation de la Nature / Waalse Hoge Raad voor Natuurbehoud
CWEDD	Conseil wallon de l'Environnement pour le développement durable / Waalse Milieuraad voor Duurzame Ontwikkeling
DEMNA	Département de l'Etude du milieu naturel et agricole / Departement Onderzoek naar het natuurlijk en landbouwmilieu van het Waals Gewest

DGA	Ministere de la Region wallonne, Direction générale de l'Agriculture / Ministerie van het Waals Gewest · Algemene Directie Landbouw,
DGARNE - DNF	Direction générale Agriculture, Ressources naturelles et Environnement / Directoraat-Generaal Landbouw, Natuurlijke Hulpbronnen en Leefmilieu
DGDC	Belgische Ontwikkelingssamenwerking
DIFTAR	GeDIFFerentieerd TARief voor afvalverwerking
DPSIR	Raamwerk goedgekeurd door het EMA. De componenten zijn: Drijvende krachten, Druk, Toestand, Impact, Respons
EEA	European Environment Agency / Europees Milieuagentschap
EIA	Environmental Impact Assessment / Milieueffectbeoordeling
ELFPO	Europees Landbouwfonds voor Plattelandsontwikkeling
EMA	Europees Milieuagentschap
ENAFLEG	Europe and North Asia Forest Law Enforcement and Governance / Wetshandhaving en Bestuur in de Bosbouw in Europa en Noord-Azië
ESD	Education for Sustainable Development / Educatie voor Duurzame Ontwikkeling
EU	Europese Unie
EUFORGEN	European Forest Genetic Resources Programme
EUROBATS	Agreement on the Conservation of Populations of European Bats / Overeenkomst betreffende de instandhouding van vleermuizen in Europa
EVF	European Fisheries Fund / Europees Visserijfonds
FAO	Food and Agriculture Organisation / Voedsel- en Landbouworganisatie van de Verenigde Naties
FEEDIS	Feeding Information System
FLEGT	Forest Law Enforcement, Governance and Trade / Wetshandhaving, bestuur en handel in de bosbouw
FOD	Federale Overheidsdienst
FOD DG 5	Federale Overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu; Directoraat-generaal Leefmilieu
FPS	Federal Public Service
FPSD	Federal Plan for Sustainable Development / Federaal Plan voor Duurzame Ontwikkeling
FRDO	Belgian Federal Council for Sustainable Development
FRPP	Federaal Reductieplan voor pesticiden
FSC	Forest Stewardship Council
GBIF	Global Biodiversity Information Facility
GBO	Global Biodiversity Outlook
GDN	Green Diplomacy Network / Netwerk voor Groene Diplomatie
GEF	Global Environment Facility/ Wereldmilieufonds
GES	Good Environmental Status / Goede Milieutoestand
GFP	Good Farming Practice / Goede Landbouwpraktijken
GG	Genetisch gewijzigd
GGO	Genetisch gewijzigd organisme
GLB	Gemeenschappelijk Landbouwbeleid
GSPC NFP	National Focal Points to the Global Strategy for Plant Conservation
GTI	Global Taxonomy Initiative / Wereldwijd Taxonomisch Initiatief
GURT	Genetic Use of Restriction Technologies
GVB	Gemeenschappelijk Visserijbeleid
HNV	High Nature Value / hoge natuurwaarde
HVV	Hubertus Vereniging Vlaanderen vzw
IAS	Invasive Alien Species / Invasieve uitheemse soorten
IBGE	Bruxelles Environnement - Brussels Institute for Management of the Environment / Leefmilieu Brussel
ICDO	Interdepartmental Commission for Sustainable Development/ Interdepartementale Commissie voor Duurzame Ontwikkeling
ICES	International Council for the Exploration of the Sea

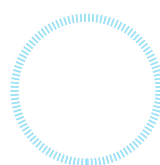

ICZM	Integrated Coastal Zone Management / geïntegreerd beheer van de kustgebieden
IEW	Inter-Environnement Wallonie asbl
ILC	Indigenous and Local Communities
ILO	International Labor Organization
IMO	International Maritime Organisation / Internationale Maritieme Organisatie
INBO	Instituut voor natuur- en bosonderzoek
IPBES	Intergovernmental Science-Policy Platform on Biodiversity and Ecosystem Services
IPEN	International Plant Exchange Network
IPPC	International Plant Protection Convention
ITTO	International Tropical Timber Organization / Internationale Organisatie voor Tropisch Hout
IUCN	International Union for the Conservation of Nature / Wereldunie voor Natuurbehoud
IVON	Integrated Natural Interweaving and Support Network / Integraal Verwevings- en Ondersteunend Netwerk'
IWC	International Whaling Commission / Internationale Walvisvaartcommissie
KBIN	Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen
KMMA	Koninklijk Museum voor Midden-Afrika
KRM	Kaderrichtlijn Mariene Strategie
KWIA	Support group for indigenous peoples/ Steungroep voor inheemse volken
LAC	Limits of Acceptable Change / Grenzen van Aanvaardbare Verandering
LIFE	EU Financial Instrument for the Environment
LMOs	Living Modified Organisms
LNE	Leefmilieu, Natuur en Energie
LV	Vlaamse overheid - Landbouw en visserij
MA	Millennium Ecosystem Assessment / Millenniumevaluatie van het Ecosysteem
MAES	EU initiatief 'In kaart brengen en beoordelen van de toestand van ecosystemen en hun diensten' (<i>Mapping and Assessment of Ecosystems and their Services</i>)
MDGs	Millennium Development Goals
MEAs	Multilateral Environment Agreements / Multilaterale Milieuoovereenkomsten
MFWB	Ministère de la Communauté française Wallonie Bruxelles
MINA	Milieu- en Natuurraad van Vlaanderen
MOSAICC	Micro-organisms Sustainable Use and Access Regulation International Code of Conduct
MPAs	Marine Protected Areas / Beschermde Mariene Gebieden
MSFD	Kaderrichtlijn mariene strategie (<i>Marine Strategy Framework Directive</i>)
MSP	Marien Ruimtelijk Plan (<i>Marine Spatial Planning</i>)
MUMM	Management Unit of the North Sea Mathematical Models/NATO North Atlantic Treaty Organisation / Beheerseenheid van het Mathematisch Model van de Noordzee
NAPAN	Nationaal Actie Plan d'Action National
NBS	Nationale Biodiversiteitsstrategie
NFPs	National Forest Programmes / Nationale Bosprogramma's
NGO	niet-gouvernementele organisatie
NPB	Nationale Plantentuin van België (<i>National Botanical Garden of Belgium</i>)
OESO	Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling
OSPAR	Convention for the Protection of the Marine Environment of the North-East Atlantic / Verdrag inzake de Bescherming van het Mariene Milieu van de Noord-Oost-Atlantische Oceaan
PCDN	Plan Communal de Développement de la Nature of Gemeentelijk Plan voor Natuurontwikkeling
PDOV	Plan Duurzame Ontwikkeling voor Vlaanderen
PEBLDS	Pan-European Biodiversity and Landscape Strategy / pan-Europese Strategie voor Biodiversiteit en Landschapsstrategie
PEDD	Plan d'Environnement pour le Développement Durable de la Wallonie / Waals Milieuplan voor Duurzame Ontwikkeling
PEFC	Programme for the Endorsement of Forest Certification schemes / Boscertificatie Duurzaam Bosbeheer

PGRFA	Plant Genetic Resources for Food and Agriculture
PNC	Provincie Limburg, Provinciaal Natuurcentrum - Provincial Nature Centre
PRD-GewOP	Plan regional de développement / Gewestelijk Ontwikkelingsplan
PRDD	Plan régional de développement durable / Gewestelijk Plan voor Duurzame Ontwikkeling
PRIBEL	Pesticide Risk Index Belgium / Pesticide Risico Index België
PRPB	Programma voor de Reductie van Pesticiden en Biociden
RBINS	Royal Belgian Institute of Natural Sciences / Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen
RMCA	Royal Museum for Central Africa / Koninklijk Museum voor Midden-Afrika
ROS	Recreation Opportunity Spectrum
SBSTTA	Subsidiary Body on Scientific, Technical and Technological Advice / Hulporgaan voor wetenschappelijk technisch en technologisch advies
SEA	Strategic Impact Assessment / SMEB Strategische Milieueffectbeoordeling
SEBI	Streamlining European Biodiversity Indicators
SEEA	System of Environmental-Economic Accounting
SERV	Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen
SFM	Sustainable Forest Management / Duurzaam Bosbeheer
SIA	Strategic Impact Assessment / SMEB Strategische Milieueffectbeoordeling
SSD	Science for a Sustainable Development / Wetenschap voor een Duurzame Ontwikkeling
SPA	Special Protection Areas
SPI	Science-Policy Interface
SWAP	Sector-Wide Approaches
TAC	Total Allowable Catches (for fishery) / Totale Toegestane Vangsten (voor de visserij)
TBEW	Tableau de bord de l'environnement wallon / Situatie-overzicht van het Waalse Milieu
TRIPS	Trade-Related Intellectual Property Rights / Overeenkomst inzake de Handelsaspecten van de Intellectuele Eigendom
UA	Universiteit Antwerpen
UCL	Université Catholique de Louvain
UNCBD	United Nations Convention on Biological Diversity (or CBD) / Verdrag van de Verenigde Naties inzake biologische diversiteit
UNCCD	United Nations Convention to Combat Desertification / Verdrag van de Verenigde Naties ter bestrijding van woestijnvorming
UNCLOS	United Nations Convention on the Law of the Sea / Zeerechtverdrag van de Verenigde Naties
UNCTAD	United Nations Conference on Trade and Development / Conferentie van de Verenigde Naties inzake Handel en Ontwikkeling
UNDP	United Nations Development Programme / Ontwikkelingsprogramma van de Verenigde Naties
UNECE	United Nations Economic Commission for Europe / Europese Economische Commissie van de Verenigde Naties
UNEP	United Nations Environment Programme / Milieuprogramma van de Verenigde Naties
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization / Organisatie van de Verenigde Naties voor Onderwijs, Wetenschap en Cultuur
UNFCCC	United Nations Framework Convention of Climate Change / Raamverdrag van de Verenigde Naties inzake klimaatverandering
UPOV	International Union for the Protection of New Varieties of Plants / Internationale Unie voor de bescherming van nieuwe plantenvariëteiten
VBD	Verdrag inzake biologische diversiteit
VBD-Nk	Nationaal knooppunt biodiversiteitsverdrag (Verdrag inzake biologische diversiteit)
VEN	Vlaams Ecologisch Netwerk
VHBR	Vlaamse Hoge Bosraad
VHJR	Vlaamse Hoge Jachtraad
VHRN	Vlaamse Hoge Raad voor Natuurbehoud
VHRR	Vlaamse Hoge Raad voor de Riviervisserij
VITO	Vlaamse Instelling voor Technologisch Onderzoek

VLIZ	Vlaams Instituut voor de Zee
VO LNE (LNE)	Flemish Government, Ministry of Environment, Nature and Energy, Department LNE/ Vlaamse overheid, Departement Leefmilieu, Natuur en Energie
VSDO	Vlaamse Strategie Duurzame Ontwikkeling
WCO	World Custom's Organisation / Werelddouaneorganisatie
WHC	World Heritage Convention / Werelderfgoedverdrag
WHO	World Health Organization / Wereldgezondheidsorganisatie
WIPO	World Intellectual Property Organization / Wereldorganisatie voor de Intellectuele Eigendom
WIV	Wetenschappelijk instituut Volksgezondheid
WSSD	World Summit on Sustainable Development / Wereldtop over Duurzame Ontwikkeling
WTO	World Trade Organization / Wereldhandelsorganisatie

Glossarium

Adaptief beheer: Beheer dat rekening houdt met de complexe en dynamische aard van ecosystemen en hun gebruik, en met de afwezigheid van volledige kennis over hun werking. Omdat omstandigheden veranderen en onzekerheden inherent zijn aan het gebruik van componenten van biodiversiteit, kan adaptief beheer inspelen op onzekerheden en bevat het elementen van 'al doende leren' of feedback uit onderzoek. Opvolging is een cruciale component van adaptief beheer. Het concept wordt toegelicht in document UNEP/CBD/SBSTTA/9/INF/8 (2003).

Agrobiodiversiteit: is een algemene term die alle componenten van biodiversiteit omvat die relevant zijn voor voedsel en landbouw, en alle componenten van biodiversiteit die het agro-ecosysteem vormen: de veelzijdigheid en variabiliteit van dieren, planten en micro-organismen op het niveau van de genen, de soorten en de ecosystemen, die nodig zijn om de belangrijkste functies van het agro-ecosysteem, zijn structuur en processen te ondersteunen.

Aquacultuur: wordt door de FAO gedefinieerd als "de kweek van waterorganismen zoals vissen, weekdieren, schaaldieren en waterplanten. 'Kweek' impliceert een zekere vorm van interventie in het groeiproces om de productie te bevorderen, bv. regelmatig bevoorraden, voederen, beschermen tegen roofdieren,... Het impliceert ook het eigendomsrecht voor de voorraad die wordt gekweekt.'

Biobrandstoffen: zijn brandstoffen waarvoor biomassa als grondstof wordt gebruikt (*i.e.* organisch materiaal).

Biologische diversiteit (biodiversiteit): de verscheidenheid aan levende organismen van elke herkomst, inclusief terrestrische, mariene en andere aquatische ecosystemen en de ecologische processen waarvan ze deel uitmaken. Dit omvat diversiteit binnen soorten, tussen soorten en van ecosystemen.

Biomanipulatie (van meren): techniek voor het herstellen van meren door top-downbeheer, vooral door de visbestanden te beperken en/of te herstructureren, teneinde de begrazing door herbivoren zoöplankton te bevorderen om de biomassa van het fytoplankton onder controle te houden en bijgevolg een systeem van zuiver water met een hoge verscheidenheid aan soorten te verkrijgen en in stand te houden.

Biomassa: omvat niet-eetbare componenten voor allerlei toepassingen afgeleid van planten, algen, dieren of schimmels. Ze speelt een belangrijke rol als grondstof voor hernieuwbare energieproductie (elektriciteit, verwarming, koeling, brandstof), maar ook als basismateriaal voor andere doeleinden.

Bioregionale benadering: benadering op de schaal van en volgens het concept 'bioregio', dit is een territorium gedefinieerd door een combinatie van biologische, sociale en geografische criteria, eerder dan geopolitieke overwegingen; een bioregio is meestal een systeem van verwante, met elkaar verbonden ecosystemen.

Biotechnologie: een technologische toepassing die gebruikmaakt van biologische systemen, levende organismen of afgeleiden daarvan, om producten of processen te maken of aan te passen voor specifieke doeleinden en gebruiken. Het domein van de biotechnologie strekt zich dus uit van 'klassieke' processen zoals het brouwen van bier en het maken van yoghurt (fermentatie), tot de genetische modificatie via methoden die niet op natuurlijke wijze kunnen gebeuren door microbiologische processen enkel verbeterd door natuurlijke selectie, bv. de synthese van een natuurlijk materiaal.

Cryobank: een opslagplaats waarbij zaden of ander genetisch materiaal bij heel lage temperatuur worden bewaard.

Driving forces, Pressures, States, Impacts, Responses' (DPSIR) methode: een feedbackmechanisme gebaseerd

op een reeks van causale verbanden gaande van Drijvende krachten, tot Pressie of druk, veranderingen in de Status van de omgeving, die een Impact hebben op ecosystemen en de samenleving en uiteindelijk politieke Reacties uitlokken.

Ecologisch netwerk: een coherent systeem van representatieve kerngebieden, verbindingsstukken, springplanken en bufferzones die ontworpen zijn en beheerd worden teneinde de biodiversiteit te bewaren, de diensten van het ecosysteem in stand te houden of te herstellen en een gepast en duurzaam gebruik van de natuurlijke bronnen toe te laten door de onderlinge verbinding van de materiële elementen met het landschap en de bestaande sociale en institutionele structuren.

Ecologische compensatiegebieden: gebieden die een toevluchtsoord vormen voor inheemse flora en fauna (zoals hagen, sloten, veel gebruikte weiden, braakland,...).

Ecologische voetafdruk: de ecologische voetafdruk probeert de oppervlakte op Aarde weer te geven die nodig is om te voldoen aan de consumptiebehoeften van een groep mensen of een persoon op basis van het levenspatroon van deze groep of persoon.

Ecosysteem: een dynamisch geheel van gemeenschappen van planten, dieren en micro-organismen die in wisselwerking met hun niet-levende omgeving een functionele eenheid vormen.

Ecosysteemdiensten: zijn de voordelen die mensen halen uit de ecosystemen. Het betreft: verstreckende diensten, regulerende diensten, culturele diensten en ondersteunende diensten.

Ecotoerisme: toeristische activiteiten die ernaar streven beschermde natuurgebieden of natuureservaten te ontdekken, met respect voor de lokale populaties, het patrimonium en de bescherming van het milieu (duurzaam toerisme). Het concept van ecotoerisme wordt op grote schaal verkeerd begrepen en wordt in de praktijk vaak gewoon gebruikt als een marketingmiddel voor het promoten van toerisme dat te maken heeft met de natuur.

Eindtermen van onderwijsprogramma's: eindtermen van onderwijsprogramma's zijn de minimale doelstellingen die moeten worden gerealiseerd op het vlak van kennis, inzicht, vaardigheden en attitudes die de onderwijsautoriteiten als noodzakelijk en nuttig beschouwen voor een bepaalde studentenpopulatie.

Ex situ behoud: betreft het behoud van biodiversiteitscomponenten buiten hun natuurlijke habitats.

Flagship soorten: soorten die het publiek aanspreken en andere kenmerken hebben waardoor ze geschikt zijn om de bezorgdheid over het natuurbehoud kenbaar te maken.

Geen nettoverlies: het concept van geen nettoverlies is dat behoud/biodiversiteitsverliezen in een geografische of anderszins bepaalde zone worden hersteld door een winst elders, gesteld dat dit principe geen schade toebrengt aan bestaande biodiversiteit die door de EU-natuurwetgeving wordt beschermd.

Gen: de functionele eenheid van erfelijkheid, het deel van de DNA-molecule dat een individueel enzym of structurele proteïne-eenheid codeert.

Genetische rijkdommen: zijn alle materialen met een reële of potentiële waarde afkomstig van planten, dieren of micro-organismen. Dit omvat ook genen en genenbanken van soorten.

Groene Infrastructuur: wordt omschreven als een strategisch opgezet netwerk van natuurlijke en semi-natuurlijke gebieden met diverse milieukenmerken, dat is ontworpen en wordt beheerd teneinde een brede waaier ecosysteemdiensten te leveren.

Gunstige behoudsstatus: wordt in de EU Vogel- en Habitatrichtlijn gedefinieerd door te verwijzen naar factoren zoals dynamiek van populaties, trends in het natuurlijke bereik van soorten en habitats, het resterende habitatgebied en de verhouding ervan in een lidstaat.

Introgressie: de introductie van genen van de genenpool van een soort in de genenpool van een andere soort bij kruising.

Limits of Acceptable Change (LAC): is een procedure voor het plannen van recreatiemiddelen. Het bestaat uit een reeks met elkaar verbonden stappen die leiden tot de ontwikkeling van een set meetbare doelstellingen die de gewenste ongerepte omstandigheden definiëren. Het planningsproces identificeert ook de beheersacties die nodig zijn om deze omstandigheden te realiseren of in stand te houden.

Milieueffectrapportage: is een proces om de waarschijnlijke milieu-impact van een voorgesteld project of ontwikkeling te evalueren, rekening houdend met de onderlinge socio-economische, culturele en gezondheidsgevolgen voor de mens, zowel positieve als negatieve.

Onderling overeengekomen voorwaarden: het VBD (Artikel 15(4)) zegt dat ‘wanneer toegang wordt verleend, dient zulks te geschieden op onderling overeengekomen voorwaarden...’Dit betekent dat er een (formele of informele) overeenkomst moet bestaan die aanvaardbaar is voor het land of de groep dat/die toegang geeft tot zijn genetische rijkdommen, en voor de groep die toegang tot deze rijkdommen wil verwerven.

‘Recreation Opportunity Spectrum’ (ROS): is een systeem voor het plannen en beheren van recreatiemiddelen, zoals bezoeken aan beschermde gebieden, dat de recreatiemogelijkheden indeelt in drie klassen: semi-primitief, landelijk met wegen en landelijk.

‘Set aside’: stukken land die voor een bepaalde periode werden teruggetrokken uit de landbouwproductie (bebouwbaar, voor tuinbouw of voor veeteelt, inclusief grazen).

Strategische milieueffectbeoordeling (SMEB): is het geformaliseerde, systematische en volledige proces voor het identificeren en evalueren van de milieugevolgen van voorgestelde beleidslijnen, plannen of programma’s om te garanderen dat ze volledig worden opgenomen en op een geschikte manier worden behandeld in de vroegst mogelijke fase van de besluitvorming, gelijkwaardig met economische en sociale overwegingen. De strategische milieueffectbeoordeling dekt een breder gamma activiteiten, een breder domein en vaak een langere periode dan de milieueffectrapportage van projecten.

Voorafgaande geïnformeerde toestemming: de eigenaars van kennis of rijkdommen moeten geïnformeerd worden over het doel van het verzamelen of over het gebruik van hun kennis of biodiversiteit en hun akkoord moet zijn bekomen vooraleer de activiteit plaatsvindt.

Referenties

- ALT, 2002. Code van goede landbouwpraktijken - Natuur. Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Brussel: 90 pp.
(<http://www2.vlaanderen.be/ned/sites/landbouw/downloads/codenatuur.pdf>)
- B.I.M., 2012. Natuur rapport: Rapport over de staat van de natuur in het Brussels Hoofdstedelijk gewest. 158 pp.
(http://documentatie.leefmilieubrussel.be/documents/NARABRU_20121004_NL_150dpi.PDF)
- Branquart, E., Baus, E., Pieret, N., Vanderhoeven, S. & Desmet, P. (eds), 2006. SOS invasions! Abstract book of the conference held on 09-10.03.2006 in Brussels. Belgian Federal Science Policy Office, Brussels: 76 pp.
(http://www.biodiversity.be/static/thematic_forums/invasive_species/invasions/doc/SOS_Invasions_-_Abstract_book.pdf)
- Branquart, E. & Liégeois, S. (coord.), 2005. Normes de gestion pour favoriser la biodiversité dans les bois soumis au régime forestier. MRW, DGRNE, Jambes: 86 pp.
(http://www.biodiversity.be/static/thematic_forums/forest/doc/Normes.pdf)
- Cellule Etat de l'Environnement Wallon, 2000. L'environnement wallon à l'aube du XXIe siècle. Approche évolutive. MRW, DGRNE, Namur: 420 pp.
- Cellule Etat de l'Environnement Wallon, 2005. Tableau de bord de l'environnement wallon 2005. MRW, DGRNE, Namur: 160 pp.
(<http://mrw.wallonie.be/dgrne/eew/index.asp>)
- Cellule Etat de l'Environnement Wallon, 2010. Environmental Outlook for Wallonia - Digest 2010. SPW-DGARNE-DEMNA-DEE, Namur : 66 pp.
(<http://etat.environnement.wallonie.be/index.php?page=environmental-outlook-2010>)
- CETRI (Centre tricontinental), 2010. Impact de l'expansion des cultures pour biocarburants dans les pays en développement. 150 pp.
(http://www.health.belgium.be/eportal/Environment/19067348#.Ujw_kodd-2)
- Chivian, E., 2002. Biodiversity: Its Importance to Human Health - Interim Executive Summary. Center for Health and the Global Environment, Harvard Medical School: 56 pp.
(http://www.med.harvard.edu/chge/Biodiversity_v2_screen.pdf)
- Comité régional PHYTO, 2004. Guide de bonne pratique phytosanitaire. Partie générale. Louvain-la-Neuve: 77 pp.
- Comité régional PHYTO, 2006. Guide de bonnes pratiques de désherbage. Espaces verts et voiries. Louvain-la-Neuve: 75 pp.
- Cooney, R., 2004. The Precautionary Principle in Biodiversity Conservation and Natural Resource Management. An issues paper for policy-makers, researchers and practitioners. IUCN, Gland, Switzerland and Cambridge, UK: xi + 51 pp.
- Costanza, R., d'Arge, R., de Groot, R., Farber, S., Grasso, M., Hannon, B., Limburg, K., Naeem, S., O'Neill, R.V., Paruelo, J., Raskin, R.G., Sutton, P. & van den Belt, M., 1997. The value of the world's ecosystem services and natural capital. Nature, 387: 253-260.
- Costermans, D., Hanin, Y. & Xanthoulis, S., 2004. Qualité et développement durable des zones d'activité économique. Le cahier des charges urbanistique et environnemental. Conférence Permanente du Développement Territorial, MRW, DGATLP, Namur: 10 pp.
- Council of Europe, UNEP & ECNC, 1996. The Pan-European Biological and Landscape Diversity Strategy - a vision for Europe's natural heritage. Amsterdam: 50 pp.
(<http://www.strategyguide.org/fulltext.html>)
- Council of Europe, 2003. Pan-European Strategy on Invasive Alien Species.
- Demeester, N. (ed), 2006. Statistiques agricoles 2005. SPF Economie, Direction générale statistique et information économique, Bruxelles: 98 pp.
- Department of Arts, Heritage, Gaeltacht and the Islands, 2002. National Biodiversity Plan. Government of Ireland: 49 pp.

Department of the Environment and Heritage, 1996. National Strategy for the Conservation of Australia's Biological Diversity. Department of the Environment, Sport and Territories, Canberra: 80 pp.

(www.deh.gov.au/biodiversity/publications/strategy/)

Born, Ch.-H. & de Sadeleer, N., 2004. Droit international et communautaire de la biodiversité. Dalloz, Paris: 780 pp.

Direction de l'Etat Environnemental, 2012. Key Environmental Indicators for Wallonia in 2012 (KEIW 2012). SPW - DGO3 - DEMNA - DEE, Namur : 164 pp.

(http://etat.environnement.wallonie.be/download.php?file=uploads/rapports/KEIW2012_UK_03-09_v2.pdf)

Duke, G. (ed.), 2005. Biodiversity and the EU - Sustaining Life, Sustaining Livelihoods. Conference Report. Stakeholder Conference held under the Irish Presidency of the European Union in partnership with the European Commission, 25-27 May 2004, Malahide, Ireland: 255 pp.

(http://europa.eu.int/comm/environment/nature/biodiversity/develop_biodiversity_policy/malahide_conference/pdf/conference_report.pdf)

Dumortier, M., De Bruyn, L., Hens, M., Peymen, J., Schneiders, A., Van Daele, T., Van Reeth, W., Weyembergh, G. & Kuijken, E. (red.), 2005. Natuurrapport 2005. Toestand van de natuur in Vlaanderen: cijfers voor het beleid. Mededeling van het Instituut voor Natuurbehoud, Brussel, nr. 24: 496 pp.

(http://www.instnat.be/content/page.asp?pid=NARA_NARA2005download)

Dumortier M., De Bruyn L., Hens M., Peymen J., Schneiders A., Van Daele T., Van Reeth W. (red.), 2009. Natuurverkenning 2030. Natuurrapport Vlaanderen, NARA 2009. Mededeling van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Brussel: 224 pp.

(<http://www.inbo.be/files/bibliotheek/26/185826.pdf>)

EEA, 2004. Impacts of Europe's changing climate: An indicator-based assessment. EEA Report n°2/2004, Copenhagen: 100 pp.

(http://reports.eea.europa.eu/climate_report_2_2004/en/impacts_of_europes_changing_climate.pdf)

EEA, 2005. Agriculture and environment in the EU-15 - the IRENA indicator report. EEA, Copenhagen: 128 pp.

EEA, 2006. Integration of environment into EU agriculture policy - the IRENA indicator-based assessment report. EEA, Copenhagen: 60 pp.

European Commission, 1998. Communication of the European Commission to the Council and to the Parliament on a European Community Biodiversity Strategy. Brussels: 21 pp.

(<http://europa.eu.int/comm/environment/docum/pdf/9842en.pdf>)

European Commission, 2001. Biodiversity Action Plan for the Conservation of Natural Resources. Brussels: 40 pp.

(<http://europa.eu.int/eurlex/en/com/pdf/2001/act0162en02/2.pdf>)

European Commission, 2001. Biodiversity Action Plan for Agriculture. Brussels: 52 pp.

(<http://europa.eu.int/eurlex/en/com/pdf/2001/act0162en02/3.pdf>)

European Commission, 2001. Biodiversity Action Plan for Fisheries. Brussels: 36 pp.

(<http://europa.eu.int/eurlex/en/com/pdf/2001/act0162en02/4.pdf>)

European Commission, 2001. Biodiversity Action Plan for Economic and Development Cooperation. Brussels: 24 pp.

(<http://europa.eu.int/eurlex/en/com/pdf/2001/act0162en02/5.pdf>)

European Commission, 2003. Forest Law Enforcement, Governance and Trade (FLEGT), proposal for an EU action plan. Communication from the Commission COM (2003) 251 final, Brussels: 32 pp.

(http://ec.europa.eu/comm/development/body/theme/forest/initiative/docs/Doc1-FLEGT_en.pdf#zoom=100)

European Commission, 2006. An EU Strategy for Biofuels. Communication from the Commission COM (2006) 34 final, Brussels: 29 pp.

(http://ec.europa.eu/agriculture/biomass/biofuel/com2006_34_en.pdf#search=%22biofuel%20strategy%202006%22)

European Commission, 2006. Halting the loss of

- biodiversity by 2010 - and beyond. Sustaining ecosystem services for human well-being. Communication from the Commission COM (2006) 216 final, Brussels: 15 pp.
- European Commission, 2013. Guidelines on climate change and Natura 2000. Technical Report - 2013 - 068: 105 pp.
(<http://ec.europa.eu/environment/nature/climatechange/pdf/Guidance%20document.pdf>)
- European Commission, 2013. Guidance on Integrating Climate Change and Biodiversity into Environmental Impact Assessment. 60 pp.
(<http://ec.europa.eu/environment/eia/pdf/EIA%20Guidance.pdf>)
- European Commission, 2013. Guidance on Integrating Climate Change and Biodiversity into Strategic Environmental Assessment. 70 pp.
(<http://ec.europa.eu/environment/eia/pdf/SEA%20Guidance.pdf>)
- European Food Safety Authority, 2006. Guidance document of the Scientific Panel on Genetically Modified Organisms for the risk assessment of genetically modified plants and derived food and feed. The EFSA Journal, 99: 1-94.
(http://www.efsa.europa.eu/etc/medialib/efsa/press_room/publications/scientific/1497.Par.0005.File.dat/efsa_guidance_may_061.pdf)
- European Forest Genetic Resources Programme (EUFORGEN), Technical Guidelines for genetic conservation and use, 2003. 6 pp.
(http://www.ipgri.cgiar.org/networks/euforgen/Technical_Guidelines.asp)
- FAO, 1995. Code of Conduct for Responsible Fisheries. FAO, Rome: 41 pp.
(www.fao.org/documents/show_cdr.asp?url_file=/docrep/005/v9878e/v9878e00.htm)
- FAO, 1996. Global Plan of Action for the Conservation and Sustainable Utilization of Plant Genetic Resources for Food and Agriculture. International Technical Conference on Plant Genetic Resources, Leipzig, 17-23 June 1996: 63 pp.
(<http://www.fao.org/ag/agp/agps/gpaen/gpatoc.htm>)
- Federal Public Service, Health, Food Chain Safety and Environment, 2009. The Federal Plan for the Sectoral Integration of Biodiversity in four key sectors 2009-2013. 175 pp.
(http://www.health.belgium.be/internet2Prd/groups/public/@public/@mixednews/documents/ie2divers/17964756_fr.pdf)
- Federal Public Service, Health, Food Chain Safety and Environment, 2009. Evaluation de l'impact sur la biodiversité du développement de cultures pour biocarburants, notamment de plantes génétiquement modifiées, en Belgique. 159 pp.
(http://health.belgium.be/eportal/Environment/Environnement/17466531_FR?ie2Term=biocarburant&ie2section=9128#.UhNo7Uodd-1)
- Federale Politie, 2012. Nationaal Veiligheidsplan 2012-2015. Brussel: 39 pp.
(<http://www.polfed-fedpol.be/pub/pdf/NVP2012-2015.pdf>)
- Gelauff, G.M.M. & Lejour, A.M., 2006. The new Lisbon Strategy. An estimation of the economic impact of reaching five Lisbon Targets. European Communities, Brussels: 122 pp.
(http://ec.europa.eu/enterprise/enterprise_policy/competitiveness/doc/industrial_policy_and_economic_reforms_papers_1.pdf)
- Government of Flanders, 2012. Environmental Policy Plan 2011-2015 - Summary. Departement Leefmilieu, Natuur en Energie. Afdeling Milieu-, Natuur- en Energiebeleid: 59 pp.
(http://www.lne.be/themas/beleid/mina4/leeswijzer/publicaties/boek_EN_-voor_website-%20def.pdf)
- Government of Flanders, 2012. Vision 2050: Flemish Sustainable Development Strategy 2010-2014. Departement Diensten voor het Algemeen Regeringsbeleid. Afdeling Stafdienst van de Vlaamse Regering. Duurzame Ontwikkeling: 60 pp.
(<http://ebl.vlaanderen.be/publications/documents/34261>)
- Heal, G., 2005. The costs of inaction with respect to biodiversity loss: background paper. EPOC High-Level Special Session on the Costs of Inaction, OECD, Paris, 14 April 2005: 14 pp.
(<http://www.oecd.org/dataoecd/37/3/34738405.pdf>)

- Heirman, J.-P. (ed.), 2003. Milieubeleidsplan 2003-2007. Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Brussel: 378 pp.
(http://www.mina.be/uploads/MBP_milieubeleidsplan_20032007.pdf)
- Hendriks, C., Van den Berghe, J., Van Herzele, A. & Heyens, V. (red.), 2003. Beheerplanning Harmonisch Park- en Groenbeheer. Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Brussel: 299 pp.
(<http://www.bosengroen.be/uploads/b102.pdf>)
- Heywood, V.H. (ed.), 1995. Global Biodiversity Assessment - Summary for Policy-Makers. United Nations Environment Programme. Cambridge University Press, Cambridge: 46 pp.
- I.B.G.E., Division Espaces Verts, Département des Bois et Forêt, Cantonement de Bruxelles, 2002. Projet de plan de gestion de la Forêt de Soignes partie de Bruxelles-Capitale (Projet modifié suite à la consultation publique). 156 pp.
(http://www.ibgebim.be/francais/pdf/Espacesverts/Plan_gestionFds_Fr.pdf)
- I.B.G.E., 2012. Rapport nature : Rapport sur l'état de la nature en Région de Bruxelles Capitale. 158 pp.
(http://documentation.bruxellesenvironnement.be/documents/NARABRU_20120910_FR_150dpi.pdf)
- ICES, 2005. ICES Code of Practice on the Introductions and Transfers of Marine Organisms. 30 pp.
- Interdepartmental Commission for Sustainable Development, 2004. Federal Plan for Sustainable Development 2004-2008. Brussels: 94 pp.
(<http://www.cidd.fgov.be/pub/PL200401/PL200401en.pdf> or www.plan2004.be)
- Joint Nature Conservation Committee, 2004. Plant Diversity Challenge - The UK's response to the Global Strategy for Plant Conservation. Peterborough: 53 pp.
- Legaye, N., Walot, T. & Melin, E., 2002. Nature et Entreprises: mode d'emploi. GIREA, GReMS, Ministère de la Région wallonne, brochure technique n° 9: 66 pp.
- Marijnissen, C., Muraille, B., Gérard, N. & Thenard, E., 2003. Responsibility abroad: how export credit agencies impact biodiversity. In: Franklin, A., Peeters, M. & Van Goethem, J., 2003. Ten years after Rio. What future for biodiversity in Belgium? Proceedings of a symposium held on 22 May 2002 in Brussels. Bulletin of the Royal Belgian Institute of Natural Sciences, 73, suppl.: 65-69.
- Martens, E., 2001. Overzicht van de belangrijkste internationale regelgeving en afspraken voor natuurbehoud, -herstel en -ontwikkeling. Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Brussel: 20 pp.
- Massart, S., 2004. Les ressources génétiques des animaux d'élevage en Belgique. Rapport national à la FAO: contribution de la Belgique au Premier Rapport sur l'Etat des Ressources Zoogénétiques dans le Monde. Direction de l'Agriculture au Ministère de la Région wallonne: 58 pp.
- Millennium Ecosystem Assessment, 2005. Ecosystems and Human Well-being: Synthesis. Island Press, Washington, DC: 137 pp.
(<http://www.millenniumassessment.org/proxy/document.356.aspx>)
- Millennium Ecosystem Assessment, 2005. Ecosystems and Human Well-being: Biodiversity Synthesis. World Resources Institute, Washington, DC: 86 pp.
(<http://www.millenniumassessment.org/proxy/document.354.aspx>)
- Ministère de l'Environnement et de la Faune (Québec), 1996. Convention sur la diversité biologique - Stratégie de mise en oeuvre au Québec. Québec, 122 pp.
- Ministry of the Environment (Poland), 2003. A National Strategy for the Conservation and Sustainable Use of Biological Diversity together with an Action Programme. Warsaw: 59 pp.
- Ministry of Agriculture and Forestry (Finland), 2001. Strategy for Renewable Natural Resources in Finland. Publication 8b/2001: 94 pp.
- National climate commission, 2010. Belgian national climate change adaptation strategy. Departement Leefmilieu, Natuur en Energie. Afdeling Milieu-, Natuur- en Energiebeleid, Brussel: 54 pp.
(<http://www.lne.be/themas/klimaatverandering/adaptatie/bestandenmap/nationale-adaptatiestrategie>)
- OECD, 2002. Towards sustainable household

- consumption? Trends and policies in OECD countries
 OECD Publishing: 164 pp.
- OECD, 2003. Harnessing Markets for Biodiversity - Towards Conservation and Sustainable Use. OECD Publishing: 140 pp.
- OECD, 2004. Handbook of Market Creation for Biodiversity - Issues in Implementation. OECD Publishing: 182 pp.
- Pallemaerts, M. & Dejeant-Pons, M., 2002. Human Rights and the Environment. Compendium of instruments and other international texts on individual and collective rights relating to the environment in the international and European framework. Council of Europe Publishing, Strasbourg: 326 pp.
- Peeters, M. (coord.), 2005. Third National Report of Belgium to the Convention on Biological Diversity. Royal Belgian Institute of Natural Sciences, Brussels: 198 pp.
 (http://www.biodiv.be/implementation/cbdinbe/docs/reports/nat_reports/nat_report_3)
- Peeters, M. & Branquart, E., 2006. Biodiversiteit in België: de opmars van exoten. DG Leefmilieu van de Federale Overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu, Brussel: waaier bestaande uit 15 steekkaarten.
 (https://portal.health.fgov.be/pls/portal/docs/page/internet_pg/homepage_menu/milieu1_menu/levenderijkdommen1_menu/biodiversiteit1_menu/bombylius9_menu/bombylius9_docs/waaier%20ned%20web.pdf)
- Peeters, M. & Branquart, E., 2006. La biodiversité en Belgique: SOS Invasions. DG Environnement du Service public fédéral de la Santé publique, de la Sécurité de la Chaîne alimentaire et de l'Environnement, Bruxelles: éventail comprenant 15 fiches.
 (https://portal.health.fgov.be/pls/portal/docs/page/internet_pg/homepage_menu/milieu1_menu/levenderijkdommen1_menu/biodiversiteit1_menu/bombylius9_menu/bombylius9_docs/waaier%20fr%20web.pdf)
- Peeters, M., Franklin, A. & Van Goethem, J. (eds), 2003. Biodiversity in Belgium. Royal Belgian Institute of Natural Sciences, Brussels: 416 pp.
- Peeters, M., Schlessler, M., Réveillon, A., Franklin, A., Collin, Cl. & Van Goethem, J., 2004. La biodiversité en Belgique: un aperçu. Institut royal des Sciences naturelles de Belgique, Bruxelles: 20 pp.
 (www.sciencesnaturelles.be/biodiversity)
- Peeters, M. & Van Goethem, J.L. (eds), 2002. Belgian Fauna and Alien Species. Proceedings of the symposium held on 14.12.2001 in Brussels. Bulletin of the Royal Belgian Institute of Natural Sciences, Biology, 72, suppl.: 297 pp.
- Peeters, M., Van Goethem, J., Franklin, A., Schlessler, M. & de Koeijer, H., 2004. Biodiversiteit in België: een overzicht. Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen, Brussel: 20 pp.
 (www.natuurwetenschappen.be/biodiversity)
- Police Fédérale, 2012. Plan National de Sécurité 2012-2015. Bruxelles: 40 pp.
 (<http://www.polfed-fedpol.be/pub/pdf/PNS2012-2015.pdf>)
- Région Wallonne, Communauté française. Les actions prioritaires pour l'avenir wallon, 2005. 32 pp.
 (<http://contratdavenir.wallonie.be/>)
- Secretariat of the Convention on Biological Diversity, 2001. Global Biodiversity Outlook. Montreal: 282 pp.
- Secretariat of the Convention on Biological Diversity, 2002. Global Strategy for Plant Conservation. Montreal: 13 pp.
- Secretariat of the Convention on Biological Diversity, 2002. Bonn Guidelines on Access to Genetic Resources and Fair and Equitable Sharing of the Benefits Arising out of their Utilization. Montreal: 20 pp.
 (<http://www.biodiv.org/doc/publications/cbdbonngdlsen.pdf>)
- Secretariat of the Convention on Biological Diversity, 2005. Handbook of the Convention on Biological Diversity including its Cartagena Protocol on Biosafety. Third edition. Montreal: 1493 pp.
- Secretariat of the Convention on Biological Diversity, 2006. Global Biodiversity Outlook 2. Montreal: 81 + vii pages.

Secretariat of the Convention on Biological Diversity,

2007. *Managing Tourism & Biodiversity, User's Manual on the CBD Guidelines on Biodiversity and Tourism Development*. Montreal: 125 pp.

(<http://www.cbd.int/doc/programmes/tourism/tourism-manual-en.pdf>)

Stolpe, G. & Fischer, W. (eds), 2004. *Promoting CITES-CBD Cooperation and Synergy. Proceedings of the workshop held on the Isle of Vilm from 20 to 24 April 2004*. BfN-Skripten 116: 241 pp.

(<http://www.bfn.de/09/skript116.pdf>)

Sustainable Use Initiative, 2000. *Sustainable Use within an Ecosystem Approach* (document prepared for the Subsidiary Body for Scientific, Technical and Technological Advice to the Convention on Biological Diversity, 5th meeting). IUCN, Montréal, Canada: 12 pp.

Task force développement durable, 2005. *Comprendre et gouverner le développement. Rapport fédéral sur le développement durable 2000-2004*. Bureau fédéral du Plan, Bruxelles: 279 pp.

(<http://www.plan.be/fr/pub/other/OPSDREP07/OPSDREP07fr.pdf>)

Task force développement durable, 2005. *Tableau d'indicateurs de développement durable. Supplément au troisième Rapport fédéral sur le développement durable*. Bureau fédéral du Plan, Bruxelles: 124 pp.

(<http://www.plan.be/fr/pub/other/OPSDREP08/OPSDREP08fr.pdf>)

Task Force Duurzame Ontwikkeling, 2005. *Ontwikkeling begrijpen en sturen. Federaal Rapport inzake Duurzame Ontwikkeling 2000-2004*. Federaal Planbureau, Brussel: 273 pp.

(<http://www.plan.be/fr/pub/other/OPSDREP07/OPSDREP07nl.pdf>)

Task Force Duurzame Ontwikkeling, 2005. *Tabel met indicatoren van duurzame ontwikkeling. Supplement bij het derde Federaal Rapport inzake duurzame ontwikkeling*. Federaal Planbureau, Brussel: 124 pp.

(<http://www.plan.be/fr/pub/other/OPSDREP08/OPSDREP08nl.pdf>)

Vandenabeele, J. & Goorden, L., 2004. *ABC van het participatief milieubeleid*. Steunpunt Milieubeleidswetenschappen & Universiteit Antwerpen: 70 pp.

(<http://www.milieubeleidswetenschappen.be/exdocs/ABC%20Participatief%20Milieubeleid.pdf#search=%22abc%20participatief%20milieubeleid%22>)

Vlaamse overheid, 2012. *Milieubeleidsplan 2011-2015*. Departement Leefmilieu, Natuur en Energie. Afdeling Milieu-, Natuur- en Energiebeleid, Brussel: 150 pp.

(<http://www.lne.be/themas/beleid/mina4/leeswijzer/publicaties/Milieubeleidsplan2011-2015.pdf>)

Vlaamse overheid, 2012. *Samen grenzen verleggen: Vlaamse strategie duurzame ontwikkeling*. Departement Diensten voor het Algemeen Regeringsbeleid. Afdeling Stafdienst van de Vlaamse Regering. Duurzame Ontwikkeling: 149 pp.

(http://do.vlaanderen.be/sites/default/files/VSDO2_0.pdf)

Vlaamse Regering, 1998. *Code voor goede natuurpraktijk i.f.v. wijziging van vegetatie en van kleine landschapselementen*. Omzendbrief LNW/98/01: 22 pp.

(<http://www.herselt.be/Code%20Goede%20Natuurpraktijk.doc>)

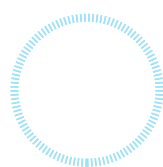
WWF International, UNEP World Conservation Monitoring Centre and the Global Footprint Network, 2004. *The Living Planet Report*. Gland: 44 pp.

(<http://www.panda.org/downloads/general/lpr2004.pdf>)

WWF European Policy Office, 2005. *Europe 2005: The Ecological Footprint*. Brussels: 28 pp.

(<http://www.footprintnetwork.org/download.php?id=6>)

Bijlagen

Bijlage 1: Biodiversiteitsactoren in België

Bijlage 2: Belangrijkste internationale overeenkomsten en instrumenten met rechtstreekse relevantie voor biodiversiteit

Bijlage 3: Belangrijkste internationale organisaties die een impact hebben op de biodiversiteit

Bijlage 4: Samenhang tussen de Aichi Doelstellingen, de Biodiversiteitsstrategie 2020 van de EU en de Actualisering van de Belgische Nationale Biodiversiteitsstrategie

Bijlage 1: Biodiversiteitsactoren in België

Elk niveau van de Belgische regering, hetzij federaal, gewest-, gemeenschaps- of lokaal, is verantwoordelijk voor biodiversiteitskwesaties. Toch liggen de bevoegdheden voor biodiversiteit vooral bij de drie gewesten: Vlaanderen, Wallonië en Brussel. Heel wat verschillende actoren nemen actief deel aan de implementatie van de Strategie: ministeries en administraties, advies- en overlegorganen, onderzoeksinstellingen, NGO's, informatiecentra, individuen en gemeenschapsgroepen, ...

De website van het Belgisch Uitwisselingsweb zal een overzicht geven van de verantwoordelijkheden en de contactgegevens van de belangrijkste biodiversiteitsactoren in België (<http://www.biodiv.be>). In deze bijlage concentreren we ons op (1) ministeries en administraties, (2) advies- en overlegorganen en (3) onderzoeksinstellingen.

1.1. MINISTERIES EN ADMINISTRATIES

Vlaams Gewest:

Alle diensten van het Vlaams Gewest en de Vlaamse Gemeenschap zijn samengebracht in één ministerie dat bestaat uit diverse departementen, onderverdeeld in administraties en afdelingen.

De taken en bevoegdheden van het Vlaams Gewest en de Vlaamse Gemeenschap zijn onderverdeeld in 13 beleidsdomeinen. De uitvoering van het Verdrag inzake biologische diversiteit (VBD) valt voornamelijk onder het beleidsdomein Leefmilieu, Natuur en Energie (LNE). Het LNE-Departement speelt een centrale rol: het coördineert de voorbereiding en rapportering van het Vlaamse milieubeleid en het beheer en de opvolging van de uitvoering daarvan.

Binnen het Ministerie voor Leefmilieu, Natuur en Energie zijn de volgende afdelingen van belang voor de uitvoering van het VBD:

- het Departement Leefmilieu, Natuur en Energie, dat zich bezighoudt met o.a.:
  - het internationaal milieubeleid (coördinatie van het Vlaamse internationale milieubeleid),
  - het milieu-, natuur- en energiebeleid (coördinatie van de voorbereiding, evaluatie en argumentatie van het beleid),
  - milieuvergunningen (waaronder vergunningen voor beperkt gebruik van GGO's)
- Agentschap voor Natuur en Bos (ANB): dit agentschap is bevoegd voor het juridische kader aangaande bescherming, behoudsmaatregelen, communicatie en samenwerking rond natuur, bossen en groene ruimten. Dit agentschap promoot duurzaam bosbeheer en staat in voor het versterken van natuur, bos en openbaar groen in Vlaanderen. Het beheert de groene gebieden van het Vlaams Gewest en zijn partners en is verantwoordelijk voor het uitreiken van vergunningen en vrijstellingen, en voor het afdwingen van verordeningen aangaande de bescherming van habitats en soorten.
- het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek (INBO): dit instituut verricht wetenschappelijk onderzoek over de status en trends van biodiversiteit, en over de ontwikkeling en het duurzaam gebruik van natuur en bossen.

Daarnaast zijn er drie openbare instanties die elk één specifiek milieuthema behandelen: de Vlaamse Landmaatschappij (VLM) voor de planning van het landgebruik, de Vlaamse Milieumaatschappij (VMM) voor het opvolgen van de kwaliteit van het oppervlaktewater en de lucht, en de Openbare Afvalstoffenmaatschappij voor het Vlaams Gewest (OVAM) die instaat voor de preventie en het beheer van afval, bodem en vervuiling.

Naast de bovenvermelde milieustructuren zijn er ook heel wat andere administraties en departementen die een rol spelen bij de instandhouding van de biodiversiteit in België, bijvoorbeeld voor transport, visserij en landbouw, ruimtelijke planning, ...

Waals Gewest:

In het Waals Gewest is het Directoraat-Generaal Landbouw, Natuurlijke Hulpbronnen en Leefmilieu (D GARNE) van het Ministerie van het Waals Gewest bevoegd voor het natuurbehoud, het leefmilieu (vooral afval), bodembeheer en -bescherming en voor de exploitatie van natuurlijke rijkdommen zoals water en bossen in het Waals Gewest. Binnen het D GARNE zijn verschillende administratieve afdelingen bevoegd voor de diverse taken:

1. **Departement Natuur en Bossen.** Dit departement is belast met het ecologisch beheer van het natuurlijk milieu, inclusief de Waalse bossen. Dit departement start ook innovatieve projecten voor natuurbescherming buiten de beschermde gebieden op (bv. ecologisch beheer van wegbermen) en geeft subsidies om acties die de biodiversiteit herstellen aan te moedigen (bv. aanplanten van hagen). Vier **directies** waken over de implementatie van de bovenvermelde taak: **Directie Algemene Zaken, Directie Bosbestand, Directie Natuur en Directie Jacht en Riviervisserij.**
2. **Departement Vergunningen en Machtigingen (met inbegrip van het afleveren van vergunningen voor beperkt gebruik van GGO's).**
3. **Waalse Afvaldienst.** Deze dienst zet zich in voor de preventie, de valorisatie en de verwijdering van afval teneinde het milieu te beschermen.
4. **Directie Water.** Deze afdeling werkt onder andere aan de implementatie van de Raamrichtlijn Water, rivierovereenkomsten, herstel van aquatische habitats en rivieroeveren.
5. **Directie Milieubeleid.** Deze afdeling onderzoekt strafbare milieuovertredingen en volgt de toestand van het milieu op (aan de hand van indicatoren).
6. Wetenschappelijke ondersteuning is gegeven door het **DEMNA**
7. **Departement Landelijke Zaken en Waterlopen.** Dit houdt zich bezig met agromilieumaatregelen.

8. Wetenschappelijke ondersteuning gebeurt ook door onderzoeksovereenkomsten met diverse universiteiten.

Naast bovenvermelde instellingen zijn er ook diverse andere departementen en ministeries die een rol spelen bij de instandhouding van de biodiversiteit in België, bijvoorbeeld de 'Direction générale opérationnelle Aménagement du territoire, Logement, Patrimoine et Energie (het **Operationeel Directoraat-Generaal Ruimtelijke Ordening, Wonen, Erfgoed en Energie**) (voor ruimtelijke ordening), de Permanente Conferentie Territoriale Ontwikkeling (CPDT), de Direction générale opérationnelle de la Mobilité et des Voies hydrauliques (Operationeel Directoraat-Generaal Mobiliteit en Waterwegen) (bevoegd voor paddentunnels, tunnels voor otters, visladders, beheer van het 'ravel'-netwerk).

Tot slot moeten we hier ook de Franse en Duitse Gemeenschappen vermelden (voor milieueducatie).

Brussels Hoofdstedelijk Gewest

De milieubevoegdheden van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest liggen bij het Brussels Instituut voor Milieubeheer (BIM), een pararegionale instelling die optreedt als milieuadministratie van het gewest. Sinds de oprichting van het BIM in 1989 is de instelling uitgegroeid tot een belangrijke spreekbuis voor de inwoners over alle milieuaspecten zoals lucht, groene ruimten, afval, water, bodemvervuiling, ... Het Instituut verzamelt en analyseert de milieugegevens, verspreidt de informatie, geeft advies en stelt actieplannen op, definieert de strategieën, is betrokken bij het veldwerk, promoot het milieubewustzijn, ... Binnen het Brussels Instituut voor Milieubeheer is het de afdeling Groene Ruimten die de openbare groene ruimten (parken, bossen, seminatuurgebieden en natuureservaten) beheert, het blauwe en groene netwerk uitwerkt en verantwoordelijk is voor de biodiversiteit van het Gewest (inventaris, monitoring, strategie, beheer, enz.).

Naast het BIM beschikt de Brusselse administratie ook over een Departement Monumenten en Sites, dat 'erfgoed'-dossiers beheert en het beleid van de Brusselse regering in deze domeinen

implementeert. Dit departement is onder meer verantwoordelijk voor het klasseren van monumenten met architecturale waarde en speelt ook een rol op het vlak van biodiversiteit.

Daarnaast zijn er ook diverse andere diensten die een rol spelen bij het behoud van de biodiversiteit in Brussel, bijvoorbeeld voor transport: Bestuur voor Uitrusting en Vervoer (BUV); voor ruimtelijke planning: Bestuur Ruimtelijke Ordening en Huisvesting (BROH).

Federaal niveau:

De belangrijkste federale overheidsdiensten die een rol spelen bij het realiseren van de doelstellingen van het Verdrag zijn:

- De Federale Overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu:

Het Directoraat-generaal Leefmilieu stemt via het Coördinatie-Comité Internationaal Milieubeleid (CCIM) de standpunten van de verschillende (federale en regionale) administraties op elkaar af om tot een gezamenlijk nationaal standpunt te komen. Het organiseert ook overlegprocedures om te komen tot een gecoördineerde implementatie van de internationale besluiten en aanbevelingen door België, zendt vertegenwoordigers naar deze fora en geeft advies over EU- en OESO-documenten. De stuurgroepen die werken onder de bevoegdheid van het CCIM en direct relevant zijn voor biodiversiteit, zijn de volgende: 'Biodiversiteitsverdrag', 'Natuur', 'Bossen' en 'Noordzee en Oceanen'. Andere stuurgroepen zoals deze inzake klimaatwijzigingen, 'Klimaatwijziging' en inzake duurzame consumptie- en productiepatronen zijn ook relevant.

De *afdeling Multilaterale en Strategische Zaken* is betrokken bij de opvolging en implementatie (op federaal niveau) van het VBD en het Protocol van Cartagena over de Bioveiligheid, alsook van CITES. Deze administratie is ook het Nationaal knooppunt voor ABS en bioveiligheid.

De *Commissie Marien Milieu* implementeert (bv. implementatie van internationale en Europese wetgeving, sensibiliseringsacties, ...), coördineert en verdedigt het Belgische standpunt op internationale en Europese vergaderingen over de Noordzee.

Het Directoraat-generaal Dier, Plant en Voeding van de Federale Overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu houdt zich bezig met de handel in dieren en planten via CITES, de bescherming tegen plantenziekten, pesticiden en vergunningen voor het uitvoeren van GGO-tests, voor het op de markt brengen van GGO's en voor het gebruik ervan in voedingsmiddelen en diervoeding.

Naast bovenvermelde diensten zijn er ook diverse andere ministeries die een rol spelen bij de instandhouding van de biodiversiteit in België. Zo volgt de Federale Overheidsdienst Economie, KMO, Middenstand en Energie bijvoorbeeld de commerciële aspecten van de biodiversiteit op. De Federale Overheidsdienst Buitenlandse Zaken, Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking volgt de diplomatieke en internationale aspecten van het VBD op. De Directie-Generaal Ontwikkelingssamenwerking (DGD) voert samenwerkingsprogramma's inzake biodiversiteit uit. Het geeft financiële steun aan de GEF Trust Fund. De Federale Overheidsdienst Mobiliteit en Vervoer speelt een rol bij de preventie van de invoer van invasieve vreemde soorten via de lucht, over zee of over land. Het ministerie van Defensie speelt ook een belangrijke rol als grondbezitter (van militaire domeinen).

- Bovendien houdt de federale overheid toezicht op de Belgische spoorwegen.

De Administratie der Douane en Accijnzen (FOD Financiën) mag haar controle- en vaststellingsbevoegdheden uitoefenen voor wat betreft inbreuken tegen de CITES-conventie, de jacht, FLEGT (Forest Law Enforcement Governance and Trade) en uitheemse soorten (vogels, ...). Zij speelt ook een belangrijke rol in de zeevisserij.

Er zijn ook twee belangrijke federale planbureaus:

- De Task Force Duurzame Ontwikkeling van het Federaal Planbureau is verantwoordelijk voor de ontwikkeling en de coördinatie van de uitvoering van het beleid inzake duurzame ontwikkeling. Het departement organiseert onder andere de activiteiten van de Interdepartementale Commissie voor Duurzame Ontwikkeling (ICDO). Dit forum verenigt vertegenwoordigers van alle regeringsleden evenals experts van alle federale administraties. De ICDO is verantwoordelijk voor

het opstellen van het Federaal Plan voor Duurzame Ontwikkeling en voor het houden van een publieke raadpleging erover. De eerste twee plannen, reeds gedeeltelijk uitgevoerd na de goedkeuring van de regering in 2000 en 2004, beschrijven verschillende acties over interdepartementale coördinatie inzake biodiversiteit.

De federale Overheidsdienst Wetenschapsbeleid is verantwoordelijk voor de wetenschappelijke ondersteuning van het federaal beleid inzake duurzame ontwikkeling. Deze administratie staat in voor de financiering van onderzoeksactiviteiten en stelt fondsen ter beschikking voor de implementatie van het VBD, onder andere door haar programma's Wereldwijde Verandering, Noordzee, Telsat en Antarctica. Het financiert tien federale wetenschappelijke instellingen, waarvan er twee rechtstreeks betrokken zijn bij biodiversiteitsgebonden zaken: het Koninklijk Museum voor Midden-Afrika en het Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen. Het secretariaat van het Nationaal knooppunt van het VBD (gevestigd in het Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen) krijgt financiële steun van de federale Overheidsdienst Wetenschapsbeleid. Het Belgisch Platform voor Biodiversiteit is het adviesorgaan van deze federale Overheidsdienst Wetenschapsbeleid voor alles wat te maken heeft met onderzoek naar biodiversiteit. Het streeft ernaar om dialoog, samenwerking en interdisciplinair onderzoek te bevorderen tussen mensen en instellingen in België en in het buitenland die actief zijn op het vlak van biologische diversiteit. Daarnaast coördineert de federale Overheidsdienst Wetenschapsbeleid ook belangrijke *ex situ*-verzamelingen van micro-organismen.

Gemeenschapsniveau:

De Franse, Vlaamse en Duitstalige Gemeenschappen zijn bevoegd voor culturele zaken als cultuur en media, onderwijs, taalgebruik en persoonsgebonden materies, zoals bijvoorbeeld een aantal aspecten van het gezondheidsbeleid, jeugdbescherming en sport.

De Gemeenschappen hebben een eigen parlement en regering, maar de Vlaamse Gemeenschap en het Vlaams Gewest zijn samengesmolten.

De Gemeenschappen spelen ook een rol in de

uitvoering van het VBD via vorming en bewustmaking van de burger. De Gemeenschappen kunnen binnen hun bevoegdheden ook wetenschappelijk onderzoek rond biodiversiteit stimuleren. De culturele dimensie wordt vandaag de dag erkend als een essentieel onderdeel van biodiversiteit.

1.2. ADVIES- EN OVERLEGORGANEN

Zowel op federaal als op regionaal niveau wordt gebruik gemaakt van adviesorganen.

De belangrijkste advies- en overlegorganen op federaal niveau zijn de Belgische Federale Raad voor Duurzame Ontwikkeling en de Belgische Adviesraad voor Bioveiligheid. Beide organen geven advies over speciale zaken.

In het Waals Gewest staat de Waalse Hoge Raad voor het Natuurbehoud (Conseil supérieur wallon de la Conservation de la nature - CSWCN) aan het hoofd van de Adviescomités voor het Beheer van de Natuurgebieden (Commissions consultatives de gestion des réserves naturelles domaniales - CCGRND).

Daarnaast zijn er diverse andere raden zoals:

- de Waalse Hoge Jachtraad
- de Waalse Hoge Raad voor de Visserij
- de Waalse Hoge Raad Bossen en Houtsector
- de Waalse Milieuraad voor Duurzame Ontwikkeling (CWEDD)
- de Sociaal-Economische Raad van het Waals Gewest (CESW)

In het Vlaams Gewest zijn er twee belangrijke adviesorganen, namelijk de Milieu- en Natuurraad van Vlaanderen (Minaraad) en de Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen (SERV) en vier sectorale adviesorganen: de Vlaamse Hoge Raad voor de Riviervisserij (VHR), de Vlaamse Hoge Jachtraad (VHJR), de Vlaamse Hoge Raad voor Natuurbehoud (VHRN), de Vlaamse Hoge Bosraad (VHBR)⁹⁸.

⁹⁸ Vanaf 1/1/2006 zijn deze sectorale organen subcommissies van de Minaraad

In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest is een belangrijke rol weggelegd voor de Raad voor het Leefmilieu. Voor dossiers die te maken hebben met natuurbehoud raadpleegt deze Raad de Brusselse Hoge Raad voor Natuurbehoud. Diens opdracht is het verlenen van advies inzake natuurbehoud.

Naast deze officiële adviesorganen beschikt het Brussels Hoofdstedelijk Gewest ook over een aantal verenigingen voor het leefmilieu in het algemeen, die deel uitmaken van de federatieve verenigingen Inter-Environnement Bruxelles (IEB) en de Brusselse Raad voor het Leefmilieu (BRAL). BRAL wordt door de regionale en federale regeringen gezien als de officiële pleitbezorger van de actieve bewoners en bewonersgroeperingen en daarom maakt BRAL deel uit van verschillende officiële overlegorganen zoals de Raad voor het Leefmilieu en de Gewestelijke Ontwikkelingscommissie.

1.3. ONDERZOEKSINSTELLINGEN

Er bestaan diverse onderzoeksinstituten die een belangrijke rol spelen bij het verzamelen van informatie over biodiversiteit, maar ook bij de bescherming van biodiversiteit en de educatie van de bevolking.

Op federaal vlak kunnen volgende instellingen worden vermeld:

- Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen (KBIN),
- Beheerseenheid van het Mathematisch Model van de Noordzee en het Schelde-estuarium (BMM)
- Koninklijk Museum voor Midden-Afrika (KMMA)
- Wetenschappelijk Instituut Volksgezondheid (WIV)
- Nationale Plantentuin van België (NPB)
- ...

Op regionaal vlak kunnen we de volgende instellingen vermelden:

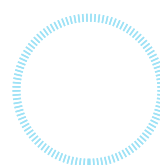
- Het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek (INBO) is actief op het vlak van ecologisch onderzoek met

het oog op natuurbehoud, herstel en beheer. Het stelt wetenschappelijke kennis ter beschikking van de beleidsvormers.

- Waals Centrum voor Landbouwkundig Onderzoek (CRAW in Gembloux)
- het 'Département de l'Etude du milieu naturel et agricole' (Departement Onderzoek naar het Natuurlijk en Landbouwmilieu) (DEMNA, Wallonië)
- 'Brussels Research Unit for Environmental, Geochemical and Life Sciences Studies' (BRUEGEL)
- Centrum voor Landbouwkundig Onderzoek - Gent (CLO Gent)
- Vlaamse Instelling voor Technologisch Onderzoek (VITO)
- Vlaams Instituut voor de Zee (VLIZ)
- universiteiten spelen een sleutelrol in biodiversiteitsonderzoek
- hogescholen
- ...

1.4. ANDERE ACTOREN

Andere actoren die een rol spelen, zijn onder meer ngo's, lokale overheidsinstanties, districten, de privésector, enz.

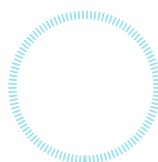
Bijlage 2: Belangrijkste internationale overeenkomsten en instrumenten met rechtstreekse relevantie voor de biodiversiteit

De belangrijkste internationale overeenkomsten met betrekking tot biodiversiteit die België heeft ondertekend:

Overeenkomsten	Geratificeerd op
Internationale overeenkomsten	
Verdrag inzake de Instandhouding van Antarctische Zeehonden (1972)	9/02/1978
Verdrag inzake de Instandhouding van Levende Rijkdommen van de Antarctische Wateren (CCAMLR) (Canberra, 1980)	20/05/1982
Overeenkomst van Washington inzake de internationale handel in bedreigde in het wild levende dier- en plantensoorten (CITES) (Washington, 1973)	3/10/1983
Verdrag inzake de Instandhouding van Levende Rijkdommen van de Antarctische Wateren (CCAMLR) (1980)	22/02/1984
Overeenkomst inzake de Bescherming van Trekkende Wilde Diersoorten (CMS of Verdrag van Bonn) (Bonn, 1979)	27/04/1990
Verdrag inzake de Bescherming van het Mariene Milieu van de Noord-Oost-Atlantische Oceaan (OSPAR) (1992)	11/05/1995
Verdrag van de Verenigde Naties inzake Klimaatverandering (UNCCC) (Rio, 1992)	16/01/1996
Globaal Actieplan voor het Behoud en Duurzaam Gebruik van Plantgenetische Hulpbronnen voor Voeding en Landbouw (onder FAO) (Leipzig, 1996)	23/06/1996
Verdrag betreffende de Bescherming van het Cultureel en Natuurlijk Werelderfgoed / Werelderfgoedverdrag (WHC) (1972)	24/07/1996
Verdrag van de Verenigde Naties inzake biologische diversiteit (UNCBD of VBD) (Rio, 1992)	22/11/1996
Verdrag van de Verenigde Naties ter Bestrijding van Woestijnvorming (UNCCD) (Rio, 1992)	30/06/1997
Verdrag inzake de Bescherming van Watergebieden (Ramsar, 1971)	
Zeerechtverdrag van de Verenigde Naties (UNCLOS) (1984)	13/11/1998
Verdrag inzake Milieueffectrapportage in Grensoverschrijdend Verband (Espoo, 1991)	9/06/1999
Verdrag over de Toegang tot Informatie, Inspraak bij de Besluitvorming en Toegang tot de Rechtspraak in Milieuzaken (Aarhus, 1998)	21/01/2003
Internationale Walvisvaart Commissie (IWC) (1946)	9/07/2004
Protocol inzake Bioveiligheid (Cartagena, 2000)	15/04/2004
Pan-Europese overeenkomsten en overeenkomsten van de Raad van Europa	
Verdrag inzake het Behoud van Wilde Dieren en Planten en hun Natuurlijk Leefmilieu in Europa (Verdrag van Bern) (Bern, 1979)	20/04/1990
Europees Landschapsverdrag - Raad van Europa (Florence, 2000)	28/10/2004
Pan-Europese Strategie voor Biologische en Landschapsdiversiteit (PEBLDS), goedgekeurd op de Ministeriële Conferentie 'Environment for Europe' (Sofia, 23-25 Oktober 1995) door de ministers bevoegd voor leefmilieu van 55 Europese landen.	
De Ministeriële Conferenties inzake de Bescherming van Bossen in Europa (Straatsburg 1990, Helsinki 1993, Lissabon 1998, Wenen 2003) zijn belangrijk. Het duurzaam bosbeheer werd gedefinieerd en de conferenties stelden de zorg voor de biodiversiteit centraal in het bosbeleid en het bosbeheer.	
Resolutie van Kiev inzake Biodiversiteit (2003)	
Regionaal kader	
Overeenkomst inzake de Instandhouding van Kleine Walvisachtigen in de Baltische Zee en de Noordzee (ASCOBANS) (1992) (onder de auspiciën van het CMS)	14/05/1993
Overeenkomst voor de Bescherming van Vleermuizen in Europa (EUROBATS) (1994) (onder het Verdrag van Bonn)	14/05/2003

Overeenkomst inzake de Bescherming van Afrikaans-Euraziatische Trekkende Watervogels (AEWA) (onder het CMS)	13/04/2006
Europees kader	
Verordening van de Raad inzake de Bescherming van in het Wild Levende Dier- en Plantensoorten door Controle op het desbetreffende Handelsverkeer (338/97) (1996)	
De Vogelrichtlijn (79/409/EEG)	
De Habitatrichtlijn (92/43/EEG)	
De Waterrichtlijn (2000/60/EG) De Kaderrichtlijn Mariene Strategie (2008/56/EG) Milieuaansprakelijkheidsrichtlijn (2004/35/EG)	
Mededeling van de Commissie aan de Raad en het Europees Parlement van 5 februari 1998 over een Biodiversiteitsstrategie van de Europese Gemeenschap [COM(98) 42 definitief - niet gepubliceerd in het Publicatieblad].	
<ul style="list-style-type: none"> • Mededeling van de Commissie van 27 maart 2001 aan de Raad en het Europees Parlement: Actieplan inzake Biodiversiteit voor het Behoud van Natuurlijke Rijkdommen (Volume II) • Mededeling van de Commissie van 27 maart 2001 aan de Raad en het Europees Parlement: Actieplan inzake Biodiversiteit voor de Landbouw (Volume III) • Mededeling van de Commissie van 27 maart 2001 aan de Raad en het Europees Parlement: Actieplan inzake Biodiversiteit voor de Visserij (Volume IV) • Mededeling van de Commissie van 27 maart 2001 aan de Raad en het Europees Parlement: Actieplan inzake Biodiversiteit voor Economische en Ontwikkelingssamenwerking (Volume V) 	
<ul style="list-style-type: none"> • Mededeling van de Commissie van 22 mei 2006: 'Het biodiversiteitsverlies tegen 2010 – en daarna – tot staan brengen – De ecosysteemdiensten in stand houden in het belang van de mens'. [COM(2006) 216 definitief] • Mededeling van de Commissie van 03 mei 2011 aan het Europees Parlement, de Raad, het Europees Economisch en Sociaal Comité en het Comité van de Regio's – Onze levensverzekering, ons natuurlijk kapitaal: een EU-biodiversiteitsstrategie voor 2020 (COM(2011) 244 definitief) • Mededeling van de Commissie van 20 september 2011 aan het Europees Parlement, de Raad, het Europees Economisch en Sociaal Comité en het Comité van de Regio's – Stappenplan Energie 2050 COM(2011) 571 definitief) 	
Beneluxovereenkomsten	
Beneluxovereenkomst inzake de jacht en de vogelbescherming (1970)	
Beneluxovereenkomst inzake natuurbehoud en landschapsbescherming (1982)	

HIERONDER VOLGT EEN OVERZICHT VAN DE BELANGRIJKSTE OVEREENKOMSTEN MET BETREKKING TOT DE BESCHERMING VAN DE BIODIVERSITEIT

VBD

Het Verdrag van de Verenigde Naties inzake biologische diversiteit (UNCBD of VBD) is het eerste bindende verdrag in de internationale wetgeving dat zich concentreert op biodiversiteit in een wereldwijde en algemene context.

Het VBD werd op 29 december 1993 van kracht. België ondertekende het Verdrag op 5 juni 1992 in Rio de Janeiro en ratificeerde het op 22 november 1996. De drie doelstellingen van het VBD zijn: het behoud van de biologische diversiteit, het duurzaam gebruik van haar componenten en de eerlijke en billijke verdeling van de voordelen die voortvloeien uit het gebruik van genetische rijkdommen, met inbegrip van passende toegang tot genetische rijkdommen en passende overdracht van de desbetreffende technologieën, rekening houdend met alle rechten met betrekking tot die rijkdommen en technologieën, en door middel van passende financiering (art. 1 van het VBD).

In het kader van het VBD is het Protocol van Cartagena inzake bioveiligheid (2000), geratificeerd door België in 2004, het enige internationale instrument dat zich uitsluitend bezighoudt met GGO's en vooral met hun impact op de biodiversiteit. Teneinde potentiële nadelige effecten op het behoud en het duurzaam gebruik van de biodiversiteit voortvloeiend uit gewijzigde levende organismen (GLO's) te beperken, stelt dit protocol (conform Artikel 8 g van het VBD) procedures op voor de veilige overdracht, behandeling en gebruik van gewijzigde levende organismen, vooral tijdens hun grensoverschrijdende bewegingen. Het Protocol definieert een wereldwijd mechanisme van procedures voor de import en export van GLO's. Het Protocol voorziet vooral een procedure voor voorafgaande geïnformeerde toestemming, gebaseerd op een wetenschappelijke risico-evaluatie voor de biodiversiteit en de menselijke gezondheid en vormt een multilateraal kader om importerende landen te helpen bij het nemen van beslissingen die juridisch verdedigbaar zijn en gebaseerd zijn op bewijzen. Bovendien nodigt het Protocol de Partijen uit om bij het nemen van beslissingen over de import van GLO's rekening te houden met de socio-economische

aspecten van de impact van deze GLO's op het behoud en het duurzaam gebruik van de biodiversiteit, vooral met betrekking tot de waarde van de biodiversiteit voor inheemse en lokale gemeenschappen.

Op Europees niveau keurde de EU in februari 2001 een nieuwe wetgeving (Richtlijn 2001/18/EC) goed over de doelbewuste introductie van GGO's in het leefmilieu. Conform deze richtlijn, en in overeenkomst met de Protocol van Cartagena inzake bioveiligheid, zijn vergunningen voor praktijkonderzoek of voor de commercialisering van GGO's afhankelijk van procedures voor een evaluatie van de risico's voor het leefmilieu en voor de menselijke gezondheid. Anderzijds legt richtlijn 1946/2003/EC de verplichtingen van de EU als uitvoerder van GGO's vast in overeenstemming met het Cartagena Protocol.

Vogelrichtlijn, Habitatrichtlijn en NATURA 2000

Op Europees niveau vormt de implementatie van de 'Vogelrichtlijn' uit 1979 (Richtlijn 79/409/EEC van de Raad) en van de 'Habitatrichtlijn' van 1992 (Richtlijn 92/43/EEC van de Raad) en de opstelling van het Natura 2000-netwerk een fundamenteel instrument om de doelstellingen van het VBD te realiseren.

De Vogelrichtlijn heeft betrekking op het behoud van alle vogelsoorten die in de natuur in het wild voorkomen op het grondgebied van de lidstaten en schrijft de oprichting voor van speciale beschermingszones of vogelrichtlijngebieden (SBZ-V) om het overleven en de voortplanting van gevoelige soorten te garanderen.

De Habitatrichtlijn is een aanvulling op de Vogelrichtlijn en heeft betrekking op het behoud van natuurlijke habitats en wilde fauna en flora, met uitzondering van vogels en hun habitats. De Habitatrichtlijn schetst een algemeen kader voor het behoud van wilde dieren en plantensoorten en natuurlijke habitats die van belang zijn voor de Gemeenschap. Deze richtlijn heeft betrekking op land- en mariene habitats en houdt rekening met economische, culturele, sociale en recreatieve behoeften van de lokale gemeenschappen. Er moeten speciale beschermingszones of habitatrichtlijngebieden (SBZ-H) worden aangeduid voor het behoud van habitats en soorten die van belang zijn voor de Gemeenschap.

Samen vormen de SBZ-H's en de SBZ-V's het Natura 2000-netwerk.

CITES

CITES is een multilaterale milieuovereenkomst die werd ontworpen om de internationale handel in wilde dieren en planten duurzaam te maken en te garanderen dat hij het voortbestaan van deze soorten niet in gevaar brengt. Elke soort die nu bedreigd is of in de toekomst bedreigd kan worden, is vermeld in een van de drie CITES-bijlagen. Afhankelijk van de plaats op deze lijsten, is de handel in deze soorten onderworpen aan strikte reglementeringen. Door een continue opvolging van de status van de populaties kan de handel in specifieke combinaties van soorten en landen worden verboden. Het principe van duurzaam gebruik speelt een belangrijke rol bij deze beslissingen. CITES laat alleen handel toe in soorten waarvan de populatie is opgewassen tegen het verlies van de individuen die werden gevangen voor de handel.

In 1984 ondertekende België de Overeenkomst van Washington inzake de internationale handel in bedreigde in het wild levende dier- en plantensoorten (CITES)⁹⁹ van 1973.

Ramsar

Het Verdrag van 1971 inzake het behoud van waterrijke gebieden, ook gekend als het Verdrag van Ramsar, is een internationale overeenkomst die het kader vormt voor lokale, regionale en nationale acties en internationale samenwerking voor het behoud en het duurzaam gebruik van waterrijke gebieden. Dit houdt in: het stopzetten van de progressieve aantasting en achteruitgang van waterrijke gebieden nu en in de toekomst en de erkenning van de fundamentele ecologische functies van waterrijke gebieden, evenals van hun economische, culturele, wetenschappelijke en recreatieve waarde. België ratificeerde het Verdrag van Ramsar in 1986.

CMS

Het Verdrag inzake de bescherming van trekkende wilde diersoorten (ook gekend als CMS of het Verdrag van Bonn) stelt zich tot doel trekkende soorten land-, zee- en luchtdieren te beschermen doorheen het hele gebied van hun trek. Het is een intergouvernamenteel verdrag inzake het behoud van in het wild levende dieren en habitats op wereldwijde schaal. De Partijen

⁹⁹ <http://www.cites.org/>

die CMS ondertekenden streven naar de bescherming van trekkende diersoorten die bedreigd zijn met uitsterving en van trekkende diersoorten die veel baat zouden hebben bij een internationale samenwerking, naar het behoud of herstel van de plaatsen waar ze leven, naar het beperken van obstakels voor de trek en het onder controle houden van andere factoren die hen kunnen bedreigen.

Binnen het kader van CMS kunnen regionale overeenkomsten worden afgesloten voor soorten uit bijlage II. Voor België zijn de volgende overeenkomsten van belang:

- [De Overeenkomst inzake de bescherming van vleermuizen in Europa \(EUROBATS\)](#)

De overeenkomst streeft ernaar alle 45 soorten vleermuizen die werden geïdentificeerd in België te beschermen door middel van wetgeving, opleiding, behoudsmaatregelen en internationale samenwerking met de lidstaten van de Overeenkomst en de landen die nog niet zijn toegetreden tot het verdrag.

- [De Overeenkomst inzake de instandhouding van kleine walvisachtigen in de Noord- en Oostzee en het noordoostelijk deel van de Atlantische Oceaan en de Ierse Zee \(ASCOBANS\)](#)

Het doel van deze overeenkomst bestaat erin een nauwe samenwerking tussen de Partijen te promoten met het oog op het realiseren en in stand houden van een gunstige behoudsstatus voor kleine walvisachtigen. Een behouds- en beheersplan dat deel uitmaakt van de overeenkomst verplicht de Partijen ertoe zich in te zetten voor het beheer en behoud van habitats, inspecties en onderzoek, indijken van de pollutie en informeren van de bevolking. Om dit doel te bereiken werkt ASCOBANS samen met staten die deel uitmaken van het verspreidingsgebied die de overeenkomst (nog) niet hebben ondertekend, relevante intergouvernamentele organisaties en niet-gouvernamentele organisaties.

- [De Overeenkomst inzake de bescherming van Afrikaans-Euraziatische trekkende watervogels \(AEWA\)](#)

AEWA heeft betrekking op 255 vogelsoorten die ecologisch ten minste tijdens een deel van hun jaarlijkse cyclus afhankelijk zijn van waterrijke

gebieden. Het geografische gebied waarop AEWA van toepassing is strekt zich uit van de noordelijke grenzen van Canada en de Russische Federatie tot het meest zuidelijke punt van Afrika. De overeenkomst voorziet gecoördineerde en gezamenlijke acties die moeten worden ondernomen door de staten die deel uitmaken van het verspreidingsgebied in het hele migratiesysteem voor watervogels waarop ze van toepassing is.

WHC

Het Verdrag betreffende de bescherming van het cultureel en natuurlijk werelderfgoed (Werelderfgoedverdrag, WHC) werd in 1972 goedgekeurd door de Algemene Vergadering van UNESCO en is een belangrijk instrument van internationale samenwerking om het opmerkelijk natuurlijk en/of cultureel erfgoed van de wereld te beschermen en door te geven aan toekomstige generaties.

Het Verdrag streeft ernaar de identificatie, de bescherming en het behoud van het cultureel en natuurlijk erfgoed van de wereld aan te moedigen. Cultureel erfgoed verwijst naar monumenten, groepen gebouwen en sites met historische, esthetische, archeologische, wetenschappelijke, etnologische of antropologische waarde. Onder natuurlijk erfgoed verstaat men opmerkelijke natuurkundige, biologische en geologische formaties, habitats van bedreigde soorten en gebieden met wetenschappelijke of esthetische waarde of die waardevol zijn voor het behoud. Het niveau van de biodiversiteit binnen een bepaalde site is een belangrijke indicator van haar belang als natuurlijk erfgoed.

Het Verdrag erkent dat landen de plicht hebben om hun cultureel en natuurlijk erfgoed te identificeren, te beschermen, te behouden en door te geven aan de toekomstige generaties. Door het Verdrag te ondertekenen, verbinden landen zich er niet alleen toe Werelderfgoedsites op hun eigen grondgebied in stand te houden, maar ook de bescherming van hun nationaal erfgoed in zijn geheel te verbeteren.

Verdrag van Bern

Het Verdrag inzake het behoud van wilde dieren en planten en hun natuurlijk milieu in Europa, ook het Verdrag van Bern genoemd, is een bindend

internationaal wettelijk instrument op het vlak van natuurbehoud dat betrekking heeft op het hele natuurlijke erfgoed op het Europese continent en strekt zich uit tot een aantal Afrikaanse landen. Het Verdrag streeft ernaar wilde fauna en flora en hun natuurlijke habitats in stand te houden en een Europese samenwerking op dit vlak te promoten. Het verdrag werd goedgekeurd en ondertekend in Bern in september 1979 en werd van kracht op 1 juni 1982. De bescherming van trekkende soorten verleent het Verdrag een speciale dimensie van onderlinge afhankelijkheid en samenwerking tussen het Noorden en het Zuiden.

UNCLOS

Alle mariene wetgeving valt onder het Zeerechtverdrag van de Verenigde Naties (UNCLOS)¹⁰⁰ dat op 10 december 1982 werd opgesteld in Montego Bay en op 18 juni 1998 werd geratificeerd door België. Dit Verdrag kan met recht en reden worden beschouwd als de (schriftelijke) grondwet die het systeem vastlegt waaraan het gebruik van zeeën en oceanen wereldwijd is onderworpen.

OSPAR

België ondertekende het Verdrag inzake de bescherming van het mariene milieu in het noordoostelijke deel van de Atlantische Oceaan (OSPAR, 1992)¹⁰¹. Bijlage V van dit Verdrag handelt over de bescherming en de instandhouding van het mariene ecosysteem en zijn biologische diversiteit. Hulpmiddelen om dit te realiseren zijn o.a. de bescherming van bepaalde soorten en habitats en de oprichting van beschermde mariene gebieden.

CCAMLR

België is lid van de Commissie voor de instandhouding van levende rijkdommen in de Antarctische wateren. De Commissie past het voorzorgsprincipe en de ecosysteembenadering toe. Aangezien het gebied 12% van de oceanen bestrijkt, kunnen de maatregelen die worden goedgekeurd een belangrijke invloed hebben. Door de nauwe institutionele verbanden met het Comité voor Milieubescherming georganiseerd door het Madrid Protocol van het Antarctica Verdrag en zijn toonaangevende rol voor het behoud van

¹⁰⁰ <http://www.un.org/Depts/los/index.htm>

¹⁰¹ <http://www.ospar.org/>

het leefmilieu op Antarctica is het een belangrijke stakeholder voor de Antarctische regio.

IWC

De Internationale Walvisvaartcommissie (IWC) is een orgaan dat werd opgericht door het Internationaal Verdrag inzake de Regulering van de Walvisvangst (1946). Momenteel telt het 88 leden. Sinds het moratorium op commerciële walvisvangst van 1982 wordt op de jaarlijkse vergaderingen een beheersschema voor het bestand van kleine walvisachtigen opgesteld waarbij rekening wordt gehouden met toezicht en dierenwelzijn. De evaluaties van de populaties worden uitgevoerd door het Wetenschappelijk Comité. Terwijl de mogelijke hervatting van de commerciële walvisvangst afhankelijk is van de goedkeuring van dergelijk plan, wordt ook een agenda voor de instandhouding ontwikkeld om andere problemen dan commerciële en wetenschappelijke walvisvangst aan te pakken: aanvaringen, pollutie, onderwaterlawaai, ...

FAO (Voedsel- en Landbouworganisatie van de Verenigde Naties)

De Voedsel- en Landbouworganisatie van de Verenigde Naties leidt de internationale inspanningen om het voedingsniveau en de levensstandaard op te drijven. FAO helpt ontwikkelingslanden en landen met een overgangseconomie om hun praktijken voor landbouw, bosbouw en visserij te moderniseren en te verbeteren en een goede voeding voor iedereen te garanderen.

Voor het Verdrag zijn vooral de FAO-Commissie genetische hulpbronnen voor voeding en landbouw (CGRFA) en de 'International Treaty on Plant Genetic Resources for Food and Agriculture (PGRFA)' van belang.

CGRFA wil het behoud en het duurzaam gebruik van genetische rijkdommen voor voeding en landbouw garanderen, evenals de eerlijke en billijke verdeling van de voordelen afkomstig uit het gebruik ervan, voor de huidige en toekomstige generaties. PGRFA behandelt o.a. de toegang tot *ex situ*-verzamelingen die niet worden geregeld door het Verdrag. Het werd goedgekeurd door de FAO Conferentie in november 2001 en werd van kracht op 29 juni 2004. Het is een wettelijk bindend instrument met volgende doelstellingen: (1) het behoud en duurzaam gebruik

van plantgenetische hulpbronnen voor voedsel en landbouw; (2) de eerlijke en billijke verdeling van baten verkregen door hun gebruik voor duurzame landbouw en voedselveiligheid, in harmonie met het Verdrag inzake biologische diversiteit. Het omvat alle plantgenetische hulpbronnen voor voedsel en landbouw, maar het originele multilaterale systeem omvat enkel de plantgenetische hulpbronnen vermeld in bijlage 1 van het Verdrag. Sinds juni 2006 werd een standaardcontract voor de uitwisseling van plantmateriaal overeengekomen om de toegang tot plantgenetische hulpbronnen en de verdeling van baten verkregen door het gebruik ervan te vergemakkelijken.

Een ander belangrijk instrument dat bijzonder relevant is voor de uitvoering van het VBD, is het Wereldwijde Actieplan voor het behoud en duurzaam gebruik van plantgenetische hulpbronnen voor voeding en landbouw (1996) (eerder goedgekeurd tijdens de vierde Internationale Technische Conferentie van het FAO over plantgenetische hulpbronnen). Het werd onderschreven door de Conferentie van de Partijen van het VBD en de Wereldvoedseltop, en is erkend als een belangrijke bijdrage tot de uitvoering van het VBD inzake agrobiodiversiteit. Het bestaat uit 20 activiteiten die verband houden met *in situ* en *ex situ* behoud en duurzaam gebruik van plantgenetische hulpbronnen, en biedt een ruim kader voor acties op gemeenschappelijk, nationaal, regionaal en internationaal vlak. Het legt prioritair de nadruk op het ontwikkelen van nationale programma's voor het veilig behoud en duurzaam gebruik van plantgenetische hulpbronnen. Het Tweede Wereldwijde Actieplan voor plantgenetische hulpbronnen voor voeding en landbouw (Tweede GPA) werd voorbereid onder de hoge bescherming van de CGRFA en door de Raad van de FAO goedgekeurd tijdens de 143ste Sessie in november 2011. Het bevestigt het engagement van de regeringen om de plantgenetische hulpbronnen te promoten als een essentiële component voor voedselveiligheid via duurzame landbouw ten aanzien van klimaatverandering.

Een ander belangrijk actieplan dat verband houdt met biodiversiteit is het Global Plan of Action for Animal Genetic Resources, dat werd goedgekeurd op de Internationale Technische Conferentie voor dierlijke genetische hulpbronnen voor voeding en landbouw georganiseerd in Zwitserland, in september 2007, en dat vervolgens werd bekrachtigd door alle

FAO Lidstaten op de Vierendertigste FAO-conferentie in november 2007. Dit is het eerste internationaal overeengekomen kader voor het beheer van biodiversiteit in de sector van de veeteelt. Het roept op tot de ontwikkeling van technische richtlijnen om landen bij hun implementatie-inspanningen te ondersteunen. Richtlijnen over de voorbereiding van nationale strategieën en actieplannen voor dierlijke genetische hulpbronnen werden in 2009 gepubliceerd en werden aangevuld door een reeks richtinggevende publicaties die specifieke technische thema's behandelen.

Behoud van dierlijke genetische hulpbronnen - die ervoor zorgen dat deze waardevolle hulpbronnen beschikbaar blijven voor toekomstig gebruik door veefokkers - is een van de vier strategische prioriteitsgebieden van het Global Plan of Action. Die richtlijnen spitsen zich toe op het behoud *in vivo*, m.a.w. populaties levend houden veeleer dan genetisch materiaal ingevroren bewaren. Zij vullen de afzonderlijke richtlijnen over Cryo-behoud van dierlijke genetische hulpbronnen die binnen dezelfde reeks verschenen aan. Ze werden bekrachtigd door de CGRFA.

UNESCO

De Organisatie van de Verenigde Naties voor Onderwijs, Wetenschap en Cultuur (UNESCO) werd gesticht op 16 november 1945. De belangrijkste doelstelling van dit gespecialiseerde agentschap van de Verenigde Naties bestaat erin een bijdrage te leveren aan de vrede en de veiligheid in de wereld door de samenwerking tussen de landen te promoten door middel van onderwijs, wetenschap, cultuur en communicatie om universeel respect te stimuleren voor justitie, de rechtstaat, mensenrechten en fundamentele vrijheden.

Het Mens en Biosfeer-programma (MAB) van UNESCO legt binnen de natuur- en de sociale wetenschappen de basis voor het duurzaam gebruik en het behoud van de biologische diversiteit, en voor het verbeteren van de relatie tussen de mens en zijn leefomgeving op wereldvlak.

ANDERE BELANGRIJKE INSTRUMENTEN

De Pan-Europese Strategie voor Biologische en Landschapsdiversiteit (goedgekeurd op de derde

Ministeriële Conferentie 'Environment for Europe' in 1995) wil de achteruitgang van de biologische en landschapsdiversiteit in Europa een halt toeroepen en terugdringen. De Strategie moedigt de implementatie van bestaande maatregelen aan om het behoud en het duurzaam gebruik van biologische en landschapsdiversiteit te garanderen en identificeert bijkomende acties die tijdens de volgende twee decennia moeten worden ondernomen. De Strategie voorziet ook een 20-jarenvisie (1996-2016) voor Europa, opgedeeld in vier vijfjarige actieplannen. Het eerste vijfjarig actieplan (1996-2000) was er speciaal op gericht de achteruitgang van de toestand van de belangrijkste biologische en landschapssystemen te herstellen en de samenhang tussen deze systemen te versterken. Voor deze periode lag de focus vooral op de integratie van de pan-Europese prioriteiten in het nationaal beleid en op initiatieven gebaseerd op de nationale biodiversiteitsstrategieën, programma's en plannen die elke regering moest opstellen om het Verdrag inzake biologische diversiteit te implementeren. Het Actieplan stimuleerde de ontwikkeling van nationale ecologische netwerken en de realisatie van een pan-Europees Ecologisch Netwerk op 10 jaar.

De Benelux-overeenkomst op het gebied van de jacht en de vogelbescherming (1970) bevat voorschriften met het oog op overleg over de data voor het begin en het einde van het jachtseizoen, de minimale afmetingen van het territorium gebruikt voor de jacht, het gebruik van wapens en methodes toegestaan voor de jacht, het vervoer en het op de markt brengen van wild, ...

De Benelux-overeenkomst inzake natuurbehoud en landschapsbescherming (1982) heeft tot doel gezamenlijke acties en samenwerking tussen de drie regeringen te reglementeren op het vlak van behoud, beheer en herstel van het natuurlijk milieu en de landschappen. In de praktijk komt dit neer op de harmonisatie en de coördinatie van relevante beleidsprincipes en instrumenten van elk van de drie landen met betrekking tot grensoverschrijdende natuurgebieden en waardevolle landschappen. Dit gebeurt door de ontwikkeling van beschermings- en beheersconcepten, het opstellen van een inventaris, de afbakening en de toekenning van een beschermde status aan deze gebieden en overleg over ontwikkelingsprojecten die een negatieve invloed kunnen hebben op deze gebieden.

Bijlage 3: Belangrijkste internationale organisaties die een impact hebben op de biodiversiteit

Heel wat organisaties die actief zijn in uiteenlopende domeinen, ondernemen initiatieven die relevant zijn voor de biodiversiteit.

UNDP (Ontwikkelingsprogramma van de Verenigde Naties)

UNDP is het wereldwijde ontwikkelingsnetwerk van de Verenigde Naties, een organisatie die pleit voor verandering en die (arme) landen toegang geeft tot kennis, ervaring en middelen om de bevolking te helpen een beter leven uit te bouwen. Een belangrijk domein voor UNDP is energie en ontwikkelingsbeleid. Door kennisopbouw, kennisbeheer, beleidsadvies en voorspraak helpt UNDP landen om de biodiversiteit in stand te houden en duurzaam te gebruiken.

UNEP (Milieuprogramma van de Verenigde Naties)

De opdracht van UNEP bestaat erin leiding te geven en partnerschappen aan te moedigen om het leefmilieu in stand te houden door landen en volkeren te inspireren, te informeren en in staat te stellen om hun levenskwaliteit te verbeteren zonder deze van de toekomstige generaties in gevaar te brengen. Biodiversiteit is een van de onderwerpen die UNEP behandelt en waarvoor de organisatie studies financiert.

CDO (Commissie voor Duurzame Ontwikkeling)

De Commissie voor Duurzame Ontwikkeling (CDO) werd opgericht in december 1992 om een doeltreffend toezicht op UNCED (Conferentie van de Verenigde Naties over Milieu en Ontwikkeling) te garanderen en om de implementatie van de overeenkomsten van de Wereldtop op lokaal, nationaal, regionaal en internationaal niveau op te volgen en er rapport over uit te brengen.

UNCTAD (Conferentie van de Verenigde Naties inzake Handel en Ontwikkeling)

UNCTAD is het belangrijkste orgaan van de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties op het vlak van handel en ontwikkeling. De belangrijkste doelstellingen van UNCTAD zijn het optimaliseren van de handel, de investeringen en de ontwikkelingskansen voor ontwikkelingslanden, hen helpen om de uitdagingen die gepaard gaan met de globalisering aan te pakken en de integratie van rechtvaardigheid in de wereldeconomie. UNCTAD lanceerde het BIOTRADE Initiatief (1996 tijdens COP3 van het VBD) met het doel de handel en de investeringen in biologische rijkdommen te stimuleren om de duurzame ontwikkeling te bevorderen conform de drie doelstellingen van het VBD.

WIE (Wereldorganisatie voor de Intellectuele Eigendom)

WIE is een internationale organisatie die het gebruik en de bescherming van intellectuele eigendommen promoot. Door de sterke verbanden die het VBD erkent tussen het behoud en het duurzaam gebruik van biodiversiteit en traditionele kennis, is de behoefte ontstaan om *nieuwe manieren te creëren om traditionele kennis te beschermen en mechanismen voor de toegang tot en de verdeling van voordelen uit te werken*. Met dit doel werd in oktober 2000 het Intergouvernementeel Comité voor intellectuele eigendom, genetische hulpbronnen en traditionele en overgeleverde kennis opgericht.

WTO (Wereldhandelsorganisatie)

De WTO is het internationaal orgaan dat de handelsregels tussen de landen vastlegt.

Voor de implementatie van het VBD zijn vooral de volgende overeenkomsten van belang:

- de Algemene Overeenkomst inzake Tarieven en Handel (GATT)
- de Overeenkomst inzake de landbouw (Landbouwovereenkomst)
- de Overeenkomst inzake sanitaire en fytosanitaire maatregelen (SPS-Overeenkomst)
- de Overeenkomst inzake technische handelsbelemmeringen (TBT-Overeenkomst)
- de Overeenkomst inzake de handelsaspecten van de intellectuele eigendom (TRIPs-Overeenkomst).

WHO (Wereldgezondheidsorganisatie)

De Wereldgezondheidsorganisatie vestigt de aandacht van de internationale gemeenschap op de mogelijk ernstige bedreigingen voor de menselijke gezondheid en neemt maatregelen om hun impact te beperken. Aangezien de meeste milieufactoren die de gezondheid beïnvloeden nauw samenhangen met de onderliggende problemen voor het leefmilieu, besteedt het WHO vooral aandacht aan het ondersteunen van maatregelen om gezondheids- en milieu-initiatieven op te nemen in nationale programma's.

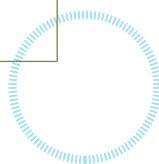
UPOV (Internationale Unie voor de bescherming van nieuwe plantenvariëteiten)

De doelstelling van het UPOV-Verdrag is innovatie bij het kweken van planten aan te moedigen door exclusieve rechten te verlenen aan plantenkwekers voor de plantenvariëteiten die zij hebben ontwikkeld.

Bijlage 4: Samenhang tussen de Aichi Doelstellingen, de Biodiversiteitsstrategie 2020 van de EU en de Actualisering van de Belgische Nationale Biodiversiteitsstrategie

---

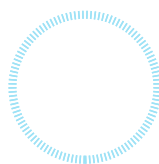
<p>Aichi Biodiversiteitsdoelstellingen 2011 - 2020</p> <ul style="list-style-type: none"> • 5 Strategische doelen • 20 Doelstellingen 	<p>Mogelijke middelen, mijlpalen en VBD indicatoren voor de Aichi-doelstellingen van het Strategisch Plan 2011-2020 zitten vervat in document UNEP/VBD/COP/27/Add1 (19/12/2010) (p. 11-20) http://www.cbd.int/doc/meetings/cop/cop-10/official/cop-10-27-add1-en.pdf</p>	<p>EU-Biodiversiteitsstrategie tot 2020 - COM(2011) 244</p> <ul style="list-style-type: none"> • 6 Doelen • 20 Acties 	<p>Hoofdstuk 9.4 van de impactevaluatie van de Vergadering van de Partijen bevat een beperkt aantal mijlpalen (p. 82). Bijlage 15 van de Bijlage bij de Impactevaluatie bevat een overzicht van relevante SEBI-indicatoren voor de doelen (p. 68) http://ec.europa.eu/environment/Natuur/biodiversity/comm2006/2020.htm</p>	<p>Belgische geactualiseerde NBS</p> <ul style="list-style-type: none"> • 15 Strategische Doelen • 85 Operationele doelstellingen
<p>Visie De visie van het Strategisch Plan is een wereld “die leeft in harmonie met de natuur” en “Tegen 2050 wordt biodiversiteit gewaardeerd, gehandhaafd en hersteld en met verstand gebruikt, waarbij de ecosysteemdiensten worden gehandhaafd, een gezonde planeet kracht wordt bijgezet en voordelen die essentieel zijn voor alle mensen worden verstrekt.”</p>	<p>Visie voor 2050 Tegen 2050 worden onze biodiversiteit en de ecosysteemdiensten die erdoor worden geleverd, ons natuurlijk kapitaal, gewaardeerd, behouden en naar behoren hersteld omwille van de intrinsieke waarde van de biodiversiteit en de essentiële bijdrage ervan aan het menselijk welzijn en de economische welvaart, en zodanig dat catastrofale veranderingen ten gevolge van het biodiversiteitsverlies worden voorkomen.</p>	<p>Visie tot 2050 Tegen 2050 worden onze biodiversiteit en de erdoor geleverde ecosysteemdiensten - ons natuurlijk kapitaal - gewaardeerd, behouden en naar behoren hersteld omwille van de intrinsieke waarde van de biodiversiteit en de essentiële bijdrage ervan aan het menselijk welzijn en de economische welvaart, en zodanig dat catastrofale veranderingen ten gevolge van het biodiversiteitsverlies worden voorkomen</p>		

<p>Missie De missie van het Strategisch Plan bestaat erin “de noodzakelijke en dringende actie te ondernemen om een halt toe te roepen aan het biodiversiteitsverlies zodat de ecosystemen tegen 2020 veerkrachtig zijn en verder essentiële diensten kunnen leveren, en aldus de levensvariëteit van de planeet kan worden veiliggesteld en bijdragen tot het welzijn van de mens en de uitroeiing van armoede. Om dit te verzekeren wordt de druk op de biodiversiteit verminderd, worden ecosystemen hersteld, biologische rijkdommen duurzaam gebruikt en de voordelen die voortvloeien uit het gebruik van genetische rijkdommen eerlijk en billijk verdeeld; er worden financiële middelen verstrekt, de kennis verbeterd, de biodiversiteitsproblematiek en waarden geïntegreerd, passende beleidslijnen daadwerkelijk geïmplementeerd en de besluitvorming wordt gebaseerd op een gezonde wetenschap en op de voorzorgsbenadering.”</p>	<p>Hoofdstreefdoel voor 2020 Het biodiversiteitsverlies en de achteruitgang van ecosysteemdiensten in de EU uiterlijk in 2020 tot staan brengen en zo veel mogelijk ongedaan maken, en tevens de bijdrage van de Europese Unie tot het verhoeden van het wereldwijde biodiversiteitsverlies opvoeren.</p>	<p>Algemene doelstelling van de Strategie tot 2020 De algemene doelstelling van de strategie is om zowel nationaal als internationaal bij te dragen tot de verwezenlijking van de 2020-doelstelling inzake de stopzetting van het verlies aan biodiversiteit en de achteruitgang van de ecosysteemdiensten. Verder moeten we voor zover mogelijk bijdragen tot het herstel ervan en onze inspanningen om het mondiale verlies van biodiversiteit tegen te gaan opvoeren</p> <p>Leidende beginselen voor interpretatie en implementatie</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Principe van preventieve acties; 2. Voorzorgsprincipe; 3. Principe “De vervuiler betaalt”; 4. Inspraak en publieke toegang tot informatie en rechtspraak in milieuzaken; 5. Goed bestuur; 6. Sectorale integratie; 7. Ecosysteembenadering; 8. Ecologische netwerken; 9. Subsidiariteitsprincipe; 10. Compensatieprincipe
--	--	---

<ul style="list-style-type: none"> • Strategisch Doel A: Aanpakken van de onderliggende oorzaken van biodiversiteitsverlies door biodiversiteit te integreren in het beleid en de samenleving • Strategisch Doel B: Verminderen van de rechtstreekse druk op biodiversiteit en promoten van duurzaam gebruik • Strategisch Doel C: De toestand van de biodiversiteit verbeteren door ecosystemen, soorten en de genetische diversiteit veilig te stellen • Strategisch Doel D: De voordelen van biodiversiteit en ecosystemendiensten voor iedereen verbeteren • Strategisch Doel E: De implementatie verbeteren door participatieve planning, kennisbeheer en kennisopbouw 	<ul style="list-style-type: none"> • EU Doel 1 - De Vogel- en de Habitatrichtlijn volledig uitvoeren • EU Doel 2 - Ecosystemen en ecosystemendiensten handhaven en herstellen • EU Doel 3 - De bijdrage van de land- en bosbouw tot de instandhouding en verbetering van de biodiversiteit verhogen • EU Doel 4 - Zorgen voor duurzaam gebruik van de visbestanden • EU Doel 5 - Invasieve uitheemse soorten bestrijden • EU Doel 6 - Helpen het mondiaal biodiversiteitsverlies te verhoeden 	<p>NBS 15 Strategische Doelstellingen en 85 Operationele doelstellingen opgesomd in oplopende volgorde van hun internationale omvang; geen prioritaire volgorde.</p>
--	---	--

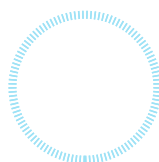

Aichi-doelstelling 1 - Tegen uiterlijk 2020 zijn de mensen zich bewust van de waarden van biodiversiteit en van de stappen die ze kunnen ondernemen om ze te behouden en duurzaam te gebruiken.

EU Doel 1 - De Vogel- en de Habitatrichtlijn volledig uitvoeren
De achteruitgang in de status van alle onder natuurwetgeving van de EU vallende soorten en habitats tot staan brengen en een aanzienlijke en meetbare verbetering van hun status bereiken zodat tegen 2020, vergeleken met huidige beoordelingen: (i) 100% meer habitatbeoordelingen en 50% meer soortenbeoordelingen in het kader van de habitatrichtlijn een verbeterde staat van instandhouding te zien geven; en (ii) uit 50% meer soortenbeoordelingen in het kader van de vogelrichtlijn een veilige of verbeterde staat van instandhouding blijkt.

Op. doelst. 4c.2 De rol van landbouwers als actoren van biodiversiteit versterken en aanmoedigen
Op. doelst. 4c.4 De integratie van biodiversiteit in plattelandontwikkeling promoten
Op. doelst. 4d.1 De uitvoering van goede vispraktijken in de Noordzee promoten, om vissoorten en hun habitats te beschermen inclusief de implementatie van het Gemeenschappelijk Visserijbeleid
Op. doelst. 4f.1 Het behoud van de biodiversiteit in bossen promoten via onafhankelijke geloofwaardige certificatiesystemen voor bossen die garanties leveren voor duurzaam bosbeheer
Op. doelst. 4g.1 Geïntegreerd beheer van jachtterreinen promoten in samenwerking met landbouwers, bosbeheerders en milieu-ngo's en de toepassing van goede jachtpraktijken
Op. doelst. 4g.2 De betrokkenheid van de jagers als biodiversiteitsactoren promoten
Op. doelst. 5.3 Garanderen dat met deze Strategie rekening wordt gehouden bij besluitvorming en beleidsdiscussies en stimuleren van de ontwikkeling en het gebruik van richtlijnen voor de integratie van biodiversiteit in het beleid van alle relevante sectoren
Doelst. 8. De gemeenschap erbij betrekken via communicatie, onderwijs, bewustmaking en opleiding (*alle operationele doelstellingen*)
Op. doelst. 9.2. Zorgen voor de volledige uitvoering en verbeteren van de handhaving van biodiversiteit gerelateerde wetgeving, met inbegrip van de Vogel- en Habitatrichtlijnen, onder meer via opleidingsprogramma's voor de bevoegde autoriteiten, in het bijzonder rechters, openbare aanklagers, inspecteurs en douaneambtenaren

<p>Aichi- doelstelling 2 - Tegen uiterlijk 2020 werden biodiversiteitswaarden geïntegreerd in de nationale en lokale strategieën en planningsprocessen inzake ontwikkeling en armoedebestrijding en werden ze geïntegreerd in de nationale boekhouding, en desgevallend in rapporteringssystemen.</p>	<p>EU D2 - Ecosystemen en ecosysteemdiensten handhaven en herstellen Tegen 2020 worden ecosystemen en ecosysteemdiensten gehandhaafd en verbeterd door groene infrastructuur op te zetten en ten minste 15% van de aangetaste ecosystemen te herstellen. EU D6 - Helpen het mondiaal biodiversiteitsverlies te verhoeden Tegen 2020 heeft de EU haar bijdrage aan het afwenden van het wereldwijde biodiversiteitsverlies opgevoerd.</p>	<p>Doelst. 5. De integratie van de zorg voor biodiversiteit in alle relevante sectorale beleidslijnen verbeteren Op. doelst. 5.11 Integratie van biodiversiteitswaarden in nationaal (federaal en regionaal) beleid, in programma's, planningsprocessen en rapportagesystemen, en indien nodig een aanpak ontwikkelen om deze biodiversiteitswaarden op te nemen in de nationale boekhouding.</p>
--	--	---

Aichi-doelstelling 3 - Tegen uiterlijk 2020 worden de stimuli, waaronder subsidies die schadelijk zijn voor de biodiversiteit geëlimineerd, geleidelijk afgeschaft of hervormd om negatieve effecten op de biodiversiteit te minimaliseren of te voorkomen, en worden er positieve stimuli voor het behoud en duurzaam gebruik van biodiversiteit ontwikkeld en toegepast, die consistent en in harmonie zijn met de andere relevante internationale verplichtingen, rekening houdend met nationale sociaal-economische omstandigheden.

EU D3 - De bijdrage van de land- en bosbouw tot de instandhouding en verbetering van de biodiversiteit verhogen
 A) - Landbouw:
 Zorgen dat er tegen 2020 een zo groot mogelijke oppervlakte cultuurgrond met grasland, akkerbouw en meerjarige teelten onder biodiversiteitsgerelateerde maatregelen in het kader van het GLB valt, om te zorgen voor biodiversiteitsbehoud en voor een meetbare verbetering in de staat van instandhouding van soorten en habitats die afhangen of invloed ondervinden van de landbouw en in de levering van ecosysteemdiensten ten opzichte van de EU-referentiesituatie van 2010, en aldus bij te dragen aan duurzamer beheer.
 B) - Bossen:
 Tegen 2020 zijn er bosbeheerplannen of gelijkwaardige instrumenten, in overeenstemming met duurzaam bosbeheer (SFM)30, voor alle bossen in overheidsbezit en voor bosgebieden vanaf een bepaalde omvang (door de lidstaten of de regio's vast te stellen en mee te delen in hun plattelandsontwikkelingsprogramma's) waarvoor financiering wordt verstrekt in het kader van het plattelandsbeleid van de EU, teneinde te zorgen voor een meetbare verbetering in de staat van instandhouding van soorten en habitats die afhangen of invloed ondervinden van bosbouw en in de levering van ecosysteemdiensten ten opzichte van de EU-referentiesituatie van 2010.

Doelst. 4: Het duurzaam gebruik van de componenten van biodiversiteit verzekeren en promoten
 Meerdere operationele doelstellingen zijn relevant, meer bepaald:

Op. doelst. 4a.1. Goede praktijken voor het duurzaam gebruik van biodiversiteit identificeren en promoten
Op. doelst. 4b.1 De risico's voor de biodiversiteit door productie, consumptie, producten en diensten voorkomen of tot een minimum beperken
Op. doelst. 4b.2 Biodiversiteitscriteria opnemen in het beleid inzake overheidsopdrachten om het verlies van de biodiversiteit te voorkomen
Op. doelst. 4f.1 Het behoud van de biodiversiteit in bossen promoten via onafhankelijke geloofwaardige certificatiesystemen voor bossen die garanties leveren voor duurzaam bosbeheer

Op. doelst. 4g.1 Geïntegreerd beheer van jachtterreinen promoten in samenwerking met landbouwers, bosbeheerders en milieu-ngo's en de toepassing van goede jachtpraktijken
Op. doelst. 5.5 Elimineren, afbouwen of hervormen van stimulansen, met inbegrip van subsidies, die schadelijk zijn voor de biodiversiteit om negatieve effecten op de biodiversiteit te minimaliseren en de ontwikkeling en toepassing aanmoedigen van stimulerende maatregelen ten gunste van het behoud en het duurzaam gebruik van biodiversiteit, waaronder economische, fiscale en financiële instrumenten.

EU D4 - Zorgen voor duurzaam gebruik van de visbestanden
 Tegen 2015 maximale duurzame opbrengsten (MDO's) realiseren. Ervoor zorgen dat de populaties een leeftijdsopbouw en grootteverdeling bereiken die duidt op een gezond bestand, door een visserijbeheer zonder significante nadelige effecten op andere

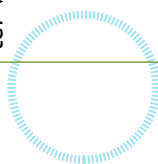
	<p>bestanden, soorten en ecosystemen, met het oog op een goede milieutoestand tegen 2020, zoals de kaderrichtlijn mariene strategie voorschrijft.</p> <p>EU D6 - Helpen het mondiaal biodiversiteitsverlies te verhoeden (Zie hoger, Aichi-doel 2)</p>	
<p>Op. doelst. 2.3 De mogelijke impact op biodiversiteit van de interne handel (legaal en illegaal) van levende dieren en planten op Belgisch niveau onderzoeken en eventueel indien nodig relevante regelgeving, met inbegrip van marktregulering, aanpassen</p> <p>Doelst. 4: Het duurzaam gebruik van de componenten van biodiversiteit verzekeren en promoten (inclusief de 24 operationele doelstellingen onder doelst. 4)</p> <p>Op. doelst. 5.1 De betrokkenheid van belanghebbenden promoten en ondersteunen onder meer via partnerschappen op alle niveaus van besluitvorming inzake biodiversiteit</p> <p>Op. doelst. 5.3 Garanderen dat met deze Strategie rekening wordt gehouden bij besluitvorming en beleidsdiscussies en stimuleren van de ontwikkeling en het gebruik van richtlijnen voor de integratie van biodiversiteit in het beleid van alle relevante sectoren</p>	<p>EU D3 - De bijdrage van de land- en bosbouw tot de instandhouding en verbetering van de biodiversiteit verhogen (Zie hoger, Aichi-doel 3)</p> <p>EU D4 - Zorgen voor duurzaam gebruik van de visbestanden (Zie hoger, Aichi-doel 3)</p> <p>EU D6 - Helpen het mondiaal biodiversiteitsverlies te verhoeden (Zie hoger, Aichi-doel 2)</p>	<p>Aichi- doelstelling 4 - Tegen uiterlijk 2020 hebben Regeringen, bedrijfs wereld en de betrokken actoren op alle niveaus stappen ondernomen om plannen voor duurzame productie en consumptie te behalen of te implementeren en de impact van het gebruik van natuurlijke rijkdommen ruimschoots binnen veilige ecologische grenzen te houden.</p>
<p>Op. doelst. 1.2. Prioritaire soorten, habitats, genetische en functionele componenten van biodiversiteit identificeren en opvolgen</p> <p>Doelst. 3: Biodiversiteit en ecosysteemdiensten in België op peil houden of herstellen tot een gunstige behoudsstatus (<i>alle operationele doelstellingen</i>)</p>	<p>EU D1 - De Vogel- en de Habitatrichtlijn volledig uitvoeren (Zie hoger Aichi-doel 1)</p> <p>EU D2 - Ecosystemen en ecosysteemdiensten handhaven en herstellen (Zie hoger Aichi-doel 2)</p>	<p>Aichi- doelstelling 5 - Tegen 2020 wordt het tempo waarmee alle natuurlijke habitats, inclusief bossen teloorgaan, tenminste gehalveerd en indien mogelijk tot dicht bij nul herleid, en wordt de aantasting en de fragmentering aanzienlijk verminderd.</p>

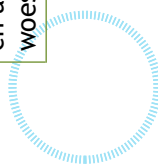
<p>Aichi- doelstelling 6 - Tegen 2020 worden alle visbestanden en bestanden van ongewervelden en waterplanten duurzaam en wettelijk en in toepassing van op ecosystemen gebaseerde benaderingen beheerd en geoogst, zodat overbevissing wordt vermeden, er herstelplannen en -maatregelen voor alle uitgedunde soorten bestaan, visserijen geen verregaande negatieve gevolgen hebben voor bedreigde soorten en kwetsbare ecosystemen en de impact van de visserijen op bestanden, soorten en ecosystemen binnen de veilige ecologische grenzen blijven.</p>	<p>EU D2 - Ecosystemen en ecosysteemdiensten handhaven en herstellen (<i>Zie hoger Aichi-doe l 2</i>) EU D4 - Zorgen voor duurzaam gebruik van de visbestanden (<i>Zie hoger, Aichi-doe l 3</i>)</p>	<p>Op. doelst. 4b.1. De risico's voor de biodiversiteit door productie, consumptie, producten en diensten voorkomen of tot een minimum beperken Op. doelst.4c.1. Maatregelen die gunstig zijn voor de biodiversiteit, in het kader van de uitvoering van het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB) aanmoedigen Op. doelst. 4d Visserij in de mariene en de binnenwateren Op. doelst 4d.1 De uitvoering van goede vispraktijken in de Noordzee promoten, om vissoorten en hun habitats te beschermen inclusief de implementatie van het Gemeenschappelijk Visserijbeleid Op. doelst. 4d.2 Garanderen dat recreatie- en sportvisserij in de binnenwateren en op zee afgestemd zijn op ecologische beheersdoelen om nadelige gevolgen voor de biodiversiteit te voorkomen Op. doelst. 4d.3 Voorkomen dat genetisch gewijzigde vissen de biodiversiteit en populaties van zee- en zoet water bedreigen</p>
<p>Aichi- doelstelling 7 - Tegen 2020 worden landbouw, aquacultuur en bosbouw duurzaam beheerd, zodat het behoud van biodiversiteit wordt verzekerd.</p>	<p>EU D2 - Ecosystemen en ecosysteemdiensten handhaven en herstellen (<i>Zie hoger Aichi-doe l 2</i>) EU D3 - De bijdrage van de land- en bosbouw tot de instandhouding en verbetering van de biodiversiteit verhogen (<i>Zie hoger, Aichi-doe l 3</i>)</p>	<p>Doelst. 4: Het duurzaam gebruik van de componenten van biodiversiteit verzekeren en promoten (<i>dit impliceert doelstellingen aangaande landbouw, bosbouw, visserij op zee en in binnenwateren</i>) Op. doelst. 5.3 Garanderen dat met deze Strategie rekening wordt gehouden bij besluitvorming en beleidsdiscussies en stimuleren van de ontwikkeling en het gebruik van richtlijnen voor de integratie van biodiversiteit in het beleid van alle relevante sectoren Op. doelst. 11.6. Bijdragen tot het creëren van een gunstig klimaat voor de biodiversiteit in de partnerlanden, gebaseerd op nationale prioriteiten, met name ter ondersteuning van de ontwikkeling van nationale programma's inzake beschermde gebieden, nationale bosprogramma's, geïntegreerde kust- en mariene programma's, of andere gelijkwaardige instrumenten, evenals hun integratie in de relevante beleidsinstrumenten</p>

<p>Aichi- doelstelling 8 - Tegen 2020 werden verontreiniging, ook van overtollige voedingsstoffen, teruggebracht tot een niveau dat niet schadelijk is voor de werking van ecosystemen en voor biodiversiteit.</p>	<p>EU D3 - De bijdrage van de land- en bosbouw tot de instandhouding en verbetering van de biodiversiteit verhogen (Zie hoger, Aichi-doel 3)</p>	<p>Op. doelst. 3.6 Maatregelen nemen om de impact van de geïdentificeerde processen en activiteiten die biodiversiteit en ecosystemendiensten bedreigen tot een minimum te beperken Op. doelst. 4a.1. Goede praktijken voor het duurzaam gebruik van biodiversiteit identificeren en promoten Op. doelst. 4c.6 De impact van pesticiden op de biodiversiteit en ecosystemendiensten verminderen Op. doelst. 4f.1 Het behoud van de biodiversiteit in bossen promoten via onafhankelijke geloofwaardige certificatiesystemen voor bossen die garanties leveren voor duurzaam bosbeheer Op. doelst. 4g.1 Geïntegreerd beheer van jachtterreinen promoten in samenwerking met landbouwers, bosbeheerders en milieu-ngo's en de toepassing van goede jachtpraktijken</p>
<p>Aichi- doelstelling 9 - Tegen 2020 zijn invasieve uitheemse soorten en hun trajecten geïdentificeerd en prioritair behandeld, prioritaire soorten gecontroleerd of maatregelen getroffen om trajecten te beheren ter voorkoming van hun introductie en vestiging.</p>	<p>EU D 5 - Invasieve uitheemse soorten bestrijden Tegen 2020 zijn invasieve uitheemse soorten en hun trajecten geïdentificeerd en prioritair behandeld, prioritaire soorten gecontroleerd of uitgerooid, en trajecten beheerd ter voorkoming van de introductie en vestiging van nieuwe IAS.</p>	<p>Op. doelst. 2.1 De gevolgen en oorzaken onderzoeken en opvolgen van activiteiten en processen, waaronder nieuwe en opkomende risico's, die componenten van biodiversiteit in België bedreigen. Op. doelst. 3.7 Invasieve uitheemse soorten en hun introductiewegen zijn geïdentificeerd en prioritair behandeld, prioritaire soorten worden gecontroleerd of uitgerooid, en maatregelen zijn voorhanden om introductiewegen te beheren ter voorkoming van introductie en vestiging van zulke soorten Op. doelst. 4c.8 Garanderen dat de productie van planten, waaronder niet-inheemse planten, voor hernieuwbare energie geen negatieve invloed heeft op de biodiversiteit Op. doelst. 5.7 Rekening houden met de potentiële impact op biodiversiteit, en in het bijzonder met invasieve soorten, bij het nemen van beslissingen betreffende import en export</p>
<p>Aichi- doelstelling 10 - Tegen 2015 is de meervoudige antropogene druk op koraalriffen, en andere kwetsbare ecosystemen die getroffen worden door de klimaatverandering of verzuring van de oceaan geminimaliseerd, zodat hun integriteit en werking wordt behouden.</p>	<p>EU D2 - Ecosystemen en ecosystemendiensten handhaven en herstellen (Zie hoger Aichi-doel 2) EU D4 - Zorgen voor duurzaam gebruik van de visbestanden (Zie hoger, Aichi-doel 3)</p>	<p>Op. doelst. 2.2 De gevolgen van klimaatveranderingen op de biodiversiteit en ecosystemendiensten onderzoeken en opvolgen Doelst. 3: Biodiversiteit en ecosystemendiensten in België op peil houden of herstellen tot een gunstige behoudsstatus.</p>

<p>Aichi- doelstelling 11 - Tegen 2020 zijn tenminste 17 procent van de terrestrische gebieden- en binnenwateren en, 10 procent van de kust- en mariene gebieden, vooral gebieden van bijzonder belang voor biodiversiteit en ecosysteemdiensten, behouden door middel van effectieve en op billijke wijze beheerde, ecologisch representatieve en goed verbonden systemen van beschermde gebieden en andere effectieve gebiedsgebonden instandhoudingsmaatregelen en geïntegreerd in bredere landschappen en zeegezichten.</p>	<p>EU D1 - De Vogel- en de Habitatrichtlijn volledig uitvoeren (<i>Zie hoger Aichi-doel 1</i>) EU D2 - Ecosystemen en ecosysteemdiensten handhaven en herstellen (<i>Zie hoger Aichi-doel 2</i>)</p>	<p>Doelst. 3: Biodiversiteit en ecosysteemdiensten in België op peil houden of herstellen tot een gunstige behoudsstatus Op. doelst. 3.1 Ten minste 17% van de land- en binnenwatergebieden, vooral die van bijzonder belang voor biodiversiteit en ecosysteemdiensten, wordt bewaard door de ontwikkeling van effectieve en op billijke wijze beheerde, ecologisch representatieve en goed verbonden systemen van beschermde gebieden en door andere effectieve gebiedsgerichte instandhoudingsmaatregelen en wordt geïntegreerd in de ruimere landschappen Op. doelst. 3.2 Ten minste 10% van de kust- en zee gebieden, vooral die van bijzonder belang voor biodiversiteit en ecosysteemdiensten, wordt bewaard door de ontwikkeling van effectieve en op billijke wijze beheerde, ecologisch representatieve en goed verbonden systemen van beschermde gebieden en van andere effectieve gebiedsgerichte instandhoudingsmaatregelen, en wordt geïntegreerd in de ruimere gebieden Op. doelst. 4h.1 VBD instrumenten toepassen voor het opvolgen en controleren van de impact van het toerisme op de biodiversiteit, in het bijzonder in beschermde gebieden</p>
<p>Aichi- doelstelling 12 - Tegen 2020 is het uitsterven van bekende bedreigde soorten voorkomen en is de behoudsstatus van met name de meest bedreigde soorten verbeterd en gestabiliseerd.</p>	<p>EU D1 - De Vogel- en de Habitatrichtlijn volledig uitvoeren (<i>Zie hoger Aichi-doel 1</i>)</p>	<p>Op. doelst. 3.4 Actieplannen ontwikkelen en implementeren om het behoud of het herstel van onze meest bedreigde soorten tot een gunstige niveau te waarborgen</p>
<p>Doelstelling 13 - Tegen 2020 is de genetische diversiteit van gekweekte planten en van gefokte en gedomesticeerde dieren en van andere wilde soorten, met inbegrip van andere sociaal-economisch en cultureel kostbare soorten, behouden en werden strategieën ontwikkeld en geïmplementeerd om de genetische erosie te minimaliseren en de genetische diversiteit veilig te stellen.</p>	<p>EU D3 - De bijdrage van de land- en bosbouw tot de instandhouding en verbetering van de biodiversiteit verhogen (<i>Zie hoger, Aichi-doel 3</i>)</p>	<p>Op. doelst. 4c.5 Duurzaam gebruik van genetische rijkdommen voor voeding en landbouw promoten</p>

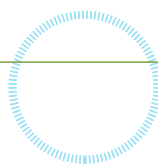
<p>Aichi- doelstelling 14 - Tegen 2020 zijn ecosystemen die essentiële diensten verstrekken, waaronder diensten met betrekking tot water, en die bijdragen tot de gezondheid, het levensonderhoud en het welzijn, hersteld en beschermd, rekening houdend met de noden van vrouwen, inheemse en plaatselijke gemeenschappen, en de armen en kwetsbaren.</p>	<p>EU D2 - Ecosystemen en ecosysteemdiensten handhaven en herstellen (<i>Zie hoger Aichi-doel 2</i>) EU D3 - De bijdrage van de land- en bosbouw tot de instandhouding en verbetering van de biodiversiteit verhogen (<i>Zie hoger, Aichi-doel 3</i>)</p>	<p>Doelst. 3: Biodiversiteit en ecosysteemdiensten in België op peil houden of herstellen tot een gunstige behoudsstatus. Op. doelst. 3.3 Ecosystemen, hun veerkracht en hun diensten worden onderhouden en uitgebreid door het verwezenlijken van, onder meer, een groene infrastructuur en het herstellen van ten minste 15% van de aangetaste ecosystemen. Op. doelst. 5.8 De voordelen voor de gezondheid voortvloeiend uit de biodiversiteit en ecosysteemdiensten maximaliseren en de samenwerking tussen de betrokken organisaties/ overheidsdiensten uitbreiden</p>
<p>Aichi- doelstelling 15 - Tegen 2020 werden de veerkracht van ecosystemen en de bijdrage van biodiversiteit tot koolstofvoorraden verbeterd, door behoud en herstel, waaronder het herstel van minstens 15 procent van aangetaste ecosystemen, waardoor ze bijdragen tot een mildering van de klimaatverandering en aanpassing, en tot de bestrijding van woestijnvorming.</p>	<p>EU D3 - De bijdrage van de land- en bosbouw tot de instandhouding en verbetering van de biodiversiteit verhogen (<i>Zie hoger, Aichi-doel 3</i>)</p>	<p>Doelst. 3. Biodiversiteit en ecosysteemdiensten in België op peil houden of herstellen tot een gunstige behoudsstatus. Op. doelst. 3.3 Ecosystemen, hun veerkracht en hun diensten worden onderhouden en uitgebreid door het verwezenlijken van, onder meer, een groene infrastructuur en het herstellen van ten minste 15% van de aangetaste ecosystemen.</p>

<p>Aichi-doel 16 - ABS Protocol Tegen 2015 is het Nagoya Protocol inzake toegang tot genetische hulpbronnen en de eerlijke en billijke verdeling van de baten die voortvloeiën uit het gebruik ervan, overeenkomstig de nationale wetgeving van kracht en operationeel.</p>	<p>EU D6 - Helpen het mondiaal biodiversiteitsverlies te verhoeden (Zie hoger, Aichi-doel 2)</p>	<p>Doelst. 6. Bevorderen en bijdragen tot een eerlijke toegang tot en een billijke verdeling van de voordelen die voortvloeiën uit het gebruik van genetische rijkdommen - ABS Op. doelst. 6.1 Tegen 2014, bewustmaken van het concept van ABS in het kader van het VBD en het Nagoya Protocol en informatie over ABS op ruime schaal verspreiden Op. doelst. 6.2 Tegen 2014, ratificeren en implementeren van het Nagoya Protocol inzake toegang tot genetische rijkdommen en de eerlijke en billijke verdeling van de voordelen die eruit voortvloeiën Op. doelst. 6.3 Tegen 2020, beschikken over de mechanismen om de nationale en mondiale samenwerking inzake de ABS-problematiek te versterken Op. doelst. 6.5 Tegen 2015, beschikken over een functioneel ABS uitwisselingsweb (Clearing House)</p>
<p>Aichi- doelstelling 17 - Tegen 2015 hebben alle Partijen een beleidsinstrument ontwikkeld en goedgekeurd en zijn ze begonnen met de uitvoering van een daadwerkelijke, participatieve en bijgewerkte nationale biodiversiteitsstrategie en dito actieplan.</p>	<p>EU D6 - Helpen het mondiaal biodiversiteitsverlies te verhoeden (Zie hoger, Aichi-doel 2)</p>	<p>België wil zijn NBS tegen WGRI-6 in 2014 herzien</p>
<p>Aichi- doelstelling 18 - Tegen 2020 worden de traditionele kennis, innovaties en praktijken van inheemse en plaatselijke gemeenschappen die relevant zijn voor het behoud en het duurzaam gebruik van biodiversiteit en hun traditionele gebruik van biologische rijkdommen gerespecteerd, overeenkomstig de nationale wetgeving en relevante internationale verplichtingen, en volledig geïntegreerd en weerspiegeld in de implementatie van het Verdrag met de volledige en daadwerkelijke participatie van inheemse en plaatselijke gemeenschappen, op alle relevante niveaus.</p>	<p>EU D6 - Helpen het mondiaal biodiversiteitsverlies te verhoeden (Zie hoger, Aichi-doel 2)</p>	<p>Op. doelst. 6.4 Tegen 2020, operationele mechanismen creëren om de kennis, innovaties en praktijken te beschermen van inheemse en lokale gemeenschappen met traditionele levensstijl die relevant zijn voor het behoud en duurzaam gebruik van biodiversiteit</p>

<p>Aichi- doelstelling 19 -Tegen 2020 zijn kennis, de wetenschappelijke basis en technologieën met betrekking tot biodiversiteit, zijn waarden, werking, status en trends, en de gevolgen van het verlies ervan verbeterd en worden op grote schaal gedeeld en overgedragen, en toegepast</p>	<p>EU D2 - Ecosystemen en ecosysteemdiensten handhaven en herstellen EU Doel 2, Actie 5 - De kennis over ecosystemen en ecosysteemdiensten in de EU verbeteren</p>	<p>Doelst. 7. Wetenschappelijke kennis over biodiversiteit en ecosysteemdiensten verbeteren en communiceren (<i>alle operationele doelstellingen onder doelst.7</i>)</p>
<p>Aichi- doelstelling 20 - Tegen uiterlijk 2020 moeten er aanzienlijk meer middelen dan vandaag worden gemobiliseerd voor de daadwerkelijke implementatie van het Strategisch Plan voor Biodiversiteit 2011-2020 van alle bronnen, en in overeenstemming met het geconsolideerde en overeengekomen proces in de Strategie voor het Mobiliseren van Rijkdommen. Deze doelstelling zal afhangen van veranderingen die op hun beurt afhankelijk zijn van de evaluaties van vereiste middelen die door de Partijen moeten worden ontwikkeld en gerapporteerd.</p>	<p>EU Doel 1 - De Vogel- en de Habitatrichtlijn volledig uitvoeren EU Doel 1, Actie 2- Zorgen voor voldoende financiering van Natura 2000-gebieden EU D6 - Helpen het mondiaal biodiversiteitsverlies te verhoeden EU Doel 6, Actie 18- Zorgen voor voldoende financiering van Natura 2000-gebieden</p>	<p>Doelst. 15. e beschikbaarheid van adequate middelen voor biodiversiteit garanderen Op. doelst. 15.1. Uiterlijk tegen 2020 moet het inzetten van financiële middelen voor biodiversiteit, van allerlei (met inbegrip van eventuele innovatieve financiële mechanismen), aanzienlijk verhogen, in vergelijking met de gemiddelde jaarlijkse financiering voor de biodiversiteit in de periode 2006-2010 Op. doelst. 15.2 Bestaande financiële instrumenten van de EU ten volle benutten om biodiversiteit te promoten Op. doelst. 15.3 Tegen 2015 bijdragen tot de verduubeling van de totale biodiversiteitgerelateerde financiële middelen voor ontwikkelingslanden en dit niveau tot ten minste 2020 handhaven, onder meer via land-gestuurde prioritering van biodiversiteit binnen ontwikkelingsplannen in de begunstigde landen, met als voorlopige uitgangswaarde de gemiddelde jaarlijkse financiering van biodiversiteit aan ontwikkelingslanden voor de jaren 2006-2010 Op. doelst. 15.4 Tegen 2020, ontwikkelingslanden ondersteunen waar nodig, ter verbetering van de institutionele, nationale, administratieve en bestuurlijke capaciteiten, teneinde de doeltreffendheid en duurzaamheid van internationale en nationale financiële stromen voor biodiversiteit te verhogen</p>

<p>Ondersteuningsmechanismen</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kennisopbouw voor daadwerkelijke nationale actie • Clearing-house mechanisme en technologieoverdracht • Financiële middelen • Partnerschappen en initiatieven ter verbetering van de samenwerking • Ondersteuning van mechanismen voor onderzoek, monitoring en evaluatie 	<p>Dit gaat ons allemaal aan</p> <ul style="list-style-type: none"> • Partnerschappen voor biodiversiteit • Middelen vrijmaken ter ondersteuning van biodiversiteit en ecosysteemdiensten • Een gemeenschappelijk uitvoeringsstrategie voor de EU 	<p>Monitoring en ondersteuningsmechanismen</p> <p>SM1. Tegen 2015, indicatoren goedkeuren, toepassen en publiceren voor het meten van de vooruitgang van de strategische doelstellingen van de NBS</p> <p>SM2. Tegen 2015, het EU rapporteringstool voor de NBS op de CHM website uitvoeren</p> <p>SM3. Tegen 2015 beschikken over een functionele Uitwisselingsweb (CHM) voor het Verdrag en zijn protocollen, inclusief een netwerk van gebruikers</p> <p>SM4. Tegen 2015, zijn functionele CHM's voor de uitvoering en overdracht van technologieën beschikbaar voor het VBD en de bijbehorende protocollen (BCH, ABS-CH)</p>
---	--	---

Contacten

Voor bijkomende informatie over de Strategie en mogelijke acties kunt u terecht bij een van de volgende contactpunten:

VBD-Nationaal knooppunt

Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen

Operationele Directie Natuurlijke Omgeving

Vautierstraat 29

B-1000 Brussel

Tel.: 02 627 45 45; Fax: 02 627 41 95

E-mail: CBD-NFP<at>naturalsciences.be

www.biodiv.be; www.naturalsciences.be/biodiv/

Het VBD-Nationaal knooppunt is gevestigd in het Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen (KBIN). Het vormt de Belgische link met het Verdrag inzake biologische diversiteit (VBD). Het Nationaal knooppunt treedt op als facilitator tussen het VBD- Secretariaat en alle actoren betrokken bij de implementering in België. Het Nationaal knooppunt werkt ook samen met andere landen en verschillende organisaties en informeert het grote publiek. Het steunt op een breed netwerk van medewerkers in binnen- en buitenland die in essentie partners zijn voor het uitvoeren van de brede waaier van activiteiten gegenereerd door de verschillende mandaten: uitwisseling van informatie, ondersteuning van het beleidsproces, onderwijs en opleiding, bewustmaken van het brede publiek, internationale samenwerking, enz.

Regionale en federale deskundigen aangesteld door de Interministeriële Conferentie Leefmilieu, om de correcte implementatie van de Nationale Biodiversiteitsstrategie, de opvolging ervan en de deelneming aan de herziening van de verschillende betrokken sectoren binnen de regionale en federale overheden te stimuleren:

Voor het Vlaams Gewest:

Dr. Els Martens

Vlaamse Overheid Departement Leefmilieu, Natuur en Energie

Agentschap voor Natuur en Bos

Koning Albert II-laan 20

B-1000 Brussel

Tel.: 02 553 76 78; Fax: 02 553 76 85

E-mail: els.martens<at>ine.vlaanderen.be

www.natuurenbos.be

Voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest:

Lic. Marie-Céline Godin

Leefmilieu Brussel

Brussels Instituut voor Milieubeheer

Gulledelle 100

B-1200 Brussel

Tel.: 02 775 75 75; Fax: 02 775 76 21

E-mail: mcgodin<at>environnement.irisnet.be

www.bruxellesenvironnement.be

Voor het Waals Gewest:

Ir. Catherine Debruyne

Ministère de la Région wallonne

Direction générale de l'Agriculture, des Ressources naturelles et de l'Environnement

Direction de la Politique environnementale

Avenue Prince de Liège 15

B-5100 Jambes

Tel.: 081 33 58 04; Fax: 081 33 58 22

E-mail: catherine.debruyne<at>spw.wallonie.be

biodiversite.wallonie.be/fr/

Voor het federaal niveau:

Dr. Sabine Wallens

Federale Overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu

Directoraat-generaal Leefmilieu

Victor Hortaplein, 40 Bus 10,

B-1060 Brussel

Tel.: 02 524 96 84; Fax: 02 524 96 00

E-mail: sabine.wallens<at>environnement.belgique.be

www.health.belgium.be

Contact voor de Duitstalige Gemeenschap:

Regierung der Deutschsprachigen Gemeinschaft:

Ministerin für Kultur, Medien und Tourismus

Isabelle Weykmans

Adviser

Ingrid Inselberger

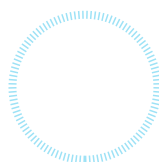
Klötzerbahn 32

B - 4700 Eupen

Tel.: 00 32 87 59 64 24; Fax: 00 32 87 55 70 21

E-Mail: ingrid.inselberger<at>dgov.be

www.dglive.be

VBD-mijlpalen in België

• Verdrag inzake biologische diversiteit (VBD)

Ondertekening van het VBD: 5 juni 1992 (Conferentie van de Verenigde Naties over Milieu en Ontwikkeling)

Ratificatie van het VBD: 22 november 1996

Voor België van kracht sinds: 20 februari 1997

Oprichting van het Coördinatie-Comité voor Internationaal Milieubeleid (CCIM):

5 april 1995, voorgezeten door de FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu - DG Leefmilieu

Oprichting van de Stuurgroepen 'Verdrag inzake Biodiversiteit' en 'Natuur': 1995

Aanstelling van het VBD-Nationaal knooppunt: juli 1995, Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen.

Regionale knooppunten: ANB (Vlaanderen), IBGE/BIM (Brussel), DGARNE (Wallonië).

Goedkeuring van de Belgische Nationale Biodiversiteitsstrategie 2006-2016: oktober 2006, actualisering in 2013

Nationale rapporten over de implementatie van het VBD: 1998, 2001, 2005, 2009, 2014

Tussentijdse stand van zaken vande NBS: 2012

Themarapporten: Indicatoren (2001), Bossen (2002), Beschermde Gebieden (2003) en Wereldwijd Taxonomisch Initiatief (2004), Mariene en kustbiodiversiteit (2009)

Het Clearing-House Mechanism (CHM) van het VBD is een mechanisme voor informatie-uitwisseling dat werd ontwikkeld om de wetenschappelijke en technische samenwerking in het kader van de drie doelstellingen van het Verdrag te promoten en te vergemakkelijken. Het speelt ook een belangrijke rol bij de bewustmaking over deze drie doelstellingen. CHM functioneert vooral, maar niet uitsluitend, via het Internet en is opgebouwd als een structureel, gedecentraliseerd en gedistribueerd netwerk van Partijen en partners die samenwerken om de implementatie van het Verdrag te vergemakkelijken. België neemt al sinds 1996 actief deel. De URL van de website is <http://www.biodiv.be>

Belgische lijst van soorten: www.species.be

• Protocol van Cartagena over Bioveiligheid

Ondertekening: 24 mei 2000

Ratificatie: 15 april 2004

Van kracht sinds: 14 juli 2004

Benaming van het Focal Point voor Bioveiligheid: september 2004, de Federale Overheidsdienst Volksgezondheid, veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu

Ondertekening van het Nagoya - Kuala Lumpur Protocol inzake Aansprakelijkheid en Herstel in aanvulling op het Cartagena Protocol inzake bioveiligheid: 20 september 2011

Het Biosafety Clearing-House van het VBD is het mechanisme voor informatie-uitwisseling voor het Protocol van Cartagena over Bioveiligheid. België neemt al sinds 2004 actief deel. De URL van de website is <http://www.biosafetyprotocol.be>

• Nagoya Protocol over ABS

Ondertekening: 21 september 2011

Ratificatie: lopende

Publicaties van het VBD-Nationaal knooppunt:

Het boek 'Biodiversity in Belgium, a country study' (2003) geeft een gedetailleerd overzicht van de status en de trends inzake de biodiversiteit in België (inclusief eukaryote eencellige, schimmel-, botanische en zoölogische diversiteit). De publicatie 'La biodiversité en Belgique, un aperçu / Biodiversiteit in België, een overzicht' (2009) geeft een samenvatting van de landstudie voor het grote publiek en is gratis verkrijgbaar op aanvraag; dit geldt ook voor de publicatie 'La biodiversité en Belgique, une question vitale / Biodiversiteit in België, van vitaal belang' (2009) en '366 gestes pour la biodiversité / 366 tips voor biodiversiteit' (2010). Informatie folder over de NBS (2014).

Contact om publicaties te bestellen: Biodiversiteit, Vautierstraat 29, 1000 Brussel,
e-mail: biodiversity@naturalsciences.be; tel: 02 627 45 45.